

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS**

AUŠRA BORISOVA

**LIETUVOS, LATVIJOS IR ESTIJOS TARPTAUTINĖS
PREKYBOS POKYČIŲ ANALIZĖ (2011 – 2020 M.)**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovė
Prof. dr. Rima Žitkienė**

VILNIUS, 2021

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS**

**LIETUVOS, LATVIJOS IR ESTIJOS TARPTAUTINĖS
PREKYBOS POKYČIŲ ANALIZĖ (2011 – 2020 M.)**

**Muitinės tarptautinėje prekyboje magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 6211LX073**

**Vadovė
Prof. dr. Rima Žitkienė
2021 05 03**

Recenzentas

**Atliko
MOVvmis19-1 gr. stud.
Aušra Borisova
2021 05 03**

VILNIUS, 2021

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. TARPTAUTINĖS PREKYBOS TEORINIAI ASPEKTAI.....	10
1.1. Tarptautinės prekybos srautai ir jų poveikis valstybėms	10
1.2 Tarptautinės prekybos srautų analizės metodai	18
1.3. Tarptautinės prekybos srautų apimtis, struktūrą ir kryptis lemiantys veiksniai	21
1.4. Tarptautinės prekybos reglamentavimas ir reguliavimas	25
2. TARPTAUTINĖS PREKYBOS ANALIZĖS METODOLOGIJA.....	37
3. LIETUVOS, LATVIJOS IR ESTIJOS TARPTAUTINĖS PREKYBOS RODIKLIŲ 2011 - 2020 M. ANALIZĖ.....	42
3.1. Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos reglamentavimas	42
3.2. Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika	46
3.3. Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos struktūra ir jos pokyčiai.....	51
3.4. Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos kryptys.....	80
IŠVADOS.....	89
LITERATŪRA.....	92
ANOTACIJA	100
ANNOTATION	101
SANTRAUKA	102
SUMMARY	103
PRIEDAI.....	104

PRIEDAI

1 priedas. Tarptautinės prekybos teorijos.....	105
2 priedas. Kombinuotoji prekių nomenklatūra (KN)	106
3 priedas. Netarifinės tarptautinės prekybos reguliavimo priemonės	109
4 priedas. Lietuvos, Latvijos ir Estijos muitinių įstatymai.....	110
5 priedas. Lietuvos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika	112
6 priedas. Latvijos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika	113
7 priedas. Estijos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika.....	114
8 priedas. Lietuvos eksporto struktūra	115
9 priedas. Latvijos eksporto struktūra	116
10 priedas. Estijos eksporto struktūra	117
11 priedas. Lietuvos importo struktūra	118
12 priedas. Latvijos importo struktūra	119
13 priedas. Estijos importo struktūra.....	120
14 priedas. Mineralinių produktų tarptautinė prekyba	121
15 priedas. Naftos kainų kitimo tendencijos	122
16 priedas. Mašinų ir mechaninių įrenginių tarptautinė prekyba.....	123
17 priedas. Chemijos pramonės produkcijos tarptautinė prekyba.....	124
18 priedas. Medienos ir jos gaminių tarptautinė prekyba	125
19 priedas. Netauriųjų metalų ir jų gaminių tarptautinė prekyba.....	126
20 priedas. Įvairių pramonės dirbinių tarptautinė prekyba	127
21 priedas. Maisto produktų, gėrimų, bei tabako gaminių tarptautinė prekyba.....	128
22 priedas. Transporto priemonių ir jų dalių tarptautinė prekyba.....	129
23 priedas. Lietuvos tarptautinės prekybos partneriai.....	130
24 priedas. Latvijos tarptautinės prekybos partneriai.....	131
25 priedas. Estijos tarptautinės prekybos partneriai.....	132
26 priedas. Tarptautinės prekybos srautų pasiskirstymas tarp ES ir trečiųjų šalių	133

LENTELĖS

1 lentelė. Tarptautinės prekybos teorijų klasifikavimas.....	12
2 lentelė. Importo sudaromos konkurencijos teigiami aspektai	13
3 lentelė. Muitų tipai	31
4 lentelė. Koreliacijos stiprumo interpretacija	41
5 lentelė. Lietuvos, Latvijos ir Estijos nacionalinės TARIC duomenų bazės	43
6 lentelė. Lietuvos, Latvijos ir Estijos akcizo mokesčių taikymas.....	44
7 lentelė. Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos sąlygų rodikliai 2011-2020 m.....	50
8 lentelė. Lietuvos, Latvijos ir Estijos eksporto ir importo srautų koreliacija	51

PAVEIKSLAI

1 pav. Eksporto operacijų variantai.....	10
2 pav. Gamybos suskaidymo pavyzdys.....	17
3 pav. Eksporto įtaka investicijoms į švaresnes technologijas.....	18
4 pav. Suderintos prekių aprašymo ir kodavimo sistemos turinys.....	19
5 pav. Kombinuotosios nomenklatūros struktūra.....	20
6 pav. Paklausos ir pasiūlos sąveika.....	22
7 pav. Pagrindiniai ES teisės aktai susiję su tarptautine prekyba.....	25
8 pav. Apsaugos priemonių įvedimo motyvai.....	29
9 pav. ES taikomos tarifinio reguliavimo priemonės.....	31
10 pav. PVM taikymas.....	33
11 pav. Importo netarifinių reguliavimo priemonių skirstymas.....	35
12 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos įstatymai susiję su tarptautinės prekybos reguliavimu.....	38
13 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos duomenų bazės.....	38
14 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos standartiniai PVM tarifai.....	43
15 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos aplinkos taršos mokesčių objektai.....	45
16 pav. Lietuvos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur.....	46
17 pav. Latvijos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur.....	47
18 pav. Estijos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur.....	48
19 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos eksporto ir importo pokyčiai 2011-2020m., mln. Eur.....	51
20 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos eksporto struktūra 2011 - 2020m.	52
21 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos importo struktūra 2011 - 2020m.	52
22 pav. Lietuvos mineralinių produktų srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur.....	53
23 pav. Latvijos mineralinių produktų srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	54
24 pav. Estijos mineralinių produktų srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	55
25 pav. Lietuvos mašinų ir mechaninių įrenginių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	57
26 pav. Latvijos mašinų ir mechaninių įrenginių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	58
27 pav. Estijos mašinų ir mechaninių įrenginių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	59
28 pav. Lietuvos medienos ir jos gaminių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	60
29 pav. Latvijos medienos ir jos gaminių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	61
30 pav. Estijos medienos ir jos gaminių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	62
31 pav. Lietuvos chemijos pramonės produkcijos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur.....	63
32 pav. Latvijos chemijos pramonės produkcijos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur.....	64
33 pav. Estijos chemijos pramonės produkcijos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur.....	65

34 pav. Lietuvos netauriųjų metalų ir jų gaminių srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur	66
35 pav. Latvijos netauriųjų metalų ir jų gaminių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur	67
36 pav. Estijos netauriųjų metalų ir jų gaminių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	68
37 pav. Lietuvos įvairių pramonės dirbinių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	70
38 pav. Latvijos įvairių pramonės dirbinių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	71
39 pav. Estijos įvairių pramonės dirbinių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	72
40 pav. Lietuvos maisto produktų, gėrimų ir tabako gaminių srautų dinamika 2011-2020m.,mln. Eur	73
41 pav. Latvijos maisto produktų, gėrimų ir tabako gaminių srautų dinamika 2011-2020m., mln. Eur	74
42 pav. Estijos maisto produktų, gėrimų ir tabako gaminių srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur	75
43 pav. Lietuvos transporto priemonių ir jų dalių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur	77
44 pav. Latvijos transporto priemonių ir jų dalių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur.....	78
45 pav. Estijos transporto priemonių ir jų dalių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur	79
46 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos eksporto kryptys 2011 - 2020m.	81
47 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos importo kryptys 2011 - 2020m.....	82
48 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos srautų pasiskirstymas ES ir trečiojoje šalyse 2011 - 2020 m., proc.	83
49 pav. Lietuvos ir Latvijos tarpusavio prekyba 2011-2020m., mln. Eur.....	84
50 pav. Lietuvos ir Latvijos tarptautinės prekybos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur	84
51 pav. Lietuvos ir Estijos tarpusavio prekyba 2011 - 2020m., mln. Eur.....	85
52 pav. Lietuvos ir Estijos tarptautinės prekybos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur	86
53 pav. Latvijos ir Estijos tarpusavio prekyba 2011 - 2020m., mln. Eur.....	87
54 pav. Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur	88

IVADAS

Temos aktualumas. Tiek valstybei, tiek jos gyventojams yra svarbus ekonominis valstybės tobulėjimas, kuriam labai didelį poveikį daro tarptautinės prekybos puoselėjimas. Tarptautinė prekyba, tai svarbi ekonominės raidos dalis, kuri sustiprina tarpvalstybinius ryšius - ji yra pasaulinio augimo varomoji jėga.

Baltijos valstybių regionas, kurį sudaro trys šalys, kartais net vadinamos „sesėmis“: Lietuva, Latvija, Estija, esantis Europos ekonominio centro pakraštyje, yra palyginti nedidelis, bet labai priklausomas nuo tarptautinės prekybos prekėmis. Šio regiono vidiniai ištekliai yra riboti, todėl minėtosios šalys aktyviai plėtoja tarptautinius prekybos santykius, kurie sukuria sąlygas vystyti ūkio specializaciją, geriau panaudoti turimus darbo, materialinius ir finansinius išteklius. Tarptautinė prekyba yra vienas iš rodiklių, padedančių įvertinti šių šalių konkurencingumą, vertinant prekybos apimtis ir ekonominę naudą. Lietuva, Latvija ir Estija nori būti ekonomiškai stiprios, todėl skatina prekių eksportą - tam, kad ekonomika augtų, eksporto didinimas yra būtinas. Taip pat valstybės nori išlaikyti esamas prekybines pozicijas, siekti sėkmingo įmonių įėjimo į naujas, ypač trečiųjų valstybių, rinkas.

Mokslinis naujumas ir teorinis reikšmingumas. Tarptautinė prekyba įvairių autorių yra analizuojama nuo neatmenamų laikų, tačiau šios srities svarba pasauliniu mastu tampa vis svarbesnė. Vis didesnę valstybių biudžeto dalį sudaro iš tarptautinės prekybos srautų gaunamos pajamos. Tarptautinės prekybos operacijas analizuoja Ginevičius, Rakauskienė, Patalavičius, Tvaronavičienė, Kalašinskaitė, Lisauskaitė (2005), Burinskienė (2014), Kaliačius (2018). Teorijas, kurios nusako tarptautinės prekybos priežastis nagrinėja Patel (2017) ir Kim ir Osgood (2019). Tarptautinės prekybos poveikį šalims analizuoja Dubauskas (2013), Beverelli, Neumueller ir Teh (2015), Neary (2016), Halicioglu ir Ketenci (2016), Arce, Lopez ir Guan (2016), Wiedmann ir Lenzen (2018) ir kt. Metodus analizuojančius tarptautinės prekybos srautus pateikia Gurevičienė (2005), Bernatonytė (2005), Blanchard (2007) bei Dubauskas (2013). Veiksnius lemiančius tarptautinės prekybos apimtį, struktūrą ir kryptis pateikia Bernatonytė (2007), Dubauskas (2013), Burinskienė (2014), Kerem Cosar ir Fajgelbaum (2016), Chaney (2016), Santana-Gallego, Ledesma-Rodriguez ir Perez-Rodriguez (2016), McCalman (2018). Tarptautinės prekybos reglamentavimo ir reguliavimo ypatumus analizuoja Georgiadis ir Grab (2016), Stanienė (2016), Patel (2017), Pawar (2017), Revell (2017), Macedo (2019), Besusparienė (2020), Bartaškienė (2020) ir kt.

Vis dėlto dauguma autorių publikuotų darbų yra labiau orientuoti į didesnes prekybos rinkas, nei Lietuva, Latvija ar Estija ir yra taikomi bendrai. Taip pat galima pastebėti, kad autorių atlikti ir šiame darbe aptarti tyrimai yra parengti remiantis senesnių metų duomenimis, kai Lietuva, Latvija ir Estija buvo naujokės Europos Sąjungos bendrojoje prekybos rinkoje. Analizuojant naujesnių laikų tarptautinės prekybos tendencijas darbas įgauna aktualumo ir naujumo aspektą, kuris siejamas su

teorinių ir faktinių (statistinių) duomenų turiniu bei jo apibendrinimu. Kadangi vienos iš artimiausių šalių su kuriomis Lietuva plėtoja prekybinius ryšius yra būtent Estija ir Latvija, o jų rinkų dydis, prekybos prekėmis struktūra bei prekybos partneriai panašūs aktualu išanalizuoti ir palyginti šių valstybių prekybos prekėmis srautus.

Darbo problema. Kas lemia tarptautinės prekybos pokyčius Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje?

Darbo objektas – Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinė prekyba.

Darbo tikslas – išanalizuoti tarptautinės prekybos teorinius aspektus bei palyginti tarptautinės prekybos kitimo tendencijas Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje 2011 – 2020 m.

Uždaviniai:

1. Išnagrinėti tarptautinės prekybos teorinius aspektus ir atskleisti veiksnius, kurie turi įtakos tarptautinės prekybos struktūrai ir apimčių kitimui;
2. Parengti metodologiją tarptautinės prekybos pokyčiams vertinti;
3. Palyginti Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos rodiklius 2011 – 2020 m. identifikuojant pokyčius ir aplinkos poveikį tarptautinės prekybos struktūrai.

Darbo metodai: Darbe taikomi lyginamosios, sisteminės analizės metodai, atliekama mokslinės literatūros, dokumentų ir statistinių duomenų analizė.

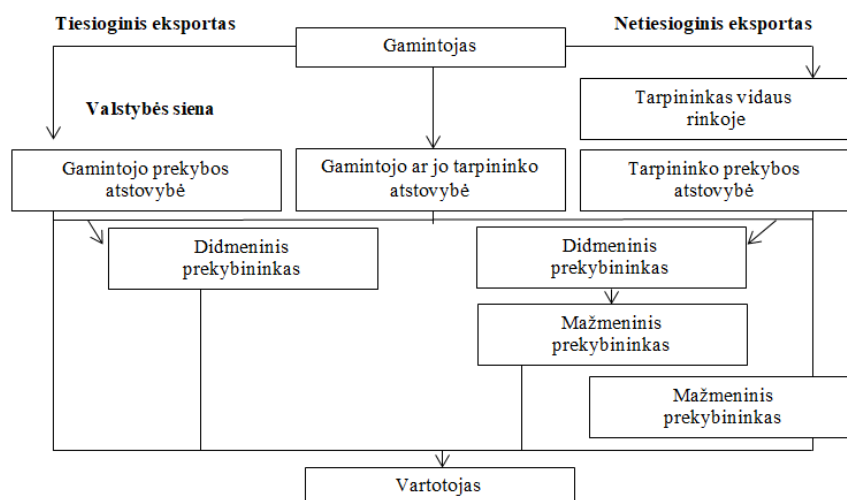
1. TARPTAUTINĖS PREKYBOS TEORINIAI ASPEKTAI

Pirmojoje šio darbo dalyje gilinamasi į teorinius tarptautinės prekybos aspektus. Šiuo darbo skyriumi siekiama paaiškinti tarptautinės prekybos svarbą pasauliui ir Baltijos šalims, identifikuoti veiksniai, kurie daro poveikį prekybos apimtims, struktūrai ir pasiskirstymui tarp šalių - išsiaiškinti, kodėl dalyvaujama tarptautinės prekybos veikloje. Taip pat siekiama atskleisti tarptautinės prekybos reguliavimo ypatumus, kurie glaudžiai siejasi su valstybių vykdoma užsienio prekyba. Šis darbo skyrius padės „pamatus“ tiriamajai darbo daliai.

1.1. Tarptautinės prekybos srautai ir jų poveikis valstybėms

Kiekvienos šalies natūralus siekis – gauti ekonominę naudą iš visuomeninio darbo pasidalijimo tarptautiniuose mainuose. Tarptautinė prekyba, tai procesas, kai šalys už tam tikrą atlygį keičiasi prekėmis tarpusavyje. Prekėmis, pagal LR Pridėtinės vertės mokesčio įstatymą (2002) bei LR muitinės įstatymą (2004), laikomi bet kokie materialūs daiktai taip pat ir elektros energija. Prekę gali būti apibrėžiama kaip darbo rezultatas, kuris siūlomas rinkai, taip patenkinant vartotojų poreikius (Kotler ir Keller, 2007). Taigi, tarptautine prekyba galime vadinti mainų procesą prekėmis, kurios yra apčiuopiamos - turi fizinį pavidalą. Vis dėlto analizuojant tarptautinės prekybos operacijas, prekėmis laikomi tik kilnojamo pobūdžio daiktai (Užsienio prekybos statistinės apskaitos metodika, 2014). Daiktas preke tampa tik mainų procese – tarptautinės prekybos kontekste tai reiškia į šalį įvežant arba iš jos išvežant.

Tarptautinė prekyba yra viena svarbiausių tarptautinio bendradarbiavimo formų, kuri susideda iš dviejų pagrindinių prekybos operacijų: importo ir eksporto. Prekių įvežimas į šalies teritoriją vadinamas importu, o išvežimas – eksportu. Išskiriami du pagrindiniai eksporto operacijų variantai (žr. 1 pav.).

Šaltinis: Ginevičius, Rakauskienė, Patalavičius, Tvaronavičienė, Kalašinskaitė, Lisauskaitė, 2005, p. 26

1 pav. Eksporto operacijų variantai

Eksportas tiesioginiu būdu vyksta tada, kai gamintojai savo prekes parduoda tiesiogiai pirkėjams kitose šalyse į prekybos operacijas neįtraukiant tarpininkų padedančių vykdyti pardavimo operacijas. O netiesioginio eksporto metu, gamintojai pasitelkia tarpininkus, kurie rūpinasi dokumentų parengimu ir pateikimu atitinkamoms institucijoms, koordinuoja fizinių prekių judėjimą (Ginevičiaus ir kt., 2005, p. 26). Autorių pateiktą schemą (žr. 1 pav., p. 10) taip pat galime panaudoti apibūdinant atvirkštinį procesą eksportui – importą. Tiesioginis importas vyks tada, kai pirkėjas pirsks prekes tiesiogiai iš užsienio šalyje esančio gamintojo, o netiesioginis importas – kai prekės bus perkamos per kelis tarpininkus, kol pasieks galutinį pirkėją.

Lietuvos statistikos departamentas, siekdamas atskirti prekybos operacijas vykstančias Europos Sąjungos (ES) ribose ir už jų, naudoja sąvokas įvežimas ir išvežimas (Užsienio prekybos statistinės apskaitos metodika, 2014). Tarptautinė prekyba su ES šalimis apibūdinama kaip įvežimas iš ES valstybės ir išvežimas į ES valstybę. Minėtieji apibrėžimai literatūroje vartojami retai – išvežimą vadiname eksportu, o įvežimą importu, tik tokioms prekybinėms operacijoms ES ribose netaikomi tarifai, kurie taikomi trečiosioms užsienio šalims. Prekių pardavimą galime vadinti eksportu visais atvejais, kai prekės yra gaminamos nacionalinėje rinkoje, o parduodamos už jos ribų, tuomet parduodančią valstybę vadinsime eksportuotoja, o perkančią importuotoja, o prekių pirkimas iš užsienio rinkos bus vadinamas importu (Kaliačius, 2018).

Tarptautinėje prekyboje gali dalyvauti tiek fiziniai tiek juridiniai subjektai (Burinskienė, 2014). Vis dėlto pagrindinės tarptautinės prekybos dalyvės yra įmonės. Pradėti veiklą tarptautiniu mastu yra kur kas brangiau nei pradėti verslą vietinėje rinkoje, todėl pastebima, kad paprastai eksportuoja tik mažuma valstybėje įsikūrusių įmonių – „eksportas yra išskirtinai koncentruotas: elitinė „didžiųjų“ įmonių grupė paprastai sudaro didžiąją eksporto pardavimo dalį“ (Kim ir Osgood, 2019, p. 402). Patyrusios nesėkmę mažo našumo įmonės nedelsdamos pasitraukia iš tarptautinės rinkos, o likusios įmonės konkuruoja norėdamos parduoti savo prekes globalioje rinkoje. Kaip ir eksporto atveju, tik nedidelė dalis įmonių užsiima importu – esti keli stambūs importuotojai, kurie importuotas prekes (dažniausiai tarpines žaliavas arba galutines prekes) perparduoda vietinėje rinkoje, taip gaudami iš to naudos.

Galima teigti, kad tarptautinė prekyba, tai prekių, turinčių fizinį pavidalą ir esančių kilnojamojo pobūdžio, mainų tarp skirtingų valstybių procesas, kuris susideda iš importo bei eksporto operacijų. Importas ir eksportas gali būti vykdomas dviem būdais: tiesioginiu arba netiesioginiu – dalyvaujant arba nedalyvaujant tarpininkams, kurie perima prekių, dokumentų paskirstymą suinteresuotoms šalims. Prekybos operacijos vykstančios ES muitų sąjungos ribose taip pat gali būti vadinamos įvežimu iš ES arba išvežimu į ES, taip šias operacijas atskiriant nuo prekybos su trečiosiomis šalimis nepriklausančiomis ES prekybos rinkai. Pastebima, kad nors tarptautinės prekybos dalyviais gali būti tiek fiziniai tiek juridiniai asmenys, dažniausiai šia veikla užsiima įmonės. Išsiaiškinus kaip

apibūdinami tarptautinės prekybos srautai ir jų dalyviai aktualu išanalizuoti kodėl valstybės prekiauja tarpusavyje ir kokį poveikį joms tai daro.

Tarptautinės prekybos teorijos nusakančios prekybos su kitomis šalimis priežastis

Verta pastebėti, kad tarptautinė prekyba, o ypač valstybių siekis eksportuoti, analizuojamas nuo neatmenų laikų. Daugybė teoretikų, kūrė ekonomines tarptautinės prekybos teorijas siekdami išsiaiškinti kodėl šalys prekiauja vienos su kitomis ir kaip užsitikrinti didžiausią pranašumą prieš kitas šalis. Patel (2017) išskiria 4 pagrindinių teorijų grupes (žr. 1 priedą), kurios vystantis tarptautinei prekybai darė didelį poveikį jos plėtotei. Pirmiausia autorius pamini Merkantelizmo teoriją, kuri buvo plačiai taikoma XVI - XVII a. Merkantelizmo teorija buvo nacionalistinė. Merkantelistai tikėjo, kad tautos turtas ir gerovė atsispindi aukso ir sidabro, atsargoje. Tuo metu, kai auksas ir sidabras buvo tautų prekybos valiuta, šalys galėjo kaupti auksą ir sidabrą daugiau eksportuodamos ir mažiau importuodamos. Kuo daugiau aukso ir sidabro tauta turėjo tuo turtingesnė ir galingesnė buvo. Atkreipiamas dėmesys, kad atvirkščiai nei merkantelizmo teorijos puoselėtojai, klasikinių teorijų autoriai pasisakė už laisvosios prekybos propagavimą ir jos naudą visoms šalims (Patel, 2017). Buvo manoma, kad šalys turi specializuotis tose srityse ir eksportuoti tokią produkciją, kurios gamyboje patiria mažiau išlaidų – turi pranašumą. Šiuolaikinių teorijų puoselėtojai manė, kad klasikinės teorijos nepaiškino, kodėl egzistuoja skirtumai tarp valstybių ir iškėlė mintį, kad prekybos skirtumai atsiranda dėl tam tikrų faktorių, tokių kaip turimas kapitalas ir darbo jėga. Tuo tarpu, Patel mano, kad naujosios prekybos teorijos yra grindžiamos konkurencija tarp šalių, technologiniais skirtumais bei netobula masto ekonomija.

Kim ir Osgood (2019) tarptautinės prekybos teorijas skirsto į du platesnius skirsnius (žr. 1 lent.), bei neišskiria merkantelizmo teorijos – neįvardija jos kaip visų tarptautinės prekybos teorijų pradininkės.

1 lentelė. Tarptautinės prekybos teorijų klasifikavimas

Patel (2017) 4 grupių klasifikavimas	Teorijų pagrindiniai teiginiai	Kim ir Osgood (2019) 2 grupių klasifikavimas
Merkantelizmas	Siekiama kuo daugiau eksportuoti	Standartinės prekybos modelis (autoriai: Heckscher, Ohlin, Ricardo, Viner, Rogowski, Frieden, Hiscox)
Klasikinės prekybos teorijos (autoriai: Smith, Ricardo, Mill)	Eksportuojama tai kam turimas absoliutus arba lyginamasis pranašumas.	
Šiuolaikinės prekybos teorijos (autoriai: Heckscher, Ohlin)	Eksportuojamos prekės, kurių gamybai naudojamas gausus bei pigus turimas faktorius.	
Naujosios prekybos teorijos (autoriai: Vernon, Krugman, Stiglitz ir kt.)	Išryškėja technologijų tobulinimo svarba; Norint patenkinti vartotojų poreikius šalys keičiasi panašaus pobūdžio prekėmis.	Nauja prekybos teorija (Krugman)

Šaltinis: sudaryta pagal Patel, 2017 ir Kim ir Osgood, 2019

Autorių pateiktame standartiniame prekybos modelyje dėmesys sutelkiamas į santykinį pranašumą, atsirandantį dėl faktorių, tokių kaip kapitalo ir darbo jėgos, skirtumų skirtingose valstybėse. Šalys specializuojasi eksportuoti prekes, kurios intensyviai naudoja turimus išteklius, o importuoti tas prekes, kuriose naudojami ištekliai, kurių trūksta valstybėje. Kitaip tariant šalys dalyvauja tarpsektorinėje prekyboje, tokiu būdu siekdamos padidinti savo šalies prekybos efektyvumą. Taip pat atsižvelgiama į pramonės skirtumus susijusius su technologijomis, o tai vienas iš pagrindinių teoretiko Ricardo palyginamojo pranašumo paaiškinimų. Analizuojamoje naujoje prekybos teorijoje, aptariamas laisvosios prekybos propagavimas, kai daugelis šalių tuo pačiu metu eksportuoja, bet taip pat susiduria su importo sudaroma konkurencija vidaus rinkoje (Kim ir Osgood, 2019).

Išanalizavus autorių pateiktas išvalgas apie tarptautinės prekybos teorijas ir jose aptariamas prekybos tarp šalių, o ypač eksporto priežastis, galima daryti išvadą, kad šalių siekis bet kokiais būdais kuo daugiau eksportuoti yra susijęs su jų ekonomine padėtimi. Kuo šalis daugiau eksportuoja tuo turtingesnė ir galingesnė tampa kitų šalių atžvilgiu. Vis dėlto šalys susiduria su importo konkurencija vidaus rinkose, todėl valstybių vyriausybės įvairiais būdais siekia skatinti įmones eksportuoti.

Importo sudaromos konkurencijos padariniai

Kiekvienos šalies natūralus siekis – gauti naudą iš tarptautinės prekybos, tai yra realizuoti produktus ir taip gauti kuo daugiau pajamų. Vis dėlto globaliame pasaulyje valstybės ir jų verslo subjektai susiduria su importo sudaroma konkurencija.

Autoriai analizuojantys importo sudaromos konkurencijos padarinius išskiria šiuos teigiamus aspektus (žr. 2 lent.):

2 lentelė. Importo sudaromos konkurencijos teigiami aspektai

Autoriai	Teigiami konkurencijos aspektai
Dubauskas (2013) Beverli, Neumuelle ir Teh, (2015)	Sumažina prekių kainas šalies viduje; Suteikia vartotojams didesnes prekių pasirinkimo galimybes.
Neumuelle ir Teh, (2015);	Skatina įmones taikyti pažangesnes gamybos technologijas, taip padidinant galimybes būti pranašesnėmis už konkurentus.
Neary (2016)	Skatina valstybes specializuotis tam tikruose gamybos sektoriuose, kuriuose būtų įgaunamas konkurencinis pranašumas.
Kamal ir Sundaram (2016)	Skatina įmones kooperuotis transportuojant prekes ir taip sumažinant šias išlaidas.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal analizuotų autorių teiginius

Dėl importo skverbimosi vidaus rinkoje padidėjusi konkurencija skatina verslo subjektus mažinti gamybos sąnaudas, tuo pačiu mažinant ir parduodamų gaminių kainas (Dubauskas, 2013). Vietinės įmonės savo produkcija konkuruodamos su iš kitų šalių įvežamomis prekėmis taip pat yra priverstos konkuruoti ne tik kainomis, bet taip pat prekės kokybe, dizainu ir kt. Importas gyventojams sudaro sąlygas įsigyti kitose šalyse pagamintų retų gaminių, savoje valstybėje neauginamų vaisių ir panašiai, o taip pat sumažina vietinių produktų kainas, sudaro galimybes juos nusipirkti pigiau.

Anksčiau aptartiems autoriaus teiginiams, jog importas sumažina vartojimo kainas vidaus rinkoje bei suteikia pirkėjams platesnį prekių pasirinkimą pritaria ir kiti autoriai. Importo sudaroma konkurencija valstybių vidaus rinkose taip pat paskatina įmones savo veikloje pritaikyti pažangesnes technologijas, siekti novatoriškų idėjų įgyvendinimo, taip užsitikrinant geresnes pozicijas tarptautinėje rinkoje pateikiant savo produkciją (Beverelli, Neumueller ir Teh, 2015).

Konkurencija taip pat skatina įmones kooperuotis taip siekiant įveikti konkurentus - įmonės bendradarbiauja tarpusavyje, o kartais tampa net partnerėmis (Kamal ir Sundaram, 2016). Autoriai atliko tyrimą, kurio eigoje siūlė eksportuotojams, tiekiant prekes tam pačiam pirkėjui, susikooperuoti taip sumažinant tiekimo išlaidas. Analizuoto tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad kaimyninių šalių eksportuotojai gali padėti įvairiais būdais. Pirma, jie gali sumažinti prekybos partnerio suradimo išlaidas. Tokios paieškos išlaidos yra paplitęs visų tarpvalstybinių prekybos sandorių bruožas ir gali būti nemažos. Be to, kaimynai gali suteikti pirkėjui informacijos apie pardavėjo stipriąsias puses, patikimumą ir reputaciją, o pardavėjui - informacijos apie pirkėjo klientų ratą ir prisitaikymo toje šalyje reikalavimus. Tai gali būti ypač svarbu, kai vienas arba abu prekybos partneriai yra besivystančioje šalyje, kur informacijos srantai yra netobuli, o gauti patikimą informaciją gali būti brangu.

Aptarti autoriai pabrėžia teigiamus importo sukeltos konkurencijos aspektus, tačiau Neary (2016) nors sutinka, kad konkurencija skatina šalis specializuotis, tačiau išvelgia ir neigiamų aspektų. Žvelgiant iš vartotojo pozicijos, prekių kainų mažėjimas yra naudingas, tačiau žvelgiant iš verslo subjekto pozicijos pastebima, kad importas nubrėžia „nematomas“ kainų ribas, kuriomis gamintojas turi vadovautis norėdamas išlikti rinkoje. Importuotų prekių savikaina dažnu atveju būna žymiai mažesnė, nei pagamintų vidaus verslo subjektų. Taip yra todėl, kad importuojamos prekės gaminamos masinei prekybai, deja kaip tik dėl šios priežasties vidaus įmonės dažnai yra nepajėgios konkuruoti. Taip pat didelis importo skverbimasis sudaro sunkumų naujų įmonių kūrimuisi.

Kadangi importas daro didelį poveikį valstybių vidaus rinkoms, šios įvairiais būdais skatina įmones eksportuoti.

Eksporto nauda ir jo skatinimas

Tarptautinės prekybos liberalizavimas šiandieniniame globaliame pasaulyje suteikia daug galimybių įmonėms išplėsti savo klientų ratą tarptautinėje rinkoje. Įmonės pasirenka eksportuoti nes, didesnė prekybos rinka leidžia uždirbti didesnę pelną bei didesnis gamybos mastas leidžia pagaminti produktus pigiau, o įmonių patiriama nauda tiesiogiai sąlygoja valstybės ekonomikos gerėjimą. Tarptautinė prekyba tampa vis labiau aktuali. Eksportas užima svarbų vaidmenį šalių ekonomikoje – kelia ekonomikos lygį, o tai kiekvienos valstybės pagrindinis tikslas.

Eksportas ne tik sukuria darbo vietas bet taip pat skatina ekonomikos augimą. Vidaus rinkos įmonės įgauna daugiau patirties gamindamos prekes tarptautinei rinkai ir laikui bėgant įgauna konkurencinį pranašumą pasauliniu mastu (Beverlli, Neumueller ir Teh, 2015). Valstybės siekdamos kuo didesnės naudos labiau skatina eksportą, o ne importą. Eksportas didina valstybės ekonominę gerovę bei skatina regiono plėtrą. Jo skatinimas yra vienas iš prioritetinių valstybių ekonominės politikos veiklos sričių – norima padidinti eksporto dalį prekyboje, kuri gerina šalies prekybos balansą.

Valstybių ekonomikoms svarbu, kad jų šalių įmonės rastų kelią į eksporto rinką, todėl valstybės suteikia verslininkams informacijos apie kitose šalyse taikomus muitus ir galiojančius reglamentus susijusius su gaminiais (Broocks ir Biesebroeck, 2017). Valstybės siekdamos įmonėms padėti konkuruoti tarptautinėje rinkoje, kuria eksporto skatinimo agentūras, kurios remia eksportą, atlieka rinkos tyrimus, o taip pat kuria šalies įvaizdį.

Eksporto skatinimas leidžia prekybos regionams pajudėti nuo paprastos gamybos iki modernios ir keliančios iššūkius kitoms konkuruojančioms rinkoms (Kaliačius, 2018). Būtent konkurencinis pranašumas autoriaus nuomone, yra vienas iš pagrindinių veiksnių, paaikškinantis įmonių pasirinkimą eksportuoti. Konkurencingi pranašumai tai sąlygos, leidžiančios verslo subjektams ar net visai šaliai gaminti prekes mažesnėmis kainomis (Kaliačius, 2018). Įmonės siekdamos būti pranašesnėmis kitų atžvilgiu atranda novatoriškus būdus tiek gamyboje tiek prekių pateikime vartotojams ir juos pirmiausia taiko vidaus rinkoje, o galiausiai pritaiko ir tarptautinėje prekyboje taip sukurdamos konkurencingą pramonės šaką.

Tarptautinės prekybos masto didėjimui poveikį daro ir techninis transportavimo aspektas - transportuoti prekes šiandieniniame globaliame pasaulyje beveik nėra kliūčių (Kaliačius, 2018). Valstybės siekia kuo labiau išvystyti infrastruktūrą, taip šalį darant patrauklesnę tarptautinės prekybos dalyviams - infrastruktūra yra išvystoma taip, kad yra suteikiama galimybė gabenti prekes ne tik žemės keliais, bet taip pat oru ir vandeniu. Valstybės yra suinteresuotos plėsti prekybą už šalies sienų ribų, o tą taip pat leidžia vis sparčiau tobulėjančios transportavimo technologijos. Technologijų, o kartu ir produkcijos tobulinimas, leidžia valstybėms pereiti nuo paprastos iki modernios gamybos. Technologiškai ištobulinti produktai tampa konkurencingesni tarptautinėje rinkoje, o tai suteikia galimybę produkciją ne tik pagaminti, bet ir parduoti pigiau nei konkurentai, taip uždirbant daugiau pajamų. Taigi dėl eksporto valstybės uždirba daugiau pinigų, o taip pat norėdamos būti pranašesnėmis yra priverstos tobulinti technologijas.

Pagalba verslui taip pat galime vadinti specialiųjų ekonominių zonų steigimą valstybėse. UNCTAD 2019 m. pranešime teigiama, kad jau kurį laiką pasaulinės prekybos ir investicijų politika nėra tokia palanki, kaip buvo eksporto sąlygoto augimo ir plėtros įkarštyje, todėl norint pritraukti investicijas ir skatinti eksportą, paremti industrializaciją, ekonomikos įvairinimą ir struktūrinius pokyčius besivystančiose ir pereinamojo laikotarpio šalyse sparčiai auga specialiųjų ekonominių zonų

(SEZ) naudojimas politikos priemonėmis. SEZ tai teritorijos, kuriose sudaromos geresnės sąlygos plėtotis verslui, pavyzdžiui, laisvosios ekonominės zonos bei pramoniniai parkai. Jungtinių tautų (UNCTAD) 2019 metų „World investment report“ leidinyje apie specialiąsias zonas minima, kad šiuo metu pasaulyje yra beveik 5400 specialiųjų ekonominių zonų, iš kurių daugiau nei 1000 buvo įsteigta per pastaruosius penkerius metus. Dar mažiausiai 500 zonų tikimasi atidaryti artimiausiais metais. Įmonėms steigiantis tokiose zonose taikomos mokesstinės lengvatos, taip pat suteikiama visa reikalinga infrastruktūra verslo plėtojimui. Tokių teritorijų dėka sukuriamos naujos darbo vietos, skatinama regionų plėtra, eksportas bei gamyba.

Taigi, galima teigti, kad eksporto skatinimas yra viena iš prioritetinių valstybių sričių. Valstybės ne tik remia verslą ir su juo bendradarbiauja, bet taip pat siekia didinti šalies patrauklumą tobulindamos jos infrastruktūrą. Skatindamos eksportą valstybės užsitikrina geresnį prekybos balansą. Vis dėlto tarptautinė prekyba daro poveikį ne tik valstybių ekonomikoms - vis dažniau mokslinėje literatūroje randama tyrimų, kurie rodo aplinkos kokybei daromą poveikį.

Tarptautinės prekybos poveikis aplinkos kokybei

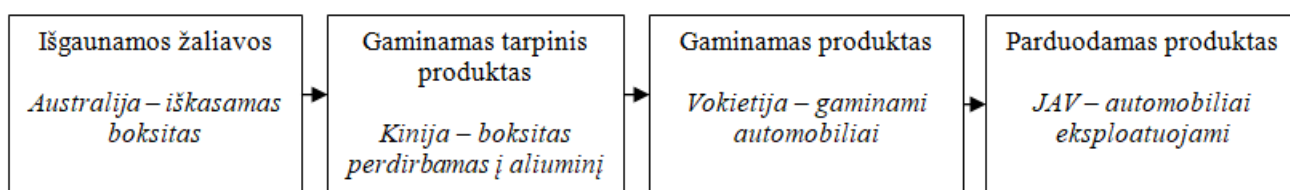
Vis dažniau kalbama apie aplinkosaugos problemas, su kuriomis pasaulis susiduria spartėjant gyventojų vartotojiškumui. Didėjant vartotojų poreikiams ir jų įgyvendinimo įvairovei didėja ir tarptautinės prekybos apimtys bei jų srantai, todėl vis daugiau atliekama tyrimų, kuriais siekiama paaiškinti tarptautinės prekybos poveikį aplinkos užterštumui.

Pastebima, kad yra ryšys tarp aplinkos kokybės, kurią galima išmatuoti pagal skirtingus aplinkos rodiklius, ir ekonomikos augimo (Halicioglu ir Ketenci, 2016). Nagrinėdami oro kokybės rodiklius daugelyje šalių, autoriai nustatė, kad ekonomikos augimas sumažina taršos problemas, tačiau tik pasiekus tam tikrą ekonomikos augimo etapą - aplinkos užterštumas didėja augant pajamų lygiui iki tam tikro pajamų taško, kuomet pradeda gerėti aplinka. Autoriai rėmėsi Hecksherio-Ohlino tarptautinės prekybos teorija, kuri teigia, kad vykdydamos laisvąją prekybą besivystančios šalys specializuojasi gaminant prekes, kurias leidžia turima darbo jėga bei turimi gamtos išteklių. Išsivysčiusios šalys specializuojasi žmogiškojo kapitalo ir gamybos reikalaujančioje veikloje. Prekyba apima vienoje šalyje pagamintų prekių judėjimą į kitą vartojimui arba tolesniam perdirbimui. Tai reiškia, kad gaminant šias prekes susidaro tarša ir ji yra susijusi su vartojimu kitose šalyje (Halicioglu ir Ketenci, 2016). Autorių nuomone šalyse, kurios yra atviresnės prekybai, pastebima mažiau taršos. Atviresnės šalys patiria didesnę konkurenciją, todėl investuoja į naujas veiksmingas technologijas, kurios ne tik palengvina technologinius procesus, bet taip pat padeda sumažinti taršą. Taip pat autoriai pastebi, kad išsivysčiusios šalys, kurios vykdo griežtus aplinkosaugos reikalavimus, daug teršalų reikalaujančią gamybą perkelia į šalis, kuriose aplinkosaugos taisyklės yra silpnesnės. Remiantis aplinkos užterštumo perkėlimo hipoteze atliktas tyrimas, kurio metu analizuoti 1983-2012 metų, 15-os

perinamojo laikotarpių šalių duomenis, siekiant išsiaiškinti tarptautinės prekybos poveikį aplinkos kokybei. Tarp 15-os analizuotų šalių pateko visos Baltijos šalys. Sudarytas ekonometrinis anglies išmetimo, energijos vartojimo, pajamų ir prekybos atvirumo modelis, leido nustatyti, kad tarptautinė prekyba didžiausią įtaką (iš 3 Baltijos šalių) aplinkos kokybei daro Estijoje.

Analizuojant perkeliamų išmetamųjų teršalų kiekį pastebima, kad išmetamųjų teršalų mažiausiai sutelkta išsivysčiusiose šalyse, o besivystančios šalys yra didžiausios CO₂ išmetimo importuotojos (Arce, Lopez ir Guan, 2016). Autorių nuomone, sudarant tarptautinius, daugiašalius ir dvišalius tarptautinės prekybos susitarimus siekiant sušvelninti klimato pokyčius yra galimybė sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, įtraukiant į susitarimus nuostatas dėl aplinkos apsaugos.

Galima teigti, kad prekybos globalizacijos spartumas kartais turi nenumatytų padarinių ekonomikai, visuomenei ir be abejo aplinkai (Wiedmann ir Lenzen, 2018). Autorių nuomone, neigiami padariniai ypač matomi oro taršos padidėjime, kurį lemia ne tik gamybos perkėlimas, kuris aptartas anksčiau, tačiau ir gamybos suskaidymas. Gamybos suskaidymas suprantamas, kaip atskirų žaliavų gavyba arba tam tikrų komponentų, dalių gamyba kitose šalyse (žr. 2 pav.). Kuo daugiau tiekimo grandžių nuo gamybos iki galutinio vartotojo, tuo didesnis neigiamas poveikis daromas aplinkai. Gamybos perkėlimas į kitas šalis taip pat prieštarauja Jungtinių tautų (JT) nacionalinei klimato kaitos švelninimo politikai ir gali paneigti akivaizdžius laimėjimus atsiejant ekonomikos augimą.

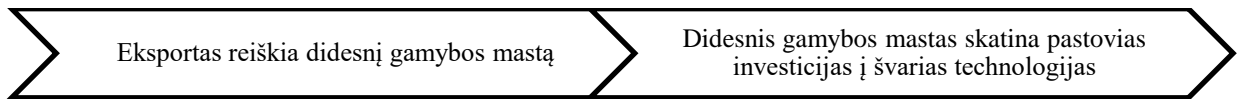
Šaltinis: sudaryta pagal Wiedmann ir Lenzen, 2018, p. 314

2 pav. Gamybos suskaidymo pavyzdys

„Su prekyba susijęs CO₂ išmetimas tampa vis svarbesnis visuotinio / nacionalinio išmetamųjų teršalų komponentas“ (Wang ir Ang, 2018, p. 146). Didėjant tarptautinės prekybos mastams didėja transporto kiekis kertantis valstybių sienas, kuris lemia išmetamųjų teršalų didėjimą. Autorių nuomone, jei tarptautinė prekyba toliau augs, ekonomikos, ypač pagrindinių importuotojų ir eksportuotojų, tokių kaip Kinija, JAV ir ES greitai pastebės didėjantį užterštumą, kurį sąlygoja tarptautinė prekyba. Dėl šios raidos gali kilti taršos dilema, kurią reikia išspręsti atsižvelgiant į visuotinį susirūpinimą klimato kaita.

Vis dėlto „nei teorinė, nei empirinė literatūra nepateikia aiškių atsakymų apie prekybos ir aplinkos taršos ryšį“ (Forslid, Okubo ir Ulltveit-Moe, 2018, p. 166). Autorių nuomone, aplinkos užterštumas didėja augant pajamų lygiui iki tam tikro pajamų taško, kuomet pradeda gerėti aplinka. Remiantis 2004 - 2011 metų Švedijos statistikos departamento duomenimis, apie energijos naudojimą gamybos įmonėse, kur dirba 10 arba daugiau darbuotojų bei kasmetinių apklausų, kurių metu įmonių teiraujama apie investicijas į taršos mažinimą, buvo atliktas tyrimas, kurio metu pagrįsta hipotezė –

tarptautinė prekyba padidina pajamas, o tai dažniausiai taip pat padidina švarios aplinkos poreikį ir skiriamų investicijų dydį į mažiau teršiančias technologijas (žr. 3 pav.).

Šaltinis: sudaryta pagal Forslid ir kt., 2018

3 pav. Eksporto įtaka investicijoms į švaresnes technologijas

Eksportuotojai investuodami į naujas technologijas, taip pat sumažina mokesčių našą atsirandančią valstybėms didinant taršos mokesčius - mažinami produkcijos gamybos kaštai (Forslid ir kt., 2018). Kita vertus, autoriai sutinka, kad prekybos liberalizavimas gali reikšti ir bendrą nešvarios gamybos plėtrą, nes prekyba su šalimis, kurių išmetamų teršalų standartai yra žemi nedraudžiama. Vis dėlto autorių prielaida, kad prekybos liberalizavimas reiškia padidėjusią konkurenciją ir išstumia „nešvariausių žaidėjų“ iš rinkos, galime laikyti teisinga atsižvelgiant į tai, kad į naujausius Europos Sąjungos tarptautinės prekybos susitarimus įtraukiamos nuostatos dėl aplinkos apsaugos.

Apibendrinant analizuotus autorių tyrimus ir bendrus pastebėjimus, galime teigti, kad tarptautinė prekyba daro neigiamą poveikį aplinkos kokybei. Vis dėlto gerėjant įmonių finansinei padėčiai, kuri priklauso nuo eksporto apimčių, pastarosios linkusios investuoti į pažangesnes technologijas, kurios ne tik paspartina gamybos procesus ar sumažina transportavimo kaštus, tačiau taip pat į aplinką išmeta mažesnę kiekį CO₂. Valstybės siekdamos ekonominės naudos skatina įmones plėsti veiklą į tarptautinę rinką, taip suteikdamos įmonėms galimybę augti ir tobulėti ne tik finansiškai, bet ir technologiškai.

Galima teigti, kad tarptautinė prekyba, tai procesas susidedantis iš dviejų pagrindinių prekybos operacijų – importo ir eksporto. Valstybių pagrindinis siekis yra kuo daugiau eksportuoti, nes tai stiprina jų pozicijas tarptautinėje rinkoje – kuo daugiau eksportuojama tuo valstybės gauna daugiau pajamų, kurios tiesiogiai sąlygoja valstybių ekonomikų augimą. Vis dėlto importo sudaroma konkurencija valstybių vidaus rinkoms sukuria būtinybę padėti įmonėms patekti į tarptautinę rinką, todėl įvairiais būdais skatinamas eksportas. Taip pat pastebima, kad tarptautinė prekyba daro poveikį aplinkos kokybei, todėl šalys skatindamos eksportą netiesiogiai prisideda prie verslo subjektų siekio atnaujinti technologijas į pažangesnes, didinančias prekybos apimtį, o taip pat mažiau taršias. Šiame poskyryje aptartas tarptautinės prekybos poveikis valstybėms yra labiau abstraktus, tačiau ekonominę naudą galima išmatuoti vertine išraiška pasitelkiant makroekonominius rodiklius.

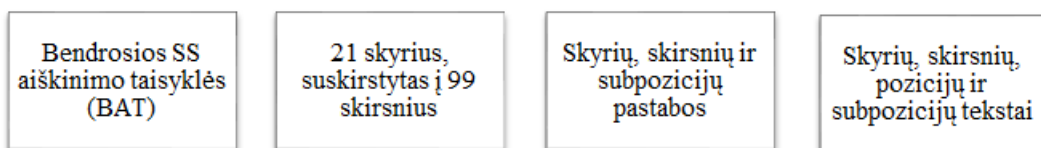
1.2 Tarptautinės prekybos srautų analizės metodai

Valstybės, norėdamos išsiaiškinti kokių prekių gamyba ir pardavimai į kitas šalis atneša didžiausią ekonominę naudą, renka statistinius duomenis iš įmonių apie jų eksportuojamas ir importuojamas prekes bei šalis partneres. Tokių duomenų analizė ne tik atskleidžia silpniausias ir

stipriausias valstybės prekybines puses, bet taip pat padeda išsiaiškinti, kokioms prekybos sritims reikalingas skatinimas – valstybės parama.

Valstybėms sudėtingiausia rinkti duomenis apie tarptautinėje prekyboje dalyvaujančias prekes, nes šios viena nuo kitos skiriasi savo paskirtimi, fizinėmis ir cheminėmis savybėmis, apdorojimo laipsniu bei kitomis charakteristikomis. Dėl šios priežasties, apmokestinimo ir statistinės analizės tikslais, prekės suskirstomos į bendrus požymius turinčias grupes, klases, skyrius ir pan. – klasifikuojamos. Prekių klasifikavimas – tai visų prekių, esančių tarptautinėje prekyboje, priskyrimas konkrečiai pozicijai remiantis tam tikra prekių klasifikavimo sistema (Gurevičienė, 2005). Klasifikavimas taip pat yra viena iš sąlygų sudarančių galimybę tinkamai paskaičiuoti maito ir kitus mokesčius. Pasaulyje naudojama daugybė prekių klasifikacijų, vienas valstybės naudoja nacionaliniais tikslais, kitas tarptautiniais. Įvairios prekių klasifikacijos skiriasi klasifikavimo požymiais ir praktine nauda.

Viena iš dažniausiai naudojamų klasifikavimo sistemų tarptautinėje prekyboje importuojamoms ir eksportuojamoms prekėms klasifikuoti, tai Pasaulio muitinių organizacijos (PMO) sukurta „Suderinta prekių aprašymo ir kodavimo sistema“ (toliau Suderinta sistema arba SS), kurią naudoja PMO šalys narės. Šios tarptautinės prekių klasifikavimo sistemos pagalba identifikuojamos prekės, kertančios valstybių sienas. SS sistemoje kiekviena prekė turi 6-ių skaitmenų kodą, kuris leidžia identifikuoti prekes ir pritaikyti joms teisingus mokesčius. Ši prekių klasifikavimo sistema buvo pradėta naudoti 1983 m. birželio 24 d. Briuselyje pasirašius Suderintos sistemos tarptautinę konvenciją. Prie konvencijos prisijungusios šalys įsipareigojo, kad šalių prekių klasifikavimo sistemos atitiks suderintą sistemą (žr. 4 pav.), jos pataisas ir papildymus. Tai reiškia, kad tarptautinėje prekyboje dalyvaujančioms prekėms valstybės taikys SS kodus 6-ių skaitmenų lygmeniu (Muitinės departamentas, 2003). Tai leidžia bet kurios šalies ūkio subjektams, muitinės pareigūnams ir įstatymų leidėjams nustatyti tą patį gaminį naudojant skaitmeninį kodą.

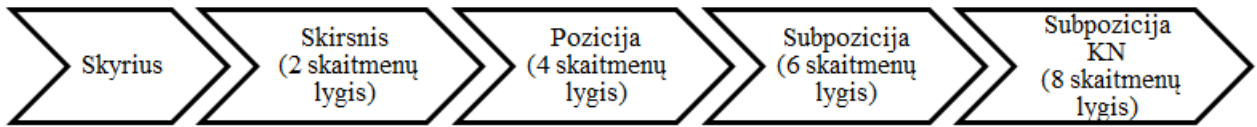

Šaltinis: sudaryta pagal LR Muitinė „Bendrieji prekių tarifinio klasifikavimo principai“

4 pav. Suderintos prekių aprašymo ir kodavimo sistemos turinys

Iki 6-ių skaitmenų lygio visos šalys, taikančios Suderintą sistemą, produktus klasifikuoja vienodai, tačiau šalims paliekama galimybė šią klasifikaciją modifikuoti ją išplečiant iki 8-ių ar dar daugiau skaitmenų, taip dar labiau detalizuojant tarptautinėje prekyboje dalyvaujančias prekių grupes. ES prekių klasifikavimui naudoja Kombinuotosios nomenklatūros (KN) kodavimo sistemą (žr. 3 priedą) kurią sudaro SS kodai bei ES naudojamos Kombinuotosios nomenklatūros (KN) subpozijos (žr. 5 pav., p. 20). Kombinuotoji nomenklatūra naudojama apskaičiuojant muitus ir mokesčius, KN

subpozicijas nurodant importo ir eksporto deklaracijose bei ūkio subjektams teikiant statistinius duomenis apie prekybą ES viduje ir tarp ES ir likusio pasaulio (LR muitinė. Bendrieji prekių tarifinio klasifikavimo principai).

Šaltinis: sudaryta pagal LR Muitinė „Bendrieji prekių tarifinio klasifikavimo principai“

5 pav. Kombinuotosios nomenklatūros struktūra

ES valstybės narės tarptautinės prekybos statistikos tikslais naudoja dvi statistikos sistemas: Intrastatą ir Ekstrastą. Intrastatas – tai ES valstybių narių tarpusavio prekybos statistikos sistema, kuri apima prekių judėjimą (įvežimą ir išvežimą) ES prekybos rinkos viduje. Ekstrastatas – tai ES valstybių narių prekybos su trečiosiomis šalimis (nepriklausančiomis ES) statistikos sistema. Šių sistemų teikiama informacija naudojasi ES valstybių narių statistikos departamentai, taip pat ES institucijos bei įvairios tarptautinės organizacijos analizuodamos tarptautinės prekybos pokyčius (Radžiukynas, Rimkus, Sarapinienė, Žitkienė ir Povilauskienė, 2011).

ES šalių narių ūkio subjektai vykdydami prekybą su ES šalimis pildo Intrastato įvežimo ir išvežimo ataskaitas, jose nurodydami su kuriomis ES narėmis palaikė prekybinius ryšius, kokios prekės pagal KN subpozicijas buvo įvežtos ar išvežtos, taip pat nurodo prekių kiekius, vertes, transportavimo būdus. Būtina pastebėti, kad šias ataskaitas teikia ne visi ūkio subjektai, o tik tie, kurių metinė įvežtų / išvežtų prekių vertė viršijo nustatytas Intrastato įvežimo / išvežimo ataskaitų teikimo ribas, kurios tikslinamos kasmet. Tuo tarpu Ekstrasto pagrindinis duomenų šaltinis, tai muitinei pateikiamos deklaracijos, kurias pildo visi ūkio subjektai, kurie vykdo prekybą su ES nepriklausančiomis šalimis (Radžiukynas ir kt., 2011).

Valstybės, tarptautinės prekybos organizacijos ir kiti suinteresuoti subjektai analizuodami tarptautinės prekybos pokyčius naudojasi surinktais statistiniais duomenimis, tačiau vien jų surinkimas neleidžia spręsti kokia ekonominė nauda daroma valstybėms. Dėl šios priežasties ekonominės naudos apskaičiavimui naudojami makroekonominiai rodikliai.

Pagrindiniai rodikliai nusakantys tarptautinės prekybos svarbą valstybėms tai eksportas ir importas išreikštas vertine išraiška per tam tikrą laiką. Didesnės eksporto nei importo apimtys reiškia, kad valstybė iš tarptautinės prekybos gauna naudos, o atvirkštinė situacija reiškia, kad gaunama nauda nepakankama. Skirtumas tarp eksporto bei importo vadinamas prekybos balanso rodikliu arba grynuoju eksportu (Blanchard, 2007).

Kiekvienos šalies prekybos balansas gali turėti vieną iš dviejų požymių – būti perteklinis arba deficitinis (Blanchard, 2007). Perteklinis prekybos balansas, tai situacija kai valstybės eksporto apimtys viršija importo – prekybos balansas yra teigiamas. Toks prekybos balanso rezultatas, tai

stipraus šalies ūkio bei aukšto konkurencingumo požymis. Susiklosčius atvirkštiniai situacijai, kuomet importo apimtys didesnės nei eksporto prekybos balansas yra neigiamas – deficitinis.

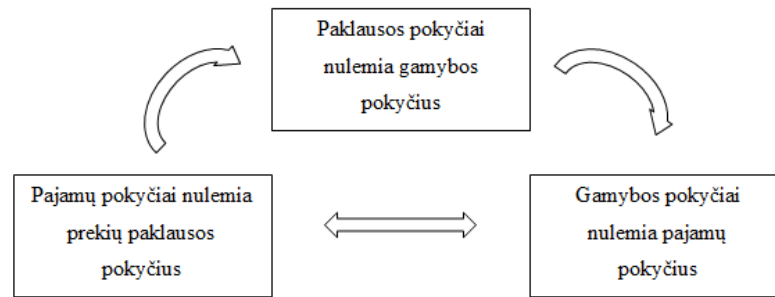
Jei šalis daugiau eksportuoja nei importuoja, tuomet jos prekybos balansas yra aktyvus arba kitaip dar galima sakyti palankus. Priešingu atveju, kai importas viršija eksportą, prekybos balansas yra vadinamas pasyviu arba nepalankiu (Dubauskas, 2013). Kiekviena valstybė siekia teigiamo prekybos balanso arba bent subalansuoto, nes priešingu atveju tai reiškia, kad valstybė yra skolininkė. Didelis importo skverbimasis į vidaus rinką gali sukelti mokėjimų balanso sunkumų bei šalies pajamų ir gaminamos produkcijos mažėjimą.

Valstybių gaunamą naudą iš tarptautinės prekybos taip pat nusako prekybos sąlygų rodiklis, kuris rodo valstybės eksporto ir importo santykį (Bernatonytė, 2005). Šio rodiklio didėjimas rodo tarptautinės prekybos sąlygų gerėjimą bei gaunamą naudą darančią tiesioginį poveikį šalies gyventojų lygio kilimui. Deja, tačiau šio rodiklio sumažėjimas rodo prekybos sąlygų pablogėjimą bei gyvenimo lygio pokyčius. Prekybos sąlygų rodiklio reikšmė priklauso nuo: paklausos svyravimų pasaulinėje ir vidaus rinkose; gamybos sąlygų pokyčių; atskirų prekių rinkų monopolizavimo (Dubauskas, 2013). Vis dėlto, ne visada galima spręsti apie prekybos pokyčius tik iš užsienio prekybos sąlygų pokyčių. Šalys gali gauti naudą ir didindamos gamybos efektyvumą, eksporto apimtį ir mažindamos kainas. Nagrinėjant tarptautinės prekybos sąlygas ir jų gerinimo būdus, būtina išanalizuoti užsienio prekybos pobūdį, struktūrą ir pokyčius.

Galima teigti, kad prekių klasifikavimas į tam tikras grupes yra labai svarbus. Klasifikuojant prekes aiškiau apibrėžiamos apmokestinimo taisyklės taip pat renkama informacija, kuri padeda apskaičiuoti tarptautinės prekybos ekonominę naudą šalims pasitelkiant makroekonominius rodiklius. Dėl šios priežasties valstybės siekia kuo detaliau išanalizuoti ne tik prekybinių srautų apimtį, bet taip ir jų kryptis bei struktūrą.

1.3. Tarptautinės prekybos srautų apimtį, struktūrą ir kryptis lemiantys veiksniai

Didžiausią poveikį eksporto ir importo struktūrai ir apimtims daro paklausa ir pasiūla, kurios vidaus rinkoje nusako tiek perkamų ir parduodamų prekių kiekį, tiek lemia ir tų prekių kainas (Bernatonytė, 2007). Paklausa ir pasiūla tarptautinėje prekyboje gali būti nagrinėjama kaip gamintojų galimybių ir vartotojų poreikių tarpusavio sąveika. Paklausos ir pasiūlos sąveiką, galime pavaizduoti, kaip cirkuliuojantį ratu procesą (žr. 6 pav., p. 22).

Šaltinis: sudaryta pagal Blanchard, 2007, p. 49

6 pav. Paklausos ir pasiūlos sąveika

Išskiriamos trys tarptautinės prekybos ekonominės prielaidos, kurios nusako paklausos ir pasiūlos priežastis: skirtingos gamybos sąlygos; skirtingi gamybos našumo lygiai; skonių, polinkių bei prioritetų įvairovė (Bernatonytė (2007), Dubauskas (2013)). Autoriai teigia, kad pasaulinėje rinkoje yra pasiūlos ir paklausos pusiausvyra, kuri lemia tarptautinės prekybos susidedančios iš dviejų prekinių srautų: eksporto ir importo pasiskirstymą. „Jei viena šalis eksportuoja, tai kita importuoja, ir tie prekių judėjimai iš ir į šalį tarpusavyje pasauliniu mastu susilygina. Tačiau šaliai visai nepavyktų eksportuoti prekių, jei nebūtų kitose šalyse vartotojų, dėl vienu ar kitu priežasčių norinčių tą prekę įsigyti“ (Dubauskas, 2013). Taigi, galima teigti egzistuoja tarptautinės prekybos prielaidos, kurios nusako paklausos ir pasiūlos priežastis.

Skirtingų gamybos sąlygų prielaida. Skirtingos gamybos sąlygos apibūdinamos kaip skirtumai tarp šalių, atsirandantys lyginant gamtos ir klimato sąlygas, apsirūpinimą ištekliais (Dubauskas, 2013).

Vienu iš pagrindinių gamybos sąlygų veiksnių yra įvardijami gamtiniai ištekčiai, kurie yra gamybos pagrindas, nes gamyba yra ne kas kita, kaip iš gamtos išgaunamų medžiagų pritaikymas vartotojų poreikiams. Šalys turinčios gausius gamtinius išteklius specializuojasi būtent šių išteklių eksporte. Taip pat šalyje gaminamų ir vėliau eksportuojamų prekių pobūdžiui įtaką daro gamtos sąlygų veiksnys. Pavyzdžiui, Lietuva, Latvija ir Estija neaugina kavos pupelių, nes joms netinka šio regiono klimato sąlygos. Dėl tos pačios priežasties šalys neturinčios sąlygų tokios produkcijos gavybai, jų ir neeksportuos. Kadangi skiriasi valstybių gamybos sąlygos, tai ir gaminamos prekės ar teikiamos paslaugos labai skirtingos (Dubauskas, 2013).

Taigi valstybės eksportuojamų prekių struktūra labai priklauso nuo tos šalies gamtinių išteklių, o importuojamų prekių struktūros didžiąją dalį užima prekės, kurių vidaus rinkoje nėra.

Skirtingų gamybos našumo lygių prielaida. Kiekviena šalis, naudodama pažangesnes technologijas, specializuojasi gaminti tai, kas jai sekasi geriau (Dubauskas, 2013). Gamybos kaštai įvairiose šalyse skirtingi. Skiriasi darbo jėga, transportavimo, gamybos išlaidos, technologija ir pan. Todėl, vykstant tarptautinei prekybai, valstybės aprūpina pasaulį tokiomis prekėmis, kurių gamyba vidaus rinkoje palyginti yra pigesnė, o importuoja tokias prekes, kurias pasigaminti šalyje būtų kur kas brangiau.

Vienas svarbiausių kriterijų darančių įtaką prekybos srautų pasiskirstymui, tai transportavimo išlaidos, kurios sudaro didelę dalį prekės savikainos. Kuo tolimesnis transportavimo kelias, tuo didesnės išlaidos, tuo didesnė prekės savikaina. Todėl mokslinėje literatūroje didelis dėmesys skiriamas vietovės veiksniumi.

Analizuojant vietovės veiksnį pateikiamas toks tarptautinės prekybos sąlygotumo pavyzdys: vadinamųjų sausumos supamų šalių, t. y. šalių, kurios neturi tiesioginės prieigos prie jūros uostų, verslo subjektai, plėtodami tarptautinę prekybą, dėl daug aukštesnių transportavimo kainų susiduria su prekių gabenimo sunkumais, taip pat dėl šio niuanso padidėja gaminių savikaina (Burinskienė, 2014). Šis autorės pateiktas pavyzdys puikiai iliustruoja, tai kad vietovės veiksnys daro įtaką importo ir eksporto pasiskirstymui.

Analizuojant vietovės veiksnį galima remtis kanoniniu tarptautinės prekybos modeliu, kuris remiasi santykiniais geografiniais pranašumais (Kerem Cosar ir Fajgelbaum, 2016). Šis modelis pasižymi dvejopos ekonomikos struktūra, kai vietovės esančios šalia tarptautinių vartų, t. y. šalia jūrų uostų, oro uostų ar sausumos perėjimų, specializuojasi į eksportą nukreiptuose sektoriuose, o nutolusios vietovės neprekiauja su likusiu pasauliu, o didesnę dalį prekybos vykdo regiono - vietovės viduje. Šio modelio geografinis pranašumas veikia kaip aglomeracijos jėga, kuri racionalizuoja vietovės specializaciją, užimtumą ir santykinę pajamą. Autoriai vertindami minėtojo tarptautinės prekybos modelio teisingumą, atliko empirinį tyrimą analizuodami vietoves pagal nuotolį nuo pakrančių, kuriose įsikūrę jūrų uostai ir analizuojamų vietovių tarptautinės prekybos srautų apimtį bei kryptis. Atliktas tyrimas pagrindė modelio pagrindinę mintį – kuo vietovė arčiau tarptautinių vartų tuo didesnė dalis įmonių specializuojasi eksporto srityje, tačiau taip pat išryškino pranašumo sąlygotumą, kuris gali būti menkas, jei blogai išvystyta vietovės vidaus infrastruktūra.

Vietovės veiksnys yra labai svarbus analizuojant prekių pasiskirstymą pagal šalis partneres (Chaney, 2016). Geografinį atstumą autorius įvardija kaip neoficialią prekybos kliūtį. Ši kliūtis susijusi ne tik su transportavimo išlaidomis, bet taip pat su informacinėmis trintimis: informaciją susijusią su užsienio produktais gali būti sunku ir brangu rasti, taip pat užsienio vartotojų skoniai gali smarkiai skirtis nuo vietinių ypač jei prekiaujama labai diferencijuotais ir pritaikytais tarpiniais produktais, apie kuriuos vietinei rinkai gali būti sunku pateikti tikslias naudojimo instrukcijas, pritaikant konkrečioms importuotojo poreikiams. Taip pat geografinio atstumo kliūtis susijusi su sutarčių vykdymu – pirkėjai ir pardavėjai nesugeba visiškai įsipareigoti pagal iš anksto sudaromas sutartis, o šalių teisinių sistemų skirtumai ir iš to kylantys dviprasmiškumai prisideda prie dar sunkesnio sutarčių vykdymo tiekiant prekes.

Taigi, galima teigti, kad vienas iš pačių svarbiausių veiksnių, kuriems analizuoti autoriai suteikia didelę reikšmę, yra vietovės veiksnys, kuris daro didelę įtaką prekių transportavimo išlaidoms. Tai

reiškia, kad šalys renkasi pernelyg nenutolusius prekybos partnerius atsižvelgdami į tai kiek kainuos prekių transportavimas.

Skonių, polinkių, prioritetų įvairovės prielaida. Dėl vartotojų skirtingų poreikių, net jei ir visose pasaulio šalyse gamybos sąlygos būtų visiškai vienodos, šalys siektų prekiauti siekdamos patenkinti skirtingus vartotojų poreikius (Dubauskas, 2013).

Pastebima, kad glaudesnius prekybos ryšius tarp šalių bei tarptautinę prekybą skatina tarptautinis turizmas ir žmonių migracija (Santana-Gallego, Ledesma-Rodriguez ir Perez-Rodriguez, 2016). Autoriai analizuodami tarptautinę prekybą bei gilindamiesi į paklausos ir pasiūlos tarpusavio sąveiką, atliko tyrimą, kuris parodė, kad 1 proc. padidėjus atvykusių turistų skaičiui, eksporto tikimybė padidėja 1,25 proc., o eksporto apimtis padidėja net 9 proc.. Autoriai išskyrė tris argumentus savo tyrimo rezultatams pagrįsti:

1. Imigrantai pirmenybę teikia savo šalies gaminiams, taip skatindami naują užsienio rinkos produktų paklausą.

2. Imigrantai ir turistai gali sumažinti dvišalės prekybos su gimtąja šalimi išlaidas, pagerindami vietos įmonių žinias apie užsienio kultūrą ir verslo praktiką, taip pat skatindami plėtoti turizmą gerinant susisiekimo infrastruktūrą;

3. Imigracija padidina rinkos dydį, skatindama ne tik vidaus, bet ir tarptautinės prekybos sandorius.

Analizuojant turizmo svarbos tarptautinei prekybai argumentus, galima pastebėti glaudų ryšį tarp anksčiau įvardytų ekonomikos prielaidų. Gera transporto infrastruktūra yra būtina sąlyga turizmo plėtotei – transporto infrastruktūros gerinimas lemia mažesnes transportavimo išlaidas ir gerina vietovės patrauklumą turistams, kurie didelę reikšmę suteikia skonių, polinkių ir prioritetų įvairovei. Keliaujant žmonės keičiasi dvejetainio turinio informacija: apie vietinius produktus ir svetimus skonius, taip skatindami inovacijas ir gimtojoje ir aplankytoje šalyje.

Analizuojant tarptautinėje prekyboje dalyvaujančių prekių pobūdį pastebima, kad pilną maksimaliai didinančios įmonės naudoja informaciją apie pajamų paskirstymą skirtingose šalyse (McCalman, 2018). Įmonės kuria produktą kiekvienai pajamų klasei ir nustato tokias kainas, kad paskatintų kiekvieną grupę optimaliai pasirinkti tinkamą variantą. Dažnai įmonės išlaidas mažina kurdamos skirtingus prekių dizainus skirtingoms rinkoms, t. y. mažas pajamas gaunančioms grupėms renkamas pigiausias dizaino variantas ir brangesnis bei patrauklesnis aukščiausios socialinėms grupėms, taip patenkinat skirtingus vartotojų poreikius. Kaip pavyzdį autorius pateikia telefonus, kurių atminties dydis, galimi priedai bei dizaino sprendimai skiriasi skirtingose šalyse, o kai kuriais telefonais tam tikrose rinkose net neprekiuojama, nes per maža paklausa.

Taigi vartotojų poreikių tenkinimas yra vienas svarbiausių veiksnių, kuris nusako tarptautinės prekybos struktūros pobūdį. Jeigu nebūtų paklausos, nebūtų ir pasiūlos.

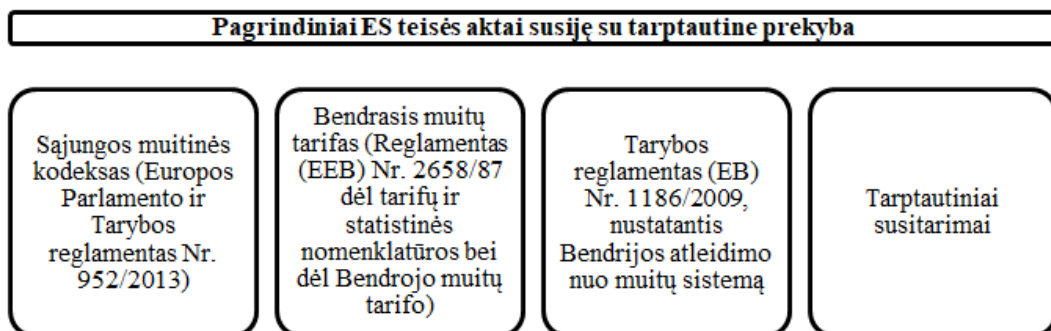
Aptariant šį poskyrį galima teigti, kad prekybos apimtis, struktūrą ir kryptis lemia pasiūlos ir paklausos sąveika, kuriai didelę įtaką daro skirtingos gamybos sąlygos, jos našumo lygiai ir be abejo vartotojų poreikiai. Tarptautinėje prekyboje dalyvaujančių prekių struktūrą labiausiai veikia turimų išteklių bei vartotojų poreikių veiksniai. Šalys negali pasiūlyti tapačių prekių, nes skiriasi turimi vidiniai ištekliai, technologinės bei finansinės galimybės, o vartotojai pastaruoju metu migruojantys po visą pasaulį nori įvairovės bei prekių atitinkančių jų pragyvenimo lygį. Vis dėlto eksportuotojai norėdami patekti į kitų šalių prekybos rinkas stengiasi prisitaikyti prie jų vartotojų norų - gamina prekes skirtas konkrečiam kontingentui. Tuo tarpu tarptautinės prekybos kryptis labiausiai veikia vietovės veiksnys – valstybės renkasi palaikyti glaudesnius prekybos ryšius su tomis šalimis, kurios yra palyginti netolimos, nes transportavimo išlaidos labai svarbi prekės kainos sudedamoji dalis. Aptarus veiksnius, kurie daro įtaką tarptautinės prekyboms apimtims, struktūrai ir srautų pasiskirstymui būtina atsižvelgti į tarptautinės prekybos reguliavimo ypatumus.

1.4. Tarptautinės prekybos reglamentavimas ir reguliavimas

Valstybės siekdamos kuo efektyvesnio bendradarbiavimo tarptautinės prekybos srityje buriasi į organizacijas, kuriose svarstomos prekybos palengvinimo strategijos, siekiama laisvosios prekybos tarp šalių, taip pat sudaromi daugiašaliai susitarimai palengvinantys prekybos galimybes.

Lietuva, Latvija ir Estija yra Europos Sąjungos (ES) narės, o šios organizacijos pagrindinis siekis palengvinti prekybos derybas tarp šalių sukuriant vienodas sąlygas visiems nariams, sumažinant muitų tarifus bei kitus prekybos apribojimus, bet tuo pačiu apsaugoti vidaus rinkas nuo per didelio, o kartais net nesąžiningo importo skverbimosi. Šis siekis laikomas vienu iš pagrindinių ES prioritetų. ES padeda užtikrinti, kad įmonės galėtų sąžiningai patekti į tarptautinę rinką ir taip būtų remiamas bendrijos narių ir trečiųjų šalių (ypač mažiau išsivysčiusių) ekonominis augimas.

ES išleisti teisės aktai ir sudaryti tarptautiniai prekybos susitarimai (žr. 7 pav.) reguliuojantys tarptautinę prekybą yra rengiami valstybių narių vardu ir, remiantis Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) pateiktomis rekomendacijomis ir taisyklėmis, yra aktualūs ir privalomi visoms valstybėms narėms, tarp jų ir Lietuvai, Latvijai ir Estijai.

Šaltinis: sudaryta remiantis ES oficialios svetainės duomenimis

7 pav. Pagrindiniai ES teisės aktai susiję su tarptautine prekyba

Sjungos muitinės kodeksas (Reglamentas Nr. 952/2013). Europos komisijos oficialiame puslapyje nurodoma, kad Sąjungos muitinės kodeksas yra pagrindinis muitų teisės aktas ES valstybėms narėms, taikomas tiesiogiai ir reikalaujantis, kad visų narių nacionalinių muitinių administracijos dirbtų kaip viena ES muitinės administracija. Sąjungos muitinės kodeksas apibrėžia teisinę muitinės taisyklių ir procedūrų ES muitų teritorijoje sistemą, pritaikytą šiuolaikiniams prekybos modeliams ir komunikacijos priemonėms. Pagrindinis Kodekso tikslas – užtikrinti, kad būtų visiškai pereita nuo popieriuje surašytų dokumentų naudojimui grindžiamų muitinės procesų prie ekonominės veiklos vykdytojų ir muitinių, taip pat muitinių tarpusavio sąveikos elektroninių sistemų. Sąjungos muitinės kodeksas skirtas prisidėti prie darnaus muitų taisyklių ir procedūrų įgyvendinimo visoje ES. Sąjungos muitinės kodekso taikymą apibrėžia šie principai: galioja Sąjungos muitų teritorijoje; taikomas prekybai prekėmis; reglamentuoja apmokestinimą importo / eksporto muitais (Europos Komisija, The Union Customs Code (UCC)). Sąjungos muitinės kodekso taikymas yra privalomas visoms ES narėms, taip palengvinama prekyba tarp ES šalių sudarant vienodas apmokestinimo taisykles jos muitų sąjungoje.

Bendrasis muitų tarifas (Reglamentas (EEB) Nr. 2658/87). Šiuo teisės aktu nustatomas ES integruotojo muitų tarifo (TARIC) teisinis pagrindas bei sukuriama bendra prekių kodavimo ir klasifikavimo sistema privaloma visoms ES narėms, kuri dar vadinama Kombinuotąja nomenklatūra (KN). Ši nomenklatūra būtina tvarkant bei skelbiant ES tarptautinės prekybos statistikos duomenis. Bendrasis muitų tarifas apibūdinamas, kaip prekių klasifikavimo ir kiekvienai prekių grupei taikomų muitų normų rinkinys, kuris galioja visose ES šalyse. Tuo tarpu TARIC yra duomenų bazė, kuri apjungia prekybos, žemės ūkio teisės aktus bei muitų tarifus. Tokiu būdu užtikrinamas vienodas jų taikymas visose ES šalyse narėse ir nurodomos priemonės, kurių turi imtis visi į ES importuojantys ar iš jos prekes eksportuojantys ūkio subjektai. TARIC sudaro muitų normos ir prekybai už ES ribų taikytinos taisyklės, tačiau jame nėra informacijos, susijusios su nacionaliniais mokesčiais. Ši duomenų bazė yra pagrįsta Kombinuotąja nomenklatūra, todėl ją sudaro papildomi poskyriai, dar vadinami „TARIC subpozicijomis“. Subpozicijos naudojamos prekėms, kurioms nustatytos konkrečios muitų normos, taip pat kai taikomos kitos taisyklės susijusios su ES prekybos politika. Bendrąjį muitų tarifą taiko visos ES narės, taip palengvindamos informacijos apie taikomus tarifus, muitus ir kitas apmokestinimo priemones paiešką, bei mažindamos tikimybę pritaikyti negaliojančius ar ne tą prekę apmokestinančius tarifus.

Bendrijos atleidimo nuo muitų sistema (Reglamentas (EB) Nr. 1186/2009). Šiuo teisės aktu, nustatomi atvejai, kuriais numatoma galimybė atleisti nuo muitų, kurie įprastomis aplinkybėmis būtų taikomi į ES įvežamoms ir iš jos išvežamoms prekėms. Atsižvelgiant į tam tikras sąlygas, importo muitai netaikomi prekėms, kai jos yra susijusios su:

1. asmeniniu turtu;

2. nedidelės vertės prekėmis, nekomercinėmis prekėmis, ilgalaikiu materialiuoju turtu ir prekėmis keleivių asmeniniame bagaže;

3. žemės ūkio, biologiniais, cheminiais ir farmacijos produktais bei vaistais;

4. kitoms kategorijoms.

Alkoholiniai produktai, tabakas ir tabako gaminiai nuo importo muitų neatleidžiami. Kiekvienas atleidimo nuo importo muitų atvejis turi specialių sąlygų ir išimčių.

2020 m. kovo mėn. ES šalys siekdamos kovoti su COVID-19 protrūkio padariniais, paprašė jas atleisti nuo importo muitų ir PVM prekęms, reikalingoms kovoti su pandemija. Kadangi pandemija ir jos keliami ypatingi sunkumai pagal Reglamento (EB) Nr. 1186/2009 laikomi nelaime Europos komisija priėmė Sprendimą (ES) 2020/491, kuriuo leidžiama importuoti šias prekes netaikant importo muitų. Sprendime iškeliamą sąlyga – prekės yra skirtos išleisti į laisvą apyvartą ir jas importuoja valstybinės organizacijos su tikslu jas nemokamai paskirstyti nuo COVID-19 protrūkio nukentėjusiems, galintiems nukentėti arba su juo kovojantiems asmenims. Šis sprendimas taikomas importui, kuris vykdomas nuo 2020 m. sausio mėn. 30 d. (Sprendimas Nr. 2020/491).

Toks ES sprendimas labai svarbus visoms jos narėms, nes valstybės nepasiruošusios spręsti su ekstremaliomis situacijomis, tokiomis kaip 2019 m. prasidėjusi COVID-19 pandemija, susijusių bei išskylančių problemų. Taip pat pastebima, kad koronaviruso COVID-19 pandemija kelia susirūpinimą, kad bus sustiprintas protekcionizmo spaudimas, dėl kurio bus sunaikinta praeityje padaryta pažanga siekiant laisvosios prekybos tikslų (Piekutowska ir Marcinkiewicz, 2020). Daugelyje sričių buvo išreikštas susirūpinimas dėl vyriausybių taikomų prekybos apribojimų, ypač dėl medicinos prekių, vaistų, žemės ūkio ir maisto produktų eksporto apribojimų („The Global Trade Alert team“, 2020). Reikalinga informacija apie prekybos politikos pozicijas visame pasaulyje, tokiu būdu palengvinant bet kokios COVID-19 pandemijos eros prekybos politikos intervencijos dažnumą. Sudėtingiausia tai, kad vyriausybės dažnai praneša žiniasklaidai apie savo prekybos politikos pokyčius, prieš paskelbdamos oficialius potvarkius ir įgyvendindamos reglamentus bei prieš iš anksto pranešdamos apie tai Pasaulio prekybos organizacijai (PPO). Todėl ES taikoma Bendrijos atleidimo nuo muitų sistema šiuo sunkiu pasauliui periodu yra labai aktuali visoms ES narėms. Atleidimas nuo importo mokesčių susijusių su prekėmis padedančiomis kovoti su COVID-19 pandemija, leidžia valstybėms pigiau apsirūpinti būtinomis medicininėmis ir kt. panašios paskirties prekėmis.

Tarptautiniai susitarimai. ES taip pat yra atsakinga už valstybių narių prekybos politiką ir jų vardu derasi dėl prekybos susitarimų su šalimis ne narėmis. Šiais susitarimais suteikiama abiem derybų pusėms naudinga galimybė patekti į ES ir atitinkamų šalių rinkas. ES įmonės gali plėtoti savo verslą ir lengviau importuoti savo produktams gaminti reikalingas žaliavas.

Dėl skirtingo išteklių paskirstymo, geografinių ypatumų, kultūros ir gyventojų skaičiaus skirtingi regionai susiduria su skirtingais iššūkiais, todėl jiems reikia priimti skirtingas darnaus vystymosi

strategijas (Tian, Geng, Viglia, Bleischwitz, Buonocore, Ulgiati, 2017). Laisvosios prekybos susitarimai sumažina arba net panaikina tarifus ir kvotas tarp prekybos partnerių ir nepaisant kai kurių trūkumų, turi daugiau privalumų nei minusų (Patel, 2017). Norint puoselėti gerus prekybos ryšius su kitomis šalimis, svarbu sumažinti administracines bei tarifines ir netarifines prekybos ir tarpvalstybinio prekių judėjimo kliūtis. Todėl reikia patobulinti muitinės procedūras bei infrastruktūrą. Taip pat itin svarbu stiprinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą mokesčių srityje bei gerinti prekybos ir investicijų sąlygas, stiprinti kovos būdus su tarpvalstybiniu mokesčių vengimu ir sukčiavimu (Europos Komisija, 2019).

ES pasirašydama tarptautinius prekybos susitarimus laikosi nuostatos, kad laisvoji prekyba neturi būti vykdoma bet kokia kaina. Todėl ES sudarydama prekybos susitarimus su valstybėmis ne narėmis taip pat siekia perduoti Europos puoselėjamas vertybes ir principus - į naujai sudaromus prekybos susitarimus (pavyzdžiui, 2019 m. vasario mėn. 1 d. įsigaliojęs susitarimas su Japonija) įtraukiamos nuostatos dėl aplinkosaugos ir darbo sąlygų. Kiekvienas sudarytas susitarimas su trečiosiomis šalimis yra unikalus - juo gali būti nustatyti mažesni muitai ar numatytos, pavyzdžiui, su intelektine nuosavybe susijusios taisyklės ir nuostatos dėl žmogaus teisių.

Susitarimai tarp šalių vertinami kaip žingsnis teisinga laisvosios prekybos kryptimi. Vis dėlto, prekybos susitarimų poveikis ne visada yra laikomas teigiamu – „prekybos susitarimai gali sukelti prekybos nukreipimą, o ne prekybos sukūrimą“ (Kohl, Brakman ir Garretsen, 2013, p. 2). Todėl galime teigti, kad „prekybos sandoriai yra žaidimas, kurio rezultatai yra keli“ (Nordhaus, 2018) - šalys sudarydamos prekybos susitarimus didina galimybę prekiauti su susitarimų partnerėmis, taip nusigręždamos nuo šalių su kuriomis prekyba tampa sudėtingesnė.

ES šalys narės kartu turi daugiau įtakos derantis dėl tarptautinės prekybos sąlygų, nei turėtų kiekviena atskirai. Laisvosios prekybos puoselėjimas skatina ES ir jos susitarimų partnerių ekonomikų augimą, vartotojams suteikia galimybę rinktis įvairesnes prekes (skonių, polinkių ir prioritetų ekonominės prielaidos įgyvendinimas) ir padeda įmonėms konkuruoti užsienyje.

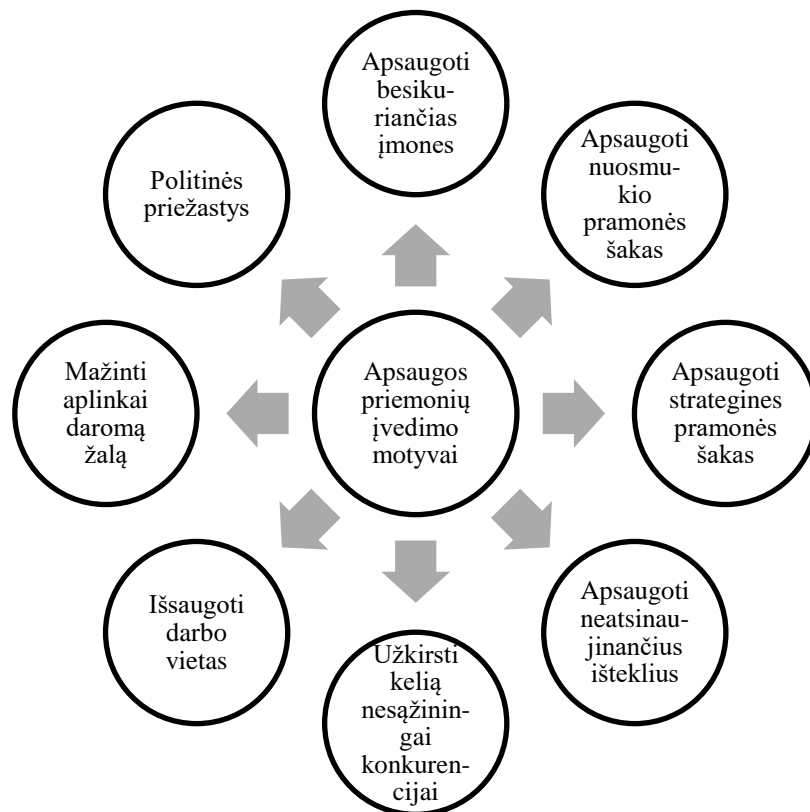
Reziumuojant galima teigti, kad įstojimas į ES valstybėms narėms, tarp jų ir Lietuvai, Latvijai ir Estijai, suteikė galimybę glaudžiau bendradarbiauti tarpusavyje, taip palengvinant tarptautinės prekybos procesus. Sukurta bendra teisės aktų sistema valstybes narės padarė lygiavertėmis konkurentėmis. Taikomas Muitinės Sąjungos kodeksas suvienodina importo ir eksporto procedūras, taip palengvindamas nacionalinių muitinių bei verslo įmonių darbą. Bendrasis muitų tarifas supaprastina informacijos apie taikomus tarifus, muitus ir kitas apmokestinimo priemones paiešką, taip pat yra labai reikalingas tikslios statistikos analizei. Reglamentas, kuriuo atleidžiama nuo importo ar eksporto muitų, palengvina fizinių asmenų muitinį patikrinimą, bei sumažina humanitarinės pagalbos teikimo išlaidas. Taip pat labai didelę reikšmę tarptautinės prekybos palengvinimui ir eksporto didinimui turi Europos Sąjungos sudaromi tarptautiniai susitarimai. Šie susitarimai išplečia prekybos

įmanomumą už Europos ribų taip bendrijos narėms padidindami galimybę uždirbti daugiau pajamų. Vis dėlto valstybės, o taip pat ir ES siekia ne tik uždirbti daugiau pajamų, bet taip pat apsaugoti savo vidaus rinkas nuo per didelio importo skverbimosi ir taiko įvairias apsaugos priemones.

Tarifinių ir netaarifinių priemonių įvedimo motyvai

Tarptautinė prekyba valstybėms suteikia prekių pasirinkimo įvairovę siekiant patenkinti vartotojų poreikius, tačiau taip pat daro didelę įtaką vietinio verslo augimui, todėl valstybės siekia apsaugoti vidaus rinką - taiko labiau prekybą ribojančią politiką.

Šalys ir jų grupės vykdo labiau prekybą ribojančią politiką, kai patiria nuosmukį ir (arba) kai blogėja jų konkurencingumas (Georgiadis ir Grab, 2016). Tam tikro valstybės savarankiškumo išlaikymas yra laikomas protinga ekonomine strategija, atsižvelgiant į pasaulinio nuosmukio riziką ir per didelį pasitikėjimą tarptautine prekyba (Patel, 2017). Prekybos apsauga - tai sąmoningas bandymas apriboti importą ar skatinti eksportą nustatant prekybos kliūtis (Pawar, 2017). Išskiriami 7 apsaugos priemonių įvedimo motyvai (žr. 8 pav.).

Šaltinis: sudaryta pagal Pawar, 2017

8 pav. Apsaugos priemonių įvedimo motyvai

Valstybės ir valstybių sąjungos (šiuo atveju ES), šiuos motyvus naudoja apsaugoti savo prekybos rinką (Pawar, 2017). Besikuriančias įmones, ypač pradedančias investuoti į naujas ūkio šakas šalies viduje (pavyzdžiui, susijusias su naujomis technologijomis), kurias autorius vadina „saulėtekio“ įmonėmis, siekiama apsaugoti nuo konkurencijos. Taip tokioms įmonėms suteikiama proga tobulėti,

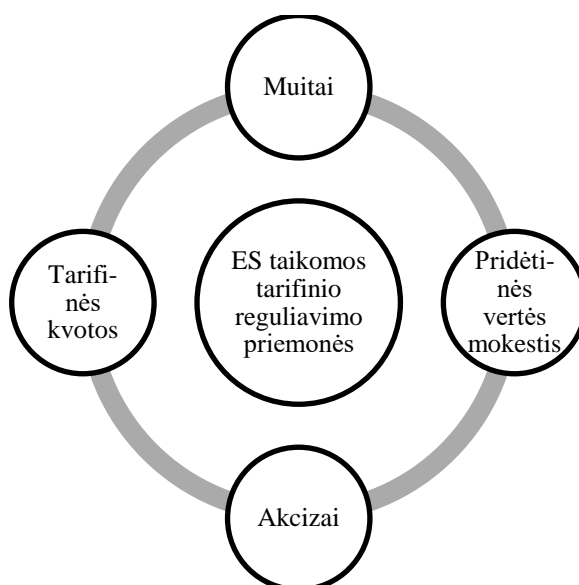
augti ir tapti konkurencingomis visame pasaulyje. Nuo konkurencijos taip pat siekiama apsaugoti nuosmukio pramonės šakų įmones, kurios vadinamos „saulėlydžio“ įmonėmis. Joms tokiu būdu suteikiama parama, kad galėtų lėtai mažėti, kol pasitrauks iš rinkos, taip išvengiant staigaus neigiamo konkurencijos sukeliama poveikio. Strateginių pramonės šakų apsauga apima energetikos, vandens, plieno, ginkluotės ir pan. sritis - ES stengiasi apsaugoti žemės ūkio sektorių. Šalys turinčios neatsinaujinančius išteklius, pavyzdžiui naftos, įveda tokias kliūtis kaip gamybos kvotos, taip apsaugant išteklius nuo visiško išnaudojimo. Siekiant užkirsti kelią nesąžiningai konkurencijai, įvedamos antidempingo priemonės mažesnėms nei galima savikaina prekėms. Valstybės apsaugodamos pramonės šakas, trumpalaikėje perspektyvoje taip pat apsaugo darbo vietas. Dar vienas iš apsaugos priemonių motyvų – mažinti aplinkai daromą žalą, šis motyvas šiandieniniame pasaulyje tampa vis aktualesnis.

Šalys, siekdamos apsaugoti savo prekybą, naudoja įvairias strategijas. Vienas iš būdų yra įvesti tarifus, kurie apmokestina importą – taip pakeliant importuojamų prekių kainą. Pasitelkiant šią strategiją importuotos prekės tampa mažiau konkurencingos, palyginti su vietinėmis prekėmis. Antrasis prekybos apsaugos būdas - vyriausybė subsidijuoja vietos pramonę, taip sudarant sąlygas gamintojams sumažinti vietinių prekių ir paslaugų kainą. Tai padaro gaminius pigesnius net tada, kai šie eksportuojami į užsienį. Trečiasis būdas - nustatyti kvotas importuojamoms prekėms. Šis būdas autoriaus nuomone, yra efektyvesnis nei pirmieji du. Nesvarbu, kokias žemas kainas užsienio šalis gali išgauti pasitelkiant subsidijavimą, ji negali eksportuoti daugiau prekių nei numatyta importuojamos šalies. Šias tris įvardytas prekybos apsaugos strategijas galime suskirstyti į dvi grupes: tarifines ir netarifines reguliavimo priemones. Vis dėlto pastebima, kad valstybės naudodamos apsaugos priemones gauna naudą tik trumpuoju laikotarpiu, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje tai labai žalinga – daro šalį ir jos pramonės šakas mažiau konkurencingas tarptautinės prekybos rinkoje (Patel, 2017).

Galima teigti, kad valstybių ir jų sąjungų pagrindinis motyvas, kodėl jos taiko apsaugos priemones, tai importo skverbimosi sukeltos konkurencijos mažinimas. Dauguma apsaugos priemonių įvedimo motyvų kaip tik susiję su siekiu padėti vidaus rinkos įmonėms klestėti. Pagrindiniai tarptautinės prekybos reguliavimo būdai, leidžiantys apsaugoti vidaus rinkas, gali būti skirstomi į dvi plačias grupes: tarifines ir netarifines reguliavimo priemones, kurios labiau taikomos importui, o ne eksportui.

Tarifinės reguliavimo priemonės

Tarifiniu reguliavimu galime vadinti valstybių įvedamas priemones, kuriomis apmokestinamos prekybos operacijos – eksportas ir importas. Tarifinis reguliavimas – tai mokestinis tarptautinės prekybos reguliavimas (Naujokė, 2018). Kadangi Lietuva, Latvija ir Estija yra ES narės aktualu išanalizuoti ES naudojamą tarifines reguliavimo priemones (žr. 9 pav., p. 31).

Šaltinis: sudaryta autorės

9 pav. ES taikomos tarifinio reguliavimo priemonės

Tarifinėmis priemonėmis galime laikyti bendruosius muitų tarifus, antidempingo ir kompensacinius muitus, importo PVM ir akcizo mokesčius, importo tarifinę kvotą. Tiesa ES taip pat taiko muitų suspendavimą, taip siekdama padėti ES vidaus rinkos gamintojams.

Muitai. ES šalys narės į savo muitų teritoriją iš trečiųjų šalių importuojamoms prekėms taiko vienodus muitų tarifus. Muito mokesčiai dažniausiai renkami už importuojamas ar vežamas tranzitu prekes, tačiau kai kuriais atvejais taip pat taikomi eksportuojamoms prekėms. Išskiriami 3 pagrindiniai muitų tarifų tipai (žr. 3 lent.).

3 lentelė. Muitų tipai

Muito tipas	Nustatymo pobūdis
Ad valorem (pagal vertę) tarifai.	Nustatomi remiantis apmokestinamos prekės pinigine verte - apskaičiuojami kaip prekės piniginės vertės procentas (pvz., 5 proc., 10 proc. arba 15 proc.)
Ad rem (specifiniai) tarifai	Apskaičiuojami pagal matavimo vienetą (pvz., svorį, tūrį, paviršių arba kitą kiekybiškai įvertinamą prekių matą). Šie tarifai nustato, kiek valiutos vienetų turi būti sumokėta už mato vienetą (pvz., litrą, kilogramą, toną ir pan.).
Sudėtiniai tarifai	Susideda iš „ad valorem“ tarifo, prie kurio pridedamas arba atimamas specifinis tarifas (pvz., 10 proc. plus 2,00 USD/kg).

Šaltinis: sudaryta pagal Macedo, 2019

Šiandieniniame pasaulyje dauguma prekių yra apmokestinamos pagal jų vertę. Ad valorem, tarifo pagrindinis privalumas yra skaidrumas, tačiau pagrindinis jo trūkumas yra muitinės vertės nustatymo teisingumas. Tuo tarpu specifinio tarifo privalumu laikoma, tai kad jį lengva taikyti. Kita vertus, pagrindinis šio tarifo trūkumas yra tas, kad apsaugos lygis, kurį jis teikia vietiniams gamintojams, keičiasi priklausomai nuo importo kainų svyravimų ir yra veikiamas infliacijos (Macedo, 2019).

Siekiant apsaugoti ir ginti ES Bendrijos rinką nuo iš trečiųjų valstybių į ES importuojamų žemomis kainomis prekių, naudojamos prekybos apsaugos priemonės – antidempingo ir kompensaciniai muitai. Ir atvirkščiai, šią priemonę naudoja trečiosios valstybės prekių, importuojamų

iš ES, atžvilgiu. Antidempingo ir kompensaciniais muitais siekiama išspręsti tą pačią problemą - iš trečiųjų šalių eksportuojamų prekių dirbtinai sumažintas žemas importo kainas (Stanienė, 2016). Kuris muitas turi būti nustatomas, priklauso nuo priežasties, dėl kurios yra dirbtinai nustatomos mažos kainos. „Kompensaciniais muitais siekiama neutralizuoti dirbtinai sumažintas parduodamų į ES prekių kainas, kurios yra subsidijų rezultatas“ (Stanienė, 2016). Vyriausybės dažnai siūlo subsidijas eksporto mokesčių lengvatų forma, dėl kurių, eksportuotojai gali pasiūlyti mažesnes prekių kainas negu vietiniai gamintojai importuojančioje šalyje. Tuo tarpu antidempingo muitais kovojama su prekių importu, kurių kaina yra gerokai mažesnė už vidaus rinkos kainą arba net už savikainą (Stanienė, 2016). ES kasmet taikoma vis daugiau antidempingo ir antisubsidijų priemonių, kurių dėka nesąžininga prekyba vidutiniškai sumažėjo 80 procentų. Tai rodo, kad antidempingo priemonės ES taikomos veiksmingai. 2019 m. pabaigoje ES galiojo 94 antidempingo priemonės ir 15 kompensacinių priemonių (Besusparienė, 2020).

Dažnai pasitaiko atvejų, kai įmonės negali rasti gamybai reikalingų žaliavų ES vidaus rinkoje, nes ES tokių žaliavų nėra ar tiesiog niekas jų negamina. Todėl įmonės, norėdamos sėkmingai plėtoti savo verslą, yra priverstos importuoti žaliavas ir komponentus iš trečiųjų šalių. O tai dažnai susiję su importo muitais, pabrangusiomis žaliavomis ir brangesniais galutiniais produktais. ES remia savo gamintojus ir siūlo prekybos politikos instrumentus, kurių pagalba galima pasiekti, kad įmonė nemokėtų importuojamo maito ir taip gerokai sutaupyti – vienas iš tokių instrumentų maitų tarifų suspendavimas. Maitų tarifų suspendavimas – tai priemonė, kurios pagalba siekiama remti pramonės plėtrą ES bei didinti pramonės gamybos pajėgumus ir taip sudaryti palankesnes sąlygas ES gamintojams konkuruoti su trečiųjų šalių tiekėjais. Pagrindinis maitų tarifų suspendavimo tikslas – padėti ES įmonėms nemokant įprastų privalomųjų maitų, nustatytų bendruoju maitų tarifu, importuoti tokias žaliavas, pusgaminius ar komponentus, kurių negalima gauti ES arba labai ribotą jų kiekį (Bartaškienė, 2020).

Muitai yra labiausiai paplitusi prekybos apsaugos forma pasaulyje. Maitų įvedimas argumentuojamas, kaip vienas iš būdų siekiant apsaugoti šalies / bendrijos vidaus gamintojus nuo stiprios užsienio gamintojų konkurencijos. Antidempingo ir kompensaciniai muitai taikomi prekėms išleidžiamoms į laisvą apyvartą ES, nepriklausomai nuo kitų taikomų maitų, mokesčių ar rinkliavų. Šių maitų taikymas, ES įmonėms leidžia lygiomis jėgomis konkuruoti su trečiųjų šalių eksportuojamų prekių nesąžiningomis kainomis. Maitų tarifų suspendavimas įmonėms suteikia didesnes galimybes kurti ir gaminti inovatyvius produktus, kurių vietinėje rinkoje nėra.

Akcizas ir PVM. Akcizo ir PVM mokesčiai, tai vartojimo mokesčiai, kurie pridedami prie parduodamos prekės kainos. ES bendrijos nares įpareigoja akcizais apmokestinti šiuos produktus (Tarybos direktyvos 2008/118/EB 1 str.):

- alkoholį ir alkoholinius gėrimus;

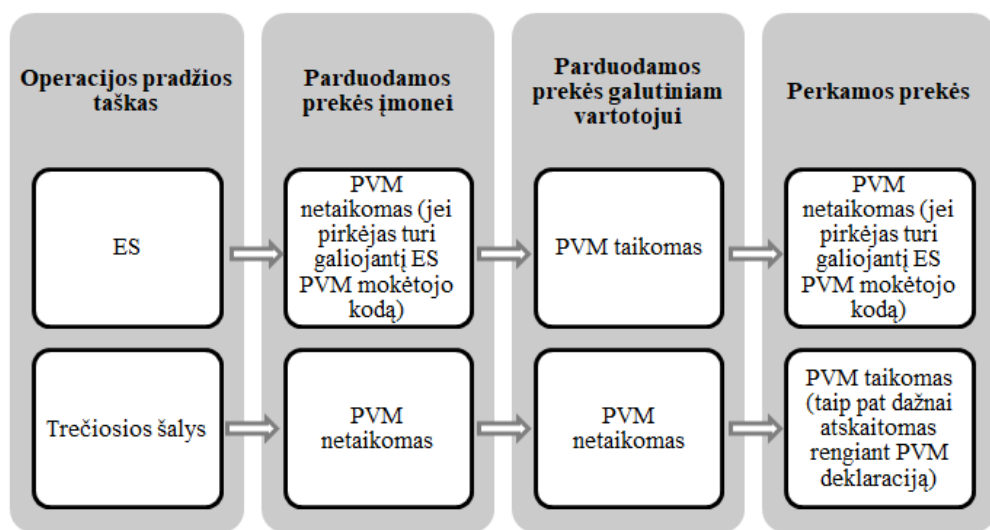
- energinius produktus ir elektros energiją;
- tabako gaminius.

Akcizais prekės yra apmokestinamos (Tarybos direktyvos 2008/118/EB 2 str.):

- jų gamybos, įskaitant, atitinkamais atvejais, jų išgavimo Bendrijos teritorijoje metu;
- jų importo į Bendrijos teritoriją metu.

Akcizai už šiuos produktus turi būti mokami, kai jie pagaminami arba parduodami. ES nustato mažiausią mokėtinų akcizų sumą kiekvienam produktui, o ES šalys narės taip pat gali nustatyti papildomus mokesčius.

ES valstybės narės taip pat taiko PVM mokesčius (žr. 10 pav.), remiantis Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (2006 m. lapkričio 28 d.).

Šaltinis: sudaryta pagal Your Europe, „Tarpvalstybinis PVM“.

10 pav. PVM taikymas

ES yra nustatytos standartinės PVM taisyklės, bet šios taisyklės kiekvienoje ES šalyje gali būti taikomos skirtingai - PVM taikomas visoje ES, bet kiekviena ES šalis nustato savo tarifus. Vis dėlto jis negali būti mažesnis nei 15 proc (Tarybos direktyva 2006/112/EB, 97 str.).

Importo akcizas ir importo PVM neatlieka apsaugos priemonės, o apibrėžiami, kaip vartojimo mokesčiai, kurie didina valstybių nacionalinius biudžetus.

Tarifinės kvotos. ES teisės aktų nustatytas tam tikras produkcijos kiekis, kuris išreiškiamas matavimo vienetais ar verte ir gali būti importuotas per tam tikrą nustatytą laikotarpį taikant mažesnę maito mokesčio normą, negu nustatyta Bendruoju maitų tarifu arba kitais susitarimais vadinamas tarifine kvota (LR muitinė).

Tarifinės kvotos yra pagrindinė išorės konkurencijos valdymo ir kontrolės priemonė ES žemės ūkio ir maisto produktų sektoriuje (Revell, 2017). Tai yra mechanizmas, pagal kurį lengvatinėmis sąlygomis importuojami tam tikri produkto kiekiai, pavyzdžiui pagal tam tikrą tarifą, kuris gali būti lygus nuliui. Kvotos gali būti skiriamos atskiroms šalims ar šalių grupei, arba visoms šalims gali būti

prieinama bendra kvota. Viršijus nurodytą bendrą kvotą, visam papildomam importui yra taikomas aukštesnis tarifas be lengvatinių sąlygų. ES valstybėse narėse yra apie 87 žemės ūkio, maisto bei gėrimų produktų kvotų schemos, kurios priklausomai nuo jų skaičiavimo būdo, apima daugiau nei 120 atskirų individualių tarifinių kvotų (Revell, 2017).

Tarifinių kvotų nustatymas tam tikroms importuojamoms prekėms į ES rinką, suteikia didesnes galimybes vidaus rinkos gamintojams realizuoti savo gaminius didesniais kiekiais.

Aptariant tarifines reguliavimo priemones, galime teigti, kad šios priemonės ne tik apsaugo vidaus rinkas nuo išorės konkurencijos ir sudaro verslo subjektams geresnes prekybos sąlygas, bet taip pat didina valstybių nacionalinius biudžetus.

Netarifinės reguliavimo priemonės

Tarifai šalis įpareigoja, o netarifinės priemonės yra naudojamos tik kaip alternatyvios - antrinės prekybos kliūtys ir vadinamos netobulais tarifų pakaitalais. Netarifinės reguliavimo priemonės yra mažiau skaidrios nei įprastinės pasienio taikomos priemonės, tokios kaip tarifai ir kvotos. Pastebima, kad taip yra dėl didelio netarifinių priemonių skaičiaus, įvairovės ir sudėtingumo, todėl taikomas apsaugines priemones yra lengviau slėpti nuo užsienio vyriausybių (vidaus politikos yra aiškesnės, kalbant apie išaiškinimą ir vykdymą nei derinant pasauliniu mastu) (Ederington ir Ruta, 2016).

Tarifų, kaip prekybos politikos priemonių, svarba mažėja, nes tarifų dydžiai per pastaruosius du dešimtmečius jau smarkiai sumažėjo. Tuo pačiu metu daugėja įvairių netarifinių priemonių rūšių. Paprastai netarifinės reguliavimo priemonės naudojamos ne tik kaip prekybos politikos priemonės, bet ir kitais tikslais, tokiais kaip žmonių, gyvūnų ir augalų gyvybių apsauga (Ghodsi, Grubler, Reiter, Stehrer, 2017).

Netarifinės priemonės paprastai apibrėžiamos kaip politinės priemonės, kurios gali turėti ekonominį poveikį tarptautinei prekių prekybai, keičiantis parduodamiems kiekiais, kainoms arba esant abiem variantams. Jungtinių tautų prekybos ir vystymosi konferencija (UNCTAD) pateikia atnaujintą 2019 m. netarifinių priemonių klasifikaciją. Šioje klasifikacijoje aptiriamos importo ir eksporto netarifinio reguliavimo priemonės. Didžiausias dėmesys skiriamas importo reguliavimo priemonėms, kurios skirstomos į technines ir netechnines (žr. 11 pav., p. 35)

Techninės priemonės

- Sanitarinės ir fitosanitarinės priemonės
- Techninės prekybos kliūtys
- Tikrinimas prieš išsiunčiant ir kiti formalumai

Netechninės priemonės

- Neapibrėžtos prekybos apsaugos priemonės
- Neautomatinis importo licencijavimas, kvotos, draudimai, kiekio kontrolės priemonės ir kiti apribojimai
- Kainų kontrolės priemonės, įskaitant papildomus mokesčius ir rinkliavas
- Finansinės priemonės
- Priemonės, turinčios įtakos konkurencijai
- Su prekyba susijusios investavimo priemonės
- Paskirstymo apribojimai
- Po pardavimo vykdomi paslaugų apribojimai
- Subsidijos ir kitos paramos formos
- Vyriausybių pirkimų apribojimai
- Intelektinė nuosavybė
- Kilmės taisyklės

Šaltinis: sudaryta pagal UNCTAD, 2019a

11 pav. Importo netarifinių reguliavimo priemonių skirstymas

UNCTAD klasifikacijos techninių priemonių dalyje aptariamos priemonės susijusios su sertifikavimu, tikrinimais, kokybės reikalavimais, ženkliniu ir kitomis apsaugos priemonėmis, kurios susijusios su aplinkos, vartotojų bei nacionaliniu saugumu. Netechninių priemonių dalyje aprašomos priemonės, kurios apima nesažiningos užsienio prekybos ribojimą, susijusį su antidempingo ir kompensacinėmis apsaugos priemonėmis, kainų kontrolę, konkurencijos lengvinimo lengvatomis ribojimą, intelektinės nuosavybės apgynimą ir kt. (žr. 3 priedą). Pasaulio mastu naudojamas konkrečias netarifines apsaugos priemones, kurios yra pagrįstos teisės aktais nurodo UNCTAD duomenų bazė TRAINS. Įvairių formų informaciją apie taikomas reguliavimo priemones taip pat renka Pasaulio prekybos organizacija (PPO). Europos Sąjungos šalių narių taikomos priemonės trečiosioms šalims yra suderintos ir vienos.

Šalys tarifais naudojasi liberalizuodamos prekybą, bet ne taip dažnai, kaip norėdamos įvesti apsaugos priemones. Todėl, kaip pastebima UNCTAD netarifinės tarptautinės prekybos prekėmis reguliavimo priemonės dažniausiai yra taikomos importuojamoms, o ne eksportuojamoms prekėms. Netarifinės reguliavimo priemonės kartais dar net vadinamos protekcionizmo priemonėmis (Piekutowska ir Marcinkiewicz, 2020).

Apibendrinant, galima teigti, kad netarifinės prekybos reguliavimo priemonės, dažniausiai naudojamos tik kaip papildomos apsaugos priemonės, kaip priedas prie tarifinių reguliavimo priemonių. Jos dažniausiai apima prekių tiekimo grandinės sritis susijusias su reikalingų dokumentų pildymo taisyklėmis, leidimų ir licencijų išdavimu, intelektine nuosavybe, kilmės pagrindimo taisyklėmis, tikrinimais ir pan.

ES valstybės narės, tarp jų ir Lietuva, Latvija ir Estija, vadovaujasi bendromis taisyklėmis, siekdamos skaidrumo ir sąžiningumo, todėl tarptautinę prekybą reglamentuoja gausybė teisės aktų. Pagrindiniai iš jų Sąjungos muitinės kodeksas ir bendrasis muitų tarifas. Šie du reglamentai apibrėžia aiškias prekybos operacijų taisykles ir nustato vienodas tarptautinės prekybos sąlygas visoms ES narėms. Labai didelį poveikį prekybos srautų pasiskirstymui į trečiąsias šalis turi ES sudaromi tarptautiniai susitarimai, kuriais padidinamos patekimo į minėtąsias rinkas galimybės. Nors valstybės iš tarptautinės prekybos nori gauti kuo didesnę naudą ekonominiu požiūriu, bet taip pat siekia apsaugoti vidaus rinkos įmones, aplinką, vartotojus ir pačią valstybę. Dėl šios priežasties taikomos apmokestinimo priemonės yra skirtos ne tik valstybių biudžetų didinimui, bet ir vidaus verslo subjektų apsaugai nuo per didelės importo sukeltos konkurencijos ir vadinamos tarifinėmis reguliavimo priemonėmis. Taikomos tarifinės reguliavimo priemonės, tokios kaip muitai ir kvotos, yra aiškios ir apibrėžtos, tačiau valstybės taip pat taiko ir kitas priemones, kurias galime įvardyti kaip netarifines. Prie pastarųjų verslo subjektams yra sunkiau prisitaikyti, nes jų yra kur kas daugiau, jos yra painios ir sudėtingos, dažnai susijusios su politiniais bei aplinkos ir vartotojo apsaugos veiksniais. Tikslinga pastebėti, kad dauguma aptartų reguliavimo priemonių yra taikomos tik prekybos operacijoms su ES nepriklausančiomis šalimis.

2 TARPTAUTINĖS PREKYBOS ANALIZĖS METODOLOGIJA

Lietuva, Latvija ir Estija tarptautinės prekybos srityje bendradarbiauja nuo seno, šios šalys yra artimos ne tik geografiniu požiūriu, bet jas taip pat sieja panašios gamybos sąlygos ir vartotojų poreikiai. Valstybių ekonomistai kiekvienais metais analizuoja šių šalių tarpusavio prekybos tendencijas. LR užsienio reikalų ministerija kasmet pateikia duomenis apie dvišalius ekonominius ryšius su Latvija ir Estija analizuodama prekybos apyvartos pokyčius, importo ir eksporto apimtis ir struktūrą. Minėtuosius rodiklius taip pat detaliam analizuoja VšĮ „Versli Lietuva“ (verslumo ir eksporto plėtros agentūra, įsteigta Ekonomikos ir inovacijų ministerijos). Vis dėlto pastebima, kad analizuojami tik vienerių metų tarptautinės prekybos pokyčiai, juos lyginant su praėjusių metų rodikliais ir trūksta ilgesnio laikotarpio analizės. Dėl šios priežasties tiriamojoje dalyje bus siekiama parodyti Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos pokyčius didesniame periode.

Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos pokyčių analizei pasirinkti 2011 - 2020 m. Šis laikotarpis pasirinktas norint atidžiau išanalizuoti laikotarpį, kai šalys pradėjo atsigauti po 2008 - 2009 m. ekonominio sunkmečio, nebesiveliant į to laikmečio sukeltų padarinių šalių ekonomikoms analizę. Deja, tačiau pasaulį 2019 m. pab. - 2020 m. pr. apėmė COVID-19 pandemija, kuri Lietuvos, Latvijos ir Estijos bei pasaulio ekonomikoms atnešė dar vieną sunkmečio laikotarpį, kai atsigavusi ekonomika, vėl pradėjo risti žemyn. Pasirinkto laikotarpio prekybos srautų analizė turėtų atskleisti, kurių prekių kategorijų prekyba naudingiausia Lietuvai, Latvijai ir Estijai, taip pat analizuojant 2020 metus parodyti, kurios prekybos sritys atspariausios nenumatytiems išorės veiksniams, šiuo atveju sukeltiems COVID-19 pandemijos.

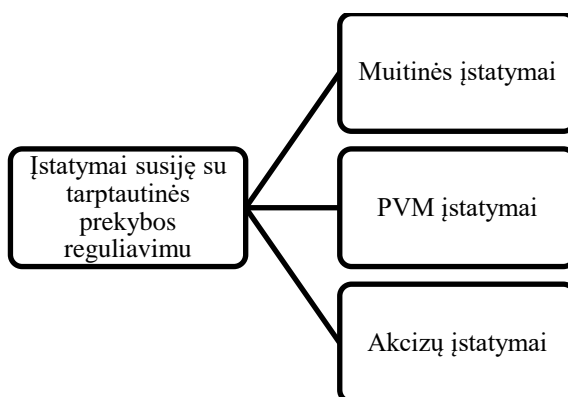
Tyrimo tikslas – palyginti Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos rodiklius 2011 - 2020 m.

Norint pasiekti užsibrėžto tikslo išsikeliama šie uždaviniai:

1. Išsiaiškinti Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos reglamentavimo ypatumus.
2. Išanalizuoti Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos prekėmis apimtis, pasiskirstymą, struktūrą ir identifikuoti pokyčių priežastis.

Tarptautinės prekybos reglamentavimo analizė

Pirmiausia, siekiant įvykdyti išsikeltus uždavinius, bus analizuojami Lietuvos, Latvijos ir Estijos įstatymai susiję su tarptautinės prekybos reguliavimu (žr. 12 pav., p. 38).

Šaltinis: sudaryta autorės

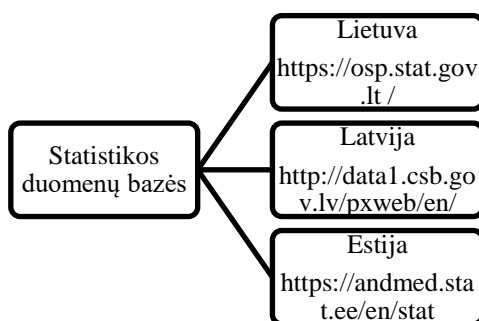
12 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos įstatymai susiję su tarptautinės prekybos reguliavimu

Šių įstatymų analizė leis išsiaiškinti, kuo yra panašios ar skiriasi Lietuvos, Latvijos ir Estijos apmokestinimo sistemos. Pirmojoje darbo dalyje buvo aptartas tarptautinės prekybos poveikis aplinkos užterštumui, kurį deja yra labai sudėtinga išmatuoti ir apskaičiuoti, bet jis yra labai aktualus šiandieniniame pasaulyje. Norint parodyti, kad valstybės netiesiogiai, bet vis dėlto apmokestina tarptautinėje prekyboje dalyvaujančius subjektus, kurie teršia aplinką, bus atlikta aplinkos taršos mokesčių lyginamoji analizė.

Statistinių duomenų analizė

Siekiant išsiaiškinti Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2011 – 2020 m. prekybos vaidmenį tarptautinėje prekyboje bus analizuojami šie rodikliai: šalių partnerių skaičius, užsienio prekybos apimtis ir struktūra, eksporto ir importo kitimo tendencijos, eksporto dalis užsienio prekybos apyvartoje, eksporto ir importo santykis. Norint išanalizuoti minėtuosius rodiklius bus atliekama antrinė statistinių duomenų analizė (kiekybinių duomenų analizė, kai analizuojami duomenys surinkti kitų tyrėjų, šiuo atveju institucijų). Renkant statistinius duomenis bus išsikelti šie kokybiškumo kriterijai: duomenų patikimumas ir patvirtinamumas.

Duomenų rinkimo metodu bus kaupiami ir analizuojami Lietuvos, Latvijos ir Estijos nacionalinių statistikos bazių duomenys (žr. 13 pav.) apie prekybos srautus, pagal prekių grupes ir šalis partneres.

Šaltinis: sudaryta autorės

13 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos duomenų bazės

Šiose bazėse užsienio prekybos statistika rengiama remiantis Intrastato ir Ekstrastato duomenimis. Pastebima, kad Pridėtinės vertės ir kitokie mokesčiai į statistinę prekės vertę neįskaičiuojami. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad 2020 m. duomenys buvo pradėti analizuoti 2021 m. pradžioje, kai valstybių statistikos departamentai buvo pateikę tik preliminarius duomenis, kuriuos įmonės gali tikslinti, todėl 2020 m. duomenys dar gali nežymiai kisti.

Eksportuojama ir importuojama produkcija darbe bus skirstoma pagal Kombinuotąją prekių nomenklatūros (KN) skyrius (žr. 2 priedą). Bus laikomasi nuostatos, kad analizuoti atrinktos prekių grupės pagal KN skyrius apimties vertine išraiška lyginamoji dalis turi būti ne mažesnė kaip 50 proc. Jeigu nebus galima išskirti vienos prekių grupės, bus pasirinktos dvi ar daugiau, siekiant, kad šių prekių bendros apimties lyginamoji dalis sudarytų ne mažiau kaip 50 proc. Tokia pati nuostata bus taikoma analizuojant prekybos srautų pasiskirstymą pagal šalis – analizuojama ne mažiau kaip 50 proc. apimties vertine išraiška. Tokiu būdu bus išskiriamos svarbiausios grandys, t. y. nagrinėjamos prioritetinės Lietuvos, Latvijos ir Estijos veiklos sritys ir svarbiausi tarptautinės prekybos partneriai. Surinkta informacija analitiniu ir lyginamuoju metodu bus sisteminama naudojant „Excel“ programą.

Remiantis surinkta statistine informacija bus apskaičiuojami prekybos balanso (žr. (1) formulę) ir prekybos sąlygų (žr. (2) formulę) rodikliai.

$$X_n = P_x - P_m \quad (1)$$

$$T = \frac{P_x}{P_m} \quad (2)$$

Čia:

X_n – prekybos balanso rodiklis;

T – prekybos sąlygų rodiklis;

P_x – eksportas;

P_m – importas.

Importo ir eksporto apimtys pagal prekių grupes ir šalis partneres bus analizuojami skaičiuojant atitinkamų metų verčių absoliutų pokytį, kitimo bei pokyčio tempą bei vidutinį padidėjimo tempą analizuojamu 2011-2020 m laikotarpiu.

Absoliutus pokytis yra apskaičiuojamas kaip dviejų laiko eilutės narių skirtumas, parodantis keliais vienetais absoliučia išraiška sumažėjo ar padidėjo laiko eilutės vėlesnio laikotarpio reikšmė, lyginant su ankstesniu laikotarpiu (Bartosevičienė, 2010). Kadangi lyginamas didesnis nei dviejų metų laikotarpis bus apskaičiuojami baziniai (žr. (3) formulę) ir grandininiai (žr. (4) formulę) absoliutūs pokyčiai, bazinis laikotarpis – 2011 m.

$$\Delta y_t^{(b)} = y_t - y_0; \quad (3)$$

$$\Delta y_t^{(g)} = y_t - y_{t-1}; \quad (4)$$

Čia: Δ - absoliutus pokytis;

y_t - laiko eilutės reikšmė;

y_0 – bazinio laikotarpio eilutės reikšmė;

y_{t-1} – ankstesnio laikotarpio eilutės reikšmė.

Kitimo (didėjimo) tempas yra dinamikos santykinis dydis, parodantis tiriamo reiškinio kitimą laiko atžvilgiu bei išreiškiamas koeficientu arba procentais. Jei santykis yra didesnis už 2, rekomenduojama vertinti koeficientu, t. y. kartais, o kitais atvejais – procentais (Bartosevičienė, 2010). Kitimo tempo koeficientas parodo, kiek kartų vėlesnio laikotarpio reikšmė skiriasi nuo ankstesnio, o kitimo tempo procentas rodo, kokią ankstesnio (bazinio) laikotarpio laiko eilutės reikšmės dalį sudaro vėlesnio (lyginamojo) laikotarpio laiko eilutės reikšmė. Šie santykiniai dydžiai apskaičiuojami baziniu (žr. (5) formulę) ir grandininio (žr. (6) formulę) būdu.

$$S_d^{(b)} = \frac{y_t}{y_0} \text{ arba } S_d^{(b)} = \frac{y_t}{y_0} * 100\%; \quad (5)$$

$$S_d^{(g)} = \frac{y_t}{y_{t-1}} \text{ arba } S_d^{(g)} = \frac{y_t}{y_{t-1}} * 100\%; \quad (6)$$

Čia: S_d – dinamikos santykinis dydis;

Pokyčio tempo rodiklis parodo tiriamo reiškinio pakitimo greitį. Tai absoliutaus pokyčio ir baze pasirinktos laiko eilutės reikšmės santykis. Jis rodo, kiek procentų (arba kartų) požymio reikšmė padidėjo arba sumažėjo vėlesniu laikotarpiu, palyginus su baziniu (Bartosevičienė, 2010). Šie rodikliai taip pat apskaičiuojami baziniu (žr. (7) formulę) ir grandininio (žr. (8) formulę) būdu.

$$S_p^{(b)} = \frac{\Delta y_t^{(b)}}{y_{t-1}} = \frac{y_t - y_0}{y_0} = \frac{y_t}{y_0} - 1 \text{ arba } S_p^{(b)} = \frac{\Delta y_t^{(b)}}{y_0} * 100\%; \quad (7)$$

$$S_p^{(g)} = \frac{\Delta y_t^{(g)}}{y_{t-1}} = \frac{y_t - y_{t-1}}{y_{t-1}} = \frac{y_t}{y_{t-1}} - 1 \text{ arba } S_p^{(g)} = \frac{\Delta y_t^{(g)}}{y_{t-1}} * 100\%; \quad (8)$$

Čia: S_p – pokyčio tempas

Vidutinis padidėjimo tempas (žr. (9) formulę) atspindi bendrą kitimo kryptingumą bei pokyčių intensyvumą. Rodiklio reikšmės virš vieneto (100 proc.) rodo, jog pastebimas augimas, žemiau vieneto (100 proc.) – jo mažėjimas (Bartosevičienė, 2010).

$$\overline{S_p} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}} - 1 \quad (9)$$

Čia: $\overline{S_p}$ – vidutinis padidėjimo tempas;

y_n – vėliausio laikotarpio reikšmė;

y_1 – anksčiausio laikotarpio reikšmė;

n – laikotarpių skaičius.

Taip pat siekiant išsiaiškinti ar yra ryšys tarp importo ir eksporto kitimo tendencijų „Excel“ programos pagalba bus apskaičiuojami koreliacijos koeficientai (žr. (10) formulę, p. 41):

$$\text{Correl}(x, y) = \frac{\sum(x-\bar{x})(y-\bar{y})}{\sqrt{\sum(x-\bar{x})^2 \sum(y-\bar{y})^2}} \quad (10)$$

Čia: x ir y – stebimų eksporto ir importo apimčių reikšmės

Koreliacijos koeficientas neparodo, kuris kintamasis yra priežastis, o kuris pasekmė - jis tik nustato, ar kintamųjų kitimas yra susietas (Bilevičienė ir Jonušauskas, 2011). Autoriai pateikia nurodymus, kaip turėtų būti interpretuojami, apskaičiuavus koreliacijos koeficientus, gauti rezultatai (žr. 4 lent.).

4 lentelė. Koreliacijos stiprumo interpretacija

Koreliacijos koeficiento reikšmė	Interpretacija
Nuo 0,9 iki 1,0 arba nuo -0,9 iki -1,0	Labai stipri koreliacija
Nuo 0,7 iki 0,9 arba nuo -0,7 iki -0,9	Stipri koreliacija
Nuo 0,5 iki 0,7 arba nuo -0,5 iki -0,7	Vidutinė koreliacija
Nuo 0,3 iki 0,5 arba nuo -0,3 iki -0,5	Silpna koreliacija
Nuo 0,3 iki -0,3	Nereikšminga koreliacija

Šaltinis: Bilevičienė ir Jonušauskas (2011), p. 165

Koreliacijos koeficiento reikšmės priklauso intervalui $[-1;1]$. Kuo didesnė koreliacijos koeficiento reikšmė (kuo jis artimesnis 1 arba -1), tuo stipresnis ryšys tarp kintamųjų. Tai suprantama taip: jei koreliacijos koeficientas yra teigiamas, kintamieji X ir Y yra teigiamai koreliuoti, o kai koreliacijos koeficientas yra neigiamas – neigiamai koreliuoti.

Tiriamajame darbo etape visa surinkta, suklasifikuota ir lyginimo metodu išanalizuota statistinė informacija bei apskaičiuoti Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos sąlygų, prekybos balanso rodikliai ir apskaičiuoti koreliacijos koeficientai darbe bus pateikiami grafinio vaizdavimo ir aprašomuoju metodais. Aprašomuoju metodu pateikti duomenys išsamiai apibūdins tirtus rodiklius, kurie bus pavaizduoti grafiniu būdu. Bus pasitelkiami šie grafinio vaizdavimo būdai: linijinė diagrama ir stulpelinė diagrama (histograma).

Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos eksporto ir importo duomenis, bus galima palyginti šių šalių tarptautinės prekybos pokyčius 2011 – 2020 m. bei formuluoti išvadas.

3. LIETUVOS, LATVIJOS IR ESTIJOS TARPTAUTINĖS PREKYBOS

RODIKLIŲ 2011 - 2020 M. ANALIZĖ

Trečiojoje šio darbo dalyje gilinamasi į Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinę prekybos pokyčius 2011 – 2020 m., siekiama identifikuoti valstybių panašumus ir skirtumus tarptautinės prekybos srityje. Pirmiausia norint nustatyti bendrumus tarp minėtųjų šalių parengta šių valstybių nacionalinių teisės aktų apžvalga. Siekiant išsiaiškinti kokių prekių grupių pasiūla ir paklausa vyrauja analizuojamose šalyse bei su kokiomis valstybėmis Lietuva, Latvija ir Estija palaiko prekybinius santykius atlikta statistinė analizė. Išanalizavus prekių srautus ir kryptis, atliktas Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos palyginimas.

3.1. Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos reglamentavimas

Darbe analizuojamos šalys yra Europos Sąjungos (ES) narės, todėl jų tarptautinės prekybos operacijose dalyvaujančios prekės yra apmokestinamos vienodai. Vis dėlto ES palieka teisę valstybėms narėms nacionaliniu mastu taikyti papildomus mokesčius ir reguliavimo priemones savo šalių verslo subjektams.

Muitinės įstatymai ir jos veikla

Kadangi Lietuva, Latvija ir Estija yra ES narės, jų nacionalinių muitinių įstatymais turi būti įgyvendinami ES teisės aktai. Vienas iš jų Sąjungos muitinės kodeksas (Tarybos reglamentas (ES) Nr. 952/2013). Lietuvos, Latvijos ir Estijos muitinių įstatymuose pateikiami išsamūs reikalavimai, taikomi prekių pristatymui už nacionalinių šalių ribų ir į jų teritorijas, kurių nereglementuoja Sąjungos muitų teisės aktai, pateikiamos muitinių priežiūros priemonės bei atsakomybės už muitų teisės aktų pažeidimus (žr. 4 priedą). Pastebima, kad analizuojamų Lietuvos, Latvijos ir Estijos muitinių įstatymai yra pritaikyti pereinamajam laikotarpiui siekiant užtikrinti, kad būtų visiškai pereita nuo popieriuje surašytų dokumentų naudojimu grindžiamų muitinės procesų prie ekonominės veiklos vykdytojų ir muitinių, taip pat muitinių tarpusavio sąveikos elektroninių sistemų, t. y. galioja vėliausiai iki 2021 m. birželio 30 d., kuomet įsigalios naujoji Sąjungos muitinės kodekso redakcija.

Sąjungos muitinės kodekse nurodoma, kad ES laikosi vieningos sistemos ir importo bei eksporto muitus nustato remiantis Bendroju muitų tarifu (Kodekso 56 str.). Valstybių statistiniai duomenys susiję su prekyba teikiami prekes klasifikuojant naudojantis Kombinuotąja nomenklatūra (Kodekso 57 str.). Lietuva, Latvija, Estija TARIC, kuris pagal Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2658/87 „dėl tarifų ir statistinės nomenklatūros bei dėl Bendrojo muitų tarifo“ 2 str. atitinka Bendrojo muitų tarifo, užsienio prekybos statistikos, prekybos, žemės ūkio ir kitų Bendrijos prekių importo ar eksporto politikos kryptį reikalavimus, yra pritaikiusios savo šalių nacionaliniams interesams. Tai reiškia, kad

šalys yra sukūrusios savas Integruoto maito tarifo duomenų bazes (žr. 5 lent.), kuriose taip pat pateikiami duomenys apie valstybės maitinės administruojamus nacionalinius mokesčius (akcizą ir PVM), Latvija ir Estija papildomai pateikia valiutų kursų skaičiuokles. Šios modifikuotos TARIC duomenų bazės, įmonėms vienoje vietoje pateikia visą informaciją apie atitinkamų prekių apmokestinimą norint jas importuoti ar eksportuoti.

5 lentelė. Lietuvos, Latvijos ir Estijos nacionalinės TARIC duomenų bazės

Valstybė	TARIC nacionalinis atitikmuo
Estija	EMTS
Lietuva	LITAR
Latvija	ITVS

Šaltinis: sudaryta autorės

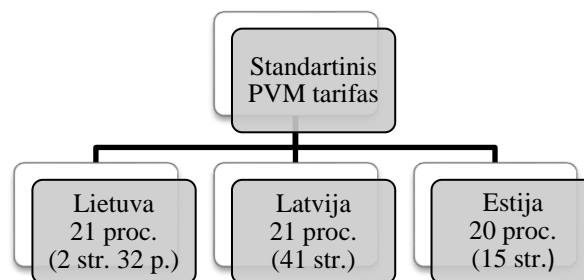
Nacionalinių maitinių Integruoto tarifo duomenų bazėse atkreipiamas dėmesys, kad šios kompiuterinės bazės nėra teisės aktai ir nėra teisiškai privalomos, tačiau jų kodai turi būti naudojami maitinės deklaracijoms ir statistikos tikslams (remiamasi Reglamento (EEB) Nr. 2658/87 5 str.).

Valstybių maitinės yra atsakingos už tarptautinės prekybos srautų reguliavimą atlikdamos: prižiūrėtojo, tikrintojo, saugotojo, informacijos rinkimo, maitų mokesčių surinkėjo vaidmenis.

PVM ir akcizo įstatymai

Tarptautinės prekybos procesų reglamentavimas taip pat tiesiogiai susijęs su PVM ir akcizo įstatymais – PVM ir akcizo mokesčiai mokami už importuojamas prekes. Kaip buvo minėta pirmojoje darbo dalyje (žr. p. 33), ES šalims narėms, tarp jų ir Lietuvai, Latvijai, Estijai, yra nustatytos bendros standartinės PVM taisyklės, taip pat nurodyta, kurioms prekėms turi būti taikomi akcizo mokesčiai. Vis dėlto šalys gali nusistatyti skirtingus standartinius PVM tarifus (nemažesnius nei 15 proc.) ir joms paliekama teisė nustatyti papildomus akcizo mokesčius, kitoms nei ES įpareigojo prekėms.

Importuojamoms prekėms, kurioms netaikomos Lietuvos, Latvijos ir Estijos PVM įstatymuose nurodytos išimtis, taikomas standartinis PVM tarifas (žr. 14 pav.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos PVM įstatymų nuostatomis

14 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos standartiniai PVM tarifai

Lietuva ir Latvija importuojamas prekes apmokestina 21 proc. PVM tarifu, tačiau Estijoje šis tarifas 1 proc. mažesnis. Todėl galime teigti, kad Estijos įmonės importuodamos prekes patiria mažiau išlaidų, tačiau Estijos biudžetas pasipildo mažesne PVM mokesčių dalimi iš importo.

Analizuojamų šalių akcizų taikymas importuojamoms prekėms, taip pat yra nevienodas. Lietuva taikydama akcizų mokesčius apsiriboja prekių grupėmis, kurios privalomai turi būti apmokestinamos

pagal ES nuostatas (LR Akcizų įstatymo 2 str.). Kitaip nei Lietuva, Estija ir Latvija taiko akcizo mokesčius papildomoms prekių grupėms (žr. 6 lent.).

6 lentelė. Lietuvos, Latvijos ir Estijos akcizo mokesčių taikymas

Akcizais apmokestinamos prekės	Lietuva	Latvija	Estija
Etilo alkoholis ir alkoholiniai gėrimai	+	+	+
Tabako gaminiai	+	+	+
Energiniai produktai	+	+	+
Elektros energija	+	+	+
Nealkoholiniai gėrimai	-	+	-
Kava	-	+	-
Pakuotės	-	-	+

Šaltinis: pagal Lietuvos, Latvijos ir Estijos akcizų įstatymus

Latvijoje akcizais papildomai apmokestinami nealkoholiniai gėrimai ir kava. Pagal Latvijos akcizų įstatymo 6 str. išimtyms taikomos tik nealkoholiniams gėrimams kuriuose yra ne mažiau kaip 10 proc. sulčių ir ne daugiau kaip 10 proc. pridėtinio cukraus ir kuriuose nėra maisto priedų ir kvapiųjų medžiagų. Tuo tarpu Estijoje apmokestinamos pakuotės. Pagal Estijos Pakuočių akcizų įstatymo 1 str., akcizas pakuotėms nustatomas šiais atvejais: Estijoje į rinką pateiktą arba kitoje ES valstybėje narėje įsigytą ir iš jų importuotą prekių pakuotėms. Galima teigti, kad Latvijos ir Estijos importuotojai, susidurdami su papildomu prekių apmokestinimu akcizais, patiria papildomų išlaidų, tačiau valstybių biudžetai pasipildo didesne dalimi iš šio mokesčio nei Lietuvos.

Nors valstybės vadovaujasi tais pačiais privalomais ES teisės aktais, tačiau jų apmokestinimo sistemos iš dalies skiriasi. Labai sudėtinga nustatyti, kokią įtaką PVM ir akcizo mokesčiai daro įmonių pasirinkimui importuoti. Importo PVM dažnu atveju, pildant PVM deklaracijas net būna atskaitomas, o įvežant prekes iš ES šalių ir taikant „atvirkštinio apmokestinimo“ principą galima sakyti, net netaikomas. Akcizo mokesčiai mokami valstybėje ir neimportuojant prekių, t. y. perkant prekes iš vietinių gamintojų akcizo mokesčiai dažniausiai glūdi kaip prekės savikainos dalis.

Aplinkos taršos įstatymai

Kaip minėta pirmojoje darbo dalyje, valstybės vis labiau atsigręžia į švarią ir tvarią aplinką, taip pat vis didesnis dėmesys krypta į tarptautinės prekybos daromą poveikį užterštumui. Nors šį poveikį išmatuoti yra labai sunku, valstybės imasi įvairių priemonių, kad būtų sumažintas į aplinką išmetamų kenksmingų medžiagų kiekis. Pirmiausia valstybės įveda aplinkos taršos mokesčius (žr. 15 pav., p. 45), antra skatina pažangesnių technologijų naudojimą gamyboje ir transportavimo srityje, suteikdamos mokesčines lengvatas. Žinoma, šios priemonės nėra skirtos būtent tarptautinėje prekyboje dalyvaujančioms įmonėms, tačiau tokios įmonės patiria daugiausia sąnaudų gamindamos ir transportuodamos prekes, todėl joms tai ypač aktualu, nes papildomi mokesčiai, reiškia papildomas išlaidas.

Lietuva (LR mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas)	Latvija (Gamtos išteklių mokesčių įstatymas)	Estija (Aplinkosaugos mokesčių įstatymas)
<ul style="list-style-type: none"> • Stacionarūs šaltiniai; • Mobilieji taršos šaltiniai (transporto priemonės); • Gaminių atliekos; • Pakuočių atliekos; • Savartyne šalinamos atliekos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Savartyne šalinamos atliekos; • Aplinkai kenksmingos prekės; • Pakavimas bei pakuotės; • Radioaktyvios medžiagos; • Transporto priemonės; • Anglis, koksas ir lignitas; • Fejerverkai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Teršalai išmetami į aplinką; • Savartyne šalinamos atliekos.

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos aplinkos taršos įstatymų nuostatomis

15 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos aplinkos taršos mokesčių objektai

Skirtingai nei Lietuva, Latvija ir Estija neturi atskirų įstatymų susijusių būtent su veiklomis ir objektais, kurie teršia aplinką – visa tai aprašoma aplinkosaugos įstatymuose, kurie kartu apima ir naudingųjų iškasenų gavybą bei kitų gamtos išteklių naudojimą. Tarp Lietuvos, Latvijos ir Estijos įstatymų pastebimas bendrumas: apmokestinamos sąvartyne šalinamos atliekos bei teršalai, kuriuos išmeta automobiliai bei stacionarūs taršos šaltiniai. Taip pat visos trys šalys vienokiu ar kitokiu būdu apmokestina pakuotes – Lietuvoje ir Estijoje pakuotės priskiriamos aplinkos taršos šaltiniams, o Estijoje pakuotės yra akcizo mokesčių objektas.

Lietuvos ir Latvijos valstybių aplinkos taršos mokesčių mokėtojams suteikiamos lengvatos, kai šie įgyvendina aplinkos apsaugos priemones, mažinančias teršalų išmetimą į aplinką. Kalbant apie transporto priemonių taršą, Lietuvoje ir Latvijoje nuo taršos mokesčių atleidžiamos transporto priemonės, kurios yra pirmą kartą registruojamos šalyje. Taip pat šios šalys įmones atleidžia nuo aplinkos taršos mokesčio už pakuotes, kai šios turi patvirtinančius įrodymus, kad pakuotės yra daugkartinio pobūdžio ir naudojamos pakartotinai. Deja, apie atleidimą nuo mokesčių Estijos Aplinkosaugos įstatyme nėra kalbama, todėl negalima teigti, kad anksčiau paminėtos lengvatos taikomos ir šioje šalyje.

Šio skyrelio, apie aplinkos taršos įstatymus analizuojamose šalyse, tikslas buvo parodyti, kad nors tiesioginių mokesčių, kurie apmokestintų tarptautinės prekybos sritis kenkiančias aplinkai nėra, tačiau valstybės taiko priemones, kurios sukuria nemažas pridėtines išlaidas įmonėms susijusioms su gamyba (apmokestinami stacionarūs taršos šaltiniai į aplinką išmetantys kenksmingas medžiagas) bei prekių transportavimu (netiesiogiai apmokestinamos transporto priemonės). Dėl šios priežasties įmonėms naudinga atnaujinti naudojamas technologijas, taip sumažinant išmetamų teršalų į aplinką kiekį, kas reiškia ir mažesnius mokesčius į valstybės biudžetą.

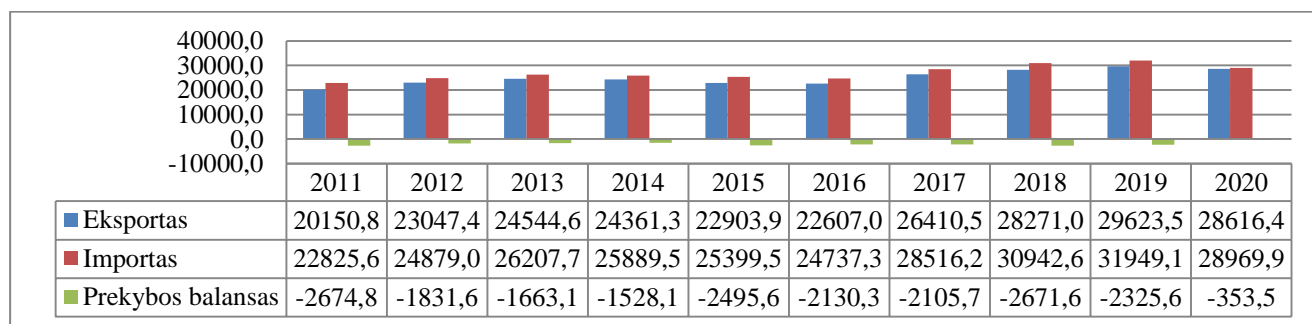
Aptariant Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos reglamentavimą, galima teigti, kad nors visos trys šalys yra ES narės, tačiau jų mokesčių sistemose yra daug skirtumų. Šių valstybių

muitinių įstatymai yra labai panašūs, bet kitaip būti ir negali, nes jie turi atitikti Sąjungos muitinės kodekso taikomas nuostatas. Tuo tarpu PVM, akcizų ir aplinkos taršos mokesčių sistemos Lietuvos ir Latvijos yra panašesnės, o Estijos labiau išsiskiria. Estijoje taikomas 20 proc. PVM mokestis, o Lietuvoje ir Latvijoje šis mokestis sudaro 21 proc. Taip pat galima pastebėti, kad Lietuva taikydama akcizų mokesčius apsiriboja prekių grupėmis, kurios privalomai turi būti apmokestinamos pagal ES nuostatas, o Latvija ir Estija taiko šiuos mokesčius papildomoms prekių grupėms.

3.2. Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika

Tarptautinės prekybos naudą šalių ekonomikoms geriausiai parodo prekybos balanso rodiklis, kurio rezultatus lemia eksporto ir importo srautų pokyčiai.

Lietuvos prekybos balansas 2011 – 2020 m. Lietuvos tarptautinės prekybos srautai yra kur kas didesni, nei Latvijos ir Estijos, tačiau didesnis prekybos mastas, nereiškia, kad tarptautinės prekybos situacija Lietuvoje yra geresnė. Kaip matome, pagal 16 pav. pateiktus duomenis, visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu Lietuvos prekybos balansas buvo deficitinis (detalesni skaičiavimai pateikiami 5 priede).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

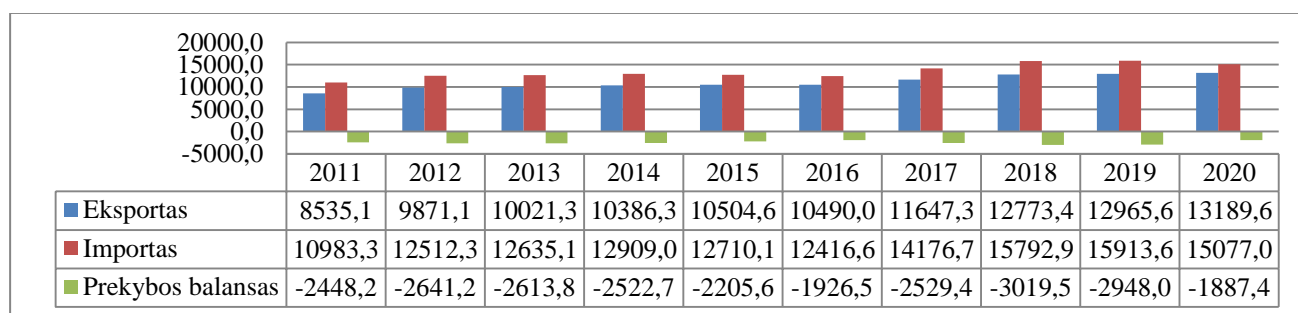
16 pav. Lietuvos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

Nepalankiausias prekybos balansas Lietuvos ekonomikai buvo 2011 m. – prekybos deficitas siekė 2674,8 mln. Eur. 2012 m. eksporto apimtys išaugo 14,4 proc., o importo 9 proc. Prekybos srautų augimas matomas ir 2013 m., kuomet eksportas išaugo 6,5 proc., o importas 5,3 proc. Pastebima, kad eksporto srautai augo sparčiau nei importo, o tai sąlygojo palankesnę prekybos balansą. 2014 m. taip pat matomas prekybos balanso gerėjimas, nors prekybos srautai nežymiai sumažėjo. Deja, tačiau 2015 m. lyginant su 2014 m. prekybos deficitas išaugo net 63,3 proc. (padidėjo 967,4 mln. Eur). Pagrindinė to priežastis 6 proc. sumažėjęs eksportas, nors importo srautai taip pat mažėjo, vis dėlto ne taip sparčiai. 2016 – 2017 m. matomas nežymus prekybos balanso gerėjimas, tačiau 2018 m. Lietuvos tarptautinės prekybos būklė vėl suprastėjo ir galima teigti, kad pasiekė 2011 m. lygį. Prastesnius 2018 m. rezultatus lėmė 1,5 procentinio punkto spartesnis importo, lyginant su eksportu, augimas, kurį sąlygojo padidėjusi kitų šalių gaminių paklausa. 2019 m. tarptautinės prekybos srityje Lietuvai buvo geresni, pavyko prekybos deficitą sumažinti 13 proc.: eksportas išaugo 4,8 proc., o importas 3,3 proc. Stulbinančius rezultatus matome 2020 m., visam pasauliui susiduriant su COVID-19 keliamais

iššūkiams Lietuvos prekybos balansas pagerėjo net 84,8 proc. (t. y. 1972,1 mln. Eur) ir tapo galima sakyti nulinis, o tai reiškia subalansuotas. Toks staigus prekybos pagerėjimo šuolis stebina net „Swedbank“ vyresnįjį ekonomistą Vytenį Šimkų: „Iš pirmo žvilgsnio toks rezultatas gana netikėtas? Lietuvai teko importuoti daug medicininės įrangos, kurios mums įprastai nereikia, neturėdami ką veikti gyventojai siuntėsi menkavertes prekes iš Kinijos, eksportas smuko.“ (Budreikienė J. ir Vizbarienė R., 2021). Nors, kaip pastebėjo ekonomistas, eksportas smuko 3,4 proc., tačiau importo srantai sumažėjo dar labiau, t. y. 9,3 proc.

Aptariant 2011 – 2020 m. Lietuvos prekybos balanso pokyčius, galima pastebėti, kad spartesnis eksporto nei importo augimas, lėmė geresnius tarptautinės prekybos rezultatus. Eksportas analizuojamu laikotarpiu vidutiniškai kasmet augo 4 proc., o importas 1,3 procentinio punkto lėčiau, t. y. kasmet vidutiniškai augo 2,7 proc. Galima teigti, kad 2011 - 2020 m. Lietuvos tarptautinė prekyba nebuvo tendencingai auganti ar mažėjanti, o labiau svyruojanti. Nors prekybos deficitas nepasiekė 2011 m. lygio, tačiau pagerėję rezultatai vėl smukdavo žemyn ir tik 2020 m. matomas akivaizdus ekonomikos augimas, kuris suteikia vilčių, kad 2021 m. Lietuva galbūt pasieks perteklinio prekybos prekėmis balanso.

Latvijos prekybos balansas 2011 – 2020 m. Latvijos prekybos balansas visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu buvo neigiamas (žr. 17 pav.) (detalesni skaičiavimai pateikiami 6 priede).

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

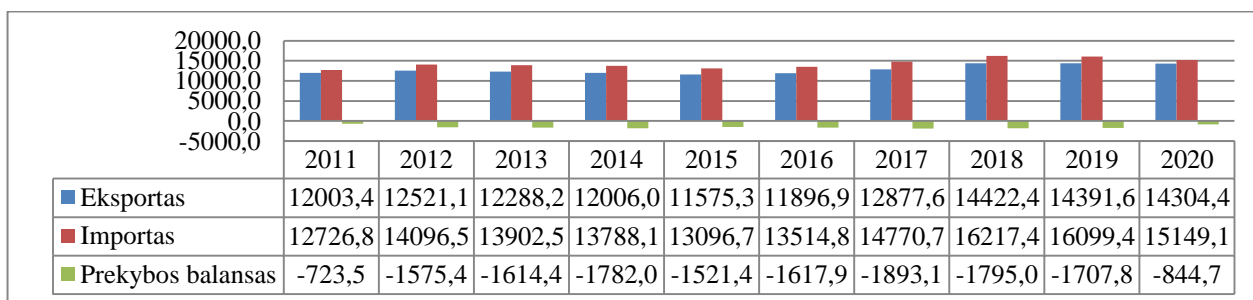
17 pav. Latvijos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

2012 m. Latvijos eksporto srantai augo 15,7 proc., o importo 13,9 proc., nors pastebimas spartesnis eksporto, o ne importo augimas, deja lyginant su 2011 m. prekybos deficitas padidėjo 7,9 proc. (t. y. 193,1 mln. Eur). 2013 m. – 2014 m. matomas nežymus prekybos balanso gerėjimas, šiuo laikotarpiu taip pat augo prekybos apimtys tiek eksporto, tiek importo atveju, tačiau šis augimas Latvijai nebuvo labai reikšmingas. Spartesnis prekybos deficito mažėjimas pastebimas 2015 - 2016 m., lyginant su prieš tai buvusiais metais, atitinkamai mažėjęs 12,6 proc. ir 12,7 proc. Šią kitimo tendenciją lėmė mažėjantys importo srantai, kurie 2015 m. sumažėjo 1,5 proc., o 2016 m. 2,3 proc. Eksporto pokytis minėtais metais buvo labai nežymus: eksportas 2015 m. augo 1,1 proc., o 2016 m. mažėjo, tačiau vos 0,1 proc. Pastebima, kad 2016 m. buvo vieninteliai metai, kuriais Latvijos eksporto srantai analizuojamu laikotarpiu mažėjo. Nors 2015 – 2016 m. buvo matomas prekybos balanso gerėjimas, tačiau 2017 m. jis smuktelėjo žemyn net 31,3 proc. (t. y. sumažėjo 602,9 mln. Eur). Toks

prekybos deficito augimo šuolis buvo didžiausias per visą dešimtmetį. Latvijos banko ekonomistė Linda Vecgaile komentuodama 2017 m. prekybos rezultatus teigė, kad: „... pasaulio ekonomikos stiprėjimas ir tarptautinės prekybos intensyvėjimas buvo palankūs Latvijos eksportuotojams, deficitą 2017 m. nulėmė pasaulinių kainų kilimas ir vidaus ekonomikos pertvarka... Eksperto augimui teigiamos įtakos turėjo išorės paklausos stiprėjimas, kuris buvo vienas didžiausių per pastaruosius metus, o tai savo ruožtu prisidėjo prie pasaulinių kainų augimo. Paklausos stiprėjimas prisidėjo ne tik prie Latvijos prekių eksporto pajamų padidėjimo, bet taip pat ir prie importuotų prekių kainų augimo.“ Kaip pastebėjo ekonomistė eksportas 2017 m. išaugo 11 proc., deja tačiau importo augimas buvo spartesnis 3,2 procentinio punkto. Toks spartus prekybos srautų augimas, 2011 – 2020 m. laikotarpiu, buvo matomas tik 2012 m. Tokia pat prekybos srautų augimo tendencija matoma ir 2018 m. – eksportas padidėjo 9,7 proc., o importas 11,4 proc., o tai lėmė dar labiau pablogėjusį prekybos balanso rezultatą – kuris buvo pats blogiausias 2011 – 2020 m. laikotarpiu. 2019 m. prekybos srautų didėjimo sparta nuslopo ir po truputį pradėjo gerėti Latvijos prekybos balanso rodiklis. 2020 m. matomi ypač geri tarptautinės prekybos rezultatai – deficitas sumažėjo net 36 proc. ir pasiekė geriausią rezultatą analizuojamu laikotarpiu – prekybos deficitas sudarė 1887,4 mln. Eur. Tokius rezultatus lėmė 5,3 proc. sumažėjęs importas.

Aptariant 2011 – 2020 m. pagrindinių Latvijos tarptautinės prekybos rodiklių pokyčius, galima pastebėti, kad prekybos srautų kitimas buvo labai svyruojantis. Vis dėlto tiek eksportas, tiek importas augo: eksporto srautai kasmet vidutiniškai didėjo 5 proc., o importo – 3,6 proc. Lyginant 2020 m. su 2011 m. prekybos deficitas sumažėjo 22,9 proc.

Estijos prekybos balansas 2011 – 2020m. Estija yra pati mažiausia analizuojamų šalių tarpe, tačiau šios šalies tarptautinės prekybos srautai 2011 – 2020 m. buvo didesni nei jos kaimyninės Latvijos. Vis dėlto Estijos prekybos balansas visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu taip pat buvo deficitinis (žr. 18 pav.) (detalesni skaičiavimai pateikiami 7 priede).

Šaltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

18 pav. Estijos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

2011 m. Estijos tarptautinės prekybos rezultatai buvo patys geriausi visu analizuojamu laikotarpiu, deja 2012 m. sparčiai padidėję importo srautai (didėjimo tempas lygus 10,8 proc.) lėmė didėjančią šalies prekybos deficitą, kuris lyginant su 2011 m. padidėjo dvigubai. Šiais metais importas išaugo 6,5 procentinio punkto daugiau nei eksportas. Nežymus 2,5 proc. prekybos deficito didėjimas

pastebimas ir 2013 m., kuri lėmė sparčiau nei importas mažėjantis eksportas. Tokia pat tarptautinė prekybos kitimo tendencija matoma ir 2014 m. – prekybos apimtys mažėjo. Vis sparčiau mažėjantis eksportas 2014 m. lėmė 10,4 proc. padidėjusį prekybos deficitą. 2015 m. tarptautinės prekybos balansas gerėjo – padidėjo 260,7 mln. Eur, t. y. 14,6 proc. Tokio rezultato priežastimi buvo sparčiau mažėjantis importas nei eksportas, susiklostė atvirkštinė situacija nei 2013 – 2014 m. – importo srantai sumažėjo 5 proc., o eksporto 3,6 proc. Deja nors 2016 m. tarptautinės prekybos apimtys pagaliau pradėjo didėti, tačiau teigiamo poslinkio Estijos prekybos balansui tai neatnešė, šio rezultatas pablogėjo 6,3 proc. Importas, kuris 2015 m. sparčiau mažėjo, nei eksportas, 2016 m. pradėjo sparčiau augti. 2017 m. Estijos prekybos deficitas dar labiau išaugo ir siekė 1893,1 mln. Eur, augimo tempas buvo lygus net 17 proc. Šių metų tarptautinės prekybos rezultatai buvo patys prasčiausi per visus 2011 – 2020 m. Vėlgi tai lėmė sparčiau nei eksportas didėjantis importas, kuris didėjo 9,3 proc., kai eksportas didėjo 8,2 proc. Pagaliau 2018 – 2019 m. tarptautinės prekybos balanso rezultatai pradėjo gerėti. 2018 m. pastebimas 12 proc. eksporto srautų augimas, kai tuo metu importo srantai augo 2,2 procentinio punkto lėčiau, prekybos balanso rezultatus pagerino 5,2 proc. 2020 m. Estijos tarptautinės prekybos rinkai buvo labai palankūs, nors nebuvo pasiektas 2011 m. prekybos balanso rezultatas, tačiau deficitas buvo net 50,5 proc. mažesnis nei 2019 m. Tokio gero rezultato priežastimi buvo 5,9 proc. sumažėjęs importas.

Aptariant 2011 – 2020 m., galima teigti, kad šis laikotarpis Estijai tarptautinės prekybos srityje buvo gana sunkus. Šio dešimtmečio metu prekybos deficitas vis augo ir tik 2018 m. pradėjo sparčiau mažėti, o 2020 m. priartėjo prie 2011 m. rezultatų. Būtina paminėti, kad importo ir eksporto srantai šiuo laikotarpiu keitėsi gana panašiai – abu kasmet vidutiniškai augo 2 proc. Nors nebuvo pasiektas 2011 m. prekybos balanso rezultatas, tačiau 2020 m. buvo vieni iš geriausių per pastarąjį dešimtmetį.

Pastebima, kad Lietuvos ir Latvijos 2011 m. prekybos balanso deficitas buvo labai panašus – Latvijos deficitas buvo mažesnis vos 226,6 mln. Eur nei Lietuvos. Tuo tarpu Estijos tarptautinės prekybos rezultatai buvo 3 kartus geresni – prekybos deficitas siekė tik 723,5 mln. Eur. 2012 - 2013 m. šalių tarptautinė prekyba aktyvėjo – didėjo prekybos apimtys. Lietuvos ir Latvijos eksporto srantai augo sparčiau nei importo, deja Estijoje matoma atvirkštinė situacija – importas augo sparčiau nei eksportas. Šiais metais Lietuvos prekybos balansas augo 31,5 proc., vis dėlto Latvijos krito žemyn 7,9 proc., o Estijos netgi 2 kartus ir galima sakyti susilygino su Lietuvos. 2013 – 2014 m. kaimyninių šalių Lietuvos ir Latvijos tarptautinės prekybos rezultatai gerėjo, tiesa Lietuvos kur kas sparčiau nei Latvijos. Deja tačiau Estijoje toliau pastebimas spartesnis eksporto nei importo mažėjimas, kuris reiškė blogesnius prekybos balanso rodiklius. 2015 metais, 6 proc. kritus Lietuvos eksporto pajamoms, jos deficitas išaugo 63,3 proc., tuo tarpu Latvijos ir Estijos rinkose buvo pastebimas kur kas mažesnis importo skverbimasis, o tai sąlygojo gerėjančius prekybos balanso rezultatus. 2016 metais Lietuvos ir

Latvijos tarptautinės prekybos deficitas, sparčiau mažėjant importo, o ne eksporto srautams, pradėjo mažėti, o Estijoje buvo matoma atvirkštinė situacija – prekybos srautai augo, tačiau importas augo sparčiau nei eksportas, o tai lėmė šios šalies didėjantį deficitą. 2017 m. buvo sunkūs visoms trimis analizuojamoms šalims. Lietuvos tarptautinės prekybos rezultatai pagerėjo tik labai nežymiai, o Latvijos ir Estijos sparčiai smuko, atitinkamai 31,3 proc. ir 17 proc. Ne ką geresni rezultatai šalyse buvo ir 2018 m. – Lietuvos prekybos balansas sumažėjo 26,9 proc., Latvijos 19,4 proc., o Estijos išaugo, bet tik 5,2 proc. 2019 – 2020 m. laikotarpiu visose trijose šalyse matomi vienodesni rezultatai. 2019 m. prekybos deficitas pradėjo po truputį mažėti, o 2020 m. pastebimi rekordiniai prekybos balanso gerėjimo šuoliai. Gerėjančius rezultatus Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje lėmė sparčiai mažėjantys importo srautai.

Atkreipiamas dėmesys, kad Lietuvos prekybos deficitas 2011 m. buvo pats didžiausias lyginant su Latvija ir Estija, tačiau per dešimtmetį Lietuva sugebėjo pasiekti geriausio rezultato – prekybos deficitą sumažino 86,8 proc. Tuo tarpu Latvijos deficitas sumažėjo 22,9 proc., o Estijos netgi išaugo 16,7 proc. Taigi galime daryti išvadą, kad Lietuva šiuo metu gauna daugiausiai ekonominės naudos iš tarptautinės prekybos bei yra konkurencingiausia analizuojamų šalių tarpe.

Tarptautinės prekybos naudingumą valstybių ekonomikoms taip pat rodo prekybos sąlygų rodiklis, tai yra santykis tarp eksporto ir importo. Šio rodiklio apskaičiavimas leidžia susidaryti aiškesnį vaizdą kokia situacija tarptautinės prekybos srityje buvo Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje 2011 - 2020 m. (žr. 7 lent.).

7 lentelė. Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos sąlygų rodikliai 2011-2020 m.

Metai Šalis	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lietuva	0,88	0,93	0,94	0,94	0,90	0,91	0,93	0,91	0,93	0,99
Latvija	0,78	0,79	0,79	0,80	0,83	0,84	0,82	0,81	0,81	0,87
Estija	0,94	0,89	0,88	0,87	0,88	0,88	0,87	0,89	0,89	0,94

Šaltinis: sudaryta autorės pagal atliktus skaičiavimus

Šis rodiklis analizuojamu 2011 – 2020 m. laikotarpiu Lietuvoje gerėjo, išskyrus sunkesni 2015 - 2016 m. laikotarpį. Vis dėlto, nors buvo matomas šio rodiklio gerėjimas, tačiau galima teigti, kad Lietuva iš tarptautinės prekybos negavo tiesioginės ekonominės naudos. Palankiausi metai Lietuvos tarptautinei prekybai buvo 2020 m. - eksporto ir importo santykis šiais metais buvo artimiausias 1, kurio viršijimas reikštų, kad Lietuvai iš eksporto gaunamos pajamos atneša tiesioginę naudą ekonomikai.

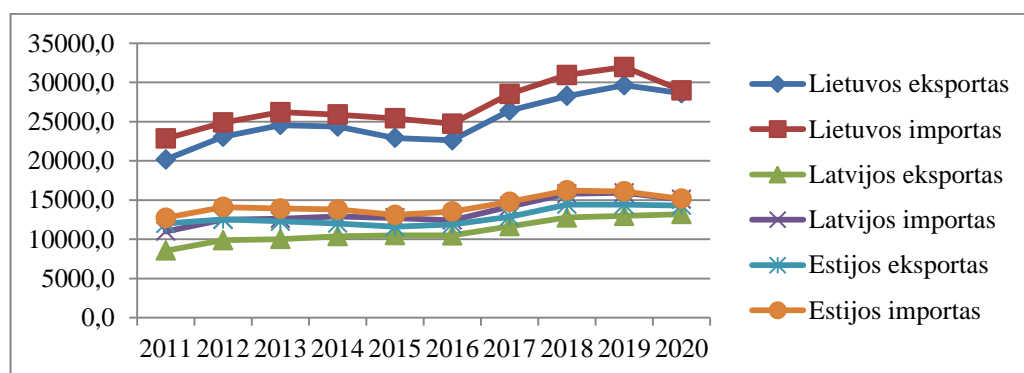
Latvija mažiausiai naudos iš tarptautinės prekybos gavo 2011 m. Tuo tarpu, užsienio prekybos sąlygų gerėjimą, o kartu ir patiriamą naudą iš tarptautinės prekybos bei šalies gyventojų gyvenimo lygio kilimą galime pastebėti 2012 – 2016 m. laikotarpiu. Vis dėlto 2017 – 2019 m. prekybos sąlygos blogėjo ir tik 2020 m. pastebimas didesnis pagerėjimas, kuris reiškia, kad 2020 m. buvo pačios geriausios užsienio prekybos sąlygos per visus 2011 – 2020 m.

2011 m. tarptautinės prekybos sąlygos Estijoje buvo vienos geriausių visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu. Deja 2012 m. prekybos sąlygos pradėjo blogėti, o tai taip pat sąlygojo šalies gyventojų lygio kitimo tendencijas. Kaip matome tarptautinė prekyba Estijai neatnešė tiesioginės naudos, o jos nauda 2012 – 2017 m. tik mažėjo. Tarptautinės prekybos sąlygos labiau pradėjo gerėti tik 2018 m., o 2011 m. lygį pasiekė tik 2020 m.

Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos balanso ir prekybos sąlygų rodiklius pastebima, kad 2020 m. Lietuvai ir Latvijai tarptautinės prekybos srityje buvo patys geriausi visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu, o Estija taip pat beveik pasiekė 2011 m. rezultatus.

3.3. Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos struktūra ir jos pokyčiai

Analizuojant šalių tarptautinės prekybos srautų pokyčius 2011 – 2020 m. laikotarpiu pastebėta, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos eksporto srautų augimas ir mažėjimas yra labai priklausomas nuo importo pokyčių (žr. 19 pav.)

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis

19 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos eksporto ir importo pokyčiai 2011-2020m., mln. Eur

Didėjant importo apimtims, didėja ir eksporto apimtys ir atvirkščiai. Tai patvirtina ir apskaičiuoti koreliacijos koeficientai (žr. 8 lent.)

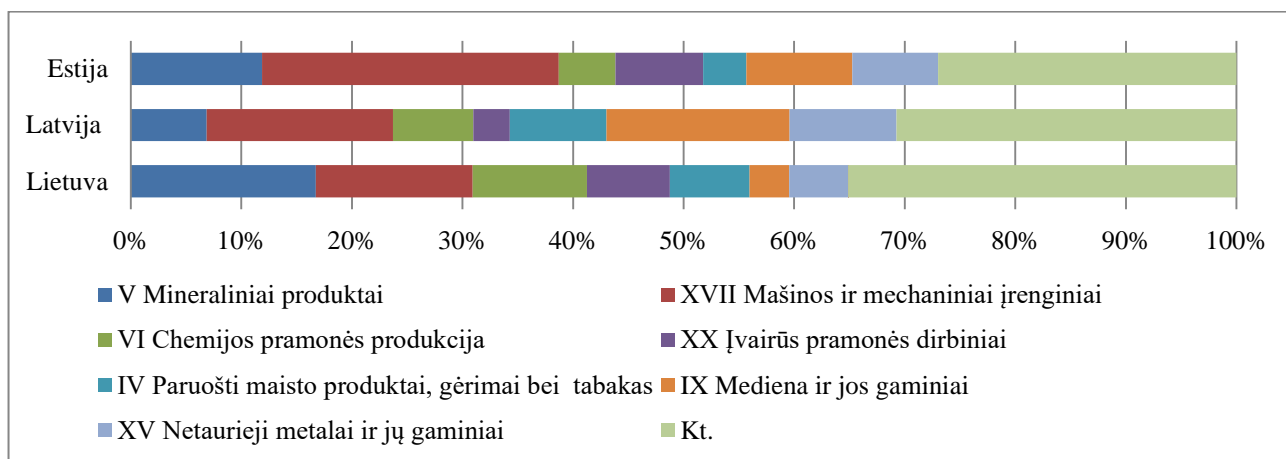
8 lentelė. Lietuvos, Latvijos ir Estijos eksporto ir importo srautų koreliacija

Šalis	Lietuva	Latvija	Estija
Koreliacijos koeficientas	0,97	0,97	0,94

Šaltinis: sudaryta autorės pagal atliktus skaičiavimus

Kai koreliacijos koeficiento reikšmė yra nuo 0,9 iki 1, tai rodo labai stiprų priklausomumą vieno rodiklio kitimui nuo kito rodiklio kitimo. Tokią tarpusavio priklausomybę galime paaiškinti tuo, kad Lietuva, Latvija ir Estija didelę dalį produkcijos reeksportuoja. Pavyzdžiui, nė viena šalis neturi gausių gamtinių išteklių, bet Lietuvos atveju mineralinių produktų eksportas, 2011 – 2020 m. laikotarpiu, užėmė 1-ąją vietą, Estijoje 2-ąją, o Latvijoje – 6-ąją eksportuojamų prekių struktūroje (žr. 20 pav., p. 52) Todėl, jeigu šių produktų importo apimtys didėja, labai didelė tikimybė, kad didės ir eksporto apimtys.

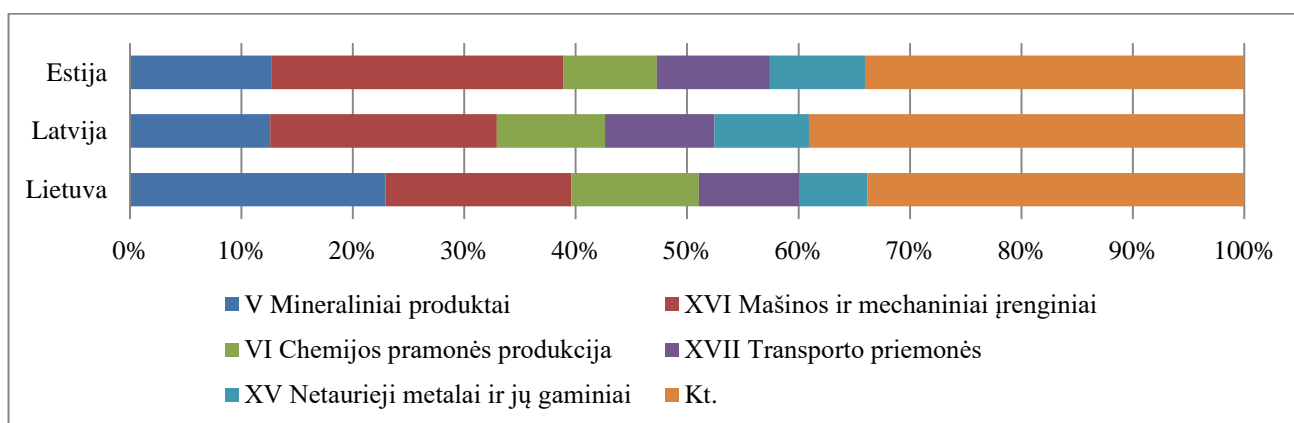
Kaip minėta anksčiau Lietuvos 2011 – 2020 m. eksporto didžiąją dalį sudarė mineraliniai produktai (16,7 proc.), taip pat daug eksportuota mašinų ir mechaninių įrenginių (14,2 proc.) bei chemijos pramonės produkcijos (10,4 proc.). Latvija ir Estija daugiausia eksportavo mašinų ir mechaninių įrenginių (atitinkamai 16,8 proc. ir 26,8 proc. viso eksporto). Taip pat didelę dalį Latvijos eksporto sudėties užėmė medienos gaminiai (16,6 proc.), o Estijos mineraliniai produktai (11,9 proc.) (detalesni šalių eksporto srautų struktūros duomenys pateikiami 8, 9 ir 10 prieduose).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis

20 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos eksporto struktūra 2011 - 2020m.

Pastebima, kad tų pačių grupių prekių, kurių 2011 – 2020 m. buvo eksportuojama daugiausia buvo dažnu atveju ir importuojama daugiausia (žr. 21 pav.). Lietuva daugiausia importavo mineralinių produktų (22,9 proc.), mašinų ir mechaninių įrenginių (16,7 proc.) bei chemijos pramonės produkcijos (11,4 proc.). Latvijos ir Estijos importo struktūros didžiąją dalį sudarė mašinos ir mechaniniai įrenginiai (atitinkamai 20,3 proc. ir 26,1 proc.), bei mineraliniai produktai (atitinkamai 12,6 proc. ir 12,7 proc.). (detalesni šalių importo srautų struktūros duomenys pateikiami 11, 12 ir 13 prieduose).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis

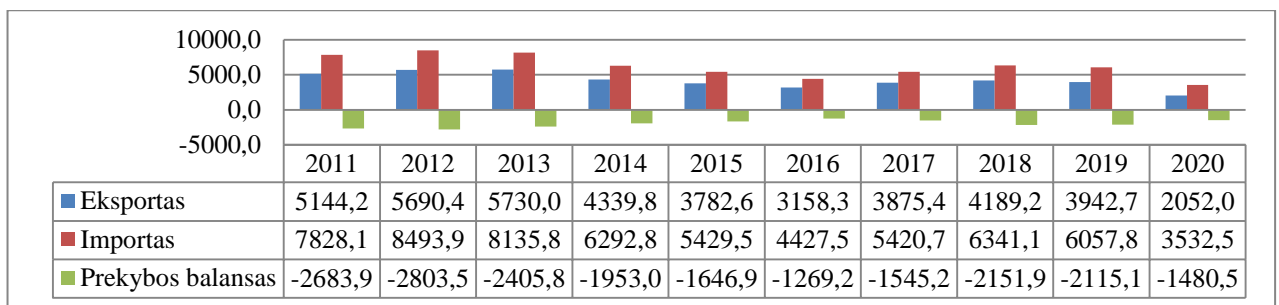
21 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos importo struktūra 2011 - 2020m.

Tokia analizuojamų šalių eksporto ir importo sudėtis leidžia daryti išvadą, kad Lietuva, Latvija ir Estija daug produkcijos reeksportuoja. Aktualu išanalizuoti pagrindines šių šalių prekių grupes, kurios daro didžiausią įtaką jų tarptautinės prekybos rezultatams ir išsiaiškinti, kurių prekių grupių prekyba šalių ekonomikoms yra naudingiausia.

Mineraliniai produktai (V KN skyrius)

Didžiąją dalį mineralinių produktų prekybos Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje sudarė mineralinio kuro, mineralinių alyvų ir jų distiliavimo produktų, bituminių medžiagų ir mineralinių vaškų importas ir eksportas. Šių produktų analizuojamos šalys iš gamtos neišgauna arba išgauna labai mažai, todėl jų dalis 2011 – 2020 m. importo struktūroje užėmė aukštas pozicijas – Lietuvoje tai buvo pati didžiausia, o Latvijoje ir Estijoje 2-a, pagal importo apimtį prekių grupė. Tokia importo struktūra rodo energetinių išteklių poreikį šalių ūkiams. Daugiausia Lietuva ir Estija mineralinių produktų importavo iš Rusijos (Importuojant šios prekių grupės produktus iš trečiųjų šalių, gali būti taikomi maito mokesčiai iki 8 proc. (ES) 2019/1776 reglamentas, taikomas 2020 m.)), o Latvija iš Lietuvos, kurios eksporto struktūroje ir dominavo ši prekių grupė (reeksportavo perdirbtus naftos produktus). Estijoje mineralinių produktų eksportas taip pat užėmė aukštą poziciją – buvo antra pagal apimtį eksporto sritis. Pastebima, kad didelė dalis mineralinių produktų buvo eksportuojama į kaimynines šalis: Lietuva 15,3 proc. išvežė į Lenkiją, 14,3 proc. į Latviją; Latvija 40,1 proc. išvežė į Lietuvą, 14,4 proc. - į Lenkiją, o Estija 15,6 proc. pardavė Latvijai. Taigi, galima sakyti, kad analizuojamos šalys keitėsi tarpusavyje šios prekių grupės produktais. Eksporto apimčių svyravimai 2011 - 2020 m. buvo labai stipriai susiję su importo kitimo tendencijomis – koreliacijos koeficientas siekė 0,92 – 0,97, tai rodo tiesinį priklausomumo ryšį – didėjant eksporto apimtis, labai didelė tikimybė, kad didės ir importo apimtys ir atvirkščiai (detalesnė informacija apie šią prekių grupę pateikiama 14 priede).

Lietuvos tarptautinė prekyba mineraliniais produktais. Lietuvos užsienio prekybos struktūroje 2011 – 2020 m. dominavo ši prekių grupė. Daugiausia buvo eksportuojama į Lenkiją (15,3 proc.), Latviją (14,3 proc.) bei JAV (13,2 proc.), o importuojama iš Rusijos (70,7 proc.). Deja, tačiau šių produktų prekyba Lietuvos tarptautinės prekybos balansui teigiamos įtakos nedarė - visu analizuojamu laikotarpiu šios grupės prekių buvo importuota daugiau nei eksportuota (žr. 22 pav.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

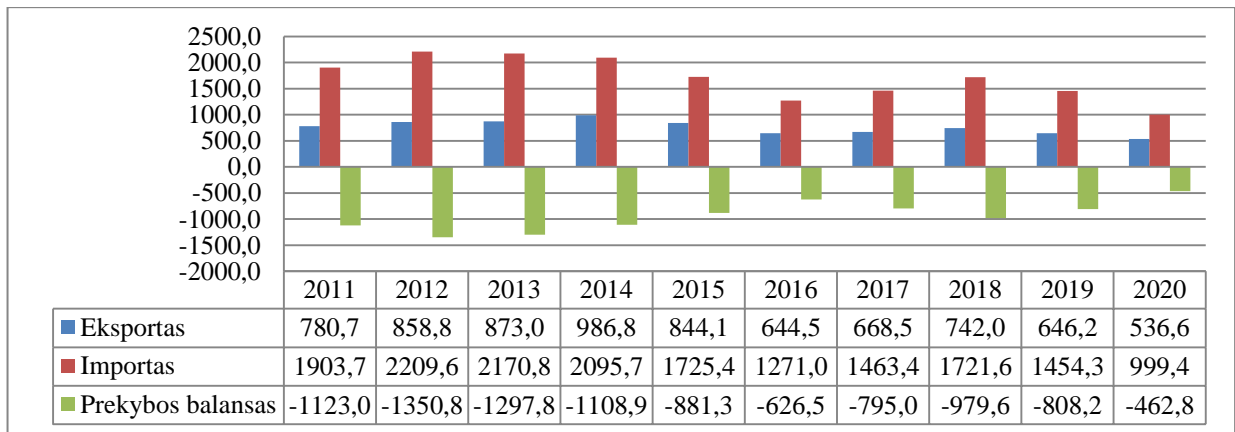
22 pav. Lietuvos mineralinių produktų srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

2012 m. augusios, o 2013 m. tik nežymiai pakitusios, Lietuvos prekybos mineraliniais produktais apimtys 2014 m. pradėjo gana dideliu tempu mažėti. Šiais metais eksportas smuko 24,3 proc., o importas 22,7 proc. Labiausiai mažėjo eksportas į Jungtinę Karalystę (62,7 proc. arba 391,6 mln. Eur) ir Estiją (60,7 proc. arba 391,6 mln. Eur), o importo apimtys labiausiai smuko iš Rusijos (29,5 proc. arba 2 mlrd. Eur). 2015 – 2016 m. prekybos apimtys taip pat smuko, tik 2017 – 2018 m. pastebimas

prekybos mineraliniais produktais augimas. 2017 m. augimo tempai buvo sparčiausi per visą dešimtmetį. Eksportas augo 22,7 proc., o importas 22,4 proc. Labiausiai, t. y. 24,9 proc. (184,6 mln. Eur) išaugo eksportas į JAV, o importas labiausiai didėjo iš Kazachstano (2,1 karto arba 591,5 mln. Eur). 2019 m. prekybos apimtys vėl mažėjo, tačiau ne taip drastiškai kaip 2020 m. Šiais metais mineralinių produktų apimtys mažėjo didžiausiu tempu, per visą analizuojamą laikotarpį. Eksportas smuko 48 proc., o importas 41,7 proc. Labiausiai mažėjo eksportas į Lenkiją (56,2 proc. arba 328,1 mln. Eur) ir importas iš Rusijos (52,1 proc. arba 2 mlrd. Eur).

2011 – 2020 m. laikotarpiu Lietuvos mineralinių produktų eksportas kasmet vidutiniškai mažėjo 9,7 proc., o importas 8,5 proc. Nors eksporto srautai mažėjo sparčiau, tačiau 2020 m. lyginant su 2011 m. mineralinių produktų prekybos balansas pagerėjo 44,8 proc.

Latvijos tarptautinė prekyba mineraliniais produktais. Latvija, kaip ir Lietuva, yra šalis, kuri nepasižymi gausiu mineralinių produktų išgavimu iš gamtinių šaltinių. Lietuvos atveju mineraliniai produktai sudarė didžiausią tiek eksporto tiek importo dalį, kas reiškia, kad šalis reeksportavo šiuos produktus, tačiau Latvijos eksporto struktūroje mineraliniai produktai 2011 – 2020 m. užėmė tik šestą vietą. Vis dėlto šalis šios grupės iš gamtos taip pat neišgauna, todėl nenuostabu, kad mineralinių produktų prekyba yra deficitinė (žr. 23 pav.). Didžiausią šių produktų prekybos apimties dalį sudarė būtent tarpusavio prekyba su Lietuva – į šią šalį 2011 – 2020 m. išvežta 40,1 proc., o iš jos įvežta 35,7 proc. šios grupės prekių.

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

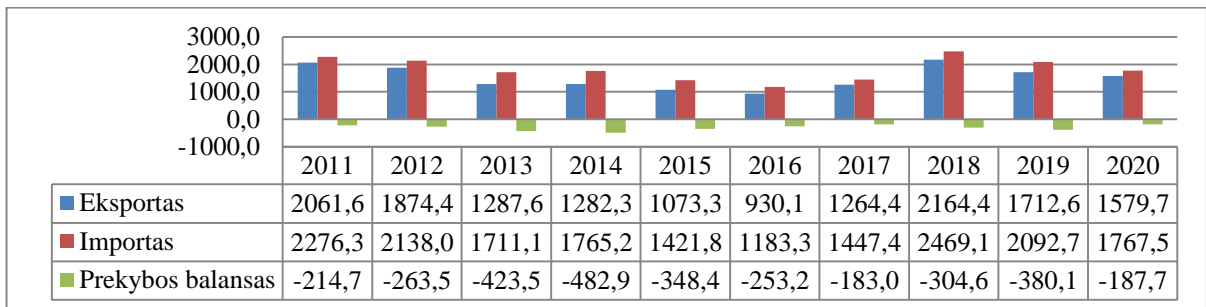
23 pav. Latvijos mineralinių produktų srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2012 m. eksporto ir importo srautai augo, tačiau 2013 – 2014 pastebimas nedidelis importo smukimas, kai tuo tarpu 2014 m. mineralinių produktų eksporto srautų augimo tempas buvo pats didžiausias visu analizuojamu 2011 – 2020 m. laikotarpiu (didėjo 13 proc.). Labiausiai, t. y. 108,9 proc. (244,3 mln. Eur) išaugo išvežimai į Lietuvą. Deja, tačiau 2015 – 2016 m. smuko ne tik importo, bet ir eksporto apimtys, o 2016 m. Latvijos mineralinių produktų prekybos apimtys buvo vienos mažiausių per visą dešimtmetį (mažesnės pastebimos tik 2020 m.). Eksportas šiais metais smuko 23,6 proc., o importas net 26,3 proc. Labiausiai mažėjo pardavimai į Lietuvą, t. y. 28 proc.

(135 mln. Eur) ir pirkimai iš Rusijos (21,9 proc. arba 118,8 mln. Eur). 2017 – 2018 m. Latvijos mineralinių produktų prekybos apimtys atsigavo, deja tačiau importo srautai augo kur kas sparčiau nei eksporto, todėl 2013 – 2016 m. gerėjęs prekybos balansas vėl pradėjo prastėti. 2018 m. importo augimo tempas buvo pats didžiausias visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu, t. y. lygus 17,6 proc. Labiausiai išaugo įvežimai iš kaimyninės Estijos – lyginant su praėjusiais metais išaugo 91 proc. (102,9 mln. Eur). Gerėjančiais rezultatais Latvija džiaugėsi neilgai, nes 2019 – 2020 m. vėl matomas staigus prekybos smukimas. Eksportas 2019 m. mažėjo 12,9 proc., 2020 m. – 17 proc., o importas atitinkamai 15,5 proc. ir 31,3 proc. 2020 m. importo srautų mažėjimas buvo rekordinis visu analizuojamu 2011 – 2020 m. laikotarpiu. Tai lėmė kritusios naftos kainos.

Aptariant, 2011 – 2020 m. Latvijos mineralinių produktų prekybos tendencijas, galima teigti, kad šios prekių grupės prekybos apimtys labai sumažėjo. Eksportas lyginant su 2011 m. krito 31,3 proc., o importas net 47,5 proc., bet tai lėmė 58,8 proc. pagerėjusį prekybos balanso rodiklį. Šios prekių grupės apimtys labai priklausė nuo naftos kainų svyravimo, nes 92,3 proc. eksporto ir 96,5 proc. importo dalies 2011 – 2020 m. užėmė mineralinio kuro pogrupis.

Estijos tarptautinė prekyba mineraliniais produktais. Šių produktų prekyba Estijoje pagal apimtį užima 2-ąją vietą. Kaip ir Lietuvos atveju didžioji dalis produktų yra reeksportuojami, tačiau lyginant su Lietuva ir Latvija, Estijos mineralinių produktų prekybos balansas, nors ir deficitinis, yra kur kas geresnis. Didžiausios šių produktų iš Estijos importuotojos 2011 – 2020 m. laikotarpiu buvo Latvija (15,6 proc.) ir JAV (14 proc.), o Estija daugiausia šių produktų importavo iš Rusijos (31,2 proc.) ir Lietuvos (24,4 proc.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

24 pav. Estijos mineralinių produktų srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

Remiantis 24 pav. pateiktais duomenimis pastebima, kad 2012 m. Estijos mineralinių produktų prekybos apimtys nežymiai mažėjo, tačiau 2013 m. matomas pats sparčiausias visu analizuojamu laikotarpiu prekybos srautų kritimas. Eksportas smuko net 31,3 proc., o importas 20 proc. Dėl šios priežasties prekybos deficitas 2013 m. išaugo 60,7 proc. Labiausiai, t. y. 53,7 proc. (173,5 mln. Eur) smuko eksportas į JAV, o didžiausias importo sumažėjimas pastebimas iš Rusijos (29,9 proc. arba 173,3 mln. Eur). 2015 – 2016 m. taip pat pastebimas prekybos mineraliniais produktais mažėjimas. Vis dėlto 2017 m. šių produktų prekybos rinka atsigavo, o 2018 m. pastebimi rekordiniai prekybos apimčių augimai – eksportas didėjo 71,2 proc., o importas 70,6 proc. Šiais metais Estija glaudžiai

bendradarbiavo su Singapūru, į šią šalį eksportuota 5,2 karto (215,3 mln.) daugiau mineralinių produktų nei 2017 m. (tai stebina, nes ES laisvosios prekybos susitarimas su Singapūru įsigaliojo tik 2020 m.). Tuo tarpu importas labiausiai išaugo iš Rusijos (94,6 proc. arba 401,4 mln. Eur). Tačiau didėjusios prekybos apimtys 2019 – 2020 m. vėl smuko, vis dėlto importas 2020 m. mažėjo 7,7 procentinio punkto sparčiau, dėl šios priežasties prekybos deficitas sumažėjo 50,6 proc.

Aptariant, 2011 – 2020 m. Estijos mineralinių produktų prekybos tendencijas, galima teigti, kad nors 2018 m. pasiektos rekordinės mineralinių produktų prekybos apimtys, tačiau šios prekių grupės eksportas lyginant su 2011 m. smuko 23,4 proc., o importas net 40,2 proc. Dėl labiau mažėjusių importo srautų prekybos deficitas sumažėjo 12,6 proc.

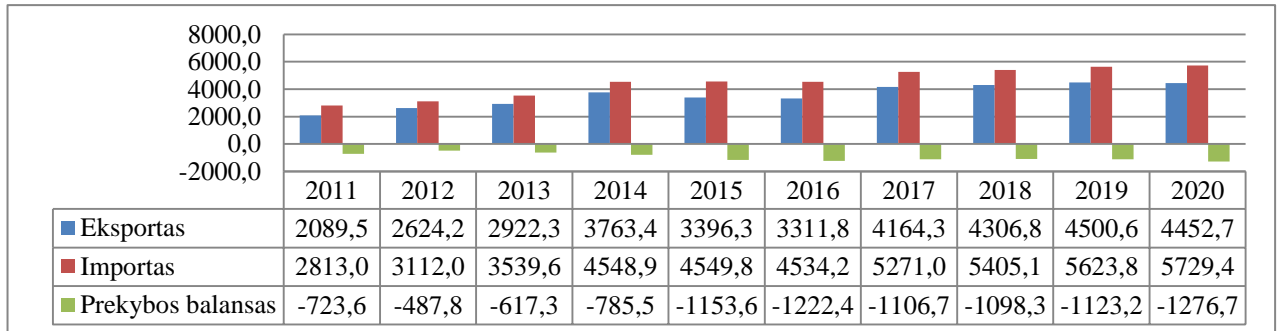
Vis dėlto, nors Lietuva, Latvija ir Estija dalį mineralinių produktų reeksportuoja, nemaža jų dalis yra suvartojama šalių viduje, todėl šios prekių grupės prekybos balansas visu analizuojamu laikotarpiu šalyse buvo neigiamas. Mineralinių produktų prekybos apimčių kitimo tendencijai Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje didžiausią įtaką 2011 – 2020 m. darė naftos kainų svyravimai, kurie yra nepriklausomi nuo šių valstybių. 2012 - 2015 m. naftos kainos pasaulyje smuko, o 2015 m. net pasiekė rekordinės žemumas (žr. 15 priedą), todėl šiuo laikotarpiu taip pat smuko Lietuvos, Latvijos ir Estijos mineralinių produktų prekybos apimtys. 2016 – 2018 m. pradėjus kainoms kilti, pradėjo didėti ir mineralinių produktų prekybos apimtys. 2019 – 2020 m. vėl pastebimas naftos kainų, o kartu ir Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos apimčių mažėjimas. 2020 m. prekybos apimčių kritimui didelį poveikį taip pat darė COVID-19 pandemija. Tai puikiai iliustruoja 2020 m. balandžio mėn. Čekučio išsakytas teiginys: „...naftos rinkos patyrė nuosmukį, nes dėl koronaviruso protrūkio įvestas karantinas ir kelionių apribojimai smarkiai sumažino naftos paklausą pasaulyje. Krizę dar labiau pablogino Saudo Arabijos ir Rusijos pradėtas naftos kainų karas“.

Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (XVI KN skyrius)

Šią prekių grupę sudaro įvairios mašinos ir įrenginiai, elektros įranga, garso aparatūra, televizijos aparatai. Latvijoje ir Estijoje tai pati svarbiausia prekių grupė užimanti pirmąją vietą prekybos struktūroje, o Lietuvoje antrąją, pagal prekybos apimtis (žr. 16 priedą). Lietuvos ir Latvijos atveju mašinų ir mechaninių įrenginių eksporto ir importo srautai yra labai stipriai priklausomi vieni nuo kitų (koreliacijos koeficientas lygus 0,98), tuo tarpu Estijos atveju pastebima silpna koreliacija (koreliacijos koeficientas lygus 0,43).

Lietuvos tarptautinė prekyba mašinomis ir mechaniniais įrenginiais. Deja, tačiau mašinų ir mechaninių įrenginių prekyba Lietuvai neatneša norimos naudos. Visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu šių prekių buvo importuota daugiau nei eksportuota (žr. 25 pav., p. 57). Pagrindinės partnerės importuotojos – Rusija (35,4 proc.), Latvija (10,1 proc.) bei Baltarusija (7,6 proc.). Pagrindinės

partnerės eksportuotojos – Vokietija (18,3 proc.), Latvija (10,3 proc.), Lenkija (8,7 proc.), Italija (7,7 proc.) bei Nyderlandai (6,8 proc.). Daugiausia Lietuva eksportavo ir importavo branduolinių reaktorių, katilų, mašinų ir mechaninių įrenginių bei jų dalių. Importuojant šias prekes iš trečiųjų šalių dažnu atveju taikomi maito mokesčiai, kurie sudaro iki 9,7 proc. prekių vertės.

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

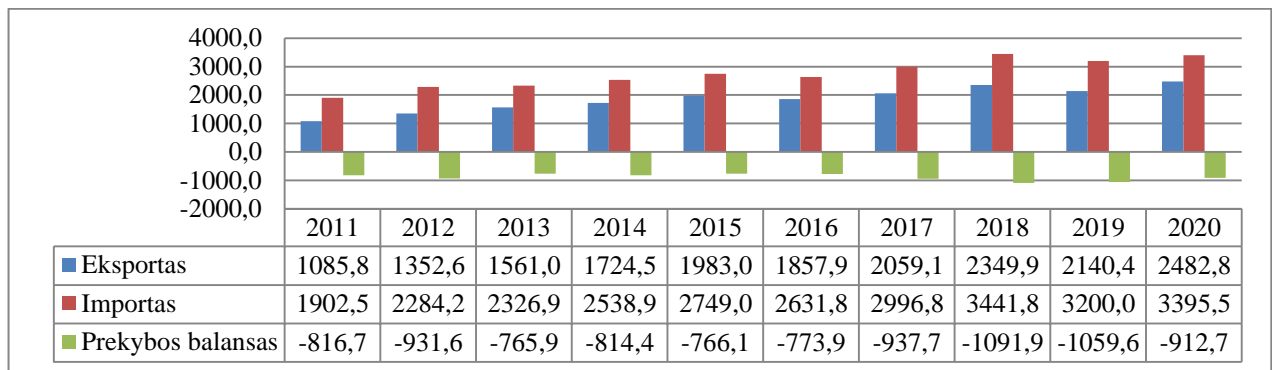
25 pav. Lietuvos mašinų ir mechaninių įrenginių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2012-2014 m. mašinų ir mechaninių įrenginių importo ir eksporto srautai Lietuvoje didėjo. 2012 m. eksporto augimas (15 procentinių punktų spartesnis nei importo), lėmė 32,6 proc. pagerėjusį mašinų ir mechaninių įrenginių prekybos balanso rodiklį. Šių metų rezultatai buvo patys geriausi visu analizuojamu laikotarpiu. Sparčiausias prekybos augimas pastebimas 2014 m. Eksportas augo 28,8 proc., o importas 28,5 proc. Tam daugiausia įtakos turėjo net 57,8 proc. (670,9 mln. Eur) padidėjęs mašinų ir mechaninių įrenginių pardavimai į Rusiją, bei 1,8 karto (395 mln. Eur) suaktyvėjęs šios prekių grupės įvežimas iš Jungtinės Karalystės. Tačiau iki tol didėjęs eksporto mastas, 2015 m. pradėjo smukti – eksporto srautai mažėjo 9,8 proc. Vėlgi didžiausią poveikį tokiems pokyčiams turėjo prekyba su Rusija (sumažėjo 41,9 proc. arba 767,4 mln. Eur). 2017 m. prekyba mašinomis ir mechaniniais įrenginiais suaktyvėjo – eksporto augimo tempas buvo lygus 25,7 proc., o importo – 16,3 proc. Vėlgi atsigavimą lėmė prekyba su Rusija – eksportuota 38,2 proc. (382,8 mln. Eur) daugiau nei 2016 m. Didžiausias importo augimas matomas iš Vokietijos – įvežta 32,2 proc. (t. y. už 244,7 mln. Eur) daugiau prekių. 2018 – 2019 m. prekybos apimtys augo, tačiau nežymiai, o 2020 m. pastebimas nedidelis eksporto srautų mažėjimas. Labiausiai sumažėjo pardavimai į Baltarusiją – jie smuko 13,9 proc. (42,3 mln. Eur). Eksporto srautai į šią šalį galėjo sumažėti dėl Baltarusijoje susiklosčiusios politinės situacijos, kuri Lietuvos verslui suteikia baimių, kad bus ribojama prekyba su šia šalimi, pritaikomos tam tikros prekybos sankcijos.

2011 – 2020 m. laikotarpiu, mašinų ir mechaninių įrenginių prekybos mastai Lietuvoje didėjo: eksportas kasmet vidutiniškai augo 8,8 proc., o importas 8,2 proc. Nors eksportas augo sparčiau, tačiau prekybos balansui teigiamos įtakos tai nedarė – deficitas nuo 2011 m. išaugo 76,4 proc. Lietuvos tarptautinė prekyba šio grupės prekėmis buvo labai priklausoma nuo prekybos su Rusija.

Latvijos tarptautinė prekyba mašinomis ir mechaniniais įrenginiais. Šios prekių grupės produktų Latvija 2011 – 2020 m. laikotarpiu eksportavo ir importavo daugiausiai. Deja importo srautai

buvo didesni nei eksporto, todėl Latvijos ekonomikai mašinų ir mechaninių įrenginių prekyba nebuvo naudinga (žr. 26 pav.). Daugiausia buvo eksportuota į Lietuvą (22,9 proc.), Estiją (12,1 proc.) bei Rusiją (12 proc.). Importuota daugiausia iš Vokietijos (12,8 proc.), Lietuvos (12,5 proc.) ir Lenkijos (10,2 proc.). Daugiausia Latvija eksportavo branduolinių reaktorių, katilų, mašinų ir mechaninių įrenginių bei jų dalių (sudarė 63,4 proc. prekių grupės eksporto), o importavo elektros mašinų ir įrangos jų dalių (sudarė 51,8 proc. prekių grupės importo). Importuojant minėtas prekes taikomi muito mokesčiai iki 14 proc.

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

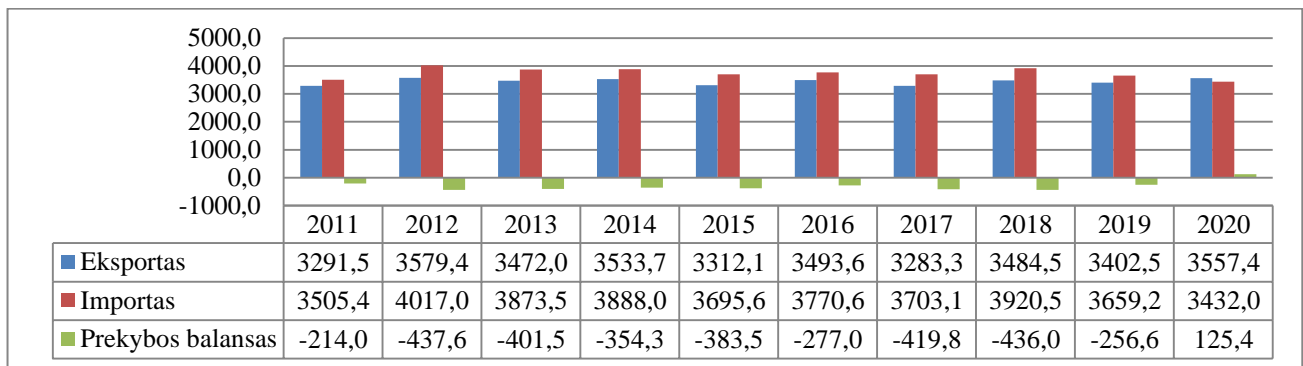
26 pav. Latvijos mašinų ir mechaninių įrenginių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2012 – 2015 m. mašinų ir įrenginių prekybiniai srautai Latvijoje augo, o eksportas netgi sparčiau nei importas. 2012 m. tarptautinės prekybos srautų didėjimo tempas buvo pats sparčiausias visu analizuojamu laikotarpiu - eksportas lyginant su 2011 m. išaugo 24,6 proc., o importas 20,1 proc. Labiausiai augo eksportas į Kiprą, t. y. 16,8 karto (69,6 mln. Eur) bei 18,6 proc. (57,3 mln. Eur) į Lietuvą. Didžiausias importo augimas pastebimas iš Vokietijos (30,7 proc. arba 86,1 mln. Eur). Deja, 2016 matomas abiejų kryptių prekybos smukimas, o prieš tai sparčiau augęs eksportas, šiais metais krito 2 procentiniais punktais sparčiau nei importas. Didžiausias eksporto srautų sumažėjimas buvo matomas pardavimuose į Čekiją (sumažėjo 46,4 proc., t. y. 32,6 mln. Eur), tuo tarpu importo srautai labiausiai smuko iš Lenkijos (sumažėjo 17,9 proc., t. y. 67,7 mln. Eur.). 2017 – 2018 m. Latvijos mašinų ir mechaninių įrenginių tarptautinė prekyba atsigavo, deja tačiau susiklostė atvirkštinė situacija negu buvo dešimtmečio pradžioje – importas ėmė augti sparčiau nei eksportas. Dėl šios priežasties prekybos deficitas taip pat išaugo: 2017 m. – 21,2 proc., o 2018 m. – 16,4 proc. 2019 m. vėl matomas prekybos srautų mažėjimas. Didžiausias neigiamas eksporto pokytis matomas prekyboje su JAV – į šią šalį eksportuota 79,3 proc. arba 314,1 mln. Eur mažiau nei ankstesniais metais. Importo srityje labiausiai krito įvežimai iš Kanados – sumažėjo 94,8 proc. arba 294,6 mln. Eur. 2020 m. buvo sėkmingesni – mašinų ir mechaninių įrenginių eksporto didėjimo tempas buvo lygus 16 proc. (9,9 procentinio punkto spartesnis nei importo). Žymiai išaugo šios grupės prekių išvežimai į kaimyninę Lietuvą – buvo išvežta už 114,7 mln. Eur arba 26,8 proc. daugiau nei 2019 m.

Aptariant 2011 – 2020 m. Latvijos mašinų ir mechaninių įrenginių tarptautinės prekybos tendencijas galime pastebėti, kad eksportas kasmet vidutiniškai augo 3 procentiniais punktais sparčiau

nei importas (eksporto vidutiniškai augo 9,6 proc., o importas 6,6 proc.), deja lyginant su 2011 m. šios prekių grupės deficitas išaugo 11,8 proc.

Estijos tarptautinė prekyba mašinomis ir mechaniniais įrenginiais. Estijoje kaip ir Latvijoje šios prekių grupės prekybos apimtys 2011 – 2020 m. buvo pačios didžiausios – sudarė 26,8 proc. eksporto ir 26,1 proc. importo struktūros. Daugiausia Estija eksportavo į Švediją (25,4 proc.), Suomiją (16,1 proc.) bei Rusiją (12,1 proc.). Importuota daugiausia iš Švedijos (12,3 proc.), Suomijos (12,1 proc.) ir Vokietijos (11,9 proc.). Didžiąją dalį šios prekių grupės sudarė prekyba elektros mašinomis ir įranga, jų dalimis. Importuojant šias prekes iš trečiųjų šalių taikomi maito mokesčiai siekiantys iki 14 proc. prekių vertės. Didžiąją analizuojamo laikotarpio dalį importo srautai buvo didesni nei eksporto ir tik 2020 m. pastebimas teigiamas prekybos balanso, šios grupės prekėmis, rodiklis (žr. 27 pav.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

27 pav. Estijos mašinų ir mechaninių įrenginių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2012 m. Estijoje pastebimas pats sparčiausias mašinų ir mechaninių įrenginių prekybos augimas – eksportas augo 8,7 proc., o importas 14,6 proc. Spartesnis importo nei eksporto augimas lėmė dvigubai šiais metais išaugusį prekybos deficitą, kuris buvo didžiausias visu analizuojamu laikotarpiu. Labiausiai 2012 m. augo eksportas į Švediją (didėjo tik 1,9 proc., tačiau tai sudaro 95,5 mln. Eur) ir importas iš Norvegijos (padidėjo 3,6 karto arba 79,3 mln. Eur). 2013 – 2014 m. pastebimi nežymūs prekybos mašinomis ir mechaniniais įrenginiais, pokyčiai, tačiau 2015 m. eksportas smuko 6,3 proc., o importas 4,9 proc. Labiausiai mažėjo eksporto apimtys į Rusiją (15,8 proc. arba 148,9 mln. Eur) bei importo apimtys iš kaimyninės Švedijos (20,8 proc. arba 92,6 mln. Eur). 2016 – 2019 m. prekybos tendencijos buvo nevienakryptės: 2016 m. prekybos apimtys augo, o 2017 m. smuko, 2018 m. vėl pastebimas augimas, o 2019 m. vėl smukimas, tačiau pokyčiai buvo palyginti nedideli. Tik 2020 m. pastebima skirtinga eksporto ir importo kitimo tendencija – eksportas augo 4,6 proc., o importas smuko 6,2 proc. Toks prekybos srautų kitimas lėmė, kad 2020 m. Estijos mašinų ir mechaninių įrenginių grupės prekybos balansas tapo teigiamas.

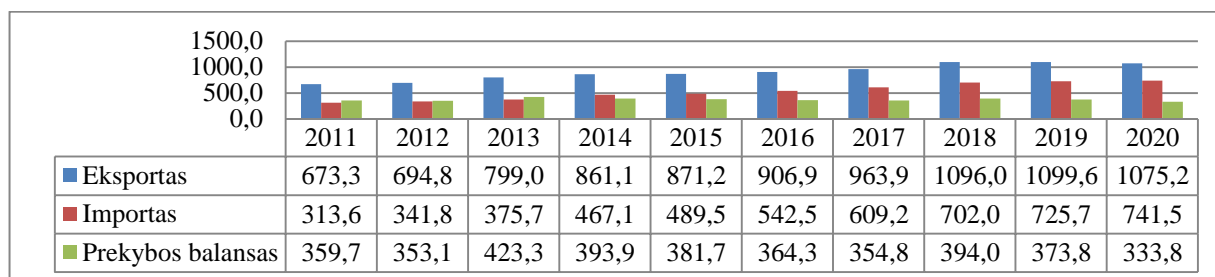
Estijos eksporto srautai 2020 m. lyginant su 2011 m. išaugo 8,1 proc., o importas smuko 2,1 proc., tai lėmė 1,6 karto geresnius prekybos mašinomis ir mechaniniais įrenginiais rezultatus.

Lyginant Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos mašinomis ir mechaniniais įrenginiais kitimo tendencijas pastebima, kad eksporto apimtys visose trijose šalyse išaugo. Lietuvos ir Latvijos atveju, nors mažesniais nei eksporto augimo tempais, tačiau taip pat išaugo ir importas. Tik Estijoje matomas importo srautų mažėjimas. Aptariant šių šalių mašinų ir mechaninių įrenginių prekybos rezultatus galime teigti, kad blogiausia situacija susiklostė Lietuvoje – prekybos deficitas, lyginant su 2011 m., išaugo net 76,4 proc. Latvijoje šios prekių grupės prekybos situacija taip pat prastėjo – deficitas išaugo 11,8 proc. Tuo tarpu Estija 2020 m. sugebėjo pasiekti perteklinio prekybos balanso, lyginant su 2011 m., prekybos situacija mašinų ir mechaninių įrenginių grupėje pagerėjo 1,6 karto.

Mediena ir medienos gaminiai (IX KN skyrius)

Šią prekių grupę sudaro mediena, kamštiena ir jų dirbiniai, taip pat gaminiai iš šiaudų ir įvairių pynimo medžiagų. Didžiąją Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos dalį medienos ir jos gaminių grupėje 2011 - 2020 m. sudarė būtent mediena ir medienos dirbiniai bei medžio anglys (daugiau nei 99 proc.). Latvijoje ši prekių grupė pagal eksporto apimtį užėmė 2-ąją, o Estijoje 3-iąją vietą. Analizuojamų šalių importo struktūroje buvo užimamos žemesnės pozicijos – Estijoje 9-a, Latvijoje 11-a, o Lietuvoje 13-a vieta. Nemažą dalį medienos ir jos gaminių Lietuva ir Latvija importavo iš Baltarusijos, o Estija iš Rusijos. Importuojant medieną ir jos gaminius iš minėtųjų šalių taikomi maito mokesčiai iki 10 proc. nuo prekių vertės. Taip pat pastebima, kad šios prekių grupės eksporto ir importo srautų koreliacija yra labai stipri (koreliacijos koeficientas visose šalyse buvo lygus 0,99) (detalesnė informacija pateikiama 18 priede).

Lietuvos tarptautinė prekyba mediena ir jos gaminiiais. Šios prekių grupės prekyba Lietuvai 2011 – 2020 m. buvo ekonomiškai naudinga – visu analizuojamu laikotarpiu eksportuojama buvo daugiau nei importuojama (žr. 28 pav.), todėl prekybos balansas buvo teigiamas. Daugiausia Lietuva šios prekių grupės produkcijos išvežė į Vokietiją (14,1 proc.) ir Latviją (11,3 proc.). Pagrindinės importo partnerės buvo Lenkija (20 proc.), Baltarusija (19,1 proc.) bei Latvija (16,7 proc.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

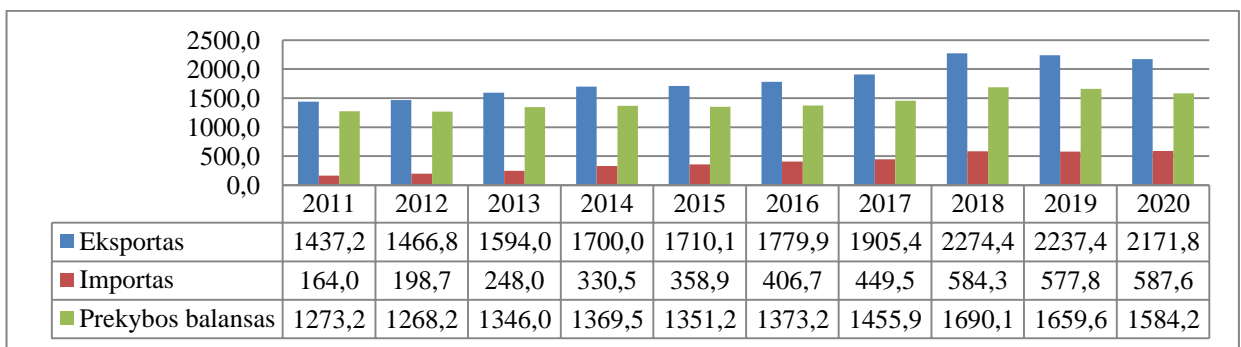
28 pav. Lietuvos medienos ir jos gaminių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2011 – 2020 m. laikotarpiu importo srautai augo sparčiau nei eksporto 4,7 procentinio punkto. Didžiausias eksporto srautų didėjimas pastebimas 2013 m.. Labiausiai didėjo išvežimai į Latviją (46,2 proc. arba 26,4 mln. Eur) bei Kiniją (1,7 karto, t. y. 21,4 mln. Eur). Tuo tarpu sparčiausias

importo skverbimasis matomas 2014 m., kuomet jo augimo tempas buvo lygus 24,3 proc. Šiais metais labiausiai, t. y. 57,4 proc. (21,6 mln. Eur) išaugo medienos ir jos gaminių importas iš Baltarusijos. 2015 – 2020 m. nors nebe taip sparčiai tačiau importo srautai didėjo toliau, deja 2020 m. eksportas smuko 2,2 proc. (didžiausias, t. y. 22,2 proc. arba 10,4 mln. Eur eksporto sumažėjimas buvo pastebimas į Kiniją), o tai lėmė sumažėjusį prekybos mediena ir jos gaminių perteklių.

2011 – 2020 m. medienos ir jos gaminių eksportas kasmet vidutiniškai augo 5,3 proc., o importas 10 proc. Spartesnis importo augimas lėmė 7,2 proc. arba 25,9 mln. Eur mažesnius prekybos rezultatus.

Latvijos tarptautinė prekyba mediena ir jos gaminais. Šios gaminių grupės prekyba Latvijos rinkai 2011 – 2020 m. buvo labai palanki (žr. 29 pav.) – visu analizuojamu laikotarpiu buvo matomas prekybos perteklius. Medienos ir jos gaminių daugiausia buvo eksportuota į Jungtinę Karalystę (18,7 proc.), Švediją (11,6 proc.), Vokietiją (9,8 proc.) bei Estiją (9,6 proc.). Tuo tarpu importuota daugiausia iš Lietuvos (24,5 proc.), Baltarusijos (20,3 proc.) bei Estijos (16,9 proc.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

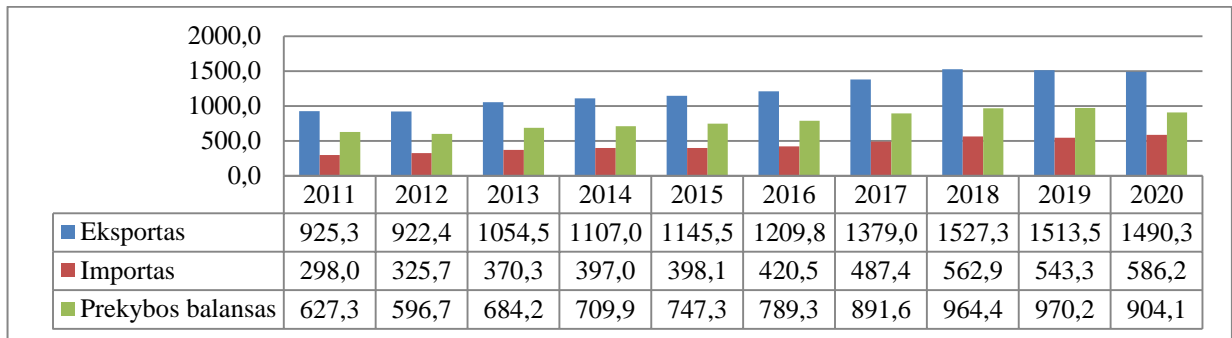
29 pav. Latvijos medienos ir jos gaminių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

Mažiausia medienos ir jos gaminių prekybos apimtis matoma 2011 m., tačiau 2012 – 2018 m. augo tiek eksporto tiek importo mastai. Tiesa importas augo daug sparčiau. Sparčiausias jo augimas matomas 2014 m., kuomet importo augimo tempas buvo 26,6 procentinio punkto spartesnis, nei eksporto. Šiais metais labiausiai t. y. 19,5 mln. Eur (85,6 proc.) padidėjo importo skverbimasis iš Rusijos. Staigiausias eksporto srautų šuolis pastebimas 2018 m.. Šiais metais medienos ir jos gaminių pardavimai augo 19,4 proc. (57,1 proc., t. y. 102,3 mln. Eur padidėjo išvežimo mastas į Švediją). Deja, tačiau 2019 m., po tokio sėkmingo periodo kuomet prekybos apimtys tik augo, pastebimas nežymus prekybos smukimas – eksportas smuko 1,6 proc., o importas 1,1 proc. Prekybos srautai mažėjo su dauguma prekybos partnerių. Labiausiai sumažėjo išvežimai į Jungtinę Karalystę (sumažėjo 6 proc., t. y. 28,1 mln. Eur) ir įvežimai iš Lietuvos (sumažėjo 13,5 proc., t. y. 18,9 mln. Eur). 2020 m. importas atsigavo, tačiau eksporto srautai toliau mažėjo. Šiais metais labiausiai, t. y. 22,8 proc. (59,6 mln. Eur) sumažėjo išvežimai į Švediją.

Aptariant 2011 – 2020 m. medienos ir jos gaminių tarptautinę prekybą Latvijoje, pastebima, kad importo apimtys lyginant su eksporto apimtimis išaugo daugiau nei 3 kartus labiau, nei eksporto – importas kasmet vidutiniškai augo 15,2 proc., kai tuo tarpu eksportas kasmet augo tik 4,7 proc. Vis

dėlto, nors importo augimo tempai buvo spartesni, prekybos balansui tai didelės neigiamos įtakos nedarė. Šios prekių grupės tarptautinė prekyba, vertinant iš finansinės pusės, buvo pati naudingiausia Latvijos ekonomikai.

Estijos tarptautinė prekyba mediena ir jos gaminiais. Estijoje ši prekių grupė 2011 – 2020 m. laikotarpiu užėmė svarbią eksporto dalį, tai buvo 3-ia prekių grupė, pagal eksporto apimtį. Daugiausia medienos ir jos gaminių buvo išvežama į Švediją (16,9 proc.), Suomiją (14,1 proc.) bei Daniją (10,1 proc.). Daugiausia buvo importuota iš Rusijos (30,3 proc.) bei Latvijos (20,7 proc.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

30 pav. Estijos medienos ir jos gaminių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2011 m. Estijos medienos ir jos gaminių prekybos balansas sudarė 627,3 mln. Eur (žr. 30 pav.), deja 2012 m. eksportas nežymiai smuko, o importas išaugo 9 proc., todėl matomas nedidelis prekybos balanso sumažėjimas. 2013 m. prekybos apimtys augo, o eksporto augimo tempas buvo lygus 14,3 proc. (didžiausias analizuojamu laikotarpiu). Labiausiai, t. y. 17,2 proc. arba 28,8 mln. Eur išaugo pardavimai į Švediją. 2014 – 2018 m. toliau pastebimas prekybos apimčių augimas ir prekybos balanso mediena ir jos gaminiais gerėjimas. Tik 2019 m. prekybos apimtys šiek tiek sumažėjo, o 2020 m. eksporto srautams toliau mažėjant, importas augo 7,9 proc. Labiausiai išaugo medienos ir jos gaminių įvežimas iš Latvijos (22,5 proc. arba 21,8 mln. Eur). Šių metų prekybos pokyčiai lėmė 6,8 proc. sumažėjusį prekybos balanso rezultatą.

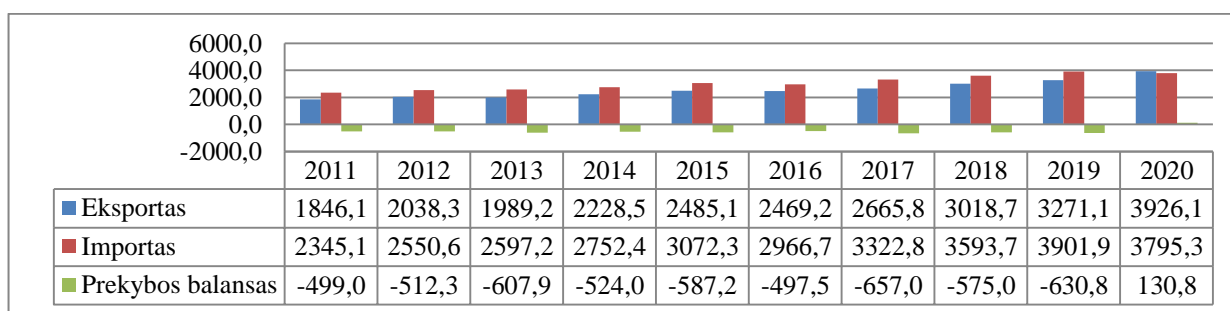
2011 – 2020 m. laikotarpiu medienos ir jos gaminių importas Estijoje augo 2,4 procentinio punkto sparčiau nei eksportas, tačiau tai nedarė didelės neigiamos įtakos prekybos balanso rezultatams. Šis 2020 m. lyginant su 2011 m. išaugo 44,1 proc.

Kadangi Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos struktūroje medienos ir jos gaminių grupė užima aukštas pozicijas, o importo struktūroje jos kur kas žemesnės, nenuostabu, kad šių prekių prekybos balansas 2011 – 2020 m. buvo perteklinis Nors medienos ir jos gaminių prekyba Lietuvoje nėra viena iš aktyviausių, tačiau taip pat buvo pastebimi geri rezultatai. Galima teigti, kad daugiausia naudos iš prekybos šios prekių grupės produkcija gauna Latvija, o mažiausiai Lietuva. Vis dėlto tai viena iš konkurencingiausių prekybos sričių analizuojamose šalyse.

Chemijos pramonės ir jai giminingų pramonės šakų produkcija (VI KN skyrius)

Šis prekių skyrius yra labai platus. Jį sudaro įvairūs chemijos ir farmacijos produktai, trąšos, dažymo medžiagos, parfumerija ir kitos panašios sudėties prekės. Chemijos pramonei priklausančios įmonės perdirba didelį kiekį žaliavų į produktus naudojamus kitose pramonės šakose. Dauguma produktų eksportuojami ar importuojami su tikslu juos naudoti kitų, sudėtingesnių, produktų gamybai. Lietuvos, Latvijos ir Estijos chemijos pramonės ir jai giminingų pramonės šakų produkcijos grupės (toliau chemijos pramonės) eksporto struktūra 2011 – 2020 m. buvo skirtinga – Lietuva daugiausia eksportavo trąšų, Latvija farmacijos produktų, o Estija įvairių rauginimo arba dažymo ekstraktų. Visų trijų šalių vienos iš pagrindinių eksporto partnerių buvo kaimyninės šalys bei Rusija. Didžiausią importo dalį analizuojamoje prekių grupėje Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje sudarė farmacijos produktai, kurių taip pat didelė dalis importuota iš kaimyninių šalių bei Vokietijos ir Rusijos. Importuojant farmacijos produktus iš trečiųjų šalių taikomi muito mokesčiai siekiantys iki 6,5 proc. Taip pat pastebima, kad chemijos pramonės produkcijos eksporto ir importo srautai Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje buvo labai priklausomi vieni nuo kitų (detalesnė informacija pateikiama 17 priede).

Lietuvos tarptautinė prekyba chemijos pramonės produktais. Ši prekių grupė 2011 - 2020 m. užėmė 3-iąją vietą Lietuvos prekybos struktūroje. Deja, tačiau didžiumą 2011 - 2020 m. laikotarpio, chemijos pramonės produkcijos prekyba Lietuvoje buvo deficitinė, t. y. importo srautai buvo didesni už importo (žr. 31 pav.). Pagrindinės eksporto kryptys buvo – Rusija (15 proc.), Latvija (8,9 proc.) bei Vokietija (8,4 proc.). Pagrindinės importo kryptys – Lenkija (12,4 proc.), Belgija (10,7 proc.) ir Vokietija (10,3 proc.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

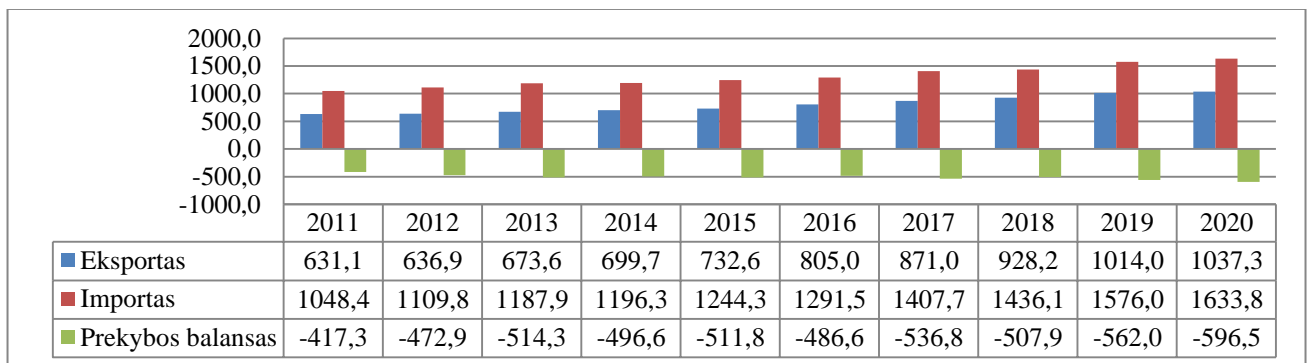
31 pav. Lietuvos chemijos pramonės produkcijos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

2012 m. lyginant su 2011 m. chemijos pramonės produkcijos prekybos mastai didėjo – eksportas išaugo 10,4 proc., o importas 8,8 proc. Tačiau 2013 m. pastebimas nedidelis 2,4 proc. eksporto mažėjimas (labiausiai smuko eksporto apimtys į JAV, t. y. 49,5 proc. arba 58,2 mln. Eur). 2014 - 2015 m. šios prekių grupės prekybos apimtys didėjo, o 2016 m. krito, tačiau nežymiai. Labiausiai mažėjo eksportas į Prancūziją (39,7 proc. arba 61,3 mln. Eur) ir importas iš Rusijos (38,6 proc. arba 95,3 mln. Eur). 2017 m. chemijos pramonės produkcijos prekyba suaktyvėjo ir buvo pastebimas sparčiausias importo skverbimasis per visą dešimtmetį (augo 13 proc.). Importo srautai

labiausiai 2017 m. didėjo iš Prancūzijos (didėjimo tempas buvo lygus 26,8 proc., tai sudarė 52,4 mln. Eur). Tuo tarpu eksportas šiais metais didėjo 8 proc. (labiausiai didėjo eksportas į Rusiją, t. y. 15,1 proc. arba 63,6 mln. Eur). 2018 – 2019 m. prekybos apimtys toliau augo, o 2020 m. pastebimas ypač spartus eksporto augimas (net 20 proc.), kai importas tuo metu smuko 2,7 proc. Tokie 2020 m. prekybos pokyčiai lėmė 1,2 karto pagerėjusius prekybos chemijos pramonės produkcija rezultatus – prekybos balansas tapo teigiamas ir sudarė 130,8 mln. Eur. Labiausiai tokį eksporto augimą lėmė 2,4 karto (423 mln. Eur) padidėję pardavimai į JAV.

Aptariant 2011 – 2020 m. laikotarpio chemijos pramonės produkcijos prekybos kitimo tendencijas Lietuvoje, pastebima, kad eksportas kasmet vidutiniškai augo 3,2 procentinio punkto sparčiau nei importas. Dėl šios priežasties Lietuva 2020 m. pasiekė teigiamo prekybos balanso šioje prekių grupėje.

Latvijos tarptautinė prekyba chemijos pramonės produktais. Šios prekių grupės prekyba 2011 - 2020 m. Latvijoje buvo deficitinė – importo srautai buvo didesni nei eksporto (žr. 32 pav.). Tai 5-a pagal eksporto ir 4-a pagal importo apimtis prekybos sritis Latvijoje. Chemijos pramonės produkcijos daugiausia buvo eksportuota į Lietuvą (23 proc.), Rusiją (14,3 proc.) bei Estiją (12,3 proc.). O importo apimtys buvo didžiausios iš Lietuvos (19,1 proc.), Lenkijos (11,2 proc.) ir Vokietijos (9,5 proc.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

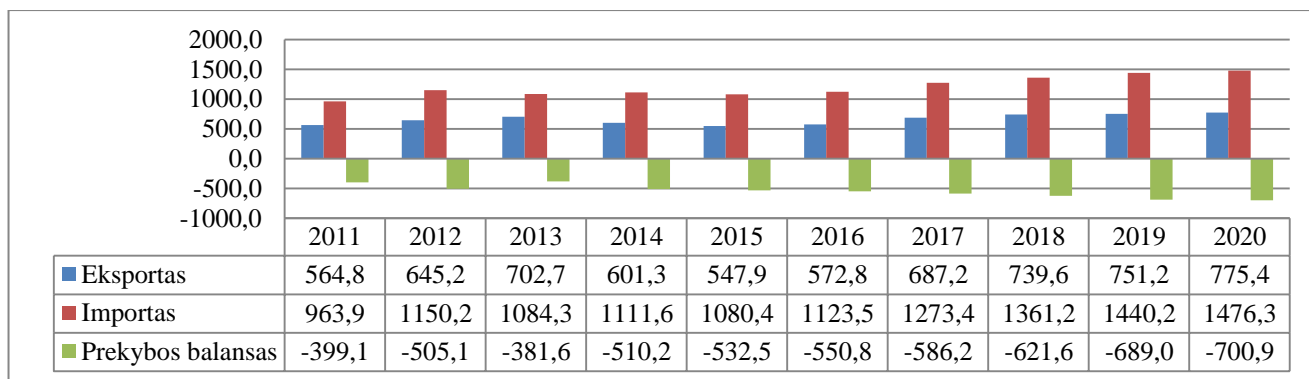
32 pav. Latvijos chemijos pramonės produkcijos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

Chemijos pramonės produkcijos prekybos apimtys visu analizuojamu 2011 – 2020 m. laikotarpiu Latvijoje augo. 2012 – 2013 m. pastebimas spartesnis importo nei eksporto augimas – tokia kitimo tendencija lėmė šiuo laikotarpiu didėjantį prekybos deficitą. 2014 – 2016 m. Latvijoje matoma atvirkštinė situacija – chemijos pramonės produkcijos augimo tempai buvo spartesni, o 2016 m. eksporto didėjimas buvo sparčiausias visu analizuojamu laikotarpiu ir sudarė 9 proc., kai tuo tarpu importas augo tik 3,8 proc. Labiausiai suaktyvėjo eksporto srautai į Uzbekistaną (didėjo 71,4 proc. arba 27,7 mln. Eur) bei Rusiją (33,1 proc. arba 27,2 mln. Eur). Deja, tačiau 2017 m. pastebimas didesnis importo skverbimasis – augimo tempas buvo lygus 9 proc., o eksporto tik 0,8 procentinio punkto lėtesnis, tačiau tai lėmė 10,3 proc. vėl išaugusį prekybos, chemijos pramonės produkcija, deficitą. Labiausiai išaugo įvežimai iš Lietuvos (9,4 proc. arba 23,6 mln. Eur). 2019 – 2020 m.

laikotarpiu taip pat pastebimas kur kas spartesnis importo augimas, o 2019 m. jis buvo pats sparčiausias visu analizuojamu laikotarpiu. Labiausiai, t. y. 19,2 proc. (52,8 mln. Eur) vėlgi augo įvežimai iš Lietuvos.

Lyginant 2020 m. su 2011 m. eksporto srautai išaugo 64,4 proc., o importo 55,8 proc., tačiau spartenis eksporto srautų augimas nelėmė geresnio chemijos pramonės produkcijos prekybos balanso rezultato – deficitas išaugo 42,9 proc. (179,2 mln. Eur).

Estijos tarptautinė prekyba chemijos pramonės produktais. Šios prekių grupės prekyba Estijos rinkoje 2011 – 2020 m. neužėmė tokių svarbių pozicijų kaip Lietuvoje – tai 7 pagal eksporto, ir 5 pagal importo apimtis prekybos sritis. Chemijos pramonės produkcijos prekyba visu analizuojamu laikotarpiu Estijoje buvo deficitinė (žr. 33 pav.). Daugiausia šios grupės prekių Estija eksportavo į Rusiją (22,9 proc.), Lietuvą (10,5 proc.) bei Suomiją (8,8 proc.), o importuota daugiausia iš Lietuvos (14,8 proc.), Vokietijos (11,22 proc.) bei Lenkijos (10 proc.). Didžiausią chemijos pramonės produkcijos eksporto dalį sudarė rauginimo arba dažymo ekstraktai, o importo – farmacijos produktai.

Šaltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

33 pav. Estijos chemijos pramonės produkcijos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

2012 m. Estijoje pastebimas gana spartus chemijos pramonės produkcijos prekybos apimčių augimas, tačiau importas augo 5,1 procentinio punkto sparčiau nei eksportas – jo augimo tempas buvo lygus 19,3 proc. (pats didžiausias visu analizuojamu laikotarpiu). Labiausiai augo importas iš Rusijos, t. y. 45,2 proc. arba 44,5 mln. Eur. 2013 m. eksporto srautams tebeaugant, importas smuko 5,7 proc. (vėlgi didžiausi pokyčiai matomi prekyboje su Rusija – importo srautai mažėjo 36,3 proc. arba 51,9 mln. Eur). Kritusios importo apimtys 2013 m. lėmė tai, kad šie metai buvo vieninteliai kuomet prekybos deficitas chemijos pramonės produktais mažėjo. Deja tačiau iki tol augęs eksportas 2014 - 2015 m. smuko atitinkamai 14,4 proc. ir 8,9 proc. 2014 m. labiausiai mažėjo pardavimai į Latviją (24,4 proc. arba 27,2 mln. Eur), o 2015 m. į Rusiją (28,5 proc. arba 53 mln. Eur). 2016 - 2020 m. matoma viena chemijos pramonės produkcijos prekybos kryptis – eksporto ir importo srautai augo. Nors 2017 m. eksportas išaugo net 20 proc. (6,7 procentinio punkto daugiau nei importas), tačiau tai prekybos balanso rezultato nepagerino – prekybos deficitas toliau augo ir 2020 m. pasiekė 700,9 mln. Eur.

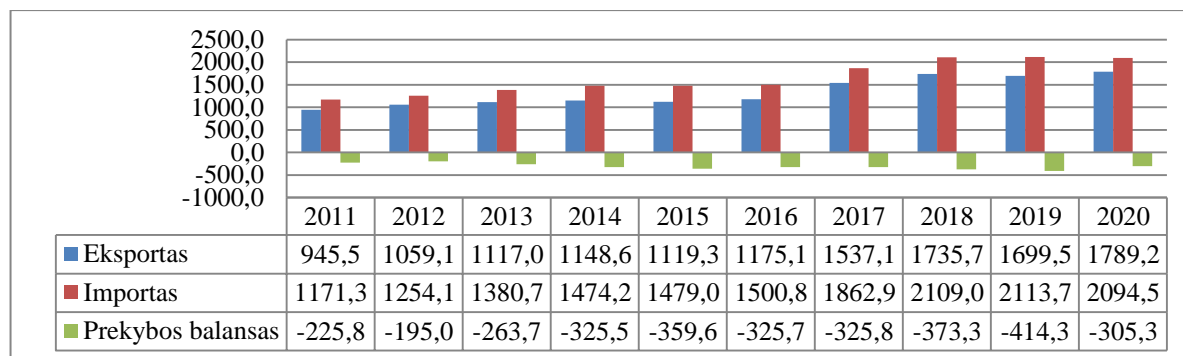
Estijos chemijos pramonės produkcijos prekyba 2011 – 2020 m. augo: eksporto apimtys kasmet vidutiniškai didėjo 3,6 proc., o importo 4,9 proc. Spartesnis importo augimas lėmė 75,6 proc. išaugusį prekybos deficitą.

Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2011 – 2020 m. chemijos pramonės produkcijos prekybos balanso rodiklius, pastebėta, kad didžiąją laikotarpio dalį visų trijų šalių prekybos rezultatai buvo panašūs, t. y. deficitiniai. 2011 – 2020 m. prekyba šios grupės prekėmis aktyvėjo, tačiau eksporto apimtys Lietuvoje ir Latvijoje augo sparčiau, o Estijoje buvo matomas didesnis importo skverbimasis. Vienintelė Lietuva, kurios prekybos struktūroje, chemijos pramonės produkcijos prekių grupė užėmė svarbią trečiąją vietą, 2020 m. pasiekė teigiamus prekybos rezultatus šioje srityje. Tuo tarpu Latvijoje prekybos deficitas išaugo 42,9 proc., o Estijoje net 75,6 proc.

Netaurieji metalai ir jų gaminiai (XV KN skyrius)

Ši prekių grupė yra labai plati, ją sudaro geležis, plienas, varis, nikelis, aliuminis, švinas, cinkas, alavas ir įvairūs dirbiniai iš minėtųjų metalų. Latvijoje šių prekių eksportas 2011 – 2020 m. užėmė labai svarbią eksporto struktūros dalį – 3-ią vietą, tuo tarpu Estijoje 5-ą, o Lietuvoje 9-ąją vietą. Šalys daugiausia eksportavo geležies ir plieno bei jų gaminių. Latvijos pagrindinės partnerės buvo Rusija ir Latvija, Latvijos – Lenkija ir Lietuva, o Estijos – Skandinavijos šalys. Netauriųjų metalų ir jų gaminių importas Lietuvoje ir Latvijoje pagal apimtis užėmė 5-ąją vietą, o Estijoje 4-ąją. Kaip ir eksporto atveju, daugiausia buvo importuota geležies ir plieno ir jų gaminių. Didžiausia Lietuvos importo partnerė buvo Lenkija, Latvijos – Rusija, o Estijos – Suomija. Importuojant geležį ir plieną iš trečiųjų šalių taikomi maito mokesčiai iki 7 proc., o importuojant dirbinius iš minėtųjų metalų – iki 3,7 proc. Šios prekių grupės eksporto ir importo pokyčiai stipriai koreliuoja tarpusavyje. Didžiausias priklausomumas vienu srautų kitimui nuo kitų pastebimas Lietuvoje (apskaičiuotas koreliacijos koeficientas siekia 0,99) (detalesnė informacija pateikiama 19 priede).

Lietuvos tarptautinė prekyba netauriaisiais metalais ir jų gaminais. Lietuva šios grupės prekių 2011 – 2020 m. laikotarpiu importavo daugiau nei eksportavo (žr. 34 pav.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

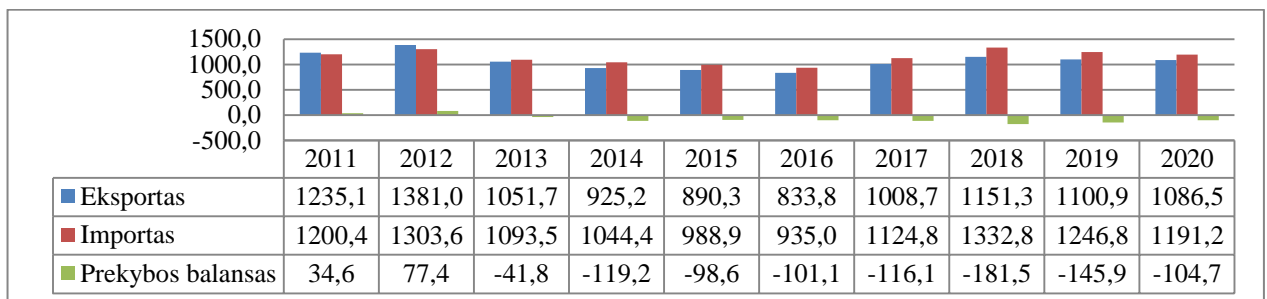
34 pav. Lietuvos netauriųjų metalų ir jų gaminių srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

Lietuvos eksporto struktūroje netaurieji metalai ir jų gaminiai sudarė 5,3 proc. viso eksporto. Daugiausia Lietuva eksportavo dirbinių iš geležies ir plieno. 14,5 proc. produkcijos eksportuota į Rusiją, 11,8 proc. į Latviją, 8,7 proc. į Turkiją. Importuota taip pat daugiausia geležies ir plieno. Pagrindinės importo partnerės buvo Lenkija (19,1 proc.), Vokietija (12,1 proc.), Rusija (7,5 proc.).

2011 m. Lietuvos prekybos balansas netauriaisiais metalais ir jų gaminiiais buvo neigiamas ir sudarė 225,8 mln. Eur (žr. 34 pav., p. 66). 2012 m. pastebimas 4,9 procentinio punkto spartesnis eksporto nei importo augimas, dėl šios priežasties prekybos deficitas šiek tiek sumažėjo. Tačiau 2013 – 2015 m. matomas didesnis importo augimas, nei eksporto, o eksporto srautai 2015 m. net truputėlį smuktelėjo žemyn. Labiausiai šiais metais mažėjo eksportas į Rusiją (21,9 proc. arba 39,7 mln. Eur). Pats didžiausias, visu analizuojamu laikotarpiu, prekybos netauriaisiais metalais augimas pastebimas 2017 m. – eksportas didėjo 30,8 proc. tempu, o importas 24,1 proc. Labiausiai išaugo pardavimai į Turkiją (1,1 karto arba 101,3 mln. Eur) bei pirkimai iš Lenkijos (30,4 proc. arba 85,8 mln. Eur). 2018 m. prekybos apimtys toliau augo, tačiau 2019 m. pastebimas nedidelis eksporto srautų mažėjimas, o 2020 m. pastebima atvirkštinė situacija 2019 m. – eksportas augo 5,3 proc., o importas nežymiai, bet smuko.

Nors Lietuvos eksporto srautai netauriaisiais metalais ir jų gaminiiais kasmet vidutiniškai augo truputėlį sparčiau nei importo (0,6 procentinio punkto), tačiau augimas nebuvo toks spartus, kad prekybos deficitas mažėtų. Lyginant 2020 m. su 2011 m. prekybos deficitas išaugo 35,2 proc.

Latvijos tarptautinė prekyba netauriaisiais metalais ir jų gaminiiais. Ši prekių grupė Latvijos eksporto struktūroje 2011 – 2020 m. laikotarpiu užėmė 3-ią vietą (sudarė 16,6 proc. viso eksporto), o importo 5-ąją (sudarė 8,5 proc. viso importo). Vis dėlto, nors ši prekių grupė užėmė didelę eksporto struktūros dalį, tačiau analizuojamu laikotarpiu nuo 2013 m. pastebima deficitinė netauriųjų metalų ir jų gaminių prekyba (žr. 35 pav.). Daugiausia buvo eksportuota į Lenkiją (13,2 proc.), Lietuvą (11,4 proc.), Estiją (10,3 proc.). Importuota daugiausia iš Rusijos (20,3 proc.), Lietuvos (13,8 proc.) ir Lenkijos (10,8 proc.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

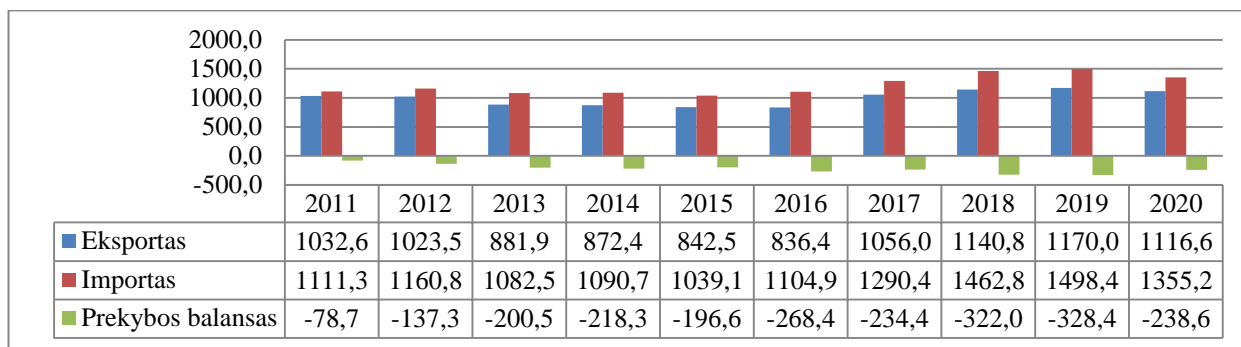
35 pav. Latvijos netauriųjų metalų ir jų gaminių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

Analizuojant netauriųjų metalų ir jų gaminių prekybos Latvijoje apimtis pastebimas vienodas tendencingumas: didėjant importo apimtims, didėja ir eksporto apimtys ir atvirkščiai – mažėjant importui, mažėja ir eksportas. 2011 m. prekyba šios grupės prekėmis buvo viena iš naudingiausių,

2012 m. prekybos perteklius nežymiai gerėjo, bet pradėjus kristi prekybos apimtims prekybos balansas 2013 m. tapo deficitinis. Prekybos apimtys 2013 – 2016 m. mažėjo, o 2016 m. jos buvo pačios mažiausios visu analizuojamu 2011 – 2020 m. laikotarpiu. Sparčiausias prekybos apimčių mažėjimas pastebimas 2013 m., kuomet eksportas smuko 23,8 proc., o importas 16,1 proc. Eksporto srantai labiausiai mažėjo į Lenkiją (43,7 proc. arba 101,3 mln. Eur), o importas labiausiai smuko iš Rusijos (29,7 proc. arba 80,7 mln. Eur). 2017 – 2018 m. prekybos mastas pradėjo augti, o 2017 m. pastebimi sparčiausi augimo tempai visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu. Eksportas augo 21, proc., o importas 20,3 proc. Prekybos apimtys didėjo su dauguma šalių. Deja 2019 – 2020 m. matomas prekybos srautų mažėjimas. Netauriųjų metalų ir jų gaminių pardavimai 2019 m. labiausiai mažėjo į Estiją, o 2020 m. į Lietuvą, o pirkimai atitinkamais laikotarpiais iš Rusijos ir Ukrainos.

Aptariant, 2011 – 2020 m. netauriųjų metalų ir jų gaminių prekybą Latvijoje, galima teigti, kad eksporto srantai lyginant su 2011 m. sumažėjo 12 proc., tuo tarpu importo tik 0,8 proc. Dėl spartesnio eksporto smukimo, prekybos balansas šios grupės prekėmis sumažėjo 3 kartus ir tapo deficitinis.

Estijos tarptautinė prekyba netauriaisiais metalais ir jų gaminiais. Estijoje šios grupės prekyba 2011 – 2020 m. sudarė 7,8 proc. viso eksporto. Daugiausia eksportuota dirbinių iš geležies ir plieno (44,7 proc. prekių grupės). Pagrindinės eksporto partnerės buvo Suomija (26,9 proc.) bei Švedija (10,4 proc.). Tuo tarpu importo struktūroje netauriųjų metalų ir jų gaminių grupė sudarė 8,5 proc. viso importo. Daugiausia importuota geležies ir plieno (37,3 proc.). Pagrindinės importo partnerės buvo Suomija (19,6 proc.), Vokietija (11,1 proc.) bei Švedija (10,1 proc.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

36 pav. Estijos netauriųjų metalų ir jų gaminių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2011 m. Estijos prekybos netauriaisiais metalais ir jų gaminiais deficitas sudarė 78,7 mln. Eur (žr. 36 pav.). Deja 2012 – 2016 m. eksporto srantai šios grupės prekėmis mažėjo. Didžiausias kritimas pastebimas 2013 m., kuomet eksporto mažėjimo tempas buvo lygus 13,8 proc. Labiausiai mažėjo pardavimai į Vokietiją (44 proc. arba 26,3 mln. Eur) bei Rusiją (21,2 proc. arba 18 mln. Eur). Iki 2015 m. vis blogėjančius prekybos balanso rezultatus teigiama linkme pakoregavo truputėlį sparčiau nei eksportas, kritęs importas, tačiau 2016 m. importo srantai vėl pradėjo augti, o eksporto apimtys tebesmuko. Ypač staigus prekybos netauriaisiais metalais ir jų gaminiais suaktyvėjimas pastebimas 2017 m., kuomet eksportas išaugo 26,3 proc., o importas 16,8 proc. Labiausiai išaugo pardavimai į

Turkiją (89,1 proc. arba 58,8 mln. Eur) bei pirkimai iš Suomijos (20 proc. arba 40,9 mln. Eur). 2018 - 2019 m. prekybos apimtys toliau augo, tačiau 2020 m. smuko tiek eksportas tiek importas. 5 procentiniais punktais sparčiau smukęs importas, buvo priežastimi 27,3 proc. sumažėjusio prekybos, netauriaisiais metalais ir jų gaminiais, deficito.

Nors didžiumą 2011 – 2020 m. laikotarpio Estijos eksporto srautai netauriųjų metalų ir jų gaminių produkcija mažėjo, tačiau 2017 – 2018 m. suaktyvėję pardavimai lėmė, kad eksportas lyginant 2020 m. su 2011 m. išaugo 8,1 proc. Tuo tarpu importo srautai išaugo 21,9 proc. Labiau augęs importas lėmė, kad prekybos deficitas išaugo 2 kartus.

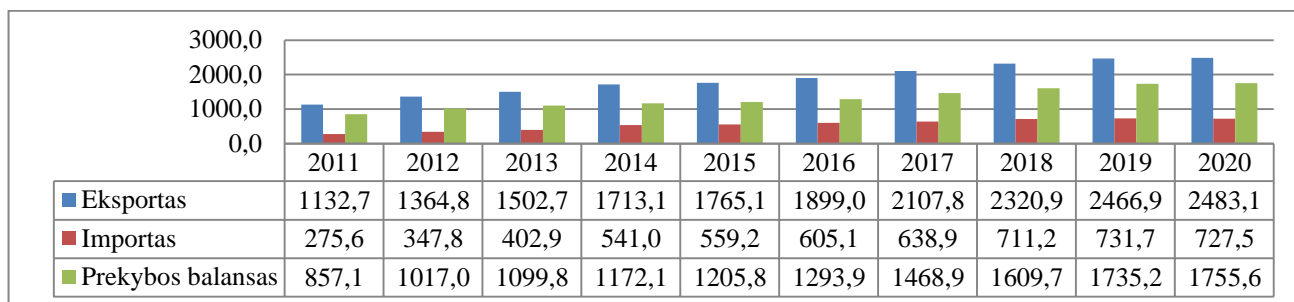
Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos netauriųjų metalų ir jų gaminių prekybos kitimo tendencijas pastebima, kad prekybos netauriaisiais metalais ir jų gaminiais prekybos rezultatai visose trijose šalyse 2013 – 2014 m. blogėjo. 2015 m. Latvijoje ir Estijoje, o 2016 m. Lietuvoje buvo pastebimas prekybos deficito mažėjimas, tačiau 2017 – 2018 m. pastebima vėl blogėjanti šios prekių grupės prekybos situacija. 2017 m. visose trijose šalyse pastebimi rekordiniai eksporto augimo šuoliai, kurie buvo susiję su netauriųjų metalų ir jų gaminių eksporto augimu į Turkiją (Lietuvos eksportas į Turkiją išaugo 110 proc., Latvijos - 43,3 proc., o Estijos – 89,1 proc.). Tam įtakos galėjo turėti 2017 m. ES pakoreguotos prekybos su šia šalimi taisyklės, kuriomis ES ir Turkija įsipareigojo panaikinti visus muitus ir kiekybinius apribojimus (ES muitų sąjunga su Turkija). Deja, 2017 m. taip pat labai išaugo importo apimtys, todėl didesnio pagerėjimo šalių prekybos balansuose nepastebėta. 2020 m. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje sumažėjus importo skverbimuisi, pastebimas prekybos netauriaisiais metalais ir jų gaminiais deficito sumažėjimas. Deja tačiau, lyginant 2020 m. su 2011 m. pastebima, kad prekybos netauriaisiais metalais ir jų gaminiais prekybos rezultatai blogėjo. Lietuvos prekybos deficitas išaugo 35,2 proc., Latvijos netgi 4 kartus, o Estijos 2 kartus.

Įvairūs pramonės dirbiniai (XV KN skyrius)

Šią prekių grupę sudaro baldai ir jų dalys, žaislai, sporto reikmenys bei kiti įvairūs pramonės dirbiniai. Įvairių pramonės dirbinių prekyba 2011 – 2020 m. užėmė svarbią 4-ą vietą Lietuvos ir Estijos eksporto struktūroje, o Latvijoje šios prekių grupės eksportas užėmė tik 11-ą vietą. Didžiausią šios grupės eksporto dalį analizuojamose šalyse sudarė baldai ir jų dalys (Lietuvoje 91,8 proc., Estijoje 90,7 proc., Latvijoje 81,6 proc.). Didelė eksportuojamų prekių dalis atiteko Skandinavijos šalims. Lietuvos, Latvijos ir Estijos importo struktūroje įvairių pramonės dirbinių grupė užėmė kur kas žemesnes pozicijas, t. y. 10 - 12 vietas. Lietuva ir Latvija daugiausia šios grupės prekių importavo iš Lenkijos, o Estija iš Suomijos. Taip pat didelė dalis prekių buvo importuojama iš Kinijos. Kaip ir eksporto atveju, importuojama daugiausia baldų ir jų dalių. Importuojant minėtąsias prekes iš trečiųjų

šalių taikomi muito mokesčiai iki 5,7 proc. Taip pat pastebima, kad eksporto ir importo kitimo tendencijos turi labai stiprų koreliacinį ryšį (detalesnė informacija pateikiama 20 priede).

Lietuvos tarptautinė prekyba įvairiais pramonės dirbiniais. Daugiausia 2011 – 2020 m. Lietuva šios grupės prekių eksportavo į Švediją (15,1 proc.), Vokietiją (11,5 proc.) ir Norvegiją (10 proc.), o importuojama buvo daugiausia iš Lenkijos (21,8 proc.), Kinijos (12,7 proc.) ir Italijos (11 proc.). Kaip matome pagal 37 pav. pateiktus duomenis įvairių pramonės dirbinių tarptautinė prekyba Lietuvai buvo naudinga – šios prekių grupės eksportas didele dalimi buvo lietuviškos kilmės.

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

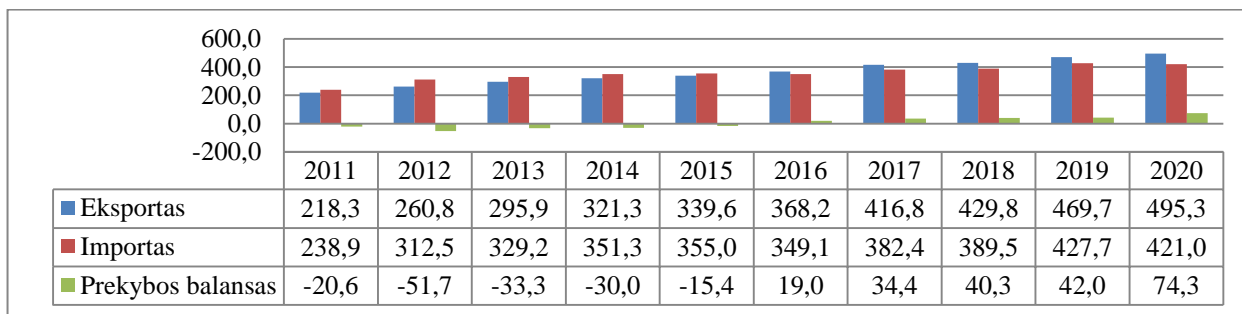
37 pav. Lietuvos įvairių pramonės dirbinių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

Įvairių pramonės dirbinių prekybos kitimo tendencija 2011 – 2020 m. Lietuvoje buvo vienoda – visą laikotarpį prekybos srautai tik didėjo (išskyrus 2020 m., kuomet importas nežymiai sumažėjo). 2012 – 2016 m. importas augo sparčiau nei eksportas, tačiau prekybos balansui tai neigiamos įtakos neturėjo. Sparčiausias eksporto didėjimo tempas matomas 2012 m., kuomet pardavimai išaugo 20,5 proc. Labiausiai tai lėmė 42,1 proc. (51,8 mln. Eur) išaugęs eksportas į Rusiją bei 20,8 proc. (32,5 mln. Eur) į Vokietiją. Didžiausias įvairių pramonės dirbinių importo skverbimas pastebimas 2014 m., kuomet importo srautai išaugo 34,3 proc. Labiausiai didėjo importo srautai iš Italijos – įvežta 30,1 mln. Eur (77,6 proc.) daugiau prekių nei 2013 m. 2017 m. įvairių pramonės dirbinių eksporto srautai augo 5,4 procentinio punkto sparčiau nei importo. Vertine išraiška labiausiai didėjo eksportas į Švediją (13 proc., tai sudaro 39,3 mln. Eur). 2018 m. prekybos srautų kitimo tendencija buvo panaši tiek eksporto, tiek importo srityse, tačiau 2019 – 2020 m. nežymiai, bet vis dėlto sparčiau didėjo pardavimai, o importas 2020 m. net truputėlį smuko žemyn.

Aptariant Lietuvos 2011 – 2020 m. laikotarpio įvairių pramonės dirbinių tarptautinės prekybos tendencijas, galima teigti, kad šios grupės prekių pasiūla ir paklausa augo kasmet – eksporto srautai kasmet vidutiniškai didėjo 9,1 proc., o importo 11,4 proc. Vis dėlto sparčiau augęs importas neigiamos įtakos šios grupės prekybos balansui neturėjo – šis kasmet vidutiniškai gerėjo 8,3 proc. Nors Lietuvoje, pirmoje vietoje lyginant skirtingas sferas eksporto srityje, yra mineraliniai produktai, tačiau jie tik reeksportuojami. Todėl baldai ir panašūs dirbiniai užima pirmą poziciją lietuviškos kilmės produktų eksporto gretose.

Latvijos tarptautinė prekyba įvairiais pramonės dirbiniais. Latvijoje, skirtingai nei Lietuvoje ir Estijoje, šios prekių grupės prekyba 2011 – 2020 m. neužėmė aukštų pozicijų, net nepateko į

eksportuojamų ir importuojamų prekių grupių pagal apimtį dešimtukus. Vis dėlto, Latvijos rinkai prekyba įvairiais pramonės dirbiniais 2016 – 2020 m. laikotarpiu buvo naudinga – eksportuota daugiau, nei importuota (žr. 38 pav.). Daugiausia Latvija eksportavo ir importavo baldų ir jų dalių (atitinkamai 81,6 proc. ir 58,3 proc.). Didžiausios eksporto partnerės buvo Estija (11,5 proc.), Švedija (10,8 proc.), Lietuva (10,1 proc.) ir Danija (10,1 proc.). Importuota daugiausia iš Lenkijos (16,9 proc.), Lietuvos (14,2 proc.) bei Kinijos (11,2 proc.)

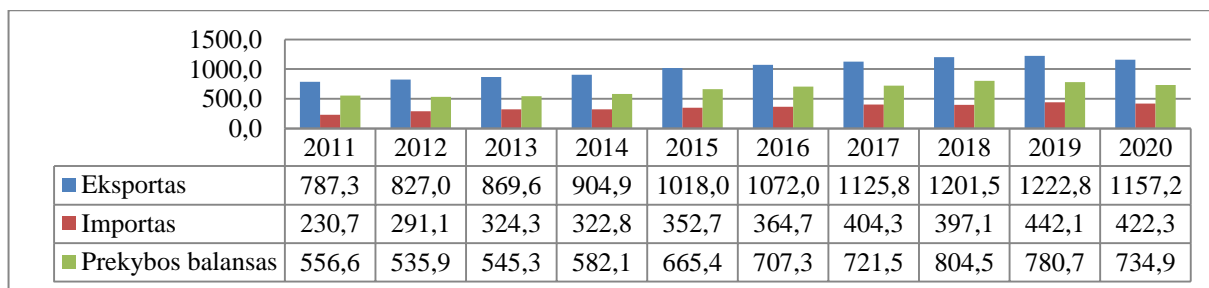
Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

38 pav. Latvijos įvairių pramonės dirbinių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2011 m. Latvijos prekybos įvairiais pramonės dirbiniais rezultatas buvo neigiamas ir lygus 20,6 mln. Eur. 2012 m. pastebimi rekordiniai prekybos apimčių augimai – eksportas augo 19,5 proc., o importas net 30,8 proc. Deja, tačiau spartesnis importo augimas lėmė 2,5 karto padidėjusį prekybos deficitą. Labiausiai išaugo įvairių pramonės gaminių pardavimai į Estiją (26,2 proc. arba 6,6 mln. Eur) bei Norvegiją (25,7 proc. arba 5,9 mln. Eur). Importas labiausiai suaktyvėjo iš Italijos (97,7 proc. arba 23,1 mln. Eur) bei Lenkijos (65,2 proc. arba 19,3 mln. Eur). 2013 – 2020 m. eksporto srautai augo sparčiau nei importo, o pastarasis 2016 m. ir 2020 m. net nežymiai smuktelėjo. Dėl spartesnio eksporto augimo, Latvijos prekybos įvairiais pramonės dirbiniais rezultatai 2013 – 2020 m. tik gerėjo.

Latvijos įvairių pramonės dirbinių eksporto srautai 2011 – 2020 m. laikotarpiu kasmet augo vidutiniškai 9,5 proc., o importo – 6,5 proc. Spartesnis eksporto augimas lėmė 4,6 karto pagerėjusius prekybos rezultatus.

Estijos tarptautinė prekyba įvairiais pramonės dirbiniais. Estijoje, kaip ir Lietuvoje, šios prekių grupės eksportas 2011 – 2020 m. užėmė 4-ą vietą (sudarė 7,9 proc. viso eksporto). Estija taip pat daugiausia eksportuoja ir importuoja baldų ir jų dalių (atitinkamai 90,7 proc. ir 63,4 proc.). Didžiausios eksporto partnerės buvo Suomija (21,9 proc.), Švedija (18,1 proc.) ir Norvegija (13,5 proc.), o importo - Suomija (17,4 proc.), Lietuva (11,9 proc.) bei Latvija (10,1 proc.). Visu analizuojamu laikotarpiu prekybos įvairiais pramonės dirbiniais balansas buvo teigiamas (žr. 39 pav., p. 72).

Šaltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

39 pav. Estijos įvairių pramonės dirbinių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2011 m. Estijos prekybos įvairiais pramonės dirbiniais perteklius sudarė 556,6 mln. Eur. Deja, 2012 m. 26,2 proc. išaugęs importas (21,2 procentinio punkto daugiau nei eksportas) lėmė mažėjantį prekybos balansą. Importo srautai didėjo iš daugumos šalių. 2014 – 2016 m. eksporto srautai ėmė augti sparčiau nei importo, todėl gerėjo ir šios prekių grupės prekybos balansas. Deja, 2017 m. importas vėl pradėjo skverbtis labiau – augo 5,9 proc. sparčiau nei eksportas. Labiausiai didėjo įvežimai iš Suomijos (16,1 proc. arba 9,4 mln. Eur) bei Italijos (37,9 proc. arba 6,9 mln. Eur). 2018 m. matomas nedidelis importo srautų smukimas, o eksportas augo 6,7 proc., tai pagerino prekybos balanso rezultatą – šiais metais jis siekė 804,5 mln. Eur ir buvo geriausias per visą dešimtmetį. Labiausiai, t. y. 12,6 proc. arba 28,1 mln. Eur išaugo pardavimai į Suomiją. Deja, 2019 – 2020 m. prekybos rezultatai įvairių pramonės dirbinių grupėje smuko. 2019 m. importas augo sparčiau nei eksportas, o 2020 m. smuko abeji prekybos srautai.

Nors įvairių pramonės dirbinių importo srautai 2011 – 2020 m. kasmet vidutiniškai augo 2,5 procentinio punkto sparčiau nei eksporto, tai didelės neigiamos įtakos šios prekių grupės balansui nepadarė. Prekybos perteklius 2020 m. lyginant su 2011 m. išaugo 32 proc.

Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos įvairių pramonės dirbinių prekybos kitimo tendencijas, galima teigti, kad daugiausia naudos iš šios prekių grupės prekybos 2011 – 2020 m. gavo Lietuva. Visu analizuojamu laikotarpiu Lietuvos įvairių pramonės dirbinių prekybos balanso kitimo tendencija buvo didėjanti. Latvijos atveju, prekybos balansas dešimtmečio pradžioje buvo neigiamas, tačiau 2013 m. eksportui pradėjus augti sparčiau nei importui, prekybos rezultatai pradėjo gerėti ir 2016 m. buvo pasiektas 19 mln. Eur perteklius. Estijoje taip pat nuo 2014 m. pastebimas prekybos gerėjimas, tačiau 2018 m. pasiekus geriausius rezultatus, tačiau importui augant sparčiau, prekybos perteklius pradėjo mažėti.

Paruošti maisto produktai, gėrimai bei tabakas (XV KN skyrius)

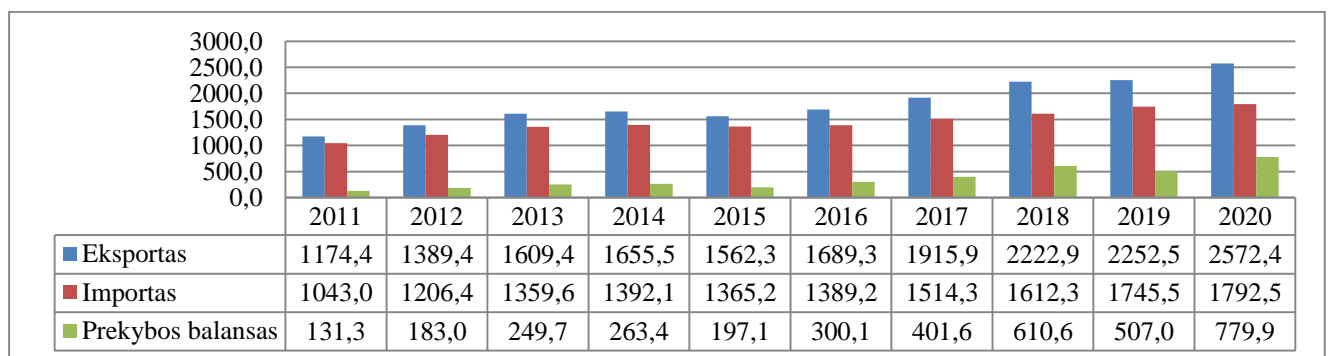
Šią prekių grupę sudaro mėsos, žuvies, cukraus, kakavos, grūdinių kultūrų, daržovių ir kiti įvairūs maisto produktai. Šiai prekių grupei taip pat priskiriami nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei tabakas ir jo gaminiai. Lietuvos eksporto sudėtyje ši prekių grupė 2011 – 2020 m. sudarė 7,2 proc.,

Latvijoje – 8,8 proc., o Estijoje 3,9 proc. viso eksporto. Lietuva daugiausia eksportavo tabako ir jo gaminių, o Latvija ir Estija nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų. Viena iš pagrindinių maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių importuotojų buvo Rusija.

Lietuvos, Latvijos ir Estijos importo struktūroje ši prekių grupė užėmė 6-ą vietą. Daugiausia produkcijos 2011 - 2020 m. importuota iš kaimyninių šalių. Daugiausia šalys importavo nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų. Šiuos produktus importuojant iš trečiųjų šalių taikomi maito mokesčiai iki 9,6 proc. Taip pat taikomi sudėtiniai maitai – prie nustatytos maito procentinės normos pridedant maitą išreikštą vertine išraiška (Eur/100kg). Alkoholiniams gėrimams taikomi specifiniai maitai pagal alkoholio koncentraciją išreikštą tūrio procentais iki 32Eur/hl. Taip pat dažnu atveju siekiant apsaugoti vidaus rinkų gamintojus, nuo per didelės išorės konkurencijos, taikomi ES nustatyti papildomi maitai žemės ūkio produkcijos importui.

Apskaičiavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos, maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių, eksporto ir importo koreliacijos koeficientus nustatyta, kad šios prekių grupės prekybinių srautų kitimo tendencijos 2011 - 2020 m. buvo labai priklausomos vienos nuo kitų (detalesnė informacija pateikiama 21 priede).

Lietuvos tarptautinė prekyba maisto produktais, gėrimais bei tabako gaminiiais. Daugiausia Lietuva šios grupės prekių 2011 – 2020 m. eksportavo į Rusiją (18,2 proc.) ir Latviją (14,5 proc.). Importuota daugiausiai iš Lenkijos (17,9 proc.), Vokietijos (11 proc.) ir Latvijos (11 proc.). Kaip matome, pagal 40 pav. pateiktus duomenis, paruoštų maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių prekyba buvo naudinga Lietuvos ekonomikai. Visu analizuojamu 2011 – 2020 m. laikotarpiu šios prekių grupės prekybos balansas buvo teigiamas.

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

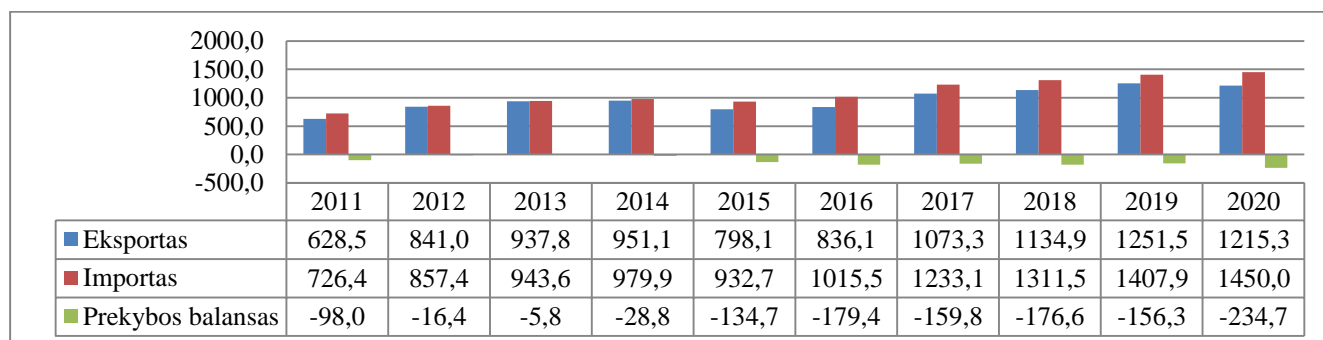
40 pav. Lietuvos maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

Mažiausias prekybos balansas maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių grupėje buvo 2011 m., tačiau 2012 – 2014 m. augant prekybos srautams, o eksportui netgi sparčiau nei importui šis 2014 m. pasiekė 263,4 mln. Eur. Deja 2015 m. smuko abiejų kryptų prekybos srautai – eksportas sumažėjo 5,6 proc., o importas 1,9 proc. Labiausiai mažėjo eksporto mastas į Rusiją. Į šią šalį eksportuota 28,8 proc. (108 mln. Eur) mažiau maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių nei 2014 m. Tokį eksporto susitraukimą lėmė Rusijos įvestas embargas maisto prekėms. 2015 m. buvo vieninteliai

metai per 2011 – 2020 m. laikotarpį, kai prekybos srautai mažėjo. 2016 – 2018 m. maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių prekybos srautai augo, tokia pačia tendencija kaip prieš 2015 m. – eksporto didėjimo tempai buvo spartesni nei importo. Deja 2019 m. importas ėmė skverbtis labiau – jo apimty didėjo 7 procentiniais punktais sparčiau nei eksporto. Labiausiai didėjo prekių įvežimai iš Latvijos – augimo tempas buvo lygus 31,7 proc. (52,6 mln. Eur). 2020 m. eksporto srautai vėl pradėjo sparčiau didėti – išaugo 14,2 proc. Toks staigus eksporto suaktyvėjimas lėmė 53,8 proc. pagerėjusį šios prekių grupės prekybos balanso rodiklį. Labiausiai didėjo pardavimai į Nyderlandus, lyginant su 2019 m., maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių eksportas į šią šalį išaugo 2,1 karto (137,2 mln. Eur).

Aptariant 2011 – 2020 m. laikotarpio maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių prekybos srautus Lietuvoje, galime pastebėti, kad jų eksportas kasmet vidutiniškai didėjo 9,1 proc., o importas 6,2 proc. Lyginant su 2011 m., prekybos balansas išaugo 4,9 karto.

Latvijos tarptautinė prekyba maisto produktais, gėrimais bei tabako gaminiais. Deja, tačiau šios prekių grupės prekyba 2011 – 2020 m. Latvijai nebuvo naudinga, nors 2012 - 2014 m. pastebimas beveik subalansuotas šios prekių grupės prekybos balanso rodiklis (žr. 41 pav.). Latvija paruoštų maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių daugiausia eksportavo į Rusiją (38,4 proc.) ir Lietuvą (16,1 proc.). Importuota buvo daugiausia iš Lietuvos (24,4 proc.) ir Lenkijos (10,6 proc.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

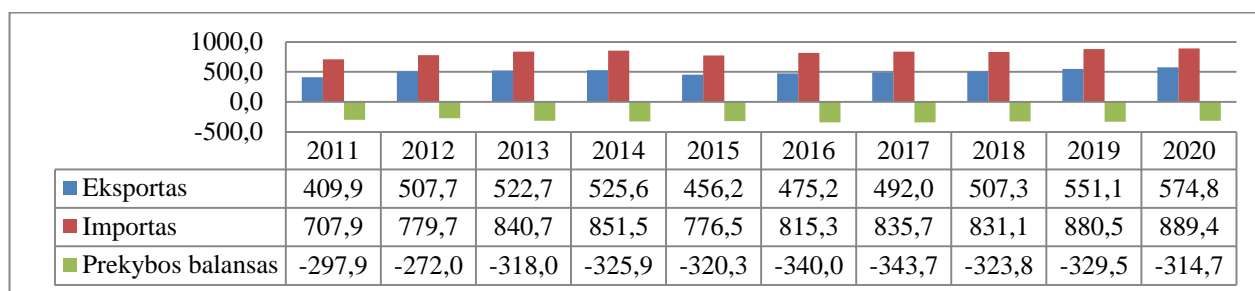
41 pav. Latvijos maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

2012 – 2014 m. Latvijos prekybos apimtys šios grupės prekėmis augo. Kadangi 2012 – 2013 m. eksporto srautai augo sparčiau nei importo, pastebimi geriausi prekybos rezultatai visu analizuojamu laikotarpiu. 2012 m. taip pat matomas pats sparčiausias eksporto srautų augimas – didėjimo tempas lyginant su praėjusiais metais buvo lygus 33,8 proc. Tokį spartų eksporto srautų augimą labiausiai lėmė 50,4 proc. (132,1 mln. Eur) išaugę pardavimai į Rusiją. Deja, 2015 m. smuko tiek eksporto tiek importo prekybos mastai. Eksporto srautai mažėjo net 16,1 proc. Tokius pokyčius labiausiai lėmė 38,3 proc. (173,6 mln. Eur) smukęs eksportas į Rusiją (Rusijoje įvestas embargas maisto prekėms). 2016 m. prekybos apimtys vėl pradėjo augti, o 2017 m. pastebimas vienas iš sparčiausių paruoštų maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių prekybos apimčių augimas. Eksportas 2017 m. didėjo 28,4 proc., o importas 21,4 proc. Tokius rezultatus lėmė 60 proc. (153,7 mln. Eur) išaugęs eksportas į Rusiją bei 94,5 proc. (39,9 mln. Eur) išaugęs importas iš Didžiosios Britanijos ir 16,5 proc.

(39,1 mln. Eur) iš Lietuvos. 2018 – 2019 m. prekybos apimtys taip pat augo, tačiau 2020 m. importo srautams toliau augant, eksportas smuko 2,9 proc. Vėlgi didžiausią įtaką tokiai kitimo tendencijai turėjo prekyba su Rusija – eksporto srautai mažėjo 13,3 proc. (57,3 mln. Eur).

Aptariant, Latvijos prekybą paruoštais maisto produktais, gėrimais bei tabako gaminiais, galime teigti, kad nors būta laikotarpių kuomet prekybos apimtys ne tik nustojo augti, bet net smuko, tačiau eksportas 2011 – 2020 m. kasmet vidutiniškai augo 7,6 proc., o importas 8 proc. Deja, dėl sparčiau augusio importo prekybos deficitas išaugo 1,4 karto.

Estijos tarptautinė prekyba maisto produktais, gėrimais bei tabako gaminiais. Estijos eksporto rinkai ši prekių grupė nebuvo viena iš pagrindinių – ji 2011 – 2020 m. sudarė tik 3,9 proc. viso eksporto. Kadangi šią prekių grupę sudaro kasdienio vartojimo produktai, nenuostabu, kad visu analizuojamu laikotarpiu paruoštų maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių prekybos balansas buvo neigiamas (žr. 42 pav.). Daugiausia Estija eksportavo ir importavo nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų (atitinkamai 34,9 proc. ir 33,5 proc.). Pagrindinės prekybos partnerės buvo kaimyninės šalys. 24 proc. šios grupės eksporto dalies sudarė pardavimai į Suomiją, 19,3 proc. – Latvija, o 18,8 proc. – Rusiją. Importuota daugiausia iš Lietuvos (15 proc.), Latvijos (14 proc.) bei Suomijos (10,4 proc.)

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

42 pav. Estijos maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

2012 m. rekordiniais tempais augo Estijos prekybos maisto produktais, gėrimais bei tabako gaminiais, apimtys. Eksporto srautai didėjo 23,8 proc., o importo 10,1 proc. Tokia apimčių kitimo tendencija lėmė tai, kad šiais metais prekybos deficitas sumažėjo 8,7 proc. Labiausiai išaugo eksportas į Rusiją (26,9 proc. arba 31,9 mln. Eur), Latviją (34,6 proc. arba 24,9 mln. Eur) bei Suomiją (17,3 proc. arba 15,1 mln. Eur). Importo srautai labiausiai augo iš Jungtinės Karalystės (22,1 proc. arba 16,1 mln. Eur) ir Lietuvos (12,1 proc. arba 12 mln. Eur). 2013 – 2014 m. importo srautai augo sparčiau nei eksporto, o 2015 m. matomas abiejų prekybos srautų mažėjimas – eksportas smuko 13,2 proc., o importas 8,8 proc. Dėl Rusijos įvesto embargo maisto prekėms į šią šalį eksporto srautai sumažėjo 35,8 proc. arba 55 mln. Eur. Tuo tarpu importo smukimą lėmė 47 proc. (44,6 mln. Eur) kritę pirkimai iš Jungtinės Karalystės. 2016 – 2017 m. prekybos apimtys augo, o 2018 – 2020 m. laikotarpiu buvo pastebimas spartesnis eksporto nei importo augimas, kuris lėmė gerėjančius paruoštų maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių grupės rezultatus.

Aptariant, Estijos 2011 – 2020 m. prekybos paruoštais maisto produktais, gėrimais bei tabako gaminiais, pokyčius galima teigti, kad Estijos prekybos situacija išliko tokia pati. Prekybos deficitas, lyginant su 2011 m., išaugo tik 5,6 proc. (16,7 mln. Eur).

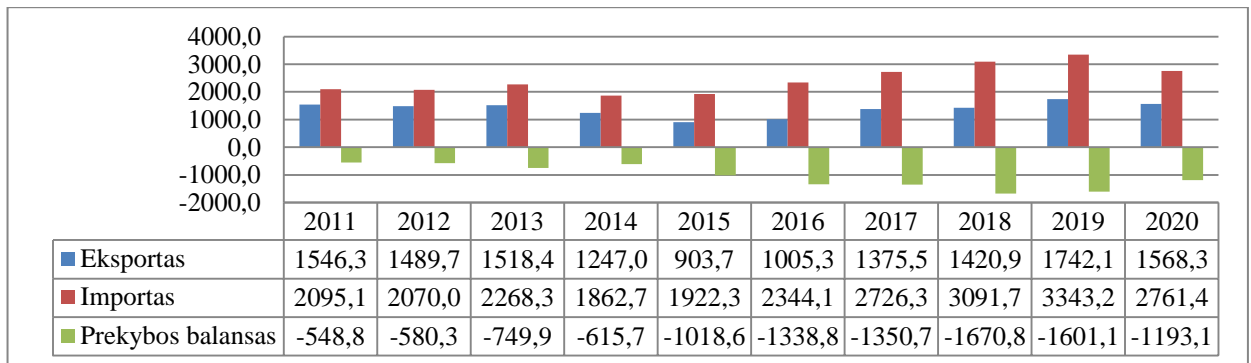
Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos maisto produktais, gėrimais bei tabako gaminiais kitimo tendencijas pastebima, kad Lietuvos prekybos rezultatai 2012 – 2014 m. gerėjo, o Latvijos iki tol mažėjęs prekybos deficitas 2014 m. pradėjo augti. Tuo tarpu Estijos prekybos rezultatai, nors nežymiai, tačiau vis šoktelėdavo nuo geresnio link blogesnio. Visoms analizuojamoms šalims 2014 m. buvo sudotas skaudus smūgis, kai antroje 2014 m. pusėje Rusijos prezidentas pasirašė įsaką dėl embargo, kuriuo uždrausta importuoti pieno, žuvies ir mėsos produktus, taip pat daržoves ir vaisius iš ES šalių. Embargo įvedimas buvo Rusijos atsakomoji priemonė ES pritaikytoms sankcijoms Rusijos atžvilgiu. ES 2014 m. nustatė Rusijai sankcijas taip reaguodama į neteisėtą Krymo aneksiją. Pavyzdžiui, pagal Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1351/2014 į ES draudžiama importuoti Krymo arba Sevastopolio kilmės prekes. Sankcijų nustatymą galima priskirti pirmojoje darbo dalyje (p. 29) nagrinėtoms politinėms apsaugos priemonėms, kurios sudaro kliūtis tarptautinės prekybos vystymuisi su šia šalimi. Dauguma veiksmy, kurių ėmėsi ES yra netarifinio reguliavimo priemonių pobūdžio (minėtosios ES ir Rusijos tarptautinės prekybos ribojimo priemonės tebetaikomos ir dabar). Rusijos įvestas embargas maisto prekėms ypač paveikė Lietuvos, Latvijos ir Estijos eksporto rinkas. Labiausiai nukentėjo Latvijos ir Lietuvos maisto produktų eksportuotojai – Latvijos eksportas į Rusiją sumažėjo 173,6 mln. Eur (38,3 proc.), o Lietuvos 108 mln. Eur (28,8 proc.). Lietuva po tokių skaudžių smūgių greit atsitiesė ir jos prekybos rezultatai 2016 – 2020 m. gerėjo (išskyrus 2019 m), o Latvijos ir Estijos atveju nors maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių eksportas augo, bet nebe taip sparčiai kaip prieš 2014 m. ir nebebuvo pasiekta buvusių rezultatų. Taigi galima teigti, kad vienintelė Lietuva gauna naudos iš šios prekių grupės prekybos.

Transporto priemonės ir jų dalys (XVII KN skyrius)

Ši prekių skyrių sudaro geležinkelio ir tramvajaus lokomotyvai, antžeminio transporto priemonės, orlaiviai, erdvėlaiviai, laivai, valtys ir minėtųjų transporto priemonių dalys. Lietuva, Latvija ir Estija šios grupės prekių eksportavo galima sakyti perpus nei importavo, tačiau importo struktūroje ši prekių grupė 2011 – 2020 m. sudarė reikšmingą dalį. Lietuvos importo struktūroje transporto priemonės ir jų dalys sudarė 9,1 proc., Latvijos – 9,8 proc., o Estijos 10,1 proc. viso importo. Eksportuojama daugiausia buvo į kaimynines šalis, Lietuvos atveju svarbiu eksporto partneriu taip pat buvo Rusija. Importuota daugiausia iš Vokietijos ir taip pat iš kaimyninių šalių. Didžiausią transporto priemonių ir jų dalių prekybos dalį tiek eksporto, tiek importo atveju sudarė antžeminės transporto priemonės (išskyrus geležinkelio). Importuojant antžemines transporto

priemonės iš trečiųjų šalių taikomi maito mokesčiai siekiantys iki 22 proc. prekių vertės. Apskaičiavus koreliacijos koeficientus, siekiant nustatyti transporto priemonių ir jų dalių eksporto ir importo kitimo ryšį, pastebėta, kad stipriausia koreliacija 2011 – 2020 m. buvo Latvijoje. (Detalesnė informacija pateikiama 22 priede).

Lietuvos tarptautinė prekyba transporto priemonėmis ir jų dalimis. 2011 – 2020 m. laikotarpiu ši prekių grupė Lietuvoje sudarė 5,5 proc. viso eksporto ir 9,1 proc. importo. Daugiausia buvo eksportuota į Rusiją (18,1 proc.), Baltarusiją (12 proc.) bei Vokietiją (10,3 proc.). Importuota daugiausia iš Vokietijos (26,6 proc.) bei Lenkijos (10,4 proc.). Visu analizuojamu laikotarpiu importo srautai buvo kur kas didesni nei eksporto, todėl prekybos balansas buvo neigiamas (žr. 43 pav.).

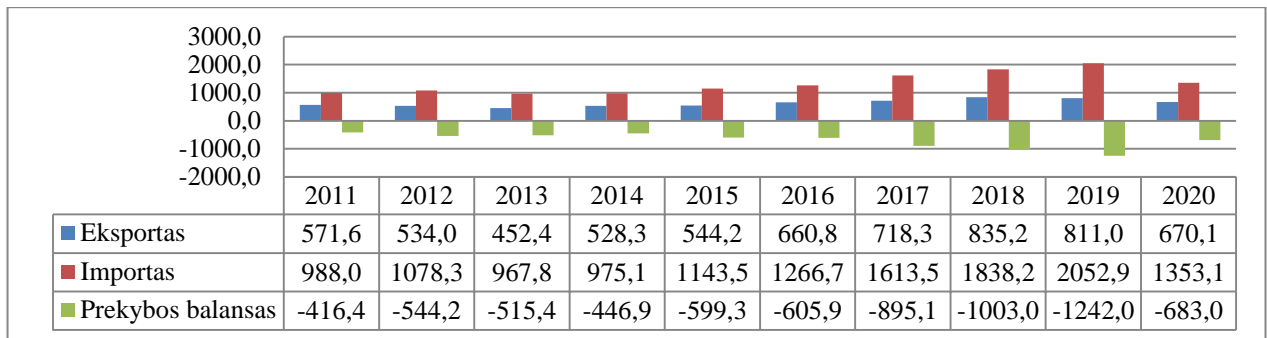
Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

43 pav. Lietuvos transporto priemonių ir jų dalių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2011 m. Lietuvos prekybos transporto priemonėmis ir jų dalimis deficitas buvo mažiausias ir siekė 548,8 mln. Eur. Deja 2012 m. sparčiau smukę eksporto nei importo srautai lėmė augantį deficitą. 2013 m. taip pat matoma prastėjanti prekybos situacija, o 2014 m. tiek eksporto tiek importo srautai smuko 17,9 proc. Eksportas labiausiai mažėjo į Rusiją (45,4 proc. arba 214 mln. Eur), o importas iš Vokietijos (17,7 proc. arba 102,8 mln. Eur). Tokia srautų kitimo tendencija 2014 m. lėmė 17,9 proc. sumažėjusį prekybos transporto priemonėmis ir jų dalimis deficitą. Deja, tačiau 2015 m. eksportas toliau smuko (net 27,5 proc.), o importas nežymiai augo. Vėlgi labiausiai sumažėjo eksporto apimtis į Rusiją (62,5 proc. arba 161,1 mln. Eur). 2016 m. transporto priemonių rinka atsigavo, augo tiek eksporto tiek importo srautai, o importo didėjimas buvo pats didžiausias visu analizuojamu laikotarpiu (augo 21,9 proc.). Išaugo įvežimai iš Vokietijos (28,5 proc. arba 148,2 mln. Eur) bei Lenkijos (55 proc. arba 72,2 mln. Eur). 2017 m. rekordiniu tempu, t. y. 36,8 proc. augo eksporto srautai (importas augo 20,5 procentinio punkto lėčiau). Šiais metais ypač suaktyvėjo pardavimai į Rusiją (augo 102,4 proc. arba 111,2 mln. Eur). 2018 m. importas vėl pradėjo augti sparčiau nei eksportas ir tai lėmė, kad šiais metais prekybos deficitas buvo pats didžiausias per visą dešimtmetį ir sudarė 1670,8 mln. Eur. 2019 - 2020 m. prekybos transporto priemonėmis ir jų dalimis rezultatai gerėjo. 2019 m. eksportas augo 14,5 procentinio punkto sparčiau nei importas (labiausiai, t. y. 34,4 proc. arba 59,9 mln. Eur augo pardavimai į Vokietiją), o 2020 m. pastebimas abiejų prekybos srautų mažėjimas (tiesa, jis nebuvo toks didelis kaip 2014 m.). Šiais metais galima sakyti smuko prekyba su visomis šalimis.

2020 m. lyginant su 2011 m., pastebima, kad Lietuvos transporto priemonių ir jų dalių eksporto apimtys galima sakyti nepasikeitė, o importas išaugo 31,8 proc. Importo srautų augimas sąlygojo 2,2 karto išaugusį prekybos deficitą. Labiausiai šios prekių grupės prekybą veikė prekybos apimčių su Rusija ir Vokietija svyravimai.

Latvijos tarptautinė prekyba transporto priemonėmis ir jų dalimis. Ši prekių grupė 2011 - 2020 m. sudarė 5,7 proc. eksporto ir 9,8 proc. importo apimties. Deja, tačiau transporto priemonių prekyba Latvijai taip pat neatnešė naudos (žr. 44 pav.). Daugiausia buvo eksportuota į Lietuvą (25,1 proc.), Estiją (18,6 proc.) bei Vokietiją (11 proc.). Daugiausia importuota iš Vokietijos (28,2 proc.), Estijos (11,2 proc.) bei Kanados (11,1 proc.).

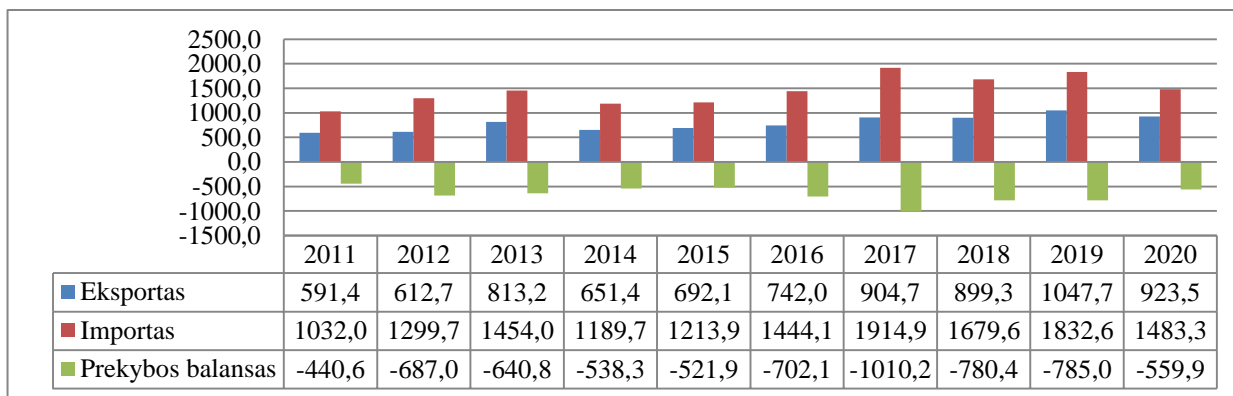
Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

44 pav. Latvijos transporto priemonių ir jų dalių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2011 m. transporto priemonių prekybos deficitas buvo pats mažiausias visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu. Deja 2012 m. eksporto srautai krito 6,6 proc., kai tuo tarpu importo srautai augo 9,1 proc., todėl prekybos deficitas išaugo 30,7 proc. Labiausiai, t. y. 22,1 proc. (31,2 mln. Eur) sumažėjo pardavimai į Lietuvą. 2013 m. smuko abiejų srautų prekybos apimtys, o 2014 – 2018 m. matomas transporto priemonių prekybos atsigavimas. Eksportas labiausiai augo 2016 m., kuomet lyginant su praėjusiais metais didėjimo tempas buvo lygus 21,4 proc., toks augimo tempas buvo pats sparčiausias visu analizuojamu laikotarpiu. Labiausiai augo eksporto srautai į Vokietiją (62,3 proc. arba 30,8 mln. Eur). Tuo tarpu sparčiausias importo augimas buvo pastebimas 2017 m. – prekybos didėjimo tempas buvo lygus 27,4 proc. Net 3,8 karto (210 mln. Eur) išaugo importas iš Kanados. Suaktyvėjusiai prekybai su šia šalimi didelį poveikį turėjo 2017 m. ES pasirašytas prekybos susitarimas su Kanada, pagal kurį buvo sukurta laisvosios prekybos erdvė (susitarimo 1.4 str.), tai reiškia panaikinami visi muitai, mokesčiai ir kitos rinkliavos, kurių Kanada netaiko savo vidaus rinkoje (susitarimo 2.6 str.). 2019 m pastebimas nežymus eksporto smukimas, o 2020 m. krito abeji prekybos srautai – eksportas 17,4 proc., o importas 34,1 proc. Labiausiai, t.y. 38,2 mln. Eur (18,8 proc.) mažėjo pardavimai į Lietuvą ir 35,8 mln. Eur (28,8 proc.) į Estiją. Tuo tarpu iki tol augęs importas iš Kanados smuko 325,8 mln. Eur (56,8 proc.), o iš Vokietijos 151,3 mln. Eur (31,6 proc.). Tokius pokyčius lėmė dėl COVID-19 pandemijos sumažėjusi transporto priemonių paklausa.

Aptariant, Latvijos 2011 – 2020 m. transporto priemonių prekybos srautus, galime teigti, kad nors 2020 m. prekybos apimtys krito, bet lyginant su 2011 m. eksportas išaugo 1,8 proc., o importas 3,6 proc.

Estijos tarptautinė prekyba transporto priemonėmis ir jų dalimis. 2011 – 2020 m. laikotarpiu ši prekių grupė Estijoje sudarė 6,1 proc. eksporto ir 10,1 proc. importo apimčių. Daugiausia eksportuota buvo į Latvija (21,9 proc.), Lietuvą (18 proc.) bei Suomiją (11,8 proc.). Importuota daugiausia iš Švedijos (21 proc.), Vokietijos (18,3 proc.) bei Suomijos (10,5 proc.). Kaip ir Lietuvos ir Latvijos atveju transporto priemonių ir jų dalių tarptautinė prekyba buvo deficitinė (žr. 45 pav.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

45 pav. Estijos transporto priemonių ir jų dalių srautų dinamika 2011 – 2020m., mln. Eur

2011 m. Estijoje šios prekių grupės deficitas buvo mažiausias ir sudarė 440,6 mln. Eur. 2012 m. situacija pablogėjo – deficitas išaugo 55,9 proc. Tai lėmė 25,9 proc. išaugusios importo apimtys (augo 22,3 procentinio punkto sparčiau nei eksportas). 1,4 karto (106,7 mln. Eur) išaugo importas iš Suomijos bei 8,5 karto (102 mln. Eur) iš Ukrainos. Vis dėlto 2013 m. pastebima atvirkštinė situacija – transporto priemonių eksportas augo kur kas labiau nei importas. Eksporto pokyčio tempas buvo lygus 32,7 proc. (augo 20,8 procentinio punkto sparčiau nei importas). Tokius eksporto augimo rezultatus lėmė 2,6 karto (157,2 mln. Eur) išaugę pardavimai į Suomiją. Deja, 2014 m. transporto priemonių ir jų dalių tiek eksporto tiek importo apimtys smuko (atitinkamai 19,9 proc. ir 18,2 proc.). Šiais metais labiausiai vėlgi mažėjo prekybos apimtys su Suomija – eksportas smuko 70,2 proc. (153,4 mln. Eur), o importas 53,1 proc. (121,7 mln. Eur). 2015 – 2017 m. prekybos apimtys augo, o 2017 m. pastebimi ypač dideli augimo tempai – eksportas augo 21,9 proc., o importas 32,6 proc. Labiausiai, t. y. 1,2 karto (76,4 mln. Eur) išaugo pardavimai į Vokietiją bei 2,1 karto (239,6 mln. Eur) vėlgi išaugo pirkimai iš Suomijos. 2018 m. prekybos deficitas transporto priemonių ir jų dalių grupėje sumažėjo 22,8 proc., tai lėmė 11,7 procentinio punkto sparčiau kritęs importas nei eksportas – vėlgi 67,9 proc. (238 mln. Eur) krito importas iš Suomijos. 2019 m. transporto priemonių prekybos rinka atsigavo, tačiau 2020 m. vėl matomi spartūs prekybos srautų mažėjimai – apyvartos krito su visomis šalimis.

Nors lyginant 2020 m. su 2011 m. transporto priemonių ir jų dalių eksporto srautai Estijoje išaugo 12,4 procentinio punkto labiau nei importo, tačiau eksporto augimas buvo nepakankamas –

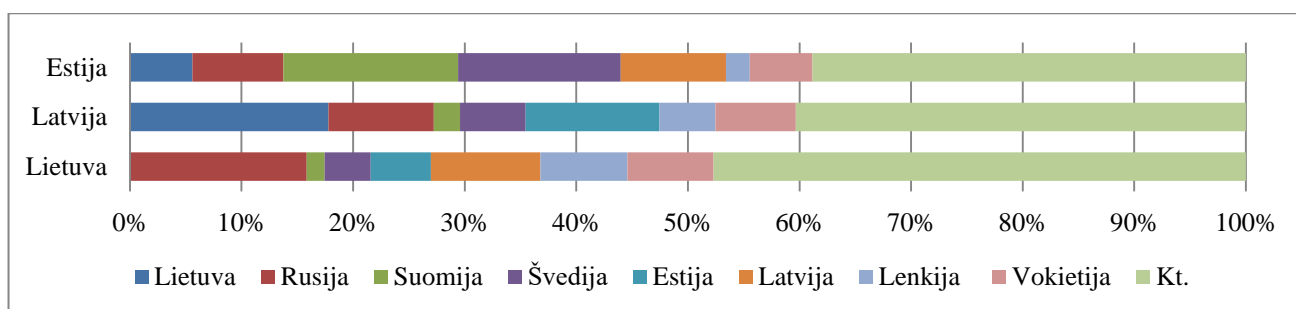
prekybos deficitas padidėjo 27,1 proc. Labiausiai šios grupės prekybą veikė prekybos su Suomija apimčių kitimas.

Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2011 – 2020 m. transporto priemonių ir jų dalių prekybos kitimo tendencijas, galima teigti, kad nors priežastys, kodėl gerėjo ar blogėjo prekybos rezultatai buvo skirtingos, tačiau matoma ir tam tikrų bendrumų. 2012 m. dideliu tempu augusios importo apimtys Latvijoje ir Estijoje, o Lietuvoje sparčiau smukęs eksportas nei importas lėmė blogėjančius transporto priemonių prekybos rezultatus. 2014 m. labai sparčiai smukęs Lietuvos ir Estijos importas ir sparčiai išaugęs Latvijos eksportas lėmė mažėjančią deficitą. 2016 – 2017 m. prekybos deficitas augo visose trijose šalyse, tai lėmė ypač sparčiai augusios prekybos apimtys, deja importas augimo tempai buvo didesni. 2020 m. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje matomas prekybos transporto priemonėmis ir jų dalimis mažėjimas. Tai galime argumentuoti tuo, kad transporto priemonių kainos yra daug didesnės nei kitų grupių prekių, todėl pasauliui susidūrus su COVID-19 pandemija, šios grupės prekių paklausa krito. Vis dėlto 2020 m. kur kas spartesniais tempais mažėjęs importas, nei eksportas lėmė gerėjančius analizuojamų šalių prekybos rezultatus.

Atlikus Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos struktūros analizę galima teigti, kad didžiąją dalį eksporto ir importo srautų 2011 – 2020 m. Lietuvoje sudarė mineralinių produktų grupės produktai, o Latvijoje ir Estijoje mašinos ir mechaniniai įrenginiai. Kadangi eksportuojama ir importuojama buvo daugiausia tų pačių grupių prekių, galime teigti, kad didelė dalis jų buvo reeksportuojamos. Lietuvos prekybos balansui mineralinių produktų prekyba darė neigiamą įtaką - visu analizuojamu laikotarpiu prekyba šios grupės prekėmis buvo deficitinė. Latvijos prekyba mašinomis ir mechaniniais įrenginiais visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu buvo nepalanki jai, o Estijos prekybos balansas šios grupės prekėmis tapo teigiamas tik 2020 m., kai eksportas augo, o importas krito. Visoms trims šalims 2011 – 2020 m. buvo naudinga medienos ir jos gaminių, taip pat įvairių pramonės dirbinių (Latvijai nuo 2016 m.) prekyba. Lietuvos prekybos balansui teigiamą įtaką taip pat darė chemijos pramonės ir maisto, gėrimų bei tabako gaminių eksportas.

3.4. Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos kryptys

Analizuojant 2011 – 2020 m. Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos struktūrą kartu buvo aptartos ir pagrindinės prekybos kryptys pagal šalis, kurios lėmė tam tikros prekių grupės prekybos pokyčius. Šiame poskyryje, akcentuojamos pagrindinės prekybos kryptys bei aptariama Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarpusavio prekyba.

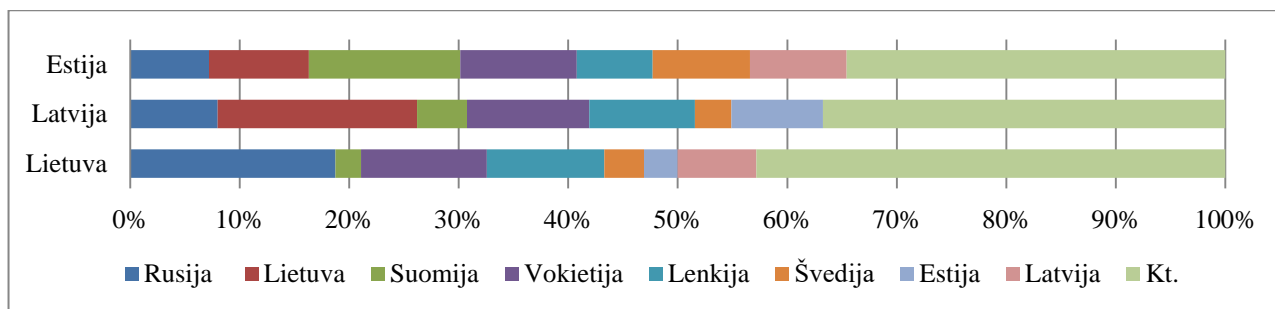
Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis

46 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos eksporto kryptys 2011 - 2020m.

Pastebima, kad 2011 – 2020 m. laikotarpiu pagrindinė Lietuvos eksporto rinka buvo Rusija (žr. 46 pav. bei 23 priedą). Į šią šalį eksportuota 15,8 proc. visų prekių. Į Rusiją daugiausia buvo eksportuojama mašinų ir mechaninių įrenginių, chemijos pramonės ir jai giminingų šakų produkcijos bei augalinių produktų (atitinkamai eksporte į Rusiją sudarė 31,7 proc., 9,4 proc., 8,5 proc.). Taip pat didelė dalis prekių išvežta į Latviją (9,8 proc.) bei Lenkiją (7,8 proc.). Didžiąją eksporto dalį į Latviją sudarė mineralinių produktų, mašinų ir mechaninių įrenginių, maisto produktų ir gėrimų, tabako gaminių prekyba (atitinkamai eksporte į Latviją sudarė 24,4proc., 14,7 proc., 10,6 proc.). Į Lenkiją Lietuva daugiausia eksportavo mineralinių produktų bei plastikų ir jų gaminių (atitinkamai eksporte į Lenkiją sudarė 32,8 proc., 10,6 proc.).

Latvijos pagrindinė eksporto partnerė 2011 – 2020 m. buvo kaimyninė Lietuva (žr. 46 pav. bei 24 priedą), kuriai atiteko 17,8 proc. visos eksportuojamos produkcijos. Į Lietuvą Latvija daugiausia eksportavo mašinų ir mechaninių įrenginių, mineralinių produktų bei chemijos pramonės produkcijos (atitinkamai eksporte į Lietuvą sudarė 21,6 proc., 15,5 proc., 9,4 proc.). Taip pat vienos iš didžiausių Latvijos eksporto rinkų buvo kaimyninė Estija (12 proc. viso eksporto) bei Rusija (9,4 proc. viso eksporto). Į Estiją Latvija daugiausia eksportavo mechaninių įrenginių, medienos ir jų gaminių bei maisto produktų, gėrimų ir tabako gaminių (atitinkamai eksporte į Estiją sudarė 17 proc., 13,3 proc., 9,1 proc.). Į Rusiją daugiausia buvo eksportuota maisto produktų, gėrimų ir tabako gaminių bei mašinų ir mechaninių įrenginių (atitinkamai eksporte į Rusiją sudarė 35,6 proc., 21,5 proc.).

Estijos pagrindinė eksporto partnerė 2011 – 2020 m. buvo kaimyninė Suomija (žr. 46 pav. bei 25 priedą), jai atiteko 15,6 proc. eksportuojamos produkcijos. Daugiausia į Suomiją Estija išvežė mašinų ir mechaninių įrenginių bei netauriųjų metalų ir jų gaminių (atitinkamai eksporte į Suomiją sudarė 27,6 proc., 13,3 proc.). Taip pat didelė dalis (14,6 proc.) eksportuojamos produkcijos atiteko Švedijai. Į šią šalį Estija daugiausia eksportavo mašinų ir mechaninių įrenginių bei medienos ir jos gaminių (atitinkamai eksporte į Švediją sudarė 46,6 proc. ir 11,1 proc.). 3-ia pagal eksporto apimtį Estijos prekybos partnerė buvo Latvija (9,4 proc. viso eksporto) į kurią daugiausia buvo išvežta mineralinių produktų, transporto priemonių bei mašinų ir mechaninių įrenginių (atitinkamai eksporte į Latviją sudarė 18,4 proc., 14,3 proc., 12,4 proc.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis

47 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos importo kryptys 2011 - 2020m.

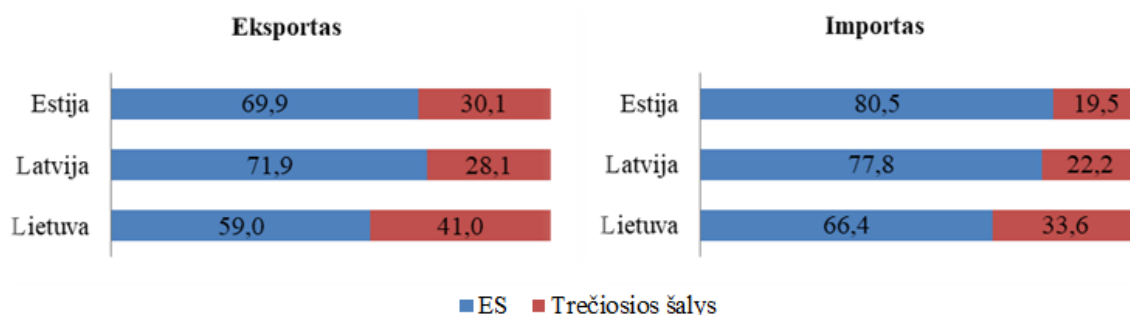
Pagrindinė Lietuvos importo partnerė 2011 – 2020 m. buvo Rusija (žr. 47 pav. bei 23 priedą) – iš šios šalies importuota 18,7 proc. visų prekių (86,5 proc. importo iš Rusijos sudarė mineraliniai produktai). 2-a pagal dydį importo rinka buvo Vokietija (11,5 proc. viso importo). Iš šios šalies Lietuva importavo įvairesnę produkciją: 26,6 proc. sudarė mašinos ir mechaniniai įrenginiai, 20,9 proc. – transporto priemonės bei 10,2 proc. - chemijos pramonės produkcija. 3-ia importo rinka Lietuvai buvo Lenkija (importuota 10,7 proc. visų prekių). Iš šios šalies daugiausia buvo įvežta mašinų ir mechaninių įrenginių, chemijos pramonės produkcijos bei netauriųjų metalų ir jų gaminių (atitinkamai importe iš Lenkijos sudarė 13,5 proc., 13,2 proc. ir 10,8 proc.).

Latvijos pagrindinė importo partnerė 2011 – 2020 m. buvo Lietuva (žr. 47 pav. bei 24 priedą). Iš jos importuota 18,2 proc. visų prekių. Daugiausia iš Lietuvos buvo įvežta mineralinių produktų, mašinų ir mechaninių įrenginių, maisto produktų gėrimų ir tabako gaminių bei chemijos pramonės produkcijos (atitinkamai importe iš Lietuvos sudarė 24,7 proc., 14 proc., 10,8 proc. bei 10,2 proc.). 2-a pagal importo apimtį prekybos rinka Latvijai buvo Vokietija (11,2 proc. viso importo). Importo struktūros iš Vokietijos didžiąją dalį sudarė transporto priemonės (26,1 proc.) bei mašinos ir mechaniniai įrenginiai (23,3 proc.). 3-čia pagal importo apimtį partnerė Latvijai buvo Lenkija (9,6 proc. viso importo). Iš Lenkijos daugiausia buvo įvežama mašinų ir mechaninių įrenginių (21,4 proc.) bei chemijos pramonės produkcijos (11,3 proc.).

Estija daugiausia importavo iš Suomijos (13,8 proc. viso importo) (žr. 47 pav. bei 25 priedą). Didžiąją dalį įvežamos produkcijos iš šios šalies sudarė mašinos ir mechaniniai įrenginiai (22,9 proc.), mineraliniai produktai (18,7 proc.) bei netaurieji metalai ir jų gaminiai (12,1 proc.). 2-a pagal importo apimtį prekybos partnerė Estijai buvo Vokietija (10,6 proc. viso importo). Iš šios šalies daugiausia buvo įvežama mašinų ir mechaninių įrenginių (29,2 proc.) bei transporto priemonių (17,5 proc.). Taip pat svarbi importo partnerė Estijai buvo Lietuva (9,1 proc. viso importo), iš kurios daugiausia įvežta mineralinių produktų, mašinų ir mechaninių įrenginių bei chemijos pramonės produkcijos (atitinkamai importe iš Lietuvos sudarė 34,1 proc., 13,9 proc. ir 13,6 proc.).

Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos kryptis 2011 – 2020 m. laikotarpiu, galime pastebėti, kad šalys glaudžiausius prekybinius ryšius palaikė su tomis pačiomis šalimis: Lietuvos pagrindinė eksporto ir importo partnerė buvo Rusija, Latvijos – Lietuva, o Estijos – Suomija. Latvijos

ir Estijos atveju didžiausios jų partnerės buvo kaimyninės šalys, o Lietuvos atveju, Rusija taip pat nėra geografiškai labai nutolusi. Tai reiškia, kad vietovės veiksnys (analizuotas p. 23), pasirenkant šalis partneres yra labai svarbus. Bendradarbiaujant su geografiškai artimomis šalimis verslo subjektai patiria mažiau transportavimo išlaidų, taip pat prekyba vyksta kur kas greičiau (laiko atžvilgiu prekės vartotojus pasiekia greičiau). Taip pat pastebima, kad nors Rusija buvo pagrindinė Lietuvos partnerė, tačiau kaip ir Latvija su Estija, didžiąją prekybos dalį vykdė ES viduje (žr. 48 pav.) (detalesni duomenys pateikiami 25 priede).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis

48 pav. Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos srautų pasiskirstymas ES ir trečiojoje šalyje 2011 - 2020 m., proc.

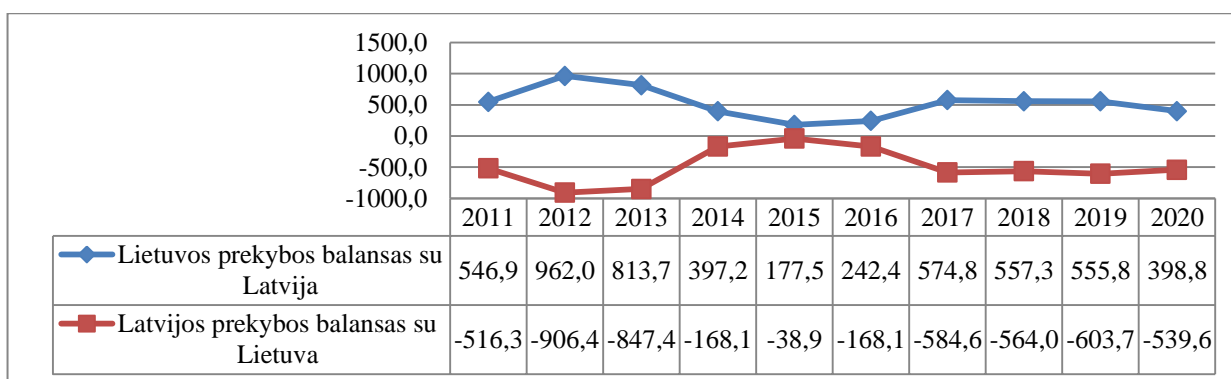
Didesnį šalių tarptautinės prekybos aktyvumą ES ribose galime argumentuoti tuo, kad įmonės vykdydamos prekybą su ES šalimis patiria mažiau išlaidų ir pati prekyba yra kur kas paprastesnė mokestinių priemonių atžvilgiu - ES taikomos vienodos taisyklės visoms jos narėms.

Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarpusavio prekyba

Kadangi darbe analizuojamos Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos tendencijos, būtina išanalizuoti šių šalių tarpusavio prekybos pokyčius 2011 – 2020 m.

Lietuvos ir Latvijos tarpusavio prekyba. 2011 – 2020 m. Lietuva Latvijos rinkai buvo pati svarbiausia prekybos partnerė. Iš Lietuvos Latvija eksportavo ir importavo daugiausia produkcijos (atitinkamai 17,8 proc. ir 18,2 proc.). Tuo tarpu Lietuvai Latvija, pagal prekybos apimtį, buvo 2-a eksporto ir 4-a importo rinka (eksportavo 9,8 proc., o importavo 7,2 proc. visų prekių)

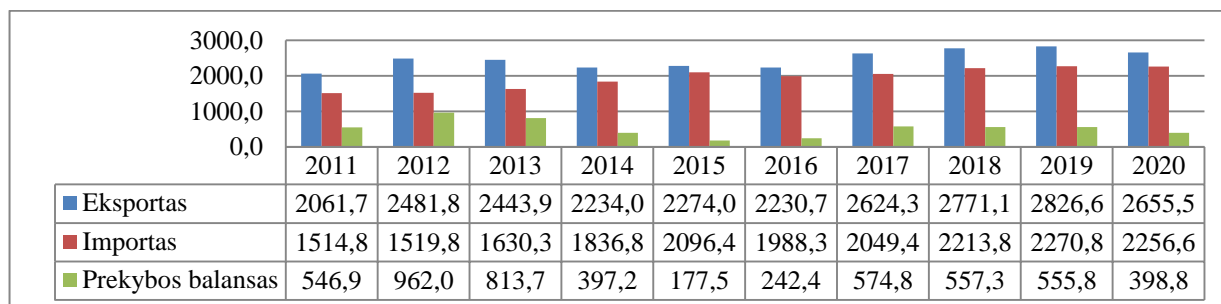
Analizuojant tarpusavio prekybos apimčių duomenis pateiktus Lietuvos ir Latvijos statistikos departamentų susiduriama su problema – skaičiai šiek tiek skiriasi (žr. 49 pav., p. 84). Tam įtakos turi Lietuvos ir Latvijos statistikos departamentų surinkti skirtingi duomenys. Apie prekybą iš ES šalių duomenys kaupiami intrastato ataskaitų pagalba, bet įmonės duomenis teikia ne nuo pirmos įvežtos ar išvežtos prekės, bet nuo tam tikros teikimo ribos (aptariama 1.2 poskyryje), todėl duomenys pateikti skirtingose statistikos duomenų bazėse nesutampa. Tačiau galutiniai prekybos rezultatai yra tokie patys – Lietuvai tarpusavio prekyba su Latvija 2011 -2020 m. laikotarpiu buvo naudingesnė. Šiame darbe bus pateikiama Lietuvos ir Latvijos tarpusavio prekyba iš Lietuvos pozicijų.

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos ir Latvijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis

49 pav. Lietuvos ir Latvijos tarpusavio prekyba 2011-2020m., mln. Eur

Daugiausia 2011 - 2020 m. laikotarpiu Lietuva į Latviją eksportavo, o Latvija iš jos importavo mineralinių produktų (24,4 proc.), mašinų ir mechaninių įrenginių (14,7 proc.), maisto produktų ir gėrimų, tabako gaminių (10,6 proc.). Lietuva daugiausia iš Latvijos importavo, o Latvija į ją eksportavo taip pat mašinų ir mechaninių įrenginių (23,9 proc.), mineralinių produktų (12,1 proc.) bei chemijos pramonės produkcijos (10,7 proc.). Galima sakyti, kad Lietuva ir Latvija keitėsi panašaus pobūdžio prekėmis. Vis dėlto Lietuvai tarpusavio prekyba buvo naudingesnė nei Latvijai – prekybos balansas žvelgiant iš Lietuvos pozicijų, visu analizuojamu 2011 – 2020 m. laikotarpiu buvo teigiamas (žr. 50 pav.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

50 pav. Lietuvos ir Latvijos tarptautinės prekybos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

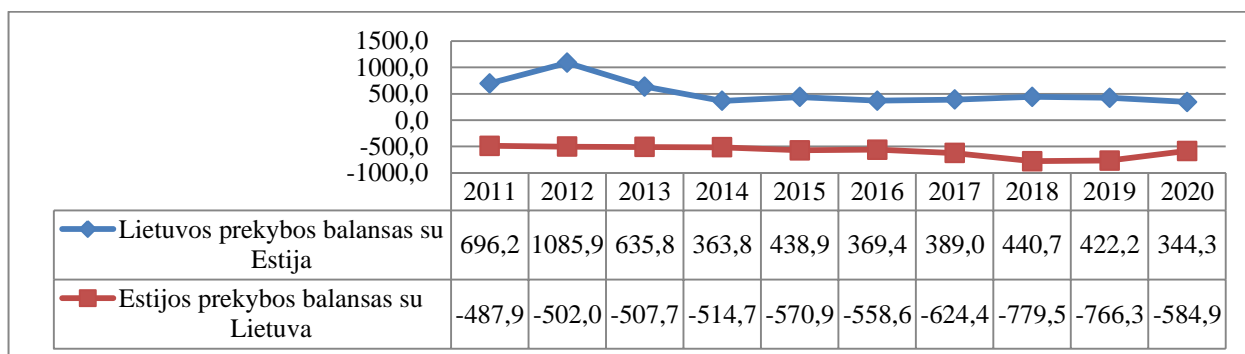
2012 m. Lietuvos eksportas į Latviją viršijo importą 1,6 karto, tačiau nuo 2013 m. matomas prekybos balanso mažėjimas (2013 m. sumažėjo 15,4 proc., o 2014 m. ir 2015 m. daugiau nei perpus), kuris buvo sąlygojamas mažėjančio eksporto ir didėjančio importo. Sparčiausiai augo ir didžiausią įtaką prekybos balansui darė mineralinių produktų importas (2013 m. – išaugo 45,1 proc. arba 60,6 mln. Eur, 2014 m. – 38,6 proc. arba 75,3 mln. Eur, o 2015 m. 66,9 proc. arba 180,6 mln. Eur). Lietuvos prekybos situacija su Latvija pradėjo gerėti tik 2016 m., šiais metais importuojamų prekių apimtys smuko 5,2 proc. – vėlgi didžiausi pokyčiai matomi mineralinių produktų grupėje (importuota 41,1 proc. (185,4 mln. Eur) mažiau nei 2015 m.). 2017 m. matomos didėjančios eksporto apimtys - išaugo 17,6 proc., tai lėmė 1,4 karto pagerėjusį prekybos balansą. Vėl didžiausi pokyčiai matomi mineralinių produktų prekyboje – jų pardavimai į Latviją išaugo 38,7 proc. (148 mln. Eur). 2020 m. prekybos apimtys tarp Latvijos ir Lietuvos vėl sumažėjo – 2017 - 2019 m. augęs eksportas, smuko

6,1 proc. 2020 m. labiausiai matomi sumažėję mineralinių produktų pardavimai (lyginant su 2019 m. krito 41,4 proc. (279 mln. Eur)).

Aptariant bendrus 2011 – 2020 m. rezultatus galima teigti, kad Lietuvos prekybos su Latvija perteklius sumažėjo 27,1 proc., o tai reiškia, kad žvelgiant iš Latvijos pozicijos – jos deficitas turėjo mažėti. Tačiau analizuojant Latvijos statistikos departamento pateiktus duomenis (žr. 49 pav. p, 84), dėl susidariusių neatitikimų, Latvijos duomenimis jos deficitas išaugo 4,5 proc. Vis dėlto galima išskirti prekybos sritis, kurios buvo pačios konkurencingiausios, tai: mineraliniai produktai bei mašinos ir mechaniniai įrenginiai. Mineralinių produktų prekyba 2011 – 2020 m. buvo naudingesnė Lietuvai, o mašinų bei mechaninių įrenginių Latvijai.

Lietuvos ir Estijos tarpusavio prekyba. 2011 – 2020 m. Lietuva į Estiją eksportavo 5,4 proc., o iš jos importavo 3,1 proc. visų prekių – Estija buvo 5-a eksporto ir 9-a importo rinka Lietuvai. Tuo tarpu Estija į Lietuvą eksportavo 5,6 proc., o iš jos importavo 9,1 proc. visų prekių – Lietuva Estijai buvo 5-a eksporto ir 3-ia importo rinka.

Kaip ir Lietuvos su Latvija atveju susiduriama su ta pačia problema - analizuojant tarpusavio prekybos apimčių duomenis pateiktus Lietuvos ir Estijos statistikų departamentų pastebimi duomenų neatitikimai (žr. 51 pav.).

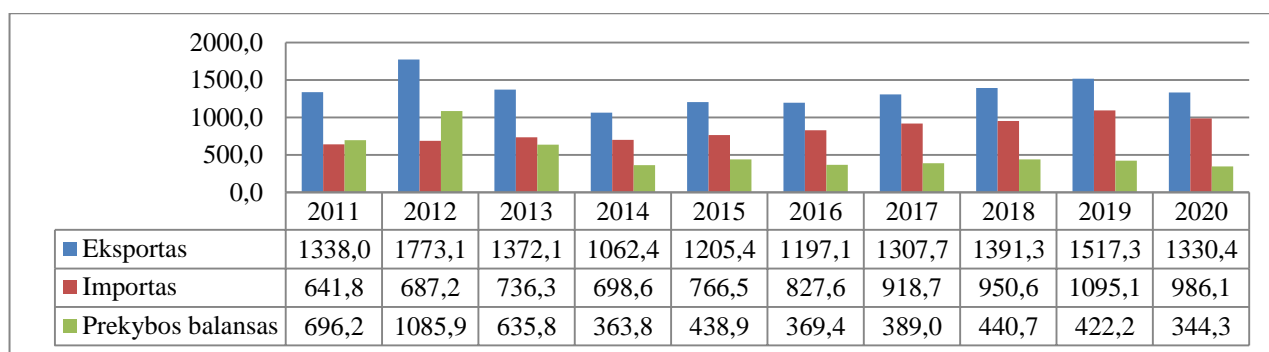

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis

51 pav. Lietuvos ir Estijos tarpusavio prekyba 2011 - 2020m., mln. Eur

Vėlgi šie neatitikimai susidarė dėl Lietuvos ir Estijos statistikos departamentų surinktų skirtingų duomenų. Tačiau galutiniai prekybos rezultatai yra tokie patys – Lietuvai tarpusavio prekyba su Estija 2011 -2020 m. laikotarpiu buvo naudingesnė (žr. 51 pav.) Šiame darbe bus pateikiama Lietuvos ir Estijos tarpusavio prekyba iš Lietuvos pozicijų.

Lietuva į Estiją daugiausia eksportavo, o Estija iš jos importavo mineralinių produktų (35,8 proc.), mašinų ir mechaninių įrenginių (12,9 proc.) bei chemijos pramonės ir jai giminingų pramonės šakų produkcijos (11,9 proc.). Iš Estijos Lietuva daugiausia importavo, o Estija į Lietuvą eksportavo transporto priemonių (19,6 proc.) bei mašinų ir mechaninių įrenginių (13,9 proc.).

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

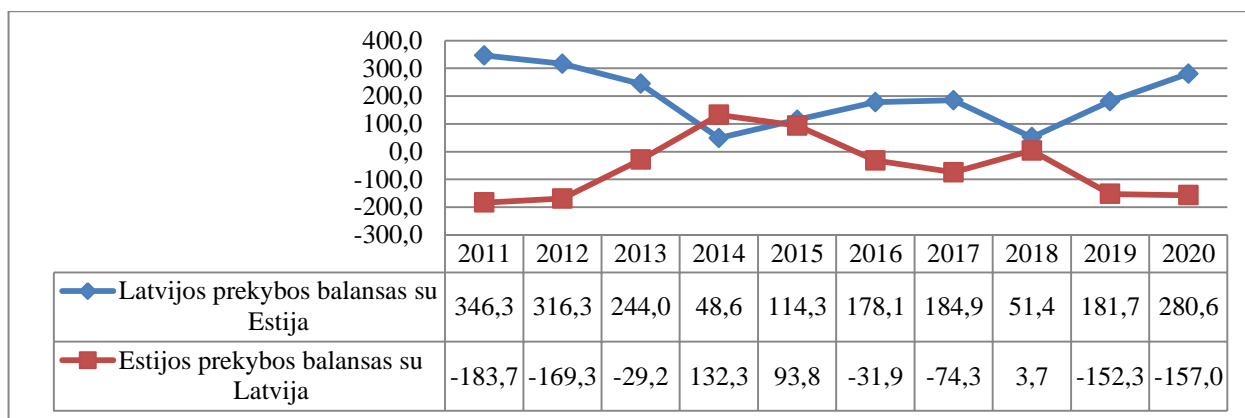
52 pav. Lietuvos ir Estijos tarptautinės prekybos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

2011 m. Lietuvos prekybos balansas su Estija buvo perteklinis ir sudarė 696,2 mln. Eur (žr. 52 pav.). 2012 m. jis padidėjo daugiau nei per pus (56 proc.), tai lėmė 32,5 proc. išaugęs eksportas, kai tuo tarpu importas augo tik 7,1 proc. Abiejų krypčių augimo tendencijai didžiausią įtaką darė padidėjusi mineralinių produktų prekyba. Šių prekių eksportas išaugo 53,2 proc. (387,5 mln. Eur), o importas 47,7 proc. (41,7 mln. Eur). Tokiu pačiu tempu, kaip 2012 m. importo srautai didėjo ir 2013 m., tačiau eksportas smuko 22,6 proc. dėl šios priežasties prekybos perteklius sumažėjo 41,5 proc. Vėlgi didžiausią įtaką turėjo mineralinių produktų prekyba – pardavimai sumažėjo 42,3 proc. (471,7 mln. Eur). Lygiai tokia pati eksporto kitimo tendencija matoma ir 2014 m. Importas taip pat mažėjo bet ne taip žymiai – tik 5,1 proc., o prekybos perteklius dar labiau sumažėjo iki 363,8 mln. Eur. 2015 m. tarpusavio prekyba atsigavo – eksportas augo 13,5 proc., o importas 9,7 proc. Eksportuota 27,3 proc. (69,2 mln. Eur) daugiau mineralinių produktų ir 46,3 proc. (63,4 mln. Eur) daugiau mašinų ir mechaninių įrenginių. 2016 m. vėl matomas 8 proc. spartesnis importo skverbimasis iš Estijos - labiausiai išaugo transporto priemonių importas – 25,8 proc. (30,9 mln. Eur.). 2017 - 2018 m. prekybos balansas gerėjo, tačiau 2019 - 2020 m. vėl matomi prastėjantys Lietuvos su Estija prekybos rezultatai. Didžiausią įtaką tokiems pokyčiams 2019 m. turėjo išaugęs transporto priemonių importas, kuris didėjo 50,6 proc. (111 mln. Eur) ir 30,2 proc. (51,1 mln. Eur) didėjęs mašinų ir mechaninių įrenginių eksportas. 2020 m. abiejų krypčių prekybos srautai mažėjo. Labiausiai, t. y. 52,6 proc. (246 mln. Eur) smuko mineralinių produktų eksportas, o importuojamų prekių dalyje didžiausias pokytis matomas transporto priemonių grupėje (sumažėjo 28,8 proc. (95,1 mln. Eur)).

Aptariant bendrus 2011 – 2020 m. rezultatus galima teigti, kad Lietuvos prekybos su Estija perteklius sumažėjo 50,5 proc., o tai reiškia, kad žvelgiant iš Estijos pozicijų – jos deficitas taip pat turėjo mažėti. Tačiau dėl skirtingų Lietuvos ir Estijos statistikos departamentų turimų duomenų, analizuojant Estijos pateiktus duomenis (žr. 51 pav., p. 85) matoma, kad jos deficitas išaugo 19,9 proc. Vis dėlto galime išskirti prekybos sritis, kurios Lietuvai ir Estijai buvo naudingiausios: didžiausią naudą Lietuva gavo į Estiją eksportuodama mineralinius produktus, o didžiausią naudą Estija patyrė į Lietuvą eksportuodama transporto priemones.

Latvijos ir Estijos tarpusavio prekyba. 2011 – 2020 m. Latvija į Estiją eksportavo 12 proc., o iš jos importavo 8,3 proc. visų prekių – Estija buvo 2-a eksporto ir 4-a importo rinka Latvijai. Tuo tarpu Estija į Latviją eksportavo 9,4 proc., o iš jos importavo 8,8 proc. visų prekių – Latvija Estijai buvo 3-a eksporto ir 5-a importo rinka.

Kaip ir analizuojant Lietuvos ir Latvijos, bei Lietuvos ir Estijos tarpusavio prekybos pokyčius 2011 – 2020 m., vėl susiduriama su ta pačia problema - analizuojant tarpusavio prekybos apimčių duomenis pateiktus Latvijos ir Estijos statistikų departamentų pastebimi neatitikimai (žr. 53 pav.). Vėlgi šie neatitikimai susidarė dėl Latvijos ir Estijos statistikos departamentų surinktų skirtingų duomenų.

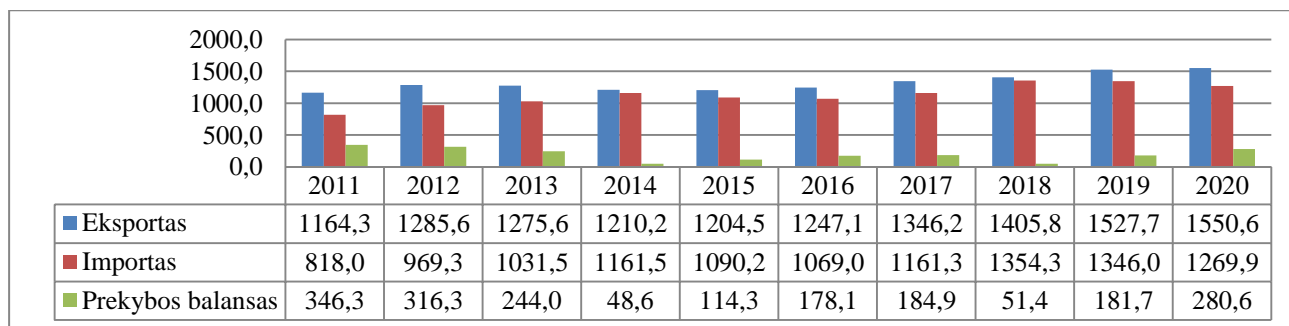

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis

53 pav. Latvijos ir Estijos tarpusavio prekyba 2011 - 2020m., mln. Eur

Remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis, būtų galima teigti, kad šių šalių tarpusavio prekyba visu analizuojamu 2011 – 2020 m. laikotarpiu buvo naudingesnė Latvijai. Tačiau žvelgiant iš Estijos pozicijų matoma, kad 2014 – 2015 m. daugiau naudos iš tarpusavio prekybos gavo Estija, o ne Latvija (žr. 53 pav.). Tokie dideli neatitikimai susidarė dėl to, kad šiais metais prekybos balansų rezultatai buvo nedideli. Detaliau analizuojant Latvijos ir Estijos tarpusavio prekybos pokyčius, šiame darbe bus pateikiama informacija iš Latvijos pozicijų.

Į Estiją 2011 – 2020 m. Latvija daugiausia eksportavo, o Estija iš jos importavo mašinų ir mechaninių įrenginių (17 proc.), medienos ir jų gaminių (13,3 proc.) bei maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių (9,1 proc.). Tuo tarpu iš Estijos Latvija daugiausia importavo, o Estija į Latviją eksportavo transporto priemonių (14,3 proc.), mašinų ir mechaninių įrenginių (12,8 proc.) bei mineralinių produktų (11,7 proc.). Remiantis Latvijos skelbiamais duomenimis visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu Latvijos prekybos balansas su Estija buvo teigiamas (žr. 54 pav., p. 88).

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

54 pav. Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos srautų dinamika 2011 - 2020m., mln. Eur

Didžiausias Latvijos ir Estijos tarpusavio prekybos srautų augimas buvo pastebimas 2012 m. Šiais metais Latvijos eksportas augo 10,4 proc., o importas 18,5 proc. Labiausiai išaugo mašinų ir mechaninių įrenginių pardavimai (22,5 proc. arba 43 mln. Eur) bei mineralinių produktų pirkimai (41,1 proc. arba 25,3 mln. Eur). 2013 – 2014 m. eksporto srautai nežymiai smuko, o importas toliau augo, tai lėmė Latvijos prekybos balanso su Estija mažėjimą. 2015 – 2016 m. susiklostė atvirkštinė situacija eksportas 2016 m. nežymiai augo, o importas 2015 – 2016 m. smuko, dėl šios priežasties pradėjo gerėti Latvijos prekybos su Estija rezultatai. Abiem laikotarpiais didžiausi importo pokyčiai, buvo susiję su mineralinių produktų įvežimu - 2015 m. mažėjo 18,5 proc. (41,2 mln. Eur), o 2016 m. 31,3 proc. (56,9 mln. Eur). 2017 – 2018 m. abiejų prekybos kryptių apimtys didėjo, tačiau buvo pastebimas spartesnis importo nei eksporto augimas. 2019 – 2020 m. importo srautai nežymiai mažėjo, o eksportas toliau augo. 2019 m. eksportas augo 8,7 proc. Labiausiai didėjo medienos ir jos gaminių pardavimai į Estiją (22,5 proc. arba 49,3 mln. Eur).

Galima teigti, kad visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu (bent jau didžiąją jo dalį atsižvelgiant į prieštaravimus atsirandančius dėl duomenų neatitikimo (žr. 53 pav., p. 87) Latvijos ir Estijos tarpusavio prekyba buvo naudingesnė Latvijai. Latvijai naudingiausia į Estiją buvo eksportuoti medienos gaminius bei mašinas ir mechaniniu įrenginius, o Estijai į Latviją - mineralinius produktus, kurių kainų pokyčių svyravimai darė labai didelę įtaką prekybos šiais produktais apimtims.

Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2011 – 2020 m. tarpusavio prekybą galima teigti, kad Lietuvai buvo naudingiausia palaikyti prekybinius ryšius su kitomis dviem šalimis – tiek tarptautinės prekybos su Latvija, tiek su Estija atveju, Lietuvos prekybos balansas buvo teigiamas. Latvijos bendradarbiavimas su Estija taip pat buvo naudingas, deja Estijos prekybos balansas su abiem šalimis buvo neigiamas.

IŠVADOS

1. Išanalizavus mokslininkų nuomonę apie tarptautinę prekybą, galima teigti, kad šalys siekia kuo daugiau eksportuoti, nes tai susiję su valstybių ekonomikų gerėjimu. Kuo daugiau eksportuojama, tuo šalių biudžetai pasipildo didesne pajamų dalimi ir šalys tampa stipresnėmis kitų šalių atžvilgiu. Vis dėlto šalims propaguojant laisvąją prekybą susiduriama su importo keliami konkurencija vidaus rinkose, todėl valstybės siekia įvairiais būdais remti eksportuotojus. Eksporto ir importo struktūra labai priklauso nuo šalies turimų gamtinių išteklių bei vartotojų poreikių, o prekybos kryptys nuo vietovės veiksnio. Šalys dažniausiai renkasi prekybos partnerėmis kaimynines šalis, nes taip sumažinamos transportavimo išlaidos. Taip pat kaimyninių šalių tarptautinės prekybos reglamentavimo taisyklės dažniausiai būna panašios. Lietuva, Latvija ir Estija priklauso Europos Sąjungai, todėl jos vadovaujasi bendromis nustatytomis taisyklėmis: prekes klasifikuoja pasitelkdamos bendrą sistemą, taiko vienodus maito mokesčius ir kitas netarifines reguliavimo priemones trečiųjų šalių prekėms. Mokesčiai taikomi trečiųjų šalių prekėms ne tik papildo valstybių biudžetus didesne pajamų dalimi, bet taip pat apsaugo vidaus rinkas nuo pernelyg didelės išorės konkurencijos.

2. Valstybių ekonomistai kiekvienais metais analizuoja valstybių tarptautinės prekybos kitimo tendencijas pagal prekybos struktūrą bei šalis partneres, tačiau pastebima, kad dažniausiai analizuojami tik vienerių metų pokyčiai juos lyginant su prieš tai buvusiais. Dėl šios priežasties užsibrėžtas tikslas išanalizuoti didesnio laikotarpio, šiuo atveju 2011 – 2020 m., Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos pokyčius. Pirmiausia nuspręsta, kad norint tinkamai įvertinti skirtingų valstybių, t. y. Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinę prekybą, reikia atsižvelgti į šių valstybių apmokestinimo sistemas, išanalizuoti įstatymus, kurie susiję su tarptautinės prekybos srautų apmokestinimu. Siekiant kuo detaliau išanalizuoti ir palyginti šalių tarptautinės prekybos pokyčius tikslinga pasitelkti prekybos balanso ir prekybos sąlygų rodiklius. Šie rodikliai gali būti apskaičiuojami eksporto ir importo srautų bendroms apimtims, tačiau atliekant išsamesnę analizę pagal prekybos srautų struktūros ir jų kryptų pokyčius iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos pozicijų atskleidžiamos priežastys, kodėl tarptautinės prekybos rezultatai šiose šalyse kito teigiama arba neigiama linkme. Norint kuo tiksliau nusakyti tarptautinės prekybos rezultatų kitimo priežastis turi būti analizuojamos didžiausią eksporto ir importo struktūros dalį sudarančios prekių grupės bei svarbiausi prekybos partneriai pagal prekybos srautų apimtis. Taip pat labai svarbu nustatyti ar tarp eksporto ir importo pokyčių pastebimas ryšys, todėl svarbu apskaičiuoti koreliacijos koeficientus.

3. Atlikus Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2011 – 2020 m. tarptautinės prekybos pokyčių analizę galima daryti tokias išvadas:

- Lietuva, Latvija ir Estija priklauso Europos Sąjungai, tačiau jų mokesčių sistemose yra daug skirtumą. Analizuojamų šalių muitinių įstatymai yra labai panašūs, nes ES taiko vienodas taisykles

prekių eksportui ir importui su trečiosiomis šalimis – taikomi vienodi muitų tarifai. Tačiau Pridėtinės vertės mokesčio ir akcizų įstatymai skiriasi. Lietuvoje ir Latvijoje taikomas 21 proc., o Estijoje 20 proc. PVM tarifas. Lietuva taikydama akcizo mokesčius apsiriboja prekių grupėmis, kurios privalomai turi būti apmokestinamos pagal ES nuostatas, o Latvija taiko papildomus akcizo mokesčius nealkoholiniams gėrimams ir kavos produktams, o Estija – pakuotėms. Galima teigti, kad Latvijos ir Estijos importuotojai, susidurdami su papildomu prekių apmokestinimu akcizais, patiria papildomų išlaidų, tačiau valstybių biudžetai pasipildo didesne dalimi iš šio mokesčio nei Lietuvos. Vis dėlto labai sudėtinga nustatyti, kokią poveikį PVM ir akcizo mokesčiai daro įmonių pasirinkimui importuoti.

- Išanalizavus Baltijos šalių 2011 – 2020 m. prekybos pokyčius išsiaiškinta, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos balansas visu analizuojamu laikotarpiu buvo deficitinis. Lietuvos prekybos deficitas 2011 m. buvo pats didžiausias lyginant su Latvija ir Estija, tačiau per dešimtmetį Lietuva sugebėjo pasiekti geriausio rezultato – prekybos deficitas sumažėjo 86,8 proc., tuo tarpu Latvijos deficitas sumažėjo 22,9 proc., o Estijos netgi išaugo 16,7 proc. Galima daryti išvadą, kad Lietuva tarptautinės prekybos srityje šiuo metu užima tvirčiausias pozicijas. Vis dėlto Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos rezultatai yra labai priklausomi nuo importo kitimo tendencijų – pastebima labai stipri koreliacija tarp eksporto ir importo pokyčių. Visose trijose šalyse žymus tarptautinės prekybos rezultatų gerėjimas, lyginant su ankstesniais laikotarpiais, buvo matomas 2020 m., kuriam didžiausią įtaką darė būtent sumažėjusios importo apimtys. Eksporto apimtys Lietuvoje ir Estijoje taip pat mažėjo, bet ne taip sparčiai kaip importo. Tarptautinės prekybos aktyvumo silpnėjimą 2020 m. galima paaiškinti dėl COVID-19 pandemijos sumažėjusia prekių paklausa.

- Atlikus Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos struktūros analizę nustatyta, kad didžiąją dalį eksporto ir importo srautų 2011 – 2020 m. Lietuvoje sudarė mineralinių produktų grupės produktai, o Latvijoje ir Estijoje mašinos ir mechaniniai įrenginiai. Kadangi eksportuojama ir importuojama buvo daugiausia tų pačių grupių prekių, galime teigti, kad didelė dalis jų buvo reeksportuojamos, todėl mažėjant minėtųjų prekių grupių importo apimtims mažėjo ir eksporto apimtys ir atvirkščiai. Lietuvos prekybos balansui mineralinių produktų prekyba darė neigiamą įtaką - visu analizuojamu laikotarpiu prekyba šios grupės prekėmis buvo deficitinė. Šios prekių grupės apimtis ypač veikė nestabilios naftos produktų kainos: kainoms kylant didėjo prekybos apimtys, o joms krentant buvo pastebimas prekybos apimčių mažėjimas. Latvijos prekyba mašinomis ir mechaniniais įrenginiais visu 2011 – 2020 m. laikotarpiu taip pat buvo nepalanki jai, o Estijos prekybos balansas šios grupės prekėmis tapo teigiamas tik 2020 m., kai eksportas augo, o importas krito. Taip pat pastebima, kad tarptautinės prekybos struktūrą veikė išoriniai politiniai veiksniai – visose trijose šalyse 2015 m. matomas maisto produktų grupės prekybos staigus sumažėjimas, kuriam

įtaką darė Rusijos įvestas embargas, o 2017 m. matomas prekybos suaktyvėjimas su Kanada ir Turkija, kai ES su šiomis šalimis pasirašė laisvosios prekybos sutartis.

- Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos kryptis 2011 – 2020 m., nustatyta, kad visu analizuojamu laikotarpiu pagrindinė Lietuvos prekybos partnerė buvo Rusija, Latvijos – Lietuva, o Estijos – Suomija. Latvijos ir Estijos atveju didžiausios jų partnerės buvo kaimyninės šalys, o Lietuvos atveju Rusija taip pat nėra geografiškai labai nutolusi. Tai reiškia, kad vietovės veiksnys pasirenkant šalis partneres yra labai svarbus. Bendradarbiaujant su geografiškai artimomis šalimis verslo subjektai patiria mažiau transportavimo išlaidų, taip pat prekyba vyksta kur kas greičiau. Taip pat buvo pastebėta, kad analizuojamos šalys didžiąją dalį prekybos vykdė ES ribose, tai galime argumentuoti, tuo kad ES taikomos vienodos apmokestinimo taisyklės visoms jos narėms.

- Išanalizavus Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2011 – 2020 m. tarpusavio prekybą nustatyta, kad Lietuvai buvo naudingiausia palaikyti prekybinius ryšius su kitomis dviem šalimis – prekybos balansas su Latvija ir Estija visu laikotarpiu buvo teigiamas. Lietuvos prekybos balansui su Latvija ir Estija didžiausią teigiamą įtaką darė mineralinių produktų pardavimai į šias šalis. Latvijos bendradarbiavimas su Estija taip pat buvo naudingas – didžiausią teigiamą įtaką darė medienos ir jų gaminių pardavimai. Deja Estijos prekybos balansas su abiem šalimis buvo neigiamas.

LITERATŪRA

1. Arce G., Lopez L. A. & Guan D. (2016). *Carbon emissions embodied in international trade: The post-China era*. Applied Energy 184 (2016) 1063–1072. Prieiga per internetą: [https://www-sciencedirect-com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S030626191630681X](https://www.sciencedirect-com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S030626191630681X)
2. Čekutis R. (2020 m. balandžio 22 d.). Antirekordas: naftos kaina tapo neigiama. Savaitraštis Respublika. Prieiga per internetą: https://www.respublika.lt/lt/naujienos/pasaulis/pasaulio_politika/antirekordas_naftos_kaina_tapo_neigiama/
3. Bartaškienė Ž. (2020). *Galimybės gamintojams: muitų tarifų suspendavimas*. Muitų teisė praktikams, Nr. 88, Rugsėjis 2020. Prieiga per internetą: <https://www.customsclearance.net/lt/articles/galimybes-gamintojams-muitu-tarifu-suspendavimas>
4. Bartosevičienė V. (2010). Ekonominės statistikos pagrindai. Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.
5. Bernatonytė D. (2005). *Lietuvos užsienio prekybos sąlygų pokyčiai*. Ekonomika ir vadyba-2005 (p. 35-37). Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Andrey-Zahariev/publication/349118337_TAX_AVOIDANCE_IN_BULGARIA_THE_HUMAN_CAPITAL_THEORY_AND_THE_COMPETITIVENESS_OF_THE_NATIONAL_ECONOMY_-_THEORETICAL_AND_EMPIRICAL_ASPECTS_pp_213-217/links/60215c7492851c4ed55b6b1e/TAX-AVOIDANCE-IN-BULGARIA-THE-HUMAN-CAPITAL-THEORY-AND-THE-COMPETITIVENESS-OF-THE-NATIONAL-ECONOMY-THEORETICAL-AND-EMPIRICAL-ASPECTS-pp-213-217.pdf#page=35
6. Bernatonytė D. (2007). *Tarptautinė prekyba*. Kaunas
7. Besusparienė E. (2020). *Antidempingo priemonių apžvalga ES*. CC&RM Journal for Practitioners in Europe, Issue 4, August/September 2020. Prieiga per internetą: <https://www.customsclearance.net/lt/articles/antidempingo-priemoniu-apzvalga-es>
8. Beverelli C., Neumueller S. & Teh R. (2015). *Export Diversification Effects of the WTO Trade Facilitation Agreement*. World Development Vol. 76, p. 293–310, 2015 0305-750X/ 2015 Elsevier Ltd. All rights reserved. Prieiga per internetą: [https://www-sciencedirect-com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S0305750X15001680](https://www.sciencedirect-com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S0305750X15001680)
9. Bilevičienė T., Jonušauskas S. (2011). *Statistinių metodų taikymas rinkos tyrimuose*. Mykolo Romerio universitetas. Vadovėlis. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16758/9789955192770.pdf?sequence=1>
10. Blanchard O. (2007). *Makroekonomika*. Vilnius

11. Broocks A. & Biesebroeck J. V. (2017). *The impact of export promotion on export market entry*. Journal of International Economics Volume 107, July 2017, Pages 19-33. Prieiga per internetą: <https://www-sciencedirect-com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S0022199617300351>
12. Budreikienė J., Vizbarienė V. (2021-02-09). Eksperto ir importo statistika: prekybos perteklius didžiausias istorijoje. Verslo žinios. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/prekyba/2021/02/09/eksporto-ir-importo-statistika-2020-m-buvo-kuklesni>
13. Burinskienė A. (2009). *Tarptautinė prekyba ir jos raidos tendencijos*. Mokslas – Lietuvos ateitis 2009, 1 tomas, Nr. 3. Prieiga per internetą: <https://search.proquest.com/openview/cfb1eb9d2b97dcade73372b8a354f874/1?pq-origsite=gscholar&cbl=686354>
14. Burinskienė A. (2014). Tarptautinės prekybos pokyčių analizė. Mokslas – Lietuvos ateitis. 6(1): 103–110. Prieiga per internetą: <https://journals.vgtu.lt/index.php/MLA/article/view/3508/2939>
15. Chaney T. (2016). *Networks in International Trade*. The Oxford Handbook of the Economics of Networks. Prieiga per internetą: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199948277.001.0001/oxfordhb-9780199948277-e-19?result=2&rskey=U9kZFs&mediaType=Article>
16. Dubauskas G. (2013). *Ekonomikos ir finansų teorijos*. Mokslo studija. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Prieiga per internetą: http://www.tb.lt/Leidiniai/sistemini_katalogas/Socialiniai_mokslai/Ekonomika/2013-ekonomikos%20ir%20finansu%20teorijos.pdf
17. Ederington J. & Ruta M. (2016). *Non-Tariff Measures and the World Trading System*. World bank group. Policy Research Working Paper 7661. Prieiga per internetą: <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/1813-9450-7661>
18. *ES muitų sąjunga su Turkija*. Prieiga per internetą: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:0702_17&from=BG
19. *Estijos Respublikos alkoholio, tabako, degalų ir elektros akcizų įstatymas*. 2003-12-04. Galiojantis suvestinė redakcija (nuo 2020-04-21). Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122019006?leiaKehtiv#para19lg14>
20. *Estijos Respublikos muitinės įstatymas*. 2017-05-31. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-01-01). Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062017001?leiaKehtiv>
21. *Estijos Respublikos pakuočių apmokestinimo akcizais įstatymas*. 2004-04-21. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-01-01). Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072020076>
22. *Estijos Respublikos aplinkosaugos įstatymas*. 2005-12-07. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-01-01). Prieiga per internetą:

- <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/505072017002/consolide/current>
23. *Estijos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas*. 2003-10-10. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2020-05-01). Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/akt/121042020017>
 24. *Estijos integruoto tarifo sistema EMTS*. Prieiga per internetą: <https://apps.emta.ee/arctictariff-public-web/#!/home>
 25. European Commission (2019 July). *DG Trade Statistical Guide*. Prieiga per internetą: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/may/tradoc_151348.pdf
 26. European Commission. *The Union Customs Code (UCC) – Introduction*. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/union-customs-code/ucc-introduction_en
 27. *Europos Sąjungos ir Singapūro respublikos laisvosios prekybos susitarimas* (OJ L 294, 14.11.2019). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4369560&from=EN>
 28. Forslid R., Okubo T. & Ulltveit-Moe K. H. (2018). *Why are firms that export cleaner? International trade, abatement and environmental emissions*. *Journal of Environmental Economics and Management* 91 (2018) 166–183. Prieiga per internetą: <https://www-sciencedirect-com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S0095069617303340>
 29. Georgiadis G. & Grab J. (2013). *Growth, Real Exchange Rates and Trade Protectionism since the Financial Crisis*. *Review of International Economics*, 24(5), 1050–1080, 2016 DOI:10.1111/roie.12247. Prieiga per internetą: <http://web.a.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/e-host/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=b49f3f3e-c3bc-4c13-9f92567740558d28%40sessionmgr-4006>
 30. Ghodsi M., Grubler J., Reiter O. & Stehrer R. (2017). *The Evolution of Non-Tariff Measures and their Diverse Effects on Trade*. The Vienna Institute for International Economic Studies Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche, May 2017 Research Report 419. Prieiga per internetą: <https://www.econstor.eu/handle/10419/204191>
 31. Ginevičius R., Rakauskienė O. G., Patalavičius R., Tvaronavičienė M., Kalašinskaitė K. ir Lisauskaitė V. (2005). *Eksperto ir investicijų plėtra Lietuvoje*. Vilnius: Leidykla Technika.
 32. Gurevičienė J. J., (2005). *Tarifinio prekių klasifikavimo sistema*. *Jurisprudencija*, 2005, t. 73(65); 39–47. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12904/2994-6314-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 33. Halicioglu F. & Ketenci N. (2016). *The impact of international trade on environmental quality: The case of transition countries*. *Energy* 109 (2016) 1130-1138 Prieiga per internetą: <https://www-sciencedirect-com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S0360544216305655>
 34. Your Europe. Tarpvalstybinis PVM. Prieiga per internetą: https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/index_lt.htm

35. Kaliačius E. (2018). *Eksporto įtaka šalies ekonominiam augimui*. Verslas XXI amžiuje / business in XXI century. Prieiga per internetą:
<http://jmk.vvf.vgtu.lt/index.php/Verslas/2018/paper/view/246/0>
36. Kamal F. & Sundaram A. (2016). *Buyer–seller relationships in international trade: Do your neighbors matter?* Journal of International Economics 102 (2016) 128–140. Prieiga per internetą: <https://www-sciencedirect-com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S00221996163-00848>
37. Kanados ir Europos Sąjungos bei jos valstybių narių Išsamus ekonomikos ir prekybos susitarimas (IEPS). 2017-01-14. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:22017A0114\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:22017A0114(01))
38. Kerem Cosar A. & Fajgelbaum P. D. (2016). *Internal Geography, International Trade, and Regional Specialization*. American Economic Journal: Microeconomics 2016, 8(1): 24–56. Prieiga per internetą: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/mic.20140145>
39. Kim S. & Osgood I. (2019). *Firms in Trade and Trade Politics*. Annual Review of Political Science 2019. 22:399–417. Prieiga per internetą:
<https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev-polisci-050317-063728>
40. Kohl T., Brakman S. & Garretsen H. (2013). *Do Trade Agreements Stimulate International Trade Differently? Evidence from 296 Trade Agreements*. CESifo Working Paper No. 4243. Category 8: Trade Policy May 2013. Prieiga per internetą:
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/twec.12272>
41. *Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2019/1776, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamento (EEB)Nr. 2658/87 dėl tarifų ir statistinės nomenklatūros bei dėl Bendrojo muitų tarifo I priedas* (2019 m. spalio 9 d.). Prieiga per internetą:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32019R1776>
42. *Komisijos sprendimas (ES) 2020/491 dėl importuojamų prekių, reikalingų kovai su COVID-19 protrūkio padariniais, atleidimo nuo importo muitų ir nuo PVM 2020 m.* (2020 m. balandžio 3 d.). Prieiga per internetą:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32020D0491>
43. Kotler Ph., Keller K. L. (2007). *Marketingo valdymo pagrindai*. Klaipėda, Logitema.
44. *Latvijos Respublikos akcizų įstatymas*. 2003-10-30. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-01-01 iki 2021-06-30). Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/id/81066-par-akcizes-nodokli>
45. *Latvijos Respublikos integruoto tarifo sistema ITVS*. Prieiga per internetą:
<https://itvs.vid.gov.lv/itms/>

46. *Latvijos Republikos gamtos išteklių mokesčio įstatymas*. 2005-12-15. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2020-01-01 iki 2021-12-31). Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/id/124707-dabas-resursu-nodokla-likums>
47. *Latvijos Republikos muitinės įstatymas*. 2016-06-02. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2020-09-01). Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/id/283024-muitas-likums>
48. *Latvijos Republikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas*. 2012-11-29. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-01-09 iki 2021-06-30). Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/id/253451-pievienotas-vertibas-nodokla-likums>
49. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas. 2002 m. kovo 5 d. Nr. IX-75, Vilnius. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2020-01-01). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163423/asr>
50. Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas. 2001 m. spalio 30 d. Nr. IX-569, Vilnius. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2020-01-01). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.154511/asr>
51. Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas. 1999 m. gegužės 13 d. Nr. VIII-1183 Vilnius. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2021-01-01). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FFF9AE9162EE/asr>
52. Lietuvos Respublikos muitinė. *Bendrieji prekių tarifinio klasifikavimo principai*. Prieiga per internetą: <https://www.lrmuitine.lt/web/guest/verslui/tarifinisreguliavimas/prekiuklasifikavimas/aiskinimai>
53. Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas. 2004 m. balandžio 27 d. Nr. IX-2183 Vilnius. Galiojanti suvestinė redakcija (2019-11-01 – 2021-06-30). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232350/asr>
54. Lietuvos Respublikos muitinė. *LITAR*. Prieiga per internetą: https://litarweb.lrmuitine.lt/taric/web/main_LT
55. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas. 2002 m. kovo 5 d. Nr. IX-75, Vilnius. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2020-01-01). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163423/asr>
56. Lietuvos statistikos departamento direktoriaus įsakymu patvirtinta *Užsienio prekybos statistinės apskaitos metodika*. 2014 m. gruodžio 30 d., įsakymo Nr. DĮ-407. Prieiga per internetą: https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/585363/Uzsienio_prekybos_metodika.pdf
57. Macedo L. (2019). *Muitų tarifų tipai – būkime atviri diskusijai*. Muitų teisė praktikams, Nr. 69, Sausis 2019. Prieiga per internetą: <https://www.customsclearance.net/lt/articles/muitu-tarifu-tipai-bukime-atviri-diskusijai>

58. McCalman P. (2018). *International trade, income distribution and welfare*. Journal of International Economics 110 (2018) 1–15. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S0022199617301228>
59. Muitinės departamentas (2003). *Kaip klasifikuoti prekes*. Leidinys verslininkams ir muitinės pareigūnams. Išleido LĮ „Kriventa“. Prieiga per internetą: http://elibrary.lt/resursai/DB/Lietuvos_muitine/Leidiniai/lm03_03.pdf
60. Naujokė E. (2018). *Tarifinis reguliavimas: ES gamintojų vs importuotojų interesai*. Muitų teisė praktikams, Nr. 62, Gegužė 2018. Prieiga per internetą: <https://www.muita.lt/naujienos/tarifinis-reguliavimas-es-gamintoju-vs-importuotoju-interesai>
61. Neary J. P. (2016). *International Trade in General Oligopolistic Equilibrium*. Review of International Economics, 24(4), 669–698, 2016. Prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/roie.12233>
62. Nordhaus William (2018) *The Trump doctrine on international trade: Part two*. Prieiga per internetą: <https://voxeu.org/article/trump-doctrine-international-trade-part-two>
63. *OPEC Basket price* (žiūrėta 2021-04-13) Prieiga per internetą: https://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/40.htm
64. Patel A. (2017). *International trade & economics law: theories of international trade and economics*. Journal of Legal Studies and Research Volume 3 Issue 5 ISSN: 2455 2437 (India). Prieiga per internetą: <http://thelawbrigade.com/wp-content/uploads/2019/05/Abha-Patel-1.pdf>
65. Pawar S. J. (2017). *Trade protectionism: overview*. National Journal of Research In Marketing, Finance & HRM, VOLUME: 2 No.2 October 2017 ISSN : 2455-5398, p. 23-30. Prieiga per internetą: <http://www.sngimr.in/wp-content/uploads/2018/11/VOLUME-2-No.2-October-2017.pdf#page=28>
66. Piekutowska A. & Marcinkiewicz J. (2020). *Protectionism in International Trade: The Case of the European Union Member States*. European Research Studies Journal Volume XXIII, Issue 2, 2020. Prieiga per internetą: <https://ideas.repec.org/a/ers/journal/vxxiii2020i2p728-740.html>
67. Radžiukynas J., Rimkus V., Sarapinienė S., Žitkienė R. ir Povilauskienė D. (2011). *Europos Sąjungos bendroji prekybos politika*. Mykolo Romerio universitetas. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16775/9789955193111.pdf?sequence=1>
68. Revell B. J. (2017). *Brexit and tariff rate quotas on EU imports: a complex problem*. EuroChoices, 16(2), p.10-17. Prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1746-692X.12157>
69. Santana-Gallego M., Ledesma-Rodriguez F. J. & Perez-Rodriguez J. V. (2016). *International trade and tourism flows: An extension of the gravity model*. Economic Modelling 52 (2016)

- 1026–1033. Prieiga per internetą: <https://www-sciencedirect-com.skaitykla.mruni.eu/science/arti-cle/pii/S0264999315003399>
70. *Sajungos muitinės kodeksas* (2013 m. spalio mėn. 09 d.). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0952&from=LT>
71. Stanienė J. (2016). *Antidempingo ir kompensaciniai muitai*. Muitų teisė praktikams, Nr. 41, Birželis 2016. Prieiga per internetą: <https://www.customsclearance.net/lt/articles/antidempingo-ir-kompensaciniai-muitai>
72. *Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos* (2006 m. lapkričio 28 d.). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/112/2019-01-16>
73. *Tarybos direktyva 2008/118/EB dėl bendros akcizų tvarkos, panaikinti Direktyvą 92/12/EEB* (2008 m. gruodžio 16 d.). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/118/2014-01-01>
74. *Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1186/2009, nustatantis Bendrijos atleidimo nuo muitų sistemą*. (2009 m. lapkričio 16 d.). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX%3A32009R1186>
75. *Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2658/87 dėl tarifų ir statistinės nomenklatūros bei dėl Bendrojo muitų tarifo* (1987 m. liepos 23 d.). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A31987R2658>
76. *Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1351/2014, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 692/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsakant į neteisėtą Krymo ir Sevastopolio prijungimą* (2014 m. gruodžio 18 d.). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R1351&from=LT>
77. The Global Trade Alert team (2020). *The COVID-19 Pandemic: 21st century approaches to tracking trade policy responses in real-time*. Prieiga per internetą: <https://www.global-tradealert.org/reports/54>
78. Tian X., Geng Y., Viglia S., Bleischwitz R., Buonocore E. & Ulgiati S. (2017). *Regional disparities in the Chinese economy. An emergy evaluation of provincial international trade*. Resources, Conservation & Recycling 126 (2017) 1–11. Prieiga per internetą: <https://www-sciencedirect-com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S0921344917301969>
79. United nations conference on trade and development (UNCTAD) (2019a) *International classification of non-tariff measures 2019 version*. Prieiga per internetą: <https://unctad.org/webflyer/international-classification-non-tariff-measures-2019-version>
80. United Nations Conference on Trade And Development (UNCTAD) (2019b). *World investment report 2019. Special economic zone*. Prieiga per internetą: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2019_en.pdf

81. Vecgaile L. (2018). *2017. gadā tekošā konta deficīts bija 204 milj. eiro jeb 0.8% no IKP*. Prieiga per internetu: <https://www.makroekonomika.lv/2017-gada-tekosa-konta-deficits-bija-204-milj-eiro-jeb-08-no-ikp>
82. Wang H. & Ang B. W. (2018). *Assessing the role of international trade in global CO2 emissions: An index decomposition analysis approach*. *Applied Energy* 218 (2018) 146–158. Prieiga per internetu: <https://www.sciencedirect-com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S030626191830-3143>
83. Wiedmann T. & Lenzen, M. (2018). *Environmental and social footprints of international trade*. *Nature Geoscience*, 11, 314-321. Prieiga per internetu: https://www.nature.com/articles/s41561-018-0113-9.epdf?author_access_token=n4Bqpj0CeimyyV39F_I92tRgN0jAjWel9jnR3ZoTv0N-EXtWL8Hau9dd2nNmFw01gz0M2IIE7bUAp2l1eCbCeLMKa_pMWarcemwF7SaDCPN6HO0dB7RYlGeelPOruypxzLUUwfmqndR1tb9TwSL9YMw%3D%3D

Borisova A. (2021). *Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos pokyčių analizė (2011 - 2020 M.)* (magistro baigiamasis darbas). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe atlikta Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos 2011 - 2020 m. pokyčių analizė, siekiant nustatyti kas lemia šių šalių tarptautinės prekybos kitimo tendencijas. Pirmojoje darbo dalyje atliekama mokslinės literatūros analizė, išskiriami pagrindiniai veiksniai lemiantys tarptautinės prekybos srautų apimtį, struktūrą bei kryptis. Įvardijami pagrindiniai tarptautinės prekybos reglamentavimo ir reguliavimo ypatumai. Antrojoje darbo dalyje pateikiami būdai, kuriais tiriamojoje dalyje apskaičiuojami Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2011 – 2020 m. tarptautinės prekybos pokyčiai. Trečiojoje darbo dalyje lyginami minėtųjų šalių tarptautinės prekybos rodikliai, analizuojama prekybos struktūra ir apimtys pagal tarptautinėje prekyboje dalyvaujančias prekių grupes ir jų kryptis bei identifikuojamos priežastys lėmusios 2011 – 2020 m. tarptautinės prekybos pokyčius Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. Paskutinėje darbo dalyje pateikiamos išvados.

Pagrindiniai žodžiai: tarptautinė prekyba, prekybos apimtys, prekybos struktūra, Lietuva, Latvija, Estija, pokyčių analizė.

Borisova A. (2021). *Analysis of changes in international trade of Lithuania, Latvia and Estonia (2011–2020)* (Master's thesis). Vilnius: Mykolas Romeris University

ANNOTATION

The analysis of changes in international trade of Lithuania, Latvia and Estonia of 2011–2020 was carried out in this Master's thesis trying to identify what factors determine the changing trends in international trade in these countries. The first part of the thesis deals with the analysis of scientific literature and key factors having an impact on international trading volumes, structure and directions. The main peculiarities of the regulation of international trade are named. Ways in which changes in international trade of Lithuania, Latvia and Estonia in 2011–2020 are calculated in the empirical part are given in the second part of the thesis. International trade indicators of these countries are compared in the third part of the thesis, trading structure and volumes are analysed according to the groups of goods involved in international trade and their directions, as well as reasons which had an impact on changes in international trade of Lithuania, Latvia and Estonia in 2011–2020. Conclusions are provided in the last part of the thesis.

Key words: international trade, trading volumes, trading structure, Lithuania, Latvia, Estonia, analysis of changes.

Borisova A. (2021). *Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos pokyčių analizė (2011 - 2020 M.)* (magistro baigiamasis darbas). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas

SANTRAUKA

Tiek valstybei, tiek jos gyventojams yra svarbus ekonominis valstybės tobulėjimas, kuriam labai didelį poveikį daro tarptautinės prekybos puoselėjimas. Tarptautinė prekyba, tai svarbi ekonominės raidos dalis, kuri sustiprina tarpvalstybinius ryšius. Lietuva, Latvija ir Estija yra palyginti nedidelės šalys, kurių vidiniai išteklių yra riboti, todėl labai priklausomos nuo tarptautinės prekybos prekėmis. Tarptautinė prekyba yra vienas iš rodiklių, padedančių įvertinti šių šalių konkurencingumą, vertinant prekybos apimtį ir ekonominę naudą.

Šiame darbe iškelta pagrindinė problema: kas lemia tarptautinės prekybos pokyčius Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje? Darbo objektas – Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinė prekyba. Darbo tikslas – išanalizuoti tarptautinės prekybos teorinius aspektus bei palyginti tarptautinės prekybos kitimo tendencijas Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje 2011 – 2020 m. Darbo tikslui pasiekti išsikelti šie uždaviniai: išnagrinėti tarptautinės prekybos teorinius aspektus ir atskleisti veiksniai, kurie turi įtakos tarptautinės prekybos struktūrai ir apimčių kitimui; parengti metodologiją tarptautinės prekybos pokyčiams vertinti; palyginti Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos rodiklius 2011 - 2020 m. Darbe taikomi lyginamosios, sisteminės analizės metodai, atliekama mokslinės literatūros, dokumentų ir statistinių duomenų analizė.

Statistinė Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2011 – 2020 m. tarptautinės prekybos rodiklių analizė atskleidžia, kad visose trijose šalyse analizuojamu laikotarpiu prekybos balansas buvo deficitinis. Šalių tarptautinės prekybos rezultatai yra labai priklausomi nuo importo kitimo tendencijų – pastebima labai stipri koreliacija tarp eksporto ir importo pokyčių. Kadangi eksportuojama ir importuojama daugiausia tų pačių grupių prekių, galima teigti, kad didelė dalis jų reeksportuojamos, todėl mažėjant importo apimtims mažėja ir eksporto apimtys ir atvirkščiai. Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos struktūrą ir kryptis veikia išoriniai politiniai veiksniai – ES pasirašius laisvosios prekybos sutartis su trečiosiomis šalimis suaktyvėja prekyba su jomis, o įvedus apribojimus prekybos aktyvumas slopsta. Prekybos kryptims įtaką taip pat daro vietovės veiksnys – didžiausia prekybos dalis vykdoma su geografiškai artimomis šalimis.

Borisova A. (2021). *Analysis of changes in international trade of Lithuania, Latvia and Estonia (2011–2020)* (Master's thesis). Vilnius: Mykolas Romeris University

SUMMARY

Economic development of a country, which is greatly influenced by the promotion of international trade, is equally important to both the country itself and its people. International trade is an important part of economic development which strengthens cross-border relationship. Lithuania, Latvia and Estonia are relatively small countries with limited internal resources and therefore they are highly dependent on international trade in goods. International trade is one of the indicators to assess the competitiveness of these countries, considering trading volumes and economic benefits.

The following key issue is raised in this thesis: what factors influence changes in international trade in Lithuania, Latvia and Estonia? Research object – international trade of Lithuania, Latvia and Estonia. Research aim – to analyse theoretical aspects of international trade and to compare changing trends in international trade in Lithuania, Latvia and Estonia in 2011 - 2020. In order to achieve the aim, the following objectives were set: to analyse theoretical aspects of international trade and to reveal factors influencing changes in trading volumes and structure; to prepare methodology to assess changes in international trade; to compare international trade indicators of Lithuania, Latvia and Estonia of 2011–2020. Methods of comparative and systematic analysis are applied in the thesis, the analysis of scientific literature, document and statistical data is performed.

Statistical analysis of international trade indicators of Lithuania, Latvia and Estonia in 2011 - 2020 reveals that the trade balance was in deficit in all three countries during this period. The results of the countries' international trade are highly dependent on changes in import trends – there is a very strong correlation between changes in exports and imports. Since exports and imports are mainly of the same groups of goods, it can be said, that the majority of them are re-exported, therefore, as import volumes decrease, so do export volumes and vice versa. The structure and directions of international trade of Lithuania, Latvia and Estonia are affected by external political factors – the EU's free trade agreements with third countries increase trade with them, while restrictions reduce trade activity. Trade directions are also influenced by the location factor – most trade is conducted with geographically close countries.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. TARPTAUTINĖS PREKYBOS TEORIJOS

Tarptautinės prekybos teorijos

Teorija		Teoretikai	Teorijos pagrindiniai teiginiai
Merkantelizmas			Tikslas – mokėjimų balanso perviršio pasiekimas (siekiama daugiau eksportuoti nei importuoti). Tautos turtas ir gerovė atsispindi aukso ir sidabro atsargose.
Klasikinės prekybos teorijos	Absoliutaus pranašumo teorija	Smith	Laisvoji prekyba didina visų tautų turtą. Šalys specializuojasi gaminti ir eksportuoti, tai kam turi absoliutų pranašumą išlaidų klausimu (darbo jėga, žaliavos ir kt.).
	Lyginamojo pranašumo teorija	Ricardo Mill	Kiekvienai šaliai reikia specializuotis gaminti tą prekę, kuriai ji turi lyginamąjį pranašumą prieš kitas šalis.
Šiuolaikinės prekybos teorijos		Heckscher ir Ohlin	Šalis rinksis eksportuoti prekes, kurių gamybai reikia intensyviai naudoti santykinai gausų ir pigų faktorių
Naujosios prekybos teorijos	Neo-technologinės prekybos teorijos	Kravis Linder Posner Vernonas	Pabrėžia technologinių naujovių svarbą ir technologinį atotrūkį tarp įmonių ir šalių
	Pramonės vidaus prekybos modeliai	Krugman Norman Lancaster Stiglitz	Prekyba pramonės viduje reiškia prekybą tarp tapačių šalių, kurios eksportuoja ir importuoja panašius, bet diferencijuotus produktus.
	Strateginiai prekybos politikos modeliai	Krugman Brander Spencer	Skiriamas didesnis dėmesys vidaus rinkos apsaugai ir eksporto subsidijoms siekiant didinti eksportą ir nacionalinę gerovę.

Šaltinis: sudaryta pagal A. Patel, 2017, p. 1-14

2 PRIEDAS. KOMBINUOTOJI PREKIŲ NOMENKLATŪRA (KN)

Kombinuotoji prekių nomenklatūra (KN)

KN kategorija 2-ju ženklų lygiu	Kategorijos pavadinimas
I skyrius. Gyvi gyvūnai; gyvūninės kilmės produktai	
01	Gyvi gyvūnai
02	Mėsa ir valgomieji mėsos subproduktai
03	Žuvis ir vėžiagyviai, moliuskai ir kiti vandens bestuburiai
04	Pienas ir pieno produktai; paukščių kiaušiniai; natūralus medus; gyvūninės kilmės maisto produktai, nenurodyti kitoje vietoje
05	Gyvūninės kilmės produktai, nenurodyti kitoje vietoje
II skyrius. Augaliniai produktai	
06	Augantys medžiai ir kiti augalai; svogūnėliai, šaknys ir kitos panašios augalų dalys; skintos gėlės ir dekoratyviniai žalumynai
07	Valgomosios daržovės ir kai kurie šakniavaisiai bei gumbavaisiai
08	Valgomieji vaisiai ir riešutai; citrusų vaisių arba melionų žievelės ir luobos
09	Kava, arbata, matė ir prieskoniai
10	Javai
11	Malybos produkcija; salyklas; krakmolai; inulinas; kviečių glitimas
12	Aliejinių kultūrų sėklos ir vaisiai; įvairūs grūdai, sėklos ir vaisiai; augalai, naudojami pramonėje ir medicinoje; šiaudai ir pašarai
13	Šelakas; lipai, dervos ir kiti augalų syvai bei ekstraktai
14	Augalinės pynimo medžiagos; augaliniai produktai, nenurodyti kitoje vietoje
III skyrius. Gyvūniniai arba augaliniai riebalai ir aliejus bei jų skilimo produktai; paruošti valgomieji riebalai; gyvūninis arba augalinis vaškas	
15	Gyvūniniai arba augaliniai riebalai ir aliejus bei jų skilimo produktai; paruošti maistiniai riebalai; gyvūninis arba augalinis vaškas
IV skyrius. Paruošti maisto produktai; nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas; tabakas ir perdirbti tabako pakaitalai	
16	Gaminiai iš mėsos, žuvies arba vėžiagyvių, moliuskų arba kitų vandens bestuburių
17	Cukrus ir konditerijos gaminiai iš cukraus
18	Kakava ir gaminiai iš kakavos
19	Gaminiai iš javų, miltų, krakmolo arba pieno; miltiniai konditerijos gaminiai
20	Produktai iš daržovių, vaisių, riešutų arba kitų augalų dalių
21	Įvairūs maisto produktai
22	Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas
23	Maisto pramonės liekanos ir atliekos; paruošti pašarai gyvūnams
24	Tabakas ir perdirbti tabako pakaitalai
V skyrius. Mineraliniai produktai	
25	Druska; siera; žemės ir akmenys; tinkavimo medžiagos, kalkės ir cementas
26	Rūdės, šlakai ir pelenai
27	Mineralinis kuras, mineralinės alyvos ir jų distiliavimo produktai; bituminės medžiagos; mineraliniai vašakai
VI skyrius. Chemijos pramonės ir jai giminingų pramonės šakų produkcija	
28	Neorganiniai chemikalai; organiniai arba neorganiniai tauriųjų metalų, retųjų žemių metalų, radioaktyviųjų elementų arba izotopų junginiai
29	Organiniai chemijos produktai
30	Farmacijos produktai
31	Trašos
32	Rauginimo arba dažymo ekstraktai; taninai ir jų dariniai; dažikliai, pigmentai ir kitos dažiosios medžiagos; dažai ir lakai; glaistai ir kitos mastikos; rašalai.
33	Eteriniai aliejai ir kvapieji dervų ekstraktai (rezinoidai); parfumerijos, kosmetikos ir tualetiniai preparatai
34	Muilas, organinės paviršinio aktyvumo medžiagos, skalbikliai, tepimo priemonės, dirbtiniai vašakai, paruošti vašakai, blizginimo arba šveitimo priemonės, žvakės ir panašūs dirbiniai, modeliavimo pastos, stomatologiniai vašakai, taip pat stomatologijos preparatai, daugiausia iš gipso

lentelės tęsinys kitame puslapyje

KN kategorija 2-ju ženklų lygiu	Kategorijos pavadinimas
35	Albuminės medžiagos; modifikuoti krakmolai; klijai; fermentai (enzimai)
36	Sprogmėnys; pirotechnikos produktai; degtukai; piroforiniai lydiniai; tam tikros degiosios medžiagos
37	Fotografijos ir kinematografijos prekės
38	Įvairūs chemijos produktai
VII skyrius. Plastikai ir jų gaminiai; kaučiukas ir jo gaminiai	
39	Plastikai ir jų dirbiniai
40	Kaučiukas ir jo dirbiniai
VIII skyrius. Žalios (neišdirbtos) odos, išdirbta oda, kailiai ir jų dirbiniai; pakinktai ir balnai; kelionės reikmenys, rankinės ir panašūs daiktai; dirbiniai iš gyvūnų žarnų (išskyrus šilkaverpių žarnas)	
41	Žaliaminės odos (išskyrus kailius) ir išdirbta oda
42	Odos dirbiniai; pakinktai ir balnai; kelionės reikmenys, rankinės ir panašūs daiktai; dirbiniai iš gyvūnų žarnų (išskyrus šilkaverpių žarnas)
43	Kailiai ir dirbtiniai kailiai; jų dirbiniai
IX skyrius. Mediena ir medienos gaminiai; medžio anglys; kamštiena ir kamštienos dirbiniai; dirbiniai iš šiaudų, esparto arba iš kitų pynimo medžiagų; pintinės ir kiti pinti dirbiniai	
44	Mediena ir medienos dirbiniai; medžio anglys
45	Kamštiena ir kamštienos dirbiniai
46	Dirbiniai iš šiaudų, esparto arba iš kitų pynimo medžiagų; pintinės ir kiti dirbiniai iš vytelių
X skyrius. Medienos arba kitų pluoštinių celiuliozinių medžiagų plaušiena; perdirbti skirtas popierius arba kartonas (atliekos ir liekanos); popierius ir kartonas bei jų gaminiai	
47	Medienos arba kitų pluoštinių celiuliozinių medžiagų masė; popieriaus arba kartono atliekos ir liekanos
48	Popierius ir kartonas; popieriaus masės, popieriaus arba kartono dirbiniai
49	Spausdintos knygos, laikraščiai, reprodukcijos ir kiti poligrafijos pramonės dirbiniai; rankraščiai, mašinarraščiai ir brėžiniai
XI skyrius. Tekstilės medžiagos ir tekstilės dirbiniai	
50	Šilkas
51	Vilna, švelniavilnių arba šiurkščiavilnių gyvūnų plaukai; ašutų verpalai ir audiniai
52	Medvilnė
53	Kiti augaliniai tekstilės pluoštai; popieriaus verpalai ir popieriaus verpalų audiniai
54	Cheminiai elementarieji siūlai (gijos)
55	Cheminiai štapelio pluoštai
56	Vata, veltinys ir neaustinės medžiagos; specialieji verpalai; virvės, virvelės, lynai ir trosai bei jų dirbiniai
57	Kilimai ir kitos tekstilinės grindų dangos
58	Specialieji audiniai; siūtiniai (taftingo) tekstilės audiniai; nėriniai; gobelenai; apsiuvai; siuvinėjimai
59	Įmirkyti, apraukti, padengti arba laminuoti tekstilės audiniai; tekstilės dirbiniai naudojami pramonėje
60	Megztinės arba nertinės medžiagos
61	Megzti arba nerti drabužiai ir jų priedai
62	Drabužiai ir jų priedai, išskyrus megztus ir nertus
63	Kiti gatavi tekstilės dirbiniai; rinkiniai; dėvėti drabužiai ir dėvėti tekstilės dirbiniai; skudurai
XII skyrius. Avalynė, galvos apdangalai, skėčiai, skėčiai nuo saulės, lazdos, lazdos-sėdynės, vytiniai, botagai ir jų dalys; paruoštos naudoti plunksnos ir jų dirbiniai; dirbtinės gėlės; dirbiniai iš žmonių plaukų	
64	Avalynė, getrai ir panašūs dirbiniai; tokių dirbinių dalys
65	Galvos apdangalai ir jų dalys
66	Skėčiai, skėčiai nuo saulės, lazdos, lazdos-sėdynės, vytiniai, botagai ir jų dalys
67	Paruoštos naudoti plunksnos ir pūkai bei dirbiniai iš plunksnų arba pūkų; dirbtinės gėlės; dirbiniai iš žmonių plaukų
XIII skyrius. Dirbiniai iš akmens, gipso, cemento, asbesto, žėručio arba panašių medžiagų; keramikos dirbiniai; stiklas ir stiklo dirbiniai	
68	Dirbiniai iš akmens, gipso, cemento, asbesto, žėručio arba panašių medžiagų
69	Keramikos dirbiniai
70	Stiklas ir stiklo dirbiniai
XIV skyrius. Gamtiniai arba dirbtiniu būdu išauginti perlai, brangakmeniai arba pusbrangiai akmenys, taurieji metalai, metalai, plakiruoti tauriuoju metalu, bei jų dirbiniai; dirbtinė bižuterija; monetos	

KN kategorija 2-ju ženklų lygiu	Kategorijos pavadinimas
71	Gamtiniai arba dirbtiniu būdu išauginti perlai, brangakmeniai arba pusbrangiai akmenys, taurieji metalai, metalai, plakiruoti tauriuoju metalu, bei jų dirbiniai; dirbtinė bižuterija; monetos
XV skyrius. Netaurieji metalai ir netauriųjų metalų gaminiai	
72	Geležis ir plienas (juodieji metalai)
73	Dirbiniai iš geležies arba iš plieno (iš juodųjų metalų)
74	Varis ir vario dirbiniai
75	Nikelis ir nikelio dirbiniai
76	Aliuminis ir aliuminio dirbiniai
78	Švinas ir švino dirbiniai
79	Cinkas ir cinko dirbiniai
80	Alavas ir alavo dirbiniai
81	Kiti netaurieji metalai; kermetai; dirbiniai iš šių medžiagų
82	Įrankiai, padargai, peiliai, šaukštai ir šakutės iš netauriųjų metalų; jų dalys iš netauriųjų metalų
83	Įvairūs dirbiniai iš netauriųjų metalų
XVI skyrius. Mašinos ir mechaniniai įrenginiai; elektros įranga; jų dalys; garso įrašymo ir atkūrimo aparatai, televizijos vaizdo ir garso įrašymo ir atkūrimo aparatai, šių gaminių dalys ir reikmenys	
84	Branduoliniai reaktoriai, katilai (boileriai), mašinos ir mechaniniai įrenginiai; jų dalys
85	Elektros mašinos ir įranga bei jų dalys; garso įrašymo ir atkūrimo aparatai, televizijos vaizdo ir garso įrašymo ir atkūrimo aparatai, šių gaminių dalys ir reikmenys
XVII skyrius. Antžeminio, oro, vandens transporto priemonės ir pagalbinė transporto įranga	
86	Geležinkelio arba tramvajaus lokomotyvai, riedmenys ir jų dalys; geležinkelių arba tramvajų bėgių įrenginiai ir įtaisai bei jų dalys; visų rūšių mechaninė (įskaitant elektromechaninę) eismo signalizacijos įranga
87	Antžeminio transporto priemonės, išskyrus geležinkelio ir tramvajaus riedmenis; jų dalys ir reikmenys
88	Orlaiviai, erdvėlaiviai ir jų dalys
89	Laivai, valtys ir plaukiojantieji įrenginiai
XVIII skyrius. Optikos, fotografijos, kinematografijos, matavimo, tikrinimo, tikslieji, medicinos arba chirurgijos prietaisai ir aparatai; laikrodžiai; muzikos instrumentai; jų dalys ir reikmenys	
90	Optikos, fotografijos, kinematografijos, matavimo, tikrinimo, tikslieji, medicinos arba chirurgijos prietaisai ir aparatai; jų dalys ir reikmenys
91	Laikrodžiai ir jų dalys
92	Muzikos instrumentai; šių dirbinių dalys ir reikmenys
XIX skyrius. Ginklai ir šaudmenys; jų dalys ir reikmenys	
93	Ginklai ir šaudmenys; jų dalys ir reikmenys
XX skyrius. Įvairūs pramonės dirbiniai	
94	Baldai; patalynės reikmenys, čiužiniai, čiužinių karkasai, dekoratyvinės pagalvėlės ir panašūs kimštiniai baldų reikmenys; šviestuvai ir apšvietimo įranga, nenurodyti kitoje vietoje; šviečiantieji ženklai, šviečiančiosios iškabos ir panašūs dirbiniai; surenkamieji statiniai
95	Žaislai, žaidimai ir sporto reikmenys; jų dalys ir reikmenys
96	Įvairūs pramonės dirbiniai
XXI skyrius. Meno kūriniai, kolekcionavimo objektai ir antikvariniai daiktai	
97	Meno kūriniai, kolekcionavimo objektai ir antikvariniai daiktai
XXII skyrius. Kiti produktai	
98	Sukomplektuotos pramonės įmonės
99	Specialieji kombinuotosios nomenklatūros kodai

Šaltinis: pagal Komisijos įgyvendinimo reglamentą (ES) 2019/1776

3 PRIEDAS. NETARIFINĖS TARPTAUTINĖS PREKYBOS REGULIAVIMO PRIEMONĖS

Netarifinės tarptautinės prekybos prekėmis reguliavimo priemonės

Taikymo sritis	Skirstymas	Skyrius	Skyriaus pavadinimas	Skyriuje pateikiamų netarifinių priemonių apibūdinimas
Importas	Techninės priemonės	A	Sanitarinės ir fitosanitarinės priemonės	Aptariamoms sanitarinėms ir fitosanitarinėms priemonėms. Aprašomos tokios priemonės kaip ribojančios medžiagas, užtikrinančios maisto saugą ir užkertančios kelią plisti ligoms ar kenkėjams. Atitikties įvertinimo priemonės: sertifikavimas, bandymai ir tikrinimas bei karantinas
		B	Techninės prekybos kliūtys	Aprašomos priemonės, susijusios su produkto savybėmis, tokiomis kaip techninės specifikacijos ir kokybės reikalavimai; susiję procesai ir gamybos metodai. Taip pat tokios priemonės kaip ženklavimas etiketėmis ir pakuotės, susijusios su aplinkos apsauga, vartotojų sauga ir nacionaliniu saugumu. Atitikties įvertinimo priemonės: sertifikavimas, bandymai ir tikrinimai
		C	Tikrinimas prieš išsiunčiant ir kiti formalumai	Klasifikuojamos priemonės, susijusios su patikrinimais prieš pakraunant prekes ir atliekant kitus muitinės formalumus.
	Netechninės priemonės	D	Neapibrėžtos prekybos apsaugos priemonės	Priemonės, įgyvendintos siekiant neutralizuoti neigiamą importo poveikį importuojančios šalies rinkoje, įskaitant priemones, skirtas kovoti su nesąžininga užsienio prekybos praktika. Tai apima antidempingo, kompensacines ir apsaugos priemones.
		E	Neautomatinis importo licencijavimas, kvotos, draudimai, kiekio kontrolės priemonės ir kiti apribojimai	Šis skyrius apima licencijavimą, kvotas ir kitas kiekio kontrolės priemones, įskaitant tarifines kvotas.
		F	Kainų kontrolės priemonės, įskaitant papildomus mokesčius ir rinkliavas	Išvardijamos kainų kontrolės priemonės, kurios įgyvendinamos importuotų prekių kainoms kontroliuoti ar paveikti.
		G	Finansinės priemonės	Aprašomos priemonės, ribojančios importą, pavyzdžiui, kai reguliuojama prieiga prie užsienio valiutos ir jos kaina. Taip pat apima priemones, nustatančias mokėjimo sąlygų apribojimus.
		H	Priemonės, turinčios įtakos konkurencijai	Įtrauktos priemonės, turinčios įtakos konkurencijai- lengvatos ar privilegijos vienai ar daugiau ribotų ūkio subjektų grupių.
		I	Su prekyba susijusios investavimo priemonės	Grupuojamos priemonės, kurios riboja investicijas
		J	Paskirstymo apribojimai	Aprašomos ribojančios priemonės susijusios su importuotų produktų vidaus paskirstymu.
		K	Po pardavimo paslaugų apribojimai	Nagrinėjami po pardavimo vykdomų papildomų paslaugų apribojimai.
		L	Subsidijos ir kitos paramos formos	Pateikiamos priemonės, susijusios su subsidijomis, turinčiomis įtakos prekybai.
		M	Vyriausybinių pirkimų apribojimai	Aprašomi apribojimai, kurie gali būti taikomi bandant parduoti savo produktus užsienio vyriausybei.
		N	Intelektinė nuosavybė	Intelektinės nuosavybės priemonių ir teisių apribojimai.
		O	Kilmės taisyklės	Sugrupuotos priemonės, ribojančios produktų ar jų žaliavų kilmę.
Eksportas	Taikomos eksportui	P	Su eksportu susijusios priemonės	Grupuojamos priemonės, kurias taiko šalis eksportuoja - eksporto mokesčiai, eksporto kvotas ir eksporto draudimai.

Šaltinis: sudaryta pagal United nations conference on trade and development (2019) pateiktus duomenis.

4 PRIEDAS. LIETUVOS, LATVIJOS IR ESTIJOS MUITINIŲ ĮSTATYMAI

Lietuvos, Latvijos ir Estijos nacionalinės muitinės bei jų įstatymai

Šalys	Muitinė	Muitinės įstatymas	Muitinės įstatymo sudėtis
Lietuva	Lietuvos Respublikos muitinė (https://lrmutine.lt)	Muitinės įstatymas (galiojanti redakcija 2019.11.01 – 2021.06.30) (https://e-seimas.lrs.lt/portal/legislation/actDetail?asr=S.232350)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bendrosios nuostatos; 2. Muitinės veikla; 3. Muitinės sistema; 4. Muitinės pareigūnai; 5. Muitinės pareigūnų teisinė apsauga; 6. Prievartos naudojimas; 7. Asmenų teisės ir pareigos, susijusios su muitinės įgyvendinamų teisės aktų taikymu; 8. Muitinės įstaigų sprendimai ir skundai, jų pateikimas, nagrinėjimas; 9. Veiksniai, kuriais remiamasi taikant muitinės administruojamus mokesčius ir kitas su prekyba prekėmis susijusias priemones; 10. Atleidimas nuo maitų, skola muitinei ir garantijos; 11. Prekių įvežimas į sąjungos muitų teritoriją ir išvežimas iš jos per Lietuvos Respubliką bei laikinasis saugojimas; 12. Prekių muitinis tikrinimas ir įforminimas. Muitinės procedūros; 13. Baigiamosios nuostatos.
Latvija	Valsts ienemumu dienests (https://www.vid.gov.lv/lv)	Muitinės įstatymas (galiojanti redakcija 2020.09.01 – 2021.06.30) (https://likumi.lv/ta/id/283024-muitas-likums)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Įstatyme vartojamos sąvokos; 2. Įstatymo tikslas; 3. Muitinės įstaiga, muitinės kodas ir muitinės pareigūnas; 4. Muitinės emblema; 5. Muitinės bylų valdymas; 6. Ministrų kabineto kompetencija muitinės klausimais; 7. Muitinės sumos nustatymas; 8. Atleidimas nuo pranešimo apie skolą muitinei; 9. Pavėluoto maito mokesčio apskaičiavimas ir surinkimas; 10. Kredito likučio koregavimas sumokant maitą; 11. Atvejai, kai Valstybinė pajamų tarnyba priima sprendimą, kad skolininkui nebūtų padaryta nepataisoma žala; 12. Nepreferenciniai kilmės sertifikatai; 13. Dokumentų pateikimas muitinės įstaigai; 14. Muitinės kontrolė; 15. Asmens paieška; 16. Asmens apklausa; 17. Asmens apžiūros tvarka; 18. Asmens apžiūros protokolas; 19. Muitinės formalumų užbaigimas atlikus kitos nacionalinės reguliavimo institucijos kontrolę; 20. Prekių tvarkymas ypatingais atvejais; 21. Paslaugų teikimas muitinės kontrolės punktuose; 22. TIR procedūra ir garantijų asociacija;

Šalys	Muitinė	Muitinės įstatymas	Muitinės įstatymo sudėtis
			<p>23. TIR procedūros supaprastinimas - įgaliotas siuntėjas atliekant TIR procedūrą;</p> <p>24. Neapmokestinama parduotuvė;</p> <p>25. Leidimai, pažymėjimai, įgaliojimai, statusai ir patvirtinimai muitinei įforminti;</p> <p>26. Garantija skolai muitinei užtikrinti;</p> <p>27. Lėšų, įmokėtų į Valstybinių pajamų tarnyboje deponuotų lėšų apskaitos sąskaitą, administravimas;</p> <p>28. Sąlyga sunkiems, pasikartojantiems ir nedideliems muitų ar mokesčių taisyklių pažeidimams ir jų taikymui muitinės srityje;</p> <p>29. Administraciniai pažeidimai muitinės srityje;</p> <p>30. Kompetencija administracinių teisės pažeidimų bylose;</p> <p>Pereinamojo laikotarpio nuostatos;</p>
Estija	<p>Maksu – Ja Tolliamet</p> <p>(https://www.emta.ee/et)</p>	<p>Muitinės įstatymas (galiojanti redakcija 2021.01.01 – 2021.06.30)</p> <p>(https://www.riigiteataja.ee/akt/116062017001?leiaKehtiv)</p>	<p>1. Bendrieji reikalavimai;</p> <p>2. Duomenų gavimas rizikos vertinimui;</p> <p>3. Stebėjimas, slaptas bendradarbiavimas ir ryšių bendrovės tyrimas;</p> <p>4. Duomenų bazės ir asmens duomenų tvarkymas;</p> <p>5. Atstovavimas;</p> <p>6. Estijos muitų tarifas ir prekių kilmė;</p> <p>7. Prekių įvežimo į muitų teritoriją ir iš jos bei prekių deklaravimo procedūros;</p> <p>8. Deklaracijos tikrinimas;</p> <p>9. Specialios procedūros;</p> <p>10. Muitinės nuolaidos ir muitinės formalumų supaprastinimas;</p> <p>11. Specialios nuostatos, susijusios su krovinio vežimu keliais</p> <p>12. Valstybinė priežiūra;</p> <p>13. Atsakomybė už muitų teisės aktų pažeidimus;</p> <p>14. Valstybės nuosavybės perdavimas, prekių perdavimas ir sunaikinimas;</p> <p>15. Įgyvendinimo nuostatos.</p>

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos nacionalinių muitinių pateiktais duomenimis

5 PRIEDAS. LIETUVOS TARPTAUTINĖS PREKYBOS RODIKLIŲ DINAMIKA

Lietuvos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika 2011 – 2020 m.

Metai	Rezultatas, mln. Eur	Absoliutus pokytis, mln. Eur		Kitimo tempas, kartais		Kitimo tempas, proc.		Pokyčio tempas, kartais		Pokyčio tempas, proc.	
		Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis
Eksporto pokyčiai											
2011	20150,8	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
2012	23047,4	2896,6	2896,5	1,14	1,14	114,4	114,4	0,14	0,14	14,4	14,4
2013	24544,6	4393,8	1497,2	1,22	1,06	121,8	106,5	0,22	0,06	21,8	6,5
2014	24361,3	4210,5	-183,3	1,21	0,99	120,9	99,3	0,21	-0,01	20,9	-0,7
2015	22903,9	2753,1	-1457,4	1,14	0,94	113,7	94,0	0,14	-0,06	13,7	-6,0
2016	22607,0	2456,2	-296,9	1,12	0,99	112,2	98,7	0,12	-0,01	12,2	-1,3
2017	26410,5	6259,7	3803,5	1,31	1,17	131,1	116,8	0,31	0,17	31,1	16,8
2018	28271,0	8120,2	1860,5	1,40	1,07	140,3	107,0	0,40	0,07	40,3	7,0
2019	29623,5	9472,7	1352,4	1,47	1,05	147,0	104,8	0,47	0,05	47,0	4,8
2020	28616,4	8465,6	-1007,1	1,42	0,97	142,0	96,6	0,42	-0,03	42,0	-3,4
Importo pokyčiai											
2011	22825,6	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
2012	24879,0	2053,4	2053,4	1,09	1,09	109,0	109,0	0,09	0,09	9,0	9,0
2013	26207,7	3382,1	1328,7	1,15	1,05	114,8	105,3	0,15	0,05	14,8	5,3
2014	25889,5	3063,9	-318,2	1,13	0,99	113,4	98,8	0,13	-0,01	13,4	-1,2
2015	25399,5	2573,9	-490,0	1,11	0,98	111,3	98,1	0,11	-0,02	11,3	-1,9
2016	24737,3	1911,7	-662,2	1,08	0,97	108,4	97,4	0,08	-0,03	8,4	-2,6
2017	28516,2	5690,6	3778,9	1,25	1,15	124,9	115,3	0,25	0,15	24,9	15,3
2018	30942,6	8117,0	2426,5	1,36	1,09	135,6	108,5	0,36	0,09	35,6	8,5
2019	31949,1	9123,5	1006,5	1,40	1,03	140,0	103,3	0,40	0,03	40,0	3,3
2020	28969,9	6144,3	-2979,2	1,27	0,91	126,9	90,7	0,27	-0,09	26,9	-9,3
Prekybos balanso pokyčiai											
2011	-2674,8	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
2012	-1831,6	843,2	843,1	0,68	0,68	68,5	68,5	-0,32	-0,32	-31,5	-31,5
2013	-1663,1	1011,7	168,6	0,62	0,91	62,2	90,8	-0,38	-0,09	-37,8	-9,2
2014	-1528,1	1146,7	134,9	0,57	0,92	57,1	91,9	-0,43	-0,08	-42,9	-8,1
2015	-2495,6	179,2	-967,4	0,93	1,63	93,3	163,3	-0,07	0,63	-6,7	63,3
2016	-2130,3	544,5	365,3	0,80	0,85	79,6	85,4	-0,20	-0,15	-20,4	-14,6
2017	-2105,7	569,1	24,6	0,79	0,99	78,7	98,8	-0,21	-0,01	-21,3	-1,2
2018	-2671,6	3,2	-565,9	1,00	1,27	99,9	126,9	0,00	0,27	-0,1	26,9
2019	-2325,6	349,2	346,0	0,87	0,87	86,9	87,0	-0,13	-0,13	-13,1	-13,0
2020	-353,5	2321,3	1972,1	0,13	0,15	13,2	15,2	-0,87	-0,85	-86,8	-84,8

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

6 PRIEDAS. LATVIJOS TARPTAUTINĒS PREKYBOS RODIKLIŲ DINAMIKA

Latvijas tarptautinās prekybos rodikliu dinamika 2011 – 2020 m.

Metai	Rezultatas, mln. Eur	Absolutus pokytis, mln. Eur		Kitimo tempas, kartais		Kitimo tempas, proc.		Pokyčio tempas, kartais		Pokyčio tempas, proc.	
		Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis
Eksporto pokyčiai											
2011	8535,1	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
2012	9871,1	1336,0	1335,9	1,16	1,16	115,7	115,7	0,16	0,16	15,7	15,7
2013	10021,3	1486,2	150,2	1,17	1,02	117,4	101,5	0,17	0,02	17,4	1,5
2014	10386,3	1851,2	365,0	1,22	1,04	121,7	103,6	0,22	0,04	21,7	3,6
2015	10504,6	1969,5	118,3	1,23	1,01	123,1	101,1	0,23	0,01	23,1	1,1
2016	10490,0	1954,9	-14,5	1,23	1,00	122,9	99,9	0,23	0,00	22,9	-0,1
2017	11647,3	3112,2	1157,3	1,36	1,11	136,5	111,0	0,36	0,11	36,5	11,0
2018	12773,4	4238,3	1126,1	1,50	1,10	149,7	109,7	0,50	0,10	49,7	9,7
2019	12965,6	4430,5	192,2	1,52	1,02	151,9	101,5	0,52	0,02	51,9	1,5
2020	13189,6	4654,5	224,0	1,55	1,02	154,5	101,7	0,55	0,02	54,5	1,7
Importo pokyčiai											
2011	10983,3	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
2012	12512,3	1529,0	1529,0	1,14	1,14	113,9	113,9	0,14	0,14	13,9	13,9
2013	12635,1	1651,8	122,9	1,15	1,01	115,0	101,0	0,15	0,01	15,0	1,0
2014	12909,0	1925,7	273,9	1,18	1,02	117,5	102,2	0,18	0,02	17,5	2,2
2015	12710,1	1726,8	-198,9	1,16	0,98	115,7	98,5	0,16	-0,02	15,7	-1,5
2016	12416,6	1433,3	-293,6	1,13	0,98	113,0	97,7	0,13	-0,02	13,0	-2,3
2017	14176,7	3193,4	1760,1	1,29	1,14	129,1	114,2	0,29	0,14	29,1	14,2
2018	15792,9	4809,6	1616,1	1,44	1,11	143,8	111,4	0,44	0,11	43,8	11,4
2019	15913,6	4930,3	120,7	1,45	1,01	144,9	100,8	0,45	0,01	44,9	0,8
2020	15077,0	4093,7	-836,6	1,37	0,95	137,3	94,7	0,37	-0,05	37,3	-5,3
Prekybos balanso pokyčiai											
2011	-2448,2	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
2012	-2641,2	-193,0	-193,1	1,08	1,08	107,9	107,9	0,08	0,08	7,9	7,9
2013	-2613,8	-165,6	27,4	1,07	0,99	106,8	99,0	0,07	-0,01	6,8	-1,0
2014	-2522,7	-74,5	91,1	1,03	0,97	103,0	96,5	0,03	-0,03	3,0	-3,5
2015	-2205,6	242,6	317,1	0,90	0,87	90,1	87,4	-0,10	-0,13	-9,9	-12,6
2016	-1926,5	521,7	279,0	0,79	0,87	78,7	87,3	-0,21	-0,13	-21,3	-12,7
2017	-2529,4	-81,2	-602,9	1,03	1,31	103,3	131,3	0,03	0,31	3,3	31,3
2018	-3019,5	-571,3	-490,0	1,23	1,19	123,3	119,4	0,23	0,19	23,3	19,4
2019	-2948,0	-499,8	71,5	1,20	0,98	120,4	97,6	0,20	-0,02	20,4	-2,4
2020	-1887,4	560,8	1060,6	0,77	0,64	77,1	64,0	-0,23	-0,36	-22,9	-36,0

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

7 PRIEDAS. ESTIJOS TARPTAUTINĖS PREKYBOS RODIKLIŲ DINAMIKA

Estijos tarptautinės prekybos rodiklių dinamika 2011 – 2020 m.

Metai	Rezultatas, mln. Eur	Absoliutus pokytis, mln. Eur		Kitimo tempas, kartais		Kitimo tempas, proc.		Pokyčio tempas, kartais		Pokyčio tempas, proc.	
		Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis
Eksporto pokyčiai											
2011	12003,4	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
2012	12521,1	517,7	517,8	1,04	1,04	104,3	104,3	0,04	0,04	4,3	4,3
2013	12288,2	284,8	-233,0	1,02	0,98	102,4	98,1	0,02	-0,02	2,4	-1,9
2014	12006,0	2,6	-282,1	1,00	0,98	100,0	97,7	0,00	-0,02	0,0	-2,3
2015	11575,3	-428,1	-430,7	0,96	0,96	96,4	96,4	-0,04	-0,04	-3,6	-3,6
2016	11896,9	-106,5	321,6	0,99	1,03	99,1	102,8	-0,01	0,03	-0,9	2,8
2017	12877,6	874,2	980,7	1,07	1,08	107,3	108,2	0,07	0,08	7,3	8,2
2018	14422,4	2419,0	1544,7	1,20	1,12	120,2	112,0	0,20	0,12	20,2	12,0
2019	14391,6	2388,2	-30,8	1,20	1,00	119,9	99,8	0,20	0,00	19,9	-0,2
2020	14304,4	2301,0	-87,2	1,19	0,99	119,2	99,4	0,19	-0,01	19,2	-0,6
Importo pokyčiai											
2011	12726,8	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
2012	14096,5	1369,7	1369,7	1,11	1,11	110,8	110,8	0,11	0,11	10,8	10,8
2013	13902,5	1175,7	-194,0	1,09	0,99	109,2	98,6	0,09	-0,01	9,2	-1,4
2014	13788,1	1061,3	-114,4	1,08	0,99	108,3	99,2	0,08	-0,01	8,3	-0,8
2015	13096,7	369,9	-691,4	1,03	0,95	102,9	95,0	0,03	-0,05	2,9	-5,0
2016	13514,8	788,0	418,2	1,06	1,03	106,2	103,2	0,06	0,03	6,2	3,2
2017	14770,7	2043,9	1255,9	1,16	1,09	116,1	109,3	0,16	0,09	16,1	9,3
2018	16217,4	3490,6	1446,7	1,27	1,10	127,4	109,8	0,27	0,10	27,4	9,8
2019	16099,4	3372,6	-118,0	1,26	0,99	126,5	99,3	0,26	-0,01	26,5	-0,7
2020	15149,1	2422,3	-950,3	1,19	0,94	119,0	94,1	0,19	-0,06	19,0	-5,9
Prekybos balanso pokyčiai											
2011	-723,5	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
2012	-1575,4	-851,9	-851,9	2,18	2,18	217,7	217,8	1,18	1,18	117,7	117,8
2013	-1614,4	-890,9	-39,0	2,23	1,02	223,1	102,5	1,23	0,02	123,1	2,5
2014	-1782,0	-1058,5	-167,7	2,46	1,10	246,3	110,4	1,46	0,10	146,3	10,4
2015	-1521,4	-797,9	260,7	2,10	0,85	210,3	85,4	1,10	-0,15	110,3	-14,6
2016	-1617,9	-894,4	-96,5	2,24	1,06	223,6	106,3	1,24	0,06	123,6	6,3
2017	-1893,1	-1169,6	-275,2	2,62	1,17	261,7	117,0	1,62	0,17	161,7	17,0
2018	-1795,0	-1071,5	98,1	2,48	0,95	248,1	94,8	1,48	-0,05	148,1	-5,2
2019	-1707,8	-984,3	87,2	2,36	0,95	236,0	95,1	1,36	-0,05	136,0	-4,9
2020	-844,7	-121,2	863,2	1,17	0,49	116,7	49,5	0,17	-0,51	16,7	-50,5

Saltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

8 PRIEDAS. LIETUVOS EKSPORTO STRUKTŪRA

Lietuvos eksporto struktūra 2011 – 2020 m., mln. Eur

KN skyrius	Metai										Iš viso 2011 – 2020 m.	Dalis eksporte, proc.
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
I	971,2	1062,9	1161,2	1213,6	1085,7	1125,2	1315,3	1312,4	1401,9	1312,6	11962,1	4,8
II	1156,1	1738,8	1868,8	1693,3	1727,6	1458,3	1491,4	1291,9	1683,9	2061,7	16171,9	6,5
III	37,6	48,9	56,4	82,0	99,5	112,7	97,5	79,3	83,1	93,7	790,8	0,3
IV	1174,4	1389,4	1609,4	1655,5	1562,3	1689,3	1915,9	2222,9	2252,5	2572,4	18043,9	7,2
V	5144,2	5690,4	5730,0	4339,8	3782,6	3158,3	3875,4	4189,2	3942,7	2052,0	41904,6	16,7
VI	1846,1	2038,3	1989,2	2228,5	2485,1	2469,2	2665,8	3018,7	3271,1	3926,1	25938,1	10,4
VII	1249,6	1386,5	1490,3	1508,0	1411,1	1491,3	1707,1	1893,6	1934,6	1790,4	15862,5	6,3
VIII	89,4	113,6	159,0	135,9	138,5	107,9	123,6	115,4	103,4	71,6	1158,3	0,5
IX	673,3	694,8	799,0	861,1	871,2	906,9	963,9	1096,0	1099,6	1075,2	9041,0	3,6
X	362,8	405,8	411,1	413,5	370,5	374,3	400,4	434,3	441,3	437,6	4051,5	1,6
XI	1063,2	1088,0	1228,1	1317,2	1183,4	1220,3	1296,7	1337,9	1321,3	1230,7	12286,8	4,9
XII	35,8	56,2	131,3	127,2	80,8	75,7	94,7	103,9	105,5	89,5	900,7	0,4
XIII	166,7	218,3	259,3	265,2	249,6	273,0	326,4	357,2	369,0	333,3	2818,0	1,1
XIV	79,2	93,5	79,5	77,3	73,3	77,8	109,1	114,3	182,9	223,9	1110,9	0,4
XV	945,5	1059,1	1117,0	1148,6	1119,3	1175,1	1537,1	1735,7	1699,5	1789,2	13326,2	5,3
XVI	2089,5	2624,2	2922,3	3763,4	3396,3	3311,8	4164,3	4306,8	4500,6	4452,7	35531,7	14,2
XVII	1546,3	1489,7	1518,4	1247,0	903,7	1005,3	1375,5	1420,9	1742,1	1568,3	13817,2	5,5
XVIII	326,8	408,4	438,6	513,7	534,4	586,3	692,1	769,0	875,2	958,9	6103,4	2,4
XIX	6,5	8,1	8,7	4,4	6,6	11,4	44,4	11,3	9,1	13,2	123,8	0,0
XX	1132,7	1364,8	1502,7	1713,1	1765,1	1899,0	2107,8	2320,9	2466,9	2483,1	18756,1	7,5
XXI	0,6	0,6	1,3	0,7	1,3	4,4	3,6	3,9	1,8	2,4	20,6	0,0
XXII	53,5	66,9	62,9	52,4	56,1	73,3	102,3	135,4	135,5	78,0	816,5	0,3
Iš viso:	20150,8	23047,4	24544,6	24361,3	22903,9	22607,0	26410,5	28271,0	29623,5	28616,4	250536,5	100,0

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

9 PRIEDAS. LATVIJOS EKSPORTO STRUKTŪRA

Latvijas eksporto struktūra 2011 – 2020 m., mln. Eur

KN skyrius	Metai										Iš viso 2011 - 2020 m.	Dalis eksporte, proc.
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
I	375,3	430,9	499,7	439,1	378,6	410,5	512,8	507,0	518,2	507,1	4579,3	4,1
II	366,4	721,4	574,7	556,7	722,7	727,6	774,3	708,8	958,8	1160,9	7272,3	6,6
III	27,6	31,6	35,5	34,2	24,4	23,2	19,8	18,6	17,0	25,2	257,0	0,2
IV	628,5	841,0	937,8	951,1	798,1	836,1	1073,3	1134,9	1251,5	1215,3	9667,6	8,8
V	780,7	858,8	873,0	986,8	844,1	644,5	668,5	742,0	646,2	536,6	7581,1	6,9
VI	631,1	636,9	673,6	699,7	732,6	805,0	871,0	928,2	1014,0	1037,3	8029,4	7,3
VII	265,4	299,6	303,7	320,4	319,1	340,2	366,8	393,7	430,2	465,0	3504,0	3,2
VIII	24,2	33,7	32,9	29,5	35,9	28,0	27,9	32,8	28,3	23,9	297,1	0,3
IX	1437,2	1466,8	1594,0	1700,0	1710,1	1779,9	1905,4	2274,4	2237,4	2171,8	18277,2	16,6
X	182,8	197,0	218,9	214,2	232,0	230,4	247,7	256,9	283,4	278,8	2342,2	2,1
XI	345,5	386,6	430,2	421,8	379,8	314,2	347,5	346,6	391,2	390,2	3753,7	3,4
XII	27,3	42,1	31,4	32,4	22,4	30,4	32,8	27,4	45,5	45,2	336,7	0,3
XIII	162,4	187,8	216,8	228,3	239,2	300,5	315,3	320,4	315,2	310,4	2596,3	2,4
XIV	36,4	51,3	69,3	84,3	80,8	85,5	41,0	53,1	47,4	29,6	578,6	0,5
XV	1235,1	1381,0	1051,7	925,2	890,3	833,8	1008,7	1151,3	1100,9	1086,5	10664,4	9,7
XVI	1085,8	1352,6	1561,0	1724,5	1983,0	1857,9	2059,1	2349,9	2140,4	2482,8	18597,0	16,8
XVII	571,6	534,0	452,4	528,3	544,2	660,8	718,3	835,2	811,0	670,1	6325,8	5,7
XVIII	89,3	102,1	129,3	150,9	197,3	181,9	206,7	241,7	235,8	238,2	1773,2	1,6
XIX	0,4	0,3	0,7	1,0	0,5	0,9	1,2	1,8	1,6	0,3	8,7	0,0
XX	218,3	260,8	295,9	321,3	339,6	368,2	416,8	429,8	469,7	495,3	3615,6	3,3
XXI	0,7	0,3	0,4	0,8	0,6	1,0	0,5	0,7	0,8	1,0	6,8	0,0
XXII	43,0	54,3	38,3	35,8	29,7	29,6	32,0	18,3	21,0	18,2	320,2	0,3
Iš viso:	8535,1	9871,1	10021,3	10386,3	10504,6	10490,0	11647,3	12773,4	12965,6	13189,6	110384,3	100,0

Saltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

10 PRIEDAS. ESTIJOS EKSPORTO STRUKTŪRA

Estijos eksporto struktūra 2011 – 2020 m., mln. Eur

KN skyrius	Metai										Iš viso 2011 - 2020 m.	Dalis eksporte, proc.
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
I	388,7	426,6	472,9	445,4	389,3	344,1	384,0	387,9	446,9	434,5	4120,3	3,2
II	173,4	215,3	202,3	190,8	246,0	216,2	263,1	212,6	315,0	345,5	2380,2	1,9
III	36,0	40,5	48,0	45,2	42,6	46,3	43,2	46,3	57,8	72,6	478,6	0,4
IV	409,9	507,7	522,7	525,6	456,2	475,2	492,0	507,3	551,1	574,8	5022,4	3,9
V	2061,6	1874,4	1287,6	1282,3	1073,3	930,1	1264,4	2164,4	1712,6	1579,7	15230,4	11,9
VI	564,8	645,2	702,7	601,3	547,9	572,8	687,2	739,6	751,2	775,4	6588,1	5,1
VII	349,5	382,2	394,4	390,7	381,2	390,7	418,4	430,1	447,5	450,8	4035,6	3,1
VIII	43,8	63,8	75,1	61,7	36,2	26,4	27,4	30,4	26,9	27,0	418,6	0,3
IX	925,3	922,4	1054,5	1107,0	1145,5	1209,8	1379,0	1527,3	1513,5	1490,3	12274,6	9,6
X	314,4	316,0	311,7	328,4	322,3	335,3	344,7	365,3	328,3	305,4	3271,7	2,6
XI	349,7	361,8	422,2	375,3	357,3	389,1	403,2	394,7	396,6	376,1	3826,0	3,0
XII	66,6	77,6	62,3	56,1	45,4	49,5	52,2	52,9	47,1	40,5	550,2	0,4
XIII	163,3	157,1	177,8	173,1	178,3	194,1	215,6	242,7	245,8	225,1	1972,9	1,5
XIV	166,4	186,2	204,7	120,8	117,7	152,8	126,7	144,3	211,4	299,8	1730,7	1,3
XV	1032,6	1023,5	881,9	872,4	842,5	836,4	1056,0	1140,8	1170,0	1116,6	9972,8	7,8
XVI	3291,5	3579,4	3472,0	3533,7	3312,1	3493,6	3283,3	3484,5	3402,5	3557,4	34410,2	26,8
XVII	591,4	612,7	813,2	651,4	692,1	742,0	904,7	899,3	1047,7	923,5	7877,9	6,1
XVIII	250,5	257,3	273,7	312,4	350,5	404,1	392,5	434,0	479,5	540,1	3694,5	2,9
XIX	1,5	2,5	1,9	1,7	1,9	2,0	2,6	3,9	4,0	3,7	25,8	0,0
XX	787,3	827,0	869,6	904,9	1018,0	1072,0	1125,8	1201,5	1222,8	1157,2	10186,1	7,9
XXI	0,5	0,8	0,6	1,0	0,7	1,7	2,8	3,1	3,3	2,2	16,7	0,0
XXII	34,7	41,3	36,4	25,0	18,2	12,6	8,8	9,5	10,2	6,1	202,7	0,2
Iš viso:	12003,4	12521,1	12288,2	12006,0	11575,3	11896,9	12877,6	14422,4	14391,6	14304,4	128286,9	100,0

Saltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

11 PRIEDAS. LIETUVOS IMPORTO STRUKTŪRA

Lietuvos importo struktūra 2011 – 2020 m., mln. Eur

KN skyrius	Metai										Iš viso 2011 - 2020 m.	Dalis importe, proc.
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
I	636,2	721,6	853,6	892,0	824,4	889,6	1035,4	1093,7	1151,6	1124,8	9223,0	3,4
II	976,7	1190,1	1351,7	1254,6	1231,7	954,3	1037,2	1018,5	1095,2	1083,1	11193,1	4,1
III	118,7	145,6	157,2	167,2	163,8	175,7	171,9	154,8	180,2	197,6	1632,7	0,6
IV	1043,0	1206,4	1359,6	1392,1	1365,2	1389,2	1514,3	1612,3	1745,5	1792,5	14420,1	5,3
V	7828,1	8493,9	8135,8	6292,8	5429,5	4427,5	5420,7	6341,1	6057,8	3532,5	61959,7	22,9
VI	2345,1	2550,6	2597,2	2752,4	3072,3	2966,7	3322,8	3593,7	3901,9	3795,3	30898,0	11,4
VII	980,6	1113,7	1220,1	1332,9	1342,9	1394,3	1604,9	1656,1	1691,8	1727,1	14064,4	5,2
VIII	78,8	92,7	106,0	112,0	110,1	98,0	111,4	113,7	111,9	88,5	1023,1	0,4
IX	313,6	341,8	375,7	467,1	489,5	542,5	609,2	702,0	725,7	741,5	5308,6	2,0
X	481,0	505,9	504,0	518,3	500,8	482,5	495,0	528,0	529,7	503,3	5048,5	1,9
XI	918,6	930,2	1015,4	1170,4	1175,2	1262,5	1328,5	1359,1	1337,7	1342,0	11839,8	4,4
XII	104,5	109,3	141,7	180,5	172,3	175,9	198,8	219,8	226,7	203,2	1732,6	0,6
XIII	253,9	265,3	290,1	355,9	351,5	364,1	407,6	415,4	438,2	431,7	3573,6	1,3
XIV	65,1	58,7	61,9	67,8	66,8	67,9	105,8	118,3	168,3	170,7	951,3	0,4
XV	1171,3	1254,1	1380,7	1474,2	1479,0	1500,8	1862,9	2109,0	2113,7	2094,5	16440,2	6,1
XVI	2813,0	3112,0	3539,6	4548,9	4549,8	4534,2	5271,0	5405,1	5623,8	5729,4	45126,8	16,7
XVII	2095,1	2070,0	2268,3	1862,7	1922,3	2344,1	2726,3	3091,7	3343,2	2761,4	24485,1	9,1
XVIII	319,7	359,3	437,6	497,4	544,8	527,2	607,1	666,8	727,6	808,4	5495,9	2,0
XIX	4,8	7,6	5,7	6,3	21,5	15,4	41,8	26,8	41,2	111,4	282,5	0,1
XX	275,6	347,8	402,9	541,0	559,2	605,1	638,9	711,2	731,7	727,5	5540,9	2,0
XXI	0,5	1,2	1,4	1,7	1,6	3,4	2,5	3,5	2,0	2,8	20,5	0,0
XXII	1,6	1,1	1,3	1,3	25,4	16,3	2,2	2,2	3,7	0,8	55,8	0,0
Iš viso:	22825,6	24879,0	26207,7	25889,5	25399,5	24737,3	28516,2	30942,6	31949,1	28969,9	270316,3	100,0

Saltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

12 PRIEDAS. LATVIJOS IMPORTO STRUKTŪRA

Latvijas importa struktūra 2011 – 2020 m., mln. Eur

KN skyrius	Metai										Iš viso 2011 - 2020 m.	Dalis importe, proc.
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
I	378,3	430,4	486,3	423,8	373,9	415,6	461,2	472,9	506,7	514,5	4463,7	3,3
II	448,6	511,8	462,5	499,9	522,7	552,2	605,6	683,2	701,2	776,7	5764,4	4,3
III	105,3	130,1	111,0	92,2	77,0	60,4	70,9	64,2	77,1	96,4	884,6	0,7
IV	726,4	857,4	943,6	979,9	932,7	1015,5	1233,1	1311,5	1407,9	1450,0	10858,0	8,0
V	1903,7	2209,6	2170,8	2095,7	1725,4	1271,0	1463,4	1721,6	1454,3	999,4	17015,0	12,6
VI	1048,4	1109,8	1187,9	1196,3	1244,3	1291,5	1407,7	1436,1	1576,0	1633,8	13132,0	9,7
VII	592,2	645,9	698,6	733,9	693,5	684,7	788,2	827,7	845,7	861,3	7371,6	5,5
VIII	35,8	45,2	53,0	49,9	41,4	42,2	46,0	50,5	55,5	48,6	468,0	0,3
IX	164,0	198,7	248,0	330,5	358,9	406,7	449,5	584,3	577,8	587,6	3905,9	2,9
X	269,4	267,1	299,7	305,3	281,4	279,9	295,5	298,4	315,2	313,3	2925,1	2,2
XI	466,8	527,0	601,1	587,0	520,1	473,6	500,4	510,3	569,2	582,5	5338,1	4,0
XII	83,5	110,7	111,7	118,0	105,0	114,9	120,9	125,9	152,1	133,1	1175,7	0,9
XIII	180,4	197,7	213,5	236,4	223,9	237,4	258,5	262,1	282,9	253,4	2346,2	1,7
XIV	55,8	60,5	81,6	101,5	85,3	102,9	54,2	55,5	59,8	35,7	692,7	0,5
XV	1200,4	1303,6	1093,5	1044,4	988,9	935,0	1124,8	1332,8	1246,8	1191,2	11461,4	8,5
XVI	1902,5	2284,2	2326,9	2538,9	2749,0	2631,8	2996,8	3441,8	3200,0	3395,5	27467,4	20,3
XVII	988,0	1078,3	967,8	975,1	1143,5	1266,7	1613,5	1838,2	2052,9	1353,1	13277,1	9,8
XVIII	182,2	221,1	236,1	241,3	278,8	268,6	290,6	341,7	358,2	344,4	2763,0	2,0
XIX	11,6	9,9	11,4	6,5	8,2	15,1	13,1	44,0	40,7	77,5	238,0	0,2
XX	238,9	312,5	329,2	351,3	355,0	349,1	382,4	389,5	427,7	421,0	3556,5	2,6
XXI	0,9	0,7	1,0	1,2	1,1	1,9	0,6	0,6	2,1	0,7	10,9	0,0
XXII	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,9	7,2	11,1	0,0
Iš viso:	10983,3	12512,3	12635,1	12909,0	12710,1	12416,6	14176,7	15792,9	15913,6	15077,0	135126,5	100,0

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

13 PRIEDAS. ESTIJOS IMPORTO STRUKTŪRA**Estijos importo struktūra 2011 – 2020 m., mln. Eur**

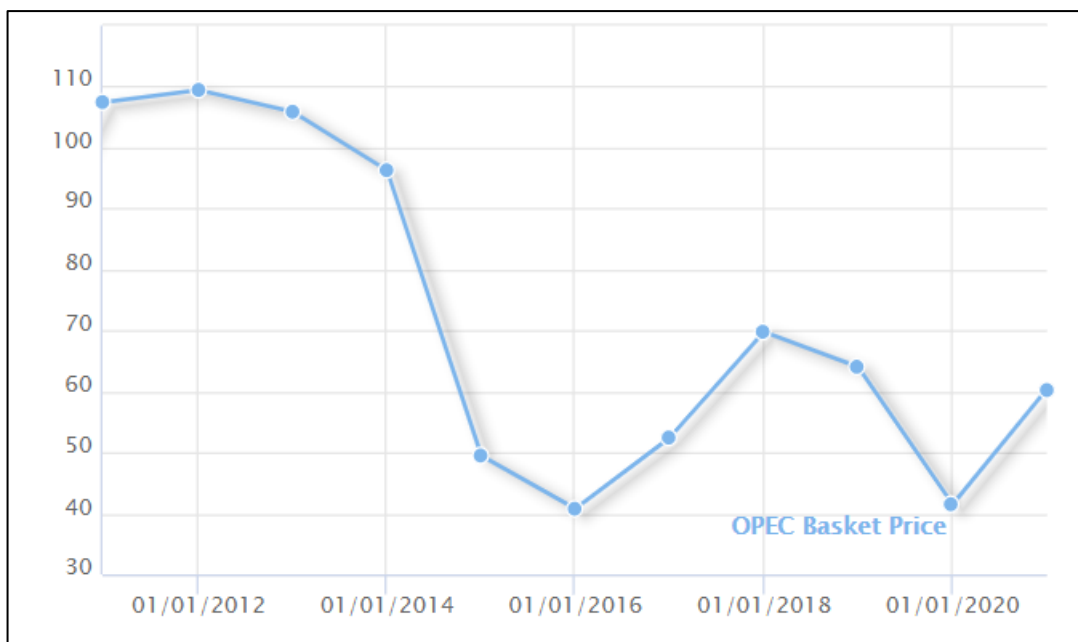
KN skyrius	Metai										Iš viso 2011 - 2020 m.	Dalis importe, proc.
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
I	247,8	299,7	334,3	312,1	296,0	280,1	311,9	320,8	341,5	323,5	3067,6	2,1
II	273,7	257,0	290,1	293,1	300,2	319,5	358,1	360,3	371,8	370,5	3194,3	2,2
III	34,2	40,0	42,1	33,6	29,6	28,1	36,0	34,1	36,5	38,6	352,8	0,2
IV	707,9	779,7	840,7	851,5	776,5	815,3	835,7	831,1	880,5	889,4	8208,2	5,7
V	2276,3	2138,0	1711,1	1765,2	1421,8	1183,3	1447,4	2469,1	2092,7	1767,5	18272,2	12,7
VI	963,9	1150,2	1084,3	1111,6	1080,4	1123,5	1273,4	1361,2	1440,2	1476,3	12065,1	8,4
VII	612,1	676,0	704,4	726,4	706,9	726,5	800,8	842,1	850,2	839,4	7484,8	5,2
VIII	69,6	85,3	107,7	101,6	66,6	58,8	57,3	62,2	58,6	48,8	716,5	0,5
IX	298,0	325,7	370,3	397,0	398,1	420,5	487,4	562,9	543,3	586,2	4389,5	3,1
X	226,3	246,4	259,9	266,5	270,6	269,4	270,1	267,7	289,8	267,2	2633,8	1,8
XI	536,1	571,4	607,2	640,2	590,2	643,2	668,6	670,3	681,5	627,5	6236,2	4,3
XII	83,9	107,6	119,8	127,6	98,2	106,9	110,4	117,6	128,0	116,4	1116,3	0,8
XIII	179,9	185,9	194,1	206,0	208,8	221,7	248,3	253,6	259,6	247,4	2205,2	1,5
XIV	123,7	117,7	177,6	147,0	170,0	228,8	168,1	161,6	204,6	319,2	1818,3	1,3
XV	1111,3	1160,8	1082,5	1090,7	1039,1	1104,9	1290,4	1462,8	1498,4	1355,2	12196,0	8,5
XVI	3505,4	4017,0	3873,5	3888,0	3695,6	3770,6	3703,1	3920,5	3659,2	3432,0	37465,0	26,1
XVII	1032,0	1299,7	1454,0	1189,7	1213,9	1444,1	1914,9	1679,6	1832,6	1483,3	14543,9	10,1
XVIII	201,1	237,6	281,7	299,3	349,4	329,0	342,0	383,6	382,9	404,5	3211,2	2,2
XIX	11,5	29,5	24,0	16,2	28,8	72,4	37,9	54,9	87,1	102,7	465,1	0,3
XX	230,7	291,1	324,3	322,8	352,7	364,7	404,3	397,1	442,1	422,3	3552,0	2,5
XXI	0,4	1,0	1,9	1,4	0,8	2,3	3,8	3,6	3,5	2,5	21,1	0,0
XXII	1,1	79,3	17,2	0,6	2,3	1,4	0,8	0,9	14,7	28,7	147,0	0,1
Iš viso:	12726,8	14096,5	13902,5	13788,1	13096,7	13514,8	14770,7	16217,4	16099,4	15149,1	143362,0	100,0

Šaltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

14 PRIEDAS. MINERALINIŲ PRODUKTŲ TARPTAUTINĖ PREKYBA**Lietuvos, Latvijos ir Estijos mineralinių produktų tarptautinė prekyba 2011 – 2020 m.**

Šalis		Lietuva	Latvija	Estija
Eksportas 2011 - 2020 m.				
Apimtis		41904,6 mln. Eur	7581,1 mln. Eur	15230,4 mln. Eur
Dalis eksporto struktūroje		16,7 proc. (1 vieta)	6,9 proc. (6 vieta)	11,9 proc. (2 vieta)
Pagrindiniai partneriai		Lenkija (15,3 proc.) Latvija (14,3 proc.) JAV (13,2 proc.) Ukraina (11,6 proc.)	Lietuva (40,1 proc.) Lenkija (14,4 proc.)	Latvija (15,6 proc.) JAV (14,0 proc.) Nyderlandai (10,2 proc.) Nigerija (4,6 proc.)
Pagrindiniai prekių pogrūpiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrūpis	27. Mineralinis kuras, mineralinės alyvos ir jų distiliavimo produktai; bituminės medžiagos; mineraliniai vaškai		
	Dalis grupės eksporte	98,9 proc.	92,3 proc.	97,8 proc.
Importas 2011 - 2020 m.				
Apimtis		61959,7 mln. Eur	17015,0 mln. Eur	18272,2 mln. Eur
Dalis importo struktūroje		22,9 proc. (1 vieta)	12,6 proc. (2 vieta)	12,7 proc. (2 vieta)
Pagrindiniai partneriai		Rusija (70,7 proc.)	Lietuva (35,7proc.) Rusija (28,4 proc.)	Rusija (31,2 proc.) Lietuva (24,4 proc.)
Pagrindiniai prekių pogrūpiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrūpis	27. Mineralinis kuras, mineralinės alyvos ir jų distiliavimo produktai; bituminės medžiagos; mineraliniai vaškai		
	Dalis grupės importe	95,6 proc.	96,5 proc.	97,1 proc.
	Taikomi muitų dydžiai 2020 m.	0 - 8 proc.		
Eksporto ir importo koreliacijos koeficientas		0,99	0,92	0,97

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis ir (ES) 2019/1776 reglamentu

15 PRIEDAS. NAFTOS KAINŲ KITIMO TENDENCIJOS**Naftos kainų kitimo tendencijos 2011 – 2020 m., USD**

Šaltinis: OPEC pateikti duomenys

16 PRIEDAS. MAŠINŲ IR MECHANINIŲ ĮRENGINIŲ TARPTAUTINĖ PREKYBA

Lietuvos, Latvijos ir Estijos mašinų ir mechaninių įrenginių tarptautinė prekyba 2011 – 2020 m.

Šalis		Lietuva	Latvija	Estija
Eksportas 2011 - 2020 m.				
Apimtis		35531,7 mln. Eur	18597 mln. Eur	34410,2 mln. Eur
Dalis eksporto struktūroje		14,2 proc. (2 vieta)	16,8 proc. (1 vieta)	26,8 proc. (1 vieta)
Pagrindiniai partneriai		Rusija (35,4 proc.) Latvija (10,1 proc.) Baltarusija (7,6 proc.)	Lietuva (22,9 proc.) Estija (12,11 proc.) Rusija (12 proc.) JAV (5,4 proc.)	Švedija (25,4 proc.) Suomija (16,1 proc.) Rusija (12,1 proc.)
Pagrindiniai prekių pogrupiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrupis	84. Branduoliniai reaktoriai, katilai (boileriai), mašinos ir mechaniniai įrenginiai; jų dalys		85. Elektros mašinos ir įranga bei jų dalys; garso įrašymo ir atkūrimo aparatai, televizijos vaizdo ir garso įrašymo ir atkūrimo aparatai, šių gaminių dalys ir reikmenys
	Dalis grupės eksporte	57,1 proc.	63,4 proc.	69,7 proc.
Importas 2011 - 2020 m.				
Apimtis		45126,8 mln. Eur	27467,4 mln. Eur	37465 mln. Eur
Dalis importo struktūroje		16,7 proc. (2 vieta)	20,3 proc. (1 vieta)	26,1 proc. (1 vieta)
Pagrindiniai partneriai		Vokietija (18,3 proc.) Latvija (10,3 proc.) Lenkija (8,7 proc.) Italija (7,7 proc.) Nyderlandai (6,8 proc.)	Vokietija (12,8 proc.) Lietuva (12,5 proc.) Lenkija (10,2 proc.) Kinija (8,1 proc.) Estija (5,2 proc.) Nyderlandai (5,1 proc.)	Švedija (12,3 proc.) Suomija (12,1 proc.) Vokietija (11,9 proc.) Kinija (8,6 proc.) Nyderlandai (7,9 proc.)
Pagrindiniai prekių pogrupiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrupis	84. Branduoliniai reaktoriai, katilai (boileriai), mašinos ir mechaniniai įrenginiai; jų dalys	85. Elektros mašinos ir įranga bei jų dalys; garso įrašymo ir atkūrimo aparatai, televizijos vaizdo ir garso įrašymo ir atkūrimo aparatai, šių gaminių dalys ir reikmenys	
	Dalis grupės importe	57,9 proc.	51,8 proc.	61,2 proc.
	Taikomi muitų dydžiai 2020 m.	0 - 9,7 proc.	0 - 14 proc.	
Eksporto ir importo koreliacijos koeficientas		0,98	0,98	0,43

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis ir (ES) 2019/1776 reglamentu

17 PRIEDAS. CHEMIJOS PRAMONĖS PRODUKCIJOS TARPTAUTINĖ PREKYBA

Lietuvos, Latvijos ir Estijos chemijos pramonės ir jai giminingų pramonės šakų produkcijos tarptautinė prekyba 2011 – 2020 m.

Šalis		Lietuva		Latvija		Estija		
Ekspertas 2011 - 2020 m.								
Apimtis		25938,1 mln. Eur		8029,4 mln. Eur		6588,1 mln. Eur		
Dalis eksporto struktūroje		10,4 proc. (3 vieta)		7,3 proc. (5 vieta)		5,1 proc. (7 vieta)		
Pagrindiniai partneriai		Rusija (15 proc.); Latvija (8,9proc.) Vokietija (8,4 proc.); JAV (6,3 proc.) Estija (6,2 proc.); Lenkija (5,9 proc.)		Lietuva (23 proc.) Rusija (14,3 proc.) Estija (12,3 proc.)		Rusija (22,9 proc.) Lietuva (10,5 proc.) Suomija (8,8 proc.)		
Pagrindiniai prekių pogrupiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrupis	31. Trašos	30. Farmacijos produktai	30. Farmacijos produktai	38. Įvairūs chemijos produktai	32. Rauginimo arba dažymo ekstraktai; taninai ir jų dariniai; dažikliai, pigmentai ir kitos dažiosios medžiagos; dažai ir lakai; glaistai ir kitos mastikos; rašalai.	30. Farmacijos produktai	29. Organiniai chemijos produktai
	Dalis grupės eksporte	31,8 proc.	22,9 proc.	46,2 proc.	13,9 proc.	28,8 proc.	11,3 proc.	11 proc.
Importas 2011 - 2020 m.								
Apimtis		30898 mln. Eur		13132 mln. Eur		12065,1 mln. Eur		
Dalis importo struktūroje		11,4 proc. (3 vieta)		9,7 proc. (4 vieta)		8,4 proc. (5 vieta)		
Pagrindiniai partneriai		Lenkija (12,4 proc.); Belgija (10,7 proc.) Vokietija (10,3 proc.); Nyderlandai (7,3 proc.) Rusija (6,7 proc.); Latvija (6,7 proc.)		Lietuva (19,1 proc.) Lenkija (11,2 proc.) Vokietija (9,5 proc.) Rusija (7,9 proc.); Estija (6 proc.)		Lietuva (14,8 proc.) Vokietija (11,22 proc.) Lenkija (10 proc.) Rusija (9,4 proc.); Suomija (8,5 proc.)		
Pagrindiniai prekių pogrupiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrupis	30. Farmacijos produktai	29. Organiniai chemijos produktai	30. Farmacijos produktai	38. Įvairūs chemijos produktai	30. Farmacijos produktai	33. Eteriniai aliejai ir kvapieji dervų ekstraktai (rezinoidai); parfumerijos, kosmetikos ir tualetiniai preparatai	29. Organiniai chemijos produktai
	Dalis grupės importe	29,9 proc.	21,2 proc.	41,2 proc.	12,1 proc.	33,3 proc.	11,1 proc.	10,6 proc.
	Taikomi muitų dydžiai 2020 m.	0 - 6,5 proc.	0 - 6,5 proc. Kai kurioms prekėms taikomi sudėtiniai muitai 7,7-9,6 proc. + 16,1-125,8 Eur/100kg	0 - 6,5 proc.	0 - 6,5 proc. Kai kurioms prekėms taikomi sudėtiniai muitai 7,7-8,3 proc. + 8,9-53,7 Eur/100kg	0 - 6,5 proc.	0 - 7 proc.	0 - 6,5 proc. Kai kurioms prekėms taikomi sudėtiniai muitai 7,7-9,6 proc. + 16,1-125,8 Eur/100kg
Eksperto ir importo koreliacijos koeficientas		0,94		0,99		0,87		

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis ir (ES) 2019/1776 reglamentu

18 PRIEDAS. MEDIENOS IR JOS GAMINIŲ TARPTAUTINĖ PREKYBA**Lietuvos, Latvijos ir Estijos medienos ir jos gaminių tarptautinė prekyba 2011 – 2020 m.**

Šalis	Lietuva	Latvija	Estija	
Eksportas 2011 - 2020 m.				
Apimtis	5308,6 mln. Eur	18277,2 mln. Eur	12274,6 mln. Eur	
Dalis eksporto struktūroje	3,6 proc. (12 vieta)	16,6 proc. (2 vieta)	9,6 proc. (3 vieta)	
Pagrindiniai partneriai	Vokietija (14,1 proc.) Latvija (11,3 proc.) Danija (6,5 proc.) Lenkija (6,5 proc.) Jungtinė Karalystė (6,3 proc.) Norvegija (6,2 proc.)	Jungtinė Karalystė (18,7 proc.) Švedija (11,6 proc.) Vokietija (9,8 proc.) Estija (9,6 proc.) Danija (6,6 proc.)	Švedija (16,9 proc.) Suomija (14,1 proc.) Danija (10,1 proc.) Vokietija (8,2 proc.) Norvegija (7,2 proc.)	
Pagrindiniai prekių pogrūpiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrūpis	44. Mediena ir medienos dirbiniai; medžio anglis		
	Dalis grupės eksporte	99,4 proc.	99,9 proc.	99,9 proc.
Importas 2011 - 2020 m.				
Apimtis	5308,6 mln. Eur	3905,9 mln. Eur	4389,5 mln. Eur	
Dalis importo struktūroje	2 proc. (13 vieta)	2,9 proc. (11 vieta)	3,1 proc. (9 vieta)	
Pagrindiniai partneriai	Lenkija (20 proc.) Baltarusija (19,1 proc.) Latvija (16,7 proc.)	Lietuva (24,5 proc.) Baltarusija (20,3 proc.) Estija (16,9 proc.)	Rusija (30,3 proc.) Latvija (20,7 proc.)	
Pagrindiniai prekių pogrūpiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrūpis	44. Mediena ir medienos dirbiniai; medžio anglis		
	Dalis grupės importe	99 proc.	99,4 proc.	99,5 proc.
	Taikomi muitų dydžiai 2020 m.	0 - 10 proc.		
Eksporto ir importo koreliacijos koeficientas	0,99	0,99	0,99	

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis ir (ES) 2019/1776 reglamentu

19 PRIEDAS. NETAURIJŲ METALŲ IR JŲ GAMINIŲ TARPTAUTINĖ PREKYBA

Lietuvos, Latvijos ir Estijos netauriųjų metalų ir jų gaminių tarptautinė prekyba 2011 – 2020 m.

Šalis		Lietuva		Latvija		Estija	
Eksportas 2011 - 2020 m.							
Apimtis		13326,2 mln. Eur		10664,4 mln. Eur		9972,8 mln. Eur	
Dalis eksporto struktūroje		5,3 proc. (9 vieta)		9,7 proc. (3 vieta)		7,8 proc. (5 vieta)	
Pagrindiniai partneriai		Rusija (14,5 proc.) Latvija (11,8 proc.) Turkija (8,7 proc.) Vokietija (8,5 proc.) Švedija (8,3 proc.)		Lenkija (13,2 proc.) Lietuva (11,4 proc.) Estija (10,3 proc.) Danija (7,9 proc.)		Suomija (26,9 proc.) Švedija (10,4 proc.) Turkija (10 proc.) Latvija (9,2 proc.)	
Pagrindiniai prekių pogrūpiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrūpis	73. Dirbiniai iš geležies arba iš plieno (iš juodųjų metalų)	72. Geležis ir plienas (juodieji metalai)	72. Geležis ir plienas (juodieji metalai)	73. Dirbiniai iš geležies arba iš plieno (iš juodųjų metalų)	73. Dirbiniai iš geležies arba iš plieno (iš juodųjų metalų)	72. Geležis ir plienas (juodieji metalai)
	Dalis grupės eksporte	42,5 proc.	28,2 proc.	45,2 proc.	33,3 proc.	44,7 proc.	29,2 proc.
Importas 2011 - 2020 m.							
Apimtis		16440,2 mln. Eur		11461,4 mln. Eur		12196 mln. Eur	
Dalis importo struktūroje		6,1 proc. (5 vieta)		8,5 proc. (5 vieta)		8,5 proc. (4 vieta)	
Pagrindiniai partneriai		Lenkija (19,1 proc.) Vokietija (12,1 proc.) Rusija (7,5 proc.) Latvija (7,2 proc.) Baltarusija (6,9 proc.)		Rusija (20,3 proc.) Lietuva (13,8 proc.) Lenkija (10,9 proc.) Estija (8,6 proc.)		Suomija (19,6 proc.) Vokietija (11,1 proc.) Švedija (10,1 proc.) Lenkija (9,3 proc.)	
Pagrindiniai prekių pogrūpiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrūpis	72. Geležis ir plienas (juodieji metalai)	73. Dirbiniai iš geležies arba iš plieno (iš juodųjų metalų)	72. Geležis ir plienas (juodieji metalai)	73. Dirbiniai iš geležies arba iš plieno (iš juodųjų metalų)	72. Geležis ir plienas (juodieji metalai)	73. Dirbiniai iš geležies arba iš plieno (iš juodųjų metalų)
	Dalis grupės importe	33,5 proc.	32,7 proc.	47 proc.	28,9 proc.	37,3 proc.	31,2 proc.
	Taikomi muitų dydžiai 2020 m.	0 - 7 proc.	0 - 3,7 proc.	0 - 7 proc.	0 - 3,7 proc.	0 - 7 proc.	0 - 3,7 proc.
Eksporto ir importo koreliacijos koeficientas		0,99		0,88		0,9	

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis ir (ES) 2019/1776 reglamentu

20 PRIEDAS. ĮVAIRIŲ PRAMONĖS DIRBINIŲ TARPTAUTINĖ PREKYBA

Lietuvos, Latvijos ir Estijos įvairių pramonės dirbinių tarptautinė prekyba 2011 – 2020 m.

Šalis		Lietuva	Latvija	Estija
Eksportas 2011 - 2020 m.				
Apimtis		5540,9 mln. Eur	3615,6 mln. Eur	10186,1 mln. Eur
Dalis eksporto struktūroje		7,5 proc. (4 vieta)	3,3 proc. (11 vieta)	7,9 proc. (4 vieta)
Pagrindiniai partneriai		Švedija (15,1 proc.) Vokietija (11,5 proc.) Norvegija (10 proc.) Rusija (9,5 proc.) Jungtinė Karalystė (8,3 proc.)	Estija (11,5 proc.) Švedija (10,8 proc.) Lietuva (10,3 proc.) Danija (10,1 proc.) Vokietija (9,4 proc.)	Suomija (21,9 proc.) Švedija (18,1 proc.) Norvegija (13,5 proc.)
Pagrindiniai prekių pogrupiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrupis	94. Baldai; patalynės reikmenys, čiužiniai, čiužinių karkasai, dekoratyvinės pagalvėlės ir panašūs kimštiniai baldų reikmenys; šviestuvai ir apšvietimo įranga, nenurodyti kitoje vietoje; šviečiantieji ženklai, šviečiančiosios iškabos ir panašūs dirbiniai; surenkamieji statiniai		
	Dalis grupės eksporte	91,8 proc.	81,6 proc.	90,7 proc.
Importas 2011 - 2020 m.				
Apimtis		5540,9 mln. Eur	3556,5 mln. Eur	3552 mln. Eur
Dalis importo struktūroje		2 proc. (11 vieta)	2,6 proc. (12 vieta)	2,5 proc. (10 vieta)
Pagrindiniai partneriai		Lenkija (21,8 proc.) Kinija (12,7 proc.) Italija (11 proc.) Vokietija (9,6 proc.)	Lenkija (16,9 proc.) Lietuva (14,2 proc.) Kinija (11,2 proc.) Italija (9 proc.)	Suomija (17,4 proc.) Lietuva (11,9 proc.) Latvija (10,1 proc.) Kinija (9,1 proc.) Lenkija (9,1 proc.)
Pagrindiniai prekių pogrupiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrupis	94. Baldai; patalynės reikmenys, čiužiniai, čiužinių karkasai, dekoratyvinės pagalvėlės ir panašūs kimštiniai baldų reikmenys; šviestuvai ir apšvietimo įranga, nenurodyti kitoje vietoje; šviečiantieji ženklai, šviečiančiosios iškabos ir panašūs dirbiniai; surenkamieji statiniai		
	Dalis grupės importe	63,2 proc.	58,3 proc.	63,4 proc.
	Taikomi muitų dydžiai 2020 m.	0 - 5,7 proc.		
Eksporto ir importo koreliacijos koeficientas		0,98	0,96	0,95

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis ir (ES) 2019/1776 reglamentu

21 PRIEDAS. MAISTO PRODUKTŲ, GĖRIMŲ, BEI TABAKO GAMINIŲ TARPTAUTINĖ PREKYBA

Lietuvos, Latvijos ir Estijos paruoštų maisto produktų, gėrimų bei tabako gaminių tarptautinė prekyba 2011 – 2020 m.

Šalis		Lietuva			Latvija		Estija		
Ekspertas 2011 - 2020 m.									
Apimtis		18043,9 mln. Eur			9667,6 mln. Eur		5022,4 mln. Eur		
Dalis eksporto struktūroje		7,2 proc. (5 vieta)			8,8 proc. (4 vieta)		3,9 proc. (8 vieta)		
Pagrindiniai partneriai		Rusija (18,2 proc.) Latvija (14,5 proc.) Jungtinė Karalystė (6,6 proc.) Estija (6,6 proc.) Lenkija (5,9 proc.)			Rusija (38,4 proc.) Lietuva (16,1 proc.)		Suomija (24 proc.) Latvija (19,3 proc.) Rusija (18,8 proc.)		
Pagrindiniai prekių pogrupiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrupis	24. Tabakas ir perdirbti tabako pakaitalai	22. Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas	23. Maisto pramonės liekanos ir atliekos; paruošti pašarai gyvūnams	22. Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas	22. Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas	21. Įvairūs maisto produktai		
	Dalis grupės eksporte	26 proc.	17,9 proc.	12,7 proc.	52,3 proc.	34,9 proc.	21,3 proc.		
Importas 2011 - 2020 m.									
Apimtis		14420,1 mln. Eur			10858 mln. Eur		8208,2 mln. Eur		
Dalis importo struktūroje		5,3 proc. (6 vieta)			8 proc. (6 vieta)		5,7 proc. (6 vieta)		
Pagrindiniai partneriai		Lenkija (17,9 proc.) Vokietija (11 proc.) Latvija (11 proc.) Prancūzija (7,9 proc.) Nyderlandai (6,1 proc.)			Lietuva (24,4 proc.) Lenkija (10,1 proc.) Estija (9 proc.) Vokietija (7,4 proc.)		Lietuva (15 proc.) Latvija (14 proc.) Suomija (10,4 proc.) Vokietija (8,7 proc.) Lenkija (8,5 proc.)		
Pagrindiniai prekių pogrupiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrupis	22. Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas	21. Įvairūs maisto produktai	23. Maisto pramonės liekanos ir atliekos; paruošti pašarai gyvūnams	22. Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas	22. Nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai bei actas	21. Įvairūs maisto produktai	19. Gaminiai iš javų, miltų, krakmolo arba pieno; miltiniai konditerijos gaminiai	
	Dalis grupės importe	28,8 proc.	12,5 proc.	12,3 proc.	36,6 proc.	33,5 proc.	14 proc.	10,5 proc.	
	Taikomi muitų dydžiai 2020 m.	19. Taikomi muitai visoms prekėms be išimčių. Muito dydžiai svyruoja nuo 7,6 iki 12,8 proc. Taip pat dažnu atveju taikomi sudėtiniai muitai pridodant papildomus žemės ūkio, cukraus ir miltų muitus. Taip pat taikomi specifiniai bei sudėtiniai (prie nustatytos procentinės maito normos pridodant nuo 18 Eur iki 54,3 Eur/ 100 kg).							
		21. Taikomi muitai nuo 0 iki 14,7 proc. Taip pat dažnu atveju taikomi papildomi muitai žemės ūkio produkcijai. Taip pat taikomi specifiniai muitai (prekėms turinčioms alkoholio) bei sudėtiniai (prie nustatytos procentinės maito normos pridodant nuo 12,7 Eur iki 54 Eur/100 kg).							
		22. Taikomi muitai nuo 0 iki 9,6 proc. (+ nustatytas maitas vertine išraiška tam tikram produkto kiekiui). Alkoholiniams gėrimams taikomi specifiniai ir sudėtiniai muitai pagal alkoholio koncentraciją išreikštą tūrio procentais iki 32 Eur/hl							
23. Taikomi maito mokesčiai iki 12 proc. Taip pat taikomi specifiniai muitai iki 948 Eur/t									
Eksperto ir importo koreliacijos koeficientas		0,98			0,96		0,92		

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis ir (ES) 2019/1776 reglamentu

22 PRIEDAS. TRANSPORTO PRIEMONIŲ IR JŲ DALIŲ TARPTAUTINĖ PREKYBA

**Lietuvos, Latvijos ir Estijos antžeminio, oro, vandens transporto priemonių ir pagalbines
transporto įrangos tarptautinė prekyba 2011 – 2020 m.**

Šalis		Lietuva	Latvija	Estija
Eksportas 2011 - 2020 m.				
Apimtis		13817,2 mln. Eur	6325,8 mln. Eur	7877,9 mln. Eur
Dalis eksporto struktūroje		5,5 proc. (8 vieta)	5,7 proc. (8 vieta)	6,1 proc. (6 vieta)
Pagrindiniai partneriai		Rusija (18,1 proc.) Baltarusija (12 proc.) Vokietija (10,3 proc.) Latvija (8,3 proc.) Lenkija (6,3 proc.)	Lietuva (25,1 proc.) Estija (18,6 proc.) Vokietija (11 proc.)	Latvija (21,9 proc.) Lietuva (18 proc.) Suomija (11,8 proc.)
Pagrindiniai prekių pogrūpiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrūpis	87. Antžeminio transporto priemonės, išskyrus geležinkelio ir tramvajaus riedmenis; jų dalys ir reikmenys		
	Dalis grupės eksporte	92,6 proc.	87 proc.	84,3 proc.
Importas 2011 - 2020 m.				
Apimtis		24485,1 mln. Eur	13277,1 mln. Eur	14543,9 mln. Eur
Dalis importo struktūroje		9,1 proc. (4 vieta)	9,8 proc. (3 vieta)	10,1 proc. (3 vieta)
Pagrindiniai partneriai		Vokietija (26,6 proc.) Lenkija (10,4 proc.) Prancūzija (7,4 proc.) Estija (6,7 proc.)	Vokietija (28,2 proc.) Estija (11,2 proc.) Kanada (11,1 proc.)	Švedija (21 proc.) Vokietija (18,3 proc.) Suomija (10,5 proc.) Lenkija (7,9 proc.)
Pagrindiniai prekių pogrūpiai (KN 2-jų ženklų lygmeniu)	Pogrūpis	87. Antžeminio transporto priemonės, išskyrus geležinkelio ir tramvajaus riedmenis; jų dalys ir reikmenys		
	Dalis grupės importe	93,5 proc.	79,3 proc.	88,2 proc.
	Taikomi muitų dydžiai 2020 m.	0 - 22 proc.		
Eksporto ir importo koreliacijos koeficientas		0,55	0,95	0,89

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis ir (ES) 2019/1776 reglamentu

23 PRIEDAS. LIETUVOS TARPTAUTINĖS PREKYBOS PARTNERIAI

Lietuvos tarptautinės prekybos partneriai 2011 – 2020 m.

Šalis	Eksportas 2011 - 2020 m.			Importas 2011 - 2020 m.			Ekonomiškai naudingiausia prekybos sritis	Ekonomiškai nenaudinga prekybos sritis
	Apimtis (mln. Eur)	Dalis struktūroje (proc.)	Pagrindinės prekių grupės	Apimtis (mln. Eur)	Dalis struktūroje (proc.)	Pagrindinės prekių grupės		
Rusija	39683,8	15,8 (1 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (31,7 proc.) Chemijos pramonės produkcija (9,4 proc.) Augaliniai produktai (8,5 proc.)	50646,3	18,7 (1 vieta)	Mineraliniai produktai (86,5 proc.)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai	Mineraliniai produktai
Latvija	24603,5	9,8 (2 vieta)	Mineraliniai produktai (24,4 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (14,7 proc.) Maisto produktai, gėrimai, tabakas (10,6 proc.) Chemijos pramonės produkcija (9,4 proc.)	19377,0	7,2 (4 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (23,9 proc.) Mineraliniai produktai (12,1 proc.) Chemijos pramonės produkcija (10,7 proc.) Transporto priemonės (8,2 proc.)	Mineraliniai produktai	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai
Lenkija	19553,7	7,8 (3 vieta)	Mineraliniai produktai (32,8 proc.) Plastikai ir jų gaminiai (10,6 proc.) Gyvi gyvūnai ir jų produktai (8,4 proc.)	29004,5	10,7 (3 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (13,5 proc.) Chemijos pramonės produkcija (13,2 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (10,8 proc.) Plastikai ir jų gaminiai (9 proc.) Maisto produktai, gėrimai, tabakas (8,9 proc.)	Mineraliniai produktai	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai
Vokietija	19288,1	7,7 (4 vieta)	Chemijos pramonės produkcija (11,3 proc.) Įvairūs pramonės dirbiniai (11,2 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (10,8 proc.) Gyvi gyvūnai ir jų produktai (10,6 proc.) Plastikai ir jų gaminiai (9,8 proc.)	31065,3	11,5 (2 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (26,6 proc.) Transporto priemonės (20,9 proc.) Chemijos pramonės produkcija (10,2 proc.)	Įvairūs pramonės dirbiniai	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai
Estija	13495,0	5,4 (5 vieta)	Mineraliniai produktai (35,8 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (12,9 proc.) Chemijos pramonės produkcija (11,9 proc.)	8308,8	3,1 (9 vieta)	Transporto priemonės (19,6 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (13,9 proc.) Chemijos pramonės produkcija (9,8 proc.) Gyvi gyvūnai ir jų produktai (8,7 proc.)	Mineraliniai produktai	Transporto priemonės
Švedija	10374,1	4,1 (9 vieta)	Įvairūs pramonės dirbiniai (27,2 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (12,3 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (10,7 proc.)	9814,7	3,6 (7 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (19,7 proc.) Gyvi gyvūnai ir jų produktai (17,4 proc.) Transporto priemonės (11,4 proc.) Mineraliniai produktai (9,6 proc.)	Įvairūs pramonės dirbiniai	Gyvi gyvūnai ir jų produktai
Suomija	4019,1	1,6 (16 vieta)	Netaurieji metalai ir jų gaminiai (15,1 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (15,1 proc.) Maisto produktai, gėrimai, tabakas (13,8 proc.) Plastikai ir jų gaminiai (12,6 proc.)	6320,7	2,3 (14 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (29,7 proc.) Mineraliniai produktai (18,7 proc.) Chemijos pramonės produkcija (9,9 proc.)	Maisto produktai, gėrimai, tabakas	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai

Šaltinis: sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis

24 PRIEDAS. LATVIJOS TARPTAUTINĒS PREKYBOS PARTNERIAI

Latvijas tarptautinās prekybos partneriai 2011 – 2020 m.

Šalis	Eksports 2011 - 2020 m.			Imports 2011 - 2020 m.			Ekonomiškai naudingiausia prekybos sritis	Ekonomiškai nenaudinga prekybos sritis
	Apimtis (mln. Eur)	Dalis struktūroje (proc.)	Pagrindinās prekių grupės	Apimtis (mln. Eur)	Dalis struktūroje (proc.)	Pagrindinās prekių grupės		
Lietuva	19652,7	17,8 (1 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (21,6 proc.) Mineraliniai produktai (15,5 proc.) Chemijos pramonės produkcija (9,4proc.) Gyvi gyvūnai ir jų produktai (8,2 proc.)	24589,7	18,2 (1 vieta)	Mineraliniai produktai (24,7 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (14 proc.) Maisto produktai, gėrimai, tabakas (10,8 proc.) Chemijos pramonės produkcija (10,2 proc.)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai	Mineraliniai produktai
Estija	13217,5	12,0 (2 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (17 proc.) Mediena ir jos gaminiai (13,3 proc.) Maisto produktai, gėrimai, tabakas (9,1 proc.) Transporto priemonės (8,9 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (8,3proc.)	11271,2	8,3 (4 vieta)	Transporto priemonės (14,3 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (12,8 proc.) Mineraliniai produktai (11,7 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (8,8 proc.) Maisto produktai, gėrimai, tabakas (8,7 proc.)	Mediena ir jos gaminiai	Mineraliniai produktai
Rusija	10406,4	9,4 (3 vieta)	Maisto produktai, gėrimai, tabakas (35,6 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (21,5 proc.)	10808,7	8 (5 vieta)	Mineraliniai produktai (44,7 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (21,6proc.)	Mineraliniai produktai	Mediena ir jos gaminiai
Vokietija	7942,2	7,2 (4 vieta)	Mediena ir jos gaminiai (22,7 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (12,3 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (9,5proc.) Transporto priemonės (8,7 proc.)	15082,5	11,2 (2 vieta)	Transporto priemonės (26,1 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (23,3 proc.) Plastikai ir jų gaminiai (8,3 proc.)	Mediena ir jos gaminiai	Transporto priemonės
Švedija	6496,2	5,9 (5 vieta)	Mediena ir jos gaminiai (32,7 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (13 proc.) Dirbiniai iš akmens ir pan. medžiagų (9,1proc.)	4503,2	3,3 (8 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (26,2 proc.) Transporto priemonės (16,7 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (9,9 proc.)	Mediena ir jos gaminiai	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai
Lenkija	5548,3	5,0 (6 vieta)	Netaurieji metalai ir jų gaminiai (25,3proc.) Mineraliniai produktai (19,7 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (14 proc.)	13038,2	9,6 (3 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (21,4 proc.) Chemijos pramonės produkcija (11,3 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (9,5 proc.) Maisto produktai, gėrimai, tabakas (8,8 proc.)	Mineraliniai produktai	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai
Suomija	2592,9	2,3 (10 vieta)	Mediena ir jos gaminiai (26,1 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (22,2 proc.) Mineraliniai produktai (7,9 proc.)	6172,7	4,6 (6 vieta)	Mineraliniai produktai (38,7 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (18,9 proc.)	Mediena ir jos gaminiai	Mineraliniai produktai

Šaltinis: sudaryta remiantis Latvijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

25 PRIEDAS. ESTIJOS TARPTAUTINĖS PREKYBOS PARTNERIAI

Estijos tarptautinės prekybos partneriai 2011 – 2020 m.

Šalis	Eksportas 2011 - 2020 m.			Importas 2011 - 2020 m.			Ekonomiškai naudingiausia prekybos sritis	Ekonomiškai nenaudinga prekybos sritis
	Apimtis (mln. Eur)	Dalis struktūroje (proc.)	Pagrindinės prekių grupės	Apimtis (mln. Eur)	Dalis struktūroje (proc.)	Pagrindinės prekių grupės		
Suomija	20072,4	15,6 (1 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (27,6 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (13,3 proc.) Įvairūs pramonės dirbiniai (11,1 proc.)	19802,3	13,8 (1 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (22,9 proc.) Mineraliniai produktai (18,7 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (12,1 proc.)	Įvairūs pramonės dirbiniai	Mineraliniai produktai
Švedija	18716,9	14,6 (2 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (46,6 proc.) Mediena ir jos gaminiai (11,1 proc.)	12758,5	8,9 (4 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (36,1 proc.) Transporto priemonės (24 proc.)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai	Transporto priemonės
Latvija	12083,3	9,4 (3 vieta)	Mineraliniai produktai (18,4 proc.) Transporto priemonės (14,3 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (12,4 proc.) Maisto produktai, gėrimai, tabakas (8 proc.)	12651,1	8,8 (5 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (19,5 proc.) Maisto produktai, gėrimai, tabakas (9,2 proc.) Chemijos pramonės produkcija (7,9 proc.) Mineraliniai produktai (7,9 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (7,5 proc.)	Mineraliniai produktai	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai
Rusija	10432,3	8,1 (4 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (39,8 proc.) Chemijos pramonės produkcija (14,5 proc.)	10303,9	7,2 (6 vieta)	Mineraliniai produktai (55,3 proc.)	Chemijos pramonės produkcija	Gyvi gyvūnai ir jų produktai
Lietuva	7205,8	5,6 (5 vieta)	Transporto priemonės (19,7 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (13,7 proc.) Gyvi gyvūnai ir jų produktai (9,9 proc.) Chemijos pramonės produkcija (9,6 proc.)	13102,6	9,1 (3 vieta)	Mineraliniai produktai (34,1 proc.) Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (13,9 proc.) Chemijos pramonės produkcija (13,6 proc.)	Transporto priemonės	Mineraliniai produktai
Vokietija	7204,4	5,6 (6 vieta)	Gyvi gyvūnai ir jų produktai (24,3 proc.) Auginiai produktai (15 proc.) Gyvūniniai arba augaliniai riebalai (14 proc.)	15236,9	10,6 (2 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (29,2 proc.) Transporto priemonės (17,5 proc.) Chemijos pramonės produkcija (8,9 proc.)	Mediena ir jos gaminiai	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai
Lenkija	2741,3	2,1 (12 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (26,1 proc.) Mediena ir jos gaminiai (11,9 proc.) Perlai, brangakmeniai, taurieji metalai, bižuterija (11,7 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (11,1 proc.)	9936,5	6,9 (7 vieta)	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai (25,5 proc.) Chemijos pramonės produkcija (12,2 proc.) Transporto priemonės (11,6 proc.) Netaurieji metalai ir jų gaminiai (11,5 proc.)	Perlai, brangakmeniai, taurieji metalai, bižuterija	Mašinos ir mechaniniai įrenginiai

Saltinis: sudaryta remiantis Estijos statistikos departamento pateiktais duomenimis

26 PRIEDAS. TARPTAUTINĖS PREKYBOS SRAUTŲ PASISKIRSTYMAS TARP ES IR TREČIŲJŲ ŠALIŲ

Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarptautinės prekybos pasiskirstymas tarp ES ir trečiųjų šalių 2011 – 2020 m.

Šalis	Metai	Eksportas					Importas				
		Apimtis, mln. Eur	ES, mln. Eur	ES, proc.	Trečiosios šalys, mln. Eur	Trečiosios šalys, proc.	Apimtis, mln. Eur	ES, mln. Eur	ES, proc.	Trečiosios šalys, mln. Eur	Trečiosios šalys, proc.
Lietuva	2011	20150,8	12371,3	61,4	7779,6	38,6	22825,6	12954,8	56,8	9870,8	43,2
	2012	23047,4	13925,5	60,4	9121,9	39,6	24879,0	14341,4	57,6	10537,6	42,4
	2013	24544,6	13612,4	55,5	10932,2	44,5	26207,7	15808,8	60,3	10398,9	39,7
	2014	24361,3	13358,3	54,8	11003,0	45,2	25889,5	16982,1	65,6	8907,3	34,4
	2015	22903,9	14048,7	61,3	8855,2	38,7	25399,5	17198,7	67,7	8200,7	32,3
	2016	22607,0	13721,0	60,7	8886,0	39,3	24737,3	17577,3	71,1	7160,0	28,9
	2017	26410,5	15409,3	58,3	11001,2	41,7	28516,2	20143,9	70,6	8372,3	29,4
	2018	28271,0	16627,7	58,8	11643,3	41,2	30942,6	21312,8	68,9	9629,8	31,1
	2019	29623,5	17425,4	58,8	12198,1	41,2	31949,1	22064,0	69,1	9885,1	30,9
	2020	28616,4	17207,7	60,1	11408,7	39,9	28969,9	21210,9	73,2	7759,0	26,8
Viso:	250536,5	147707,3	59,0	102829,1	41,0	270316,3	179594,8	66,4	90721,4	33,6	
Latvija	2011	8535,1	6188,5	72,5	2346,6	27,5	10983,3	8438,4	76,8	2544,9	23,2
	2012	9871,1	6863,5	69,5	3007,5	30,5	12512,3	9680,5	77,4	2831,7	22,6
	2013	10021,3	7121,5	71,1	2899,8	28,9	12635,1	10074,3	79,7	2560,8	20,3
	2014	10386,3	7586,6	73,0	2799,7	27,0	12909,0	10288,5	79,7	2620,5	20,3
	2015	10504,6	7674,4	73,1	2830,1	26,9	12710,1	9994,1	78,6	2716,0	21,4
	2016	10490,0	7747,4	73,9	2742,7	26,1	12416,6	9889,5	79,6	2527,1	20,4
	2017	11647,3	8275,5	71,1	3371,8	28,9	14176,7	11000,4	77,6	3176,3	22,4
	2018	12773,4	9089,5	71,2	3683,9	28,8	15792,9	11674,4	73,9	4118,5	26,1
	2019	12965,6	9367,2	72,2	3598,4	27,8	15913,6	12243,8	76,9	3669,7	23,1
	2020	13189,6	9468,3	71,8	3721,4	28,2	15077,0	11804,2	78,3	3272,8	21,7
Viso:	110384,3	79382,4	71,9	31001,8	28,1	135126,5	105088,3	77,8	30038,3	22,2	
Estija	2011	12003,4	7819,1	65,1	4184,2	34,9	12726,8	9769,2	76,8	2957,6	23,2
	2012	12521,1	8172,7	65,3	4348,5	34,7	14096,5	11269,8	79,9	2826,7	20,1
	2013	12288,2	8699,8	70,8	3588,4	29,2	13902,5	11634,5	83,7	2268,0	16,3
	2014	12006,0	8641,8	72,0	3364,3	28,0	13788,1	11449,3	83,0	2338,8	17,0
	2015	11575,3	8691,8	75,1	2883,5	24,9	13096,7	10812,1	82,6	2284,6	17,4
	2016	11896,9	8787,8	73,9	3109,2	26,1	13514,8	11145,1	82,5	2369,7	17,5
	2017	12877,6	9226,7	71,6	3650,9	28,4	14770,7	12149,4	82,3	2621,4	17,7
	2018	14422,4	9755,0	67,6	4667,4	32,4	16217,4	12616,5	77,8	3600,9	22,2
	2019	14391,6	10093,4	70,1	4298,2	29,9	16099,4	12754,3	79,2	3345,1	20,8
	2020	14304,4	9726,9	68,0	4577,5	32,0	15149,1	11838,2	78,1	3310,8	21,9
Viso:	128286,9	89614,9	69,9	38672,0	30,1	143362,0	115438,5	80,5	27923,5	19,5	

Saltinis: sudaryta remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos statistikos departamentų pateiktais duomenimis